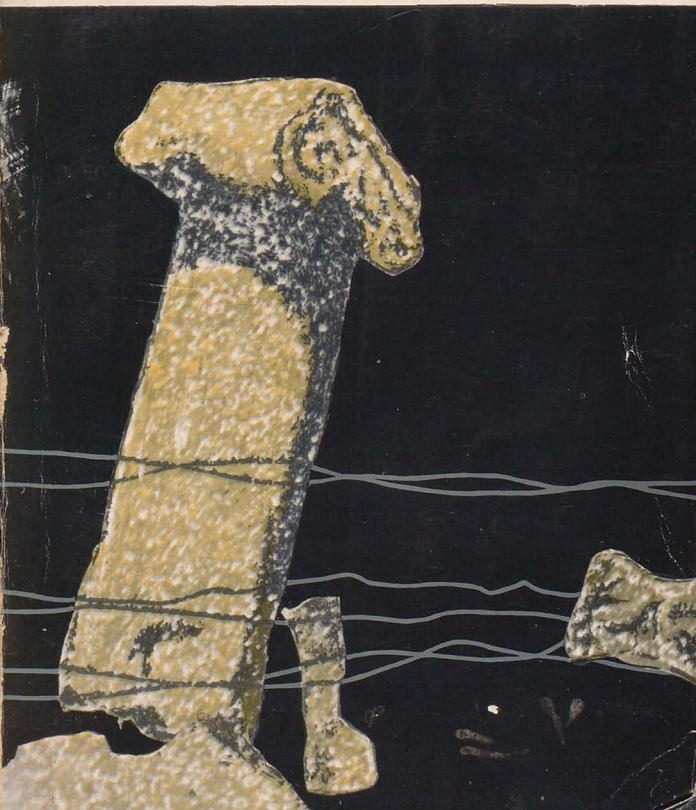

ovidiu

epistole din exil

Ilustrația copertei : N. Crișan

publius ovidius naso

epistole din exil

TRADUCERE DE

EUSEBIU CAMILAR

PREFAJĂ, NOTE ȘI INDICE DE
TOMA VASILESCU

1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

CUVÎNTUL TĂLMĂCITORULUI

I

Undeva, între Tomis și Callatis, se află un țărniștincos, sălbatec și mereu bătut de valuri. Pe drept cuvânt s-ar putea spune că în partea aceea se aud cornurile călăreților lui Neptun. Se află acolo o fișie îngustă de nisip pe a cărei întindere Marea își tot arată geniul de ziditoare, căci mereu leapădă scoici, alge și crabi și mereu le acoperă cu nisip, încît și fizionomia locului se tot schimbă. Se află în locul acela și multe stînci, amintind mesele de altar. Dedesubtul lor se aud bolborosind valurile sau sufletele celor pieriți pe ape. Acolo marea se zbate în albia elementară. Ape și cer — iată ce țî se întinde mereu în față.

Albatroșii, acolo, nu sînt decît fii ai infinitului.

Ce m-a dus să lucrez pe acel singuratic țărniș, e ușor de înțeles — m-am dus „acasă“ la Ovidiu, să mă aflu numai cu singurătatea, să mă contopesc cu izvoarele elementare ale elegiilor. Deseori am izbutit cu adevărat să mă contopesc așa de deplin cu speranțele și disperările lui, încît simțeam genele umezîndu-mi-se. Ovidiu mi-a devenit așa de cunoscut într-un timp, încît aveam senzația că se plimbă pe plaja singuratică în urma mea. Mă întorceam scurt — să-l surprind! Seara părăseam locul acela cu regret. Noaptea îmi erau numai albe. Îmi luam cartea, caietul și creio-

V

nul îndată ce în gcam se isca fulgerul zorilor. Soarele mă afla totdeauna pe țarm — și o clipită stăteam față-n față, numai noi singuri. Mă copleșea însă pînă la strivire cu cît îmi dam seama că el a fost martor la nașterea și moartea atîtor lumi, că a văzut atîtea și atîtea forme ale materiei, pe o cărare de timp incomensurabilă ; că de miliarde de secole vede vîrtelnița planetelor mereu rotindu-se. Stam față-n față cîteva clipite, cu martorul zbaterilor umane, și-l întrebam... Soarele însă își sălta din geneză căldarea cu flăcări. Lumina lui mă orbea ca rugul din Biblie, amintindu-mi că va trebui să ies din înfruntare, căci limitata noastră memorie nu e în stare să cuprindă decît doar o părțică infimă din procesul vieții universului.

Intr-un fel eu reeditam aventura tragică a lui Phaeton, ea simbolizînd zdrobirea limitelor și înălțarea. În multe dimineți stam la picioare cu carul ars. Nu m-am dat înfrînt însă. Din nou surprindeam soarele proaspăt ieșit din mare. Stam iar, numai noi singuri, față-n față, amîndoi proaspăt ieșiți din unda noianului sărat. Din nou prindeam a măsura efemerul cu durabilul. M-am ales, în împrejurările acestea, cu înțelepciunea că, pentru a putea măsura eternitatea, ni se cere să fim vii cu adevărat măcar o clipă. Fiorul artistic e strop din magma elementară. Arta în genere și poezia mai ales e tocmai această involburare ce a fost, este și totdeauna fi-va impulsul nostru spre culmi. Ovidiu a simțit flacăra magmatică abia cînd viața l-a izbit fără îndurare. Atunci a devenit om-simbol al suferințelor. Și cu Ovidiu s-a petrecut un lucru firesc — l-au pregătit spre a le fi exponent și apărător, întristații și înlăcrămații ; cei ținuți în sclavie ; cei fugăriți de-acasă și exilați ; cei părăsiți de

prieteni și de către ai lor ; cei înșelați în speranțe ; cei căzuți de la scaunele măririi ; cei cu idealurile doborâte ; toți și mulți alții și-au aflat loc și exprimate în versul acestui nefericit.

Nici o altă operă a lui nu m-ar fi putut determina la ani de veghe spre a o transpune în limba vorbită de urmașii geților ! Ceea ce m-a plecat dintr-o dată asupra sufletului acestui om a fost suferința lui. I-am măsurat adâncul, și i l-am aflat cât al mărilor. De aceea m-am și dus la noianul sărat. Am luat tot în acest scop și energie din energia gigantului solar. Dar am mai avut un martor al dramei ovidiene — noianul însuși. Comuniunea cu Ovidiu îmi era la un timp deplină pînă la materializare. În unele dimineți aflu pe plaja singuratică urme proaspete de sandale. Mă uitam înainte, departe-depart, cu mîna streășină, incredințat că am zărit falduri de togă fluturînd la cotitura țărnelor. Seara, deseori, scriam pe nisip versuri de-ale lui, traduse într-o limbă înrudită cu a poetului, spre a-l pune la încercare dacă și le recunoaște... Evident, de cele mai multe ori mi le ștergeau valurile ; însă prea de multe ori am găsit dimineața în fața lor urme de sandale bine intrate în nisip, semn că cineva stăruise în fața inscripției îndelung.

II

Lîngă soare și lîngă mare încă un aliat — cred că cel mai tare : era pămîntul pontic ars de arșițe, bătut de ploi, străbătut de viscole ; acoperit mereu de pulbere și lumină. Soarele urca și cobora pe aceeași cale imperială ; marea se alinta și se involbura

VII

mereu, dar pământul sta în preajmă ca un prieten vechi și statornic, modest și înțelept. De altfel încă de la început călcam cu sfială pe el, bine știind că pulberea lui conține pulbere din mâna dreaptă a lui Ovidiu și din ochii arhonteselor tomitane.

Simțeam că sub talpa mea bat inimile geților din mia de ani trecută.

Se știe din mărturii demne de toată credința că poporul daco-geților era bine întemeiat și cu străvechi tradiții. Era puternic și temut chiar de cel mai mare imperiu de pe vremea aceea. Să ne amintim că ceva mai înainte, după cum scrie Plutarh în ale sale Vieți paralele, regii persani păstrau printre comorile extraordinare apă din Dunăre, ca semn de respect și teamă față de strămoșii noștri. În ce privește Lupoica de pe Cele Șapte Coline, ca a tremurat pînă-n măduvă de spaima vînturilor rele venite dinspre „Sciția“. Impărați faimoși au plătit geților tribut. De ce am admite, deci, că un popor așa de puternic ar fi putut fi nimicit, sau pur și simplu „evacuat“ din patria lui ca un cîrd de pascători vremelnici? E o întrebare pusă și de minți pricepute. Dac-am fi fost așa de puțini și slabi, cum de am rezistat atîta timp presiunii legiunilor? Ar mai fi trebuit să mîie Roma asupra noastră celebra cavalerie din Mauretania și cavaleria germană? Ar mai fi trebuit să înghesuie pe cerul Daciei, acvile, pîn'la întunecarea soarelui? Păstorii noștri nu s-au urnit din loc. Ei nu-și puteau lua în spinări munții natali și nici văile apelor în desagă! Își părăsesc vatra vremelnică oaspeții sau cei în permanentă căutare de mai bine. Desigur că la anul 270 e.n., și din Dacia au fugit oameni, cum au fugit, fug și de pretutindeni fugi-vor la nevoie, avuții, „nobilii“, neguțătorii, și

toți cei ce n-au rădăcini înfipite adînc în țară. Și apoi să fi rămas doar cîteva zeci de cuvinte din limba unui popor străvechi, statornic pe aceste locuri cu mult înainte de zorii Bronzului? Părtașii dispariției noastre de pe arie au fost și sînt cel puțin răuvoitori. Am fost acuzați că nu am prea avea acte în regulă pentru anumiți secolii de trăire în casa noastră. E doar o aparență — aparținînd timpului cînd arheologia și istoria în genere se aflau în scădere. E adevărat că n-am prea avut cînd dura edificii de piatră durabilă și nici cînd bate monezi de metal etern. Am stat în creierii munților, în tot timpul secolilor contestați, și ne-am scutit de spulber în fața neamurilor apucate de vîntoasele migrării. Au putrezit demult-demult căsuțele noastre de lemn atît de puțin trăitor.

Pe tîrlele noastre din secolii puși la îndoială au crescut codri.

Ceea ce n-au putut pune la îndoială nici răuvoitorii e unitatea națională a poporului român, e fondul unitar spiritual — sînt martore rădăcinile noastre înfipite în timp nu numai pînă la geți, ci pînă-n măduva umanității. Secolii contestați se află aici, la bună păstrare, sub picioarele noastre, în tezaurul pămîntului. Poate tot în acest generos tezaur, care păstrează cheile de la comorile lui Cresus, se va fi aflînd și „taina“ uitării limbii străbunilor într-un timp, vai, cu totul prea scurt — abia două vieți lungi de om...

Tristele și Ponticele lui Ovidiu demonstrează tocmai unitatea geților, care nu s-au lăsat ruși de trupul cel mare al Daciei, ci mereu s-au repezit asupra celui mai întins dintre imperii, pentru distrugerea păcatului istoric al trunchierii și pentru reunificarea lor. Ocuparea Sciției Mici de către romani și ruperea ei de Dacia din nordul Dunării se petrecuse cu mult înainte de venirea lui Ovidiu la Tomis.

Am bătut plajele tăcute toamne și ierni, singur, căci albatroșii se cuibăreau la timp, prin ascunzișurile țărmurilor sau prin clădirile depărtate, amintind porticele de odinioară. Opera din exil a lui Ovidiu mi se prezenta din ce în ce mai clară, spre dezgro-pare. Era ca un pământ viu, plin de monumentele trecutului. Se adeverea și astfel că opera literară plină de adevăr e carte de istorie autentică. Tristele și Ponticele îmi adevereau că slova scrisă acum două mii de ani a rezistat bine. Am luat iar și iar elegiile la rînd, spre reconstituire. De sub cuvinte ieșeu geții străbuni cu viața, lucrurile și obiceiurile; așa cum i-a văzut Ovidiu, așa îi vom prezenta și noi; așa cum i-au văzut ochii lui stinși de mult, dar mereu răsărind cu stelele.

Cînd a fost exilat din Roma, în anul 8 al acestei ere, Ovidiu a pornit numaidecît spre Tomis, pe calea mărilor. A urcat pe corabie la Brundisium, în sudul Italicii. Avea să înfrunte mările spre Grecia, spre Asia, și spre ținta finală — Tomisul mitic. Mai străbătuse drumul acela, cu ani înainte, în tinerețe, cînd se ducea să cunoască Grecia și pe marii ei înțelepți. Acum era în culmea vîrstei, trecuse de cincizeci de ani, și străbătea drumul ca un înfrînt. Plingea, uitîndu-se cum rămîn în urmă țărmurii Italiei. Unicul sprijin în nenorocire îi era talentul poetic. Chiar de la Brundisium s-a scufundat în scrierea elegiilor. Cîrînd se afla în apele Corintului. După ce a străbătut istmul într-un car, s-a urcat pe altă navă. A ajuns la Imbros, la Samotrace — iar mai tîrziu, guvernatorul militar al Traciei, Sextus Pompeius, l-a ajutat în

drumul atât de periculos. I-a dat un pîlc de soldați să-l însoțească. Corabia :

„Călătorea într-una spre nesfîrșitul Pont,
Și rătăcind o vreme prin Marea Hoespont,
Atins-a țărnul Troiei, croind un drum spunos.
Dar a cotit la stînga, spre țara lui Imbros ;
Și a atins carena, pe ape rătăcind,
Pămîntul Samotrace, la țărnul din Zerind !
Aici lăsat-am nava în drumu-i furtunos.
Am străbătut pămîntul bistonian pe jos.“

Ovidiu ajunsese pe pămîntul Traciei, sau Bistoniei. Iată-l curînd intrînd mai adînc în locurile întunecoase ale Sciției ! Corabia a plutit spre Apollonia, spre Messembria, spre Odessos și Tirasis. S-au zărit și colonnele de la Callatis. Apoi s-a văzut Tomisul, pe colină.

Chiar în prima elegie, din prima carte a Tristelor, Ovidiu se plînge :

„Eu simt într-una spada barbară la grumaz !“

Trebuie știut însă care era starea lucrurilor în acea vreme, la Tomis, și-n toată Sciția Minor. Cum s-a mai spus, romanii cotropiseră de-un timp Dacia din sudul Dunării ; cuprinseseră cetățile Histria, Tomis și Callatis, rupînd aceste pămînturi de trupul cel mare al Daciei din nordul fluviului. Jignirea și crima fără iertare a sfișierii popoarelor au avut totdeauna rezultate dramatice și aveau să aibă rezultate dramatice și acum. Au fost nimicite familii, mame au fost despărțite de fii, frații de frați, surorile de surori. Apa Dunării a devenit frontieră odioasă, despărțitoare de neam. Trufașa pajură cotropitoare nu avea nici o justificare pentru fapta ei, decît forța și tendința neconținută de a cotropi. Fluviul Istrului a

văzut mulți oameni plîngînd și blestemînd, a simțit fierbințeala lacrimilor pînă-n adîncul apelor. A auzit femei cum își strigă bocînd fiii și soții. Împărăția romană a lăsat și pe apa Danubiului o draperie de întuneric. Cea mai urîță și mai neîndurătoare dintre toate relele firii umane e trufia ; ea nu ține seama de nimic ; nu ține seama nici de ea însăși. Infrun-tînd legile elementare și distrugînd neamuri, trufia Romei își pregătea de mult catafalcul. Crima ruperii și sfîșierii popoarelor cu drepturi sfinte pe meleagurile lor a fost răzbunată mai tîrziu, fără îndurare, căci din trufia Romei s-a ales praf și pulbere sub topoarele „barbarilor“ ! Nici geții sfîșiați nu s-au lăsat ! Mereu năvăleau peste apa Istrului, spre răzbunare, asupra celor ce le rupseseră bucata de țară ! Pentru poetul roman Ovidiu, spada răzbunătorilor era „spada barbară“ pe care o va simți mereu în cei zece ani petrecuți la Tomis. Om delicat din fire, slab, obișnuit cu luxul și fastul de pe Cele Șapte Coline, el va trăi la Tomis ani înlăcrămați. Iată cum el însuși zice, în elegia a V-a din cartea întîi a Tristelor :

„Vînjos era Ulise, era la trup călit,
Iar eu la trup sînt șubred, și firav, și slăbit.
El doar în bătălie hălăduise ! Eu
Am petrecut în studiul tînit și-n scrisul meu.“

Cu cît timpul trecea, geții din nord adevereau că nu se vor liniști pînă nu-și vor lua înapoi neamurile și bucata de țară. Mîndria lor se simțea jignită adînc, cu cît vedeau pe linia fluviului mercenarul roman în patulare. Aruncau pietre din praștii asupra navelor trufașe care treceau în sus și-n jos. Geții din nord, după cum se vede, nu în pradă veneau, ci mînați de mîndrie și de durerea lor de popor sfîșiat. Pămîntenii din sud sufereau îngrozitor, apăsați de legile nemi-

loase. Războiul răzbunării nu cruța nimic. Luptătorii omorau, jefuiau, luau sclavi. Aliații geților din nordul Istrului nu-și puneau pielea la bătaie doar din simpatie : ascultau de legile barbare ale lui Marte, încît oamenii sărmanului pămînt pontic îndurau nenorocirile unei înspăimîntătoare nedreptăți istorice. Ovidiu nu-i putea privi cu simpatie pe geții năvălitori din nord ! Ei, îi răpeau liniștea și-i amărau și mai tare traiul la Tomis. El îi compătimizește pe geții din sud, luați sclavi, deplînge locuințele lor arse, se uită cu durere la ogoarele nelucrate. În năvala asupra Sudului, răzbușătorii se aliau cu alte neamuri — iazigii, metereii, sarmații, după cum spune chiar Ovidiu și-n Elegia unică :

„Zvîrlit aici, la Istrul cu șapte brațe, strig !
Inghet aici, sub Carul Parrhasiei, de frig !
Nici Dunărea nu poate, cu toată apa ei,
De geți să mă despartă, iazigi și meterei !“

Cele „șapte brațe“ ale Istrului sînt desigur o eroare, sau fluviul va fi avut cîndva brațe mai multe, secate în lungul timpului. Firavului poet italic nu-i pria clima getică, nu-i pria nici aerul, nici apa — după cum spune chiar el în a III-a elegie din cartea a treia a Tristelor :

„Și aerul, și apa, nesuferite-mi sînt !
Și iată că nu-mi place nici chiar al lor pămînt !
Nici casă n-am ca lumea, nici hrană cum aș vrea,
Și nu găsește nici leacuri s-astîmpăr boala mea...“

Originii fabuloase a cetății Tomis, Ovidiu îi închină elegia a IX-a din cartea a treia a Tristelor. Iată :

„...Coloni de la Milet,
Venind, zidit-au case grecești la Pontul get.“

Mai încolo, istorisește Ovidiu o legendă cu Medeea, fata regelui din Colhida :

„Tărîmul are însă un nume minunat,
Luat de la Absyrtus aici asasinat
De soră-sa, de groaza părintelui suită
Pe nava după sfatul Minervei făurită,
Și spre aceste golfuri din larg s-a îndreptat,
Brăzdînd cu prora Pontul pe-atunci neîntinat !
.
Sar iute minienii, parîme dezlegînd,
Și ancora cu grabă din adîncimi trăgînd.“

În vremea asta, Medeea :

„Dar cît curaj mai are în sufletu-mpietrit,
Obrazul ei de groază deodată s-a-nălbit !
Văzînd în zarea apei corabia venind,
Își zice : «Sînt pierdută ! Da-n lațu-mi tot îl prind !»
Apoi rotindu-și ochii, deodată l-a zărit
Chiar pe Absyrt !“

Astfel Medeea își ucide fratele. Sare pe țarm. Împrăstie bucăți din trupul mortului, iar capul i-l pune pe-un vîrf de stîncă. Urmăritorul, tatăl ei și-al lui Absyrt, sare și el pe țarm. Prinde a aduna bucățile anume împrăstiate așa pentru ca ucigașa să aibă timp să fugă.

Ovidiu încheie :

„De-atunci se cheamă Tomis acest pămînt pierdut,
În amintirea crimei ce-aici s-a petrecut.“

IV

Un monument al literaturii universale și una dintre cele mai autentice adevăruri ale existenței noastre

pe locurile acestea este și elegia a X-a din a treia carte a Tristelor. Ovidiu descrie o năvală a „barbarilor“, desigur văzută cu ochii lui. Spre a izbuti s-o redau cât mai plastic în limba geto-românilor, eu însumi am umblat mult timp pe Istrul înghețat, și-mi aduc aminte cum închideam ochii strîns-strîns, pînă ce-mi curgeau lacrimile de frig. Îmi închipuiam cum pornesc din nord oștile Acvilonului. Vedeam geții pletoși înfruntînd viscocele :

„Sub Ursă Borealul cînd bate, orunt lătrînd,
Să vezi atunci barbarul cu viscolul luptînd !
Zăpezile pe cîmpuri rămîn neîncetat.
Nici soarele, nici ploaia nu le topesc vreodată !
Zăpadă nouă cade — cea veche nu se ia :
Din două ierni zăpadă pe-aici putem vedea !
Acoperișuri smulge nepotolitul vînt
Și turnuri Acvilonul doboară la pămînt !“

Iată-i, deodată, pe geții din Sciția Minor :

„Barbarii-mbracă cioareci ; sub frigu-ngrozitor
Se vede din cojoace, abia, obrazul lor !
Au țurțurii de gheață din plete, clopoței !
Le pune promoroaca în aspre bărbi soînteii !“

Și iată-i pe străbunii bărboși, iarna, la un chef :

„De ger, pe-aicea vinul îngheață în ukior !
Solidul vin barbarii îl sfarmă-n dinții lor.“

Iată-i scoțînd apă de băut, din copcă, probabil din lacul apropiat :

„Și rîurile-ngheață cînd iarna cade grea ;
Barbarii doar din copcă sînt apă ca să bea !“

Dar cum îngheață fluviul „bogat în păpuriș“, deci cum îngheață Delta Dunării :

„Pe unde doar corăbii treceau, e drumul lat,
De se aud pe gheață copitele cum bat,
Și vin, și vin în cete, barbari înfricoșați,
Și vin în care trase de boii lor sarmați !

.....
Și când îngheață marea și Istrul, când zăpezi
Se-ntind pe tot cuprinsul, barbari pornesc grămezi,
Pe iuții cai, și-aruncă cumplitele săgeți,
Și-i cotropesc barbarii pe pămîntenii geți.
E glia pustuită, căci pămîntenii fug !
Le iau barbarii pîinea și vita de la jug !
Le iau pînă și carul ce scîrție neuns,
Și tot ce-adună getul sărman, și nu-i de-ajuns !“

Sărmanii pămîntenii din sud, obligați să îndure ponoasele unei nedreptăți, erau luați sclavi și duși în nordul fluviului, uitîndu-se cu jale în urmă :

„Spre țarina sărmană și spre căminul lor.
Și unii cad, cînd repezi, ca vijelia, via
Săgeți încîrligate dospite în venin !

.....
Adeseori și-n timpul destul de liniștit,
De groaza lor ogorul rămîne-nțelenit !“

Dac-ar fi să luăm de bună mărturia lui Ovidiu, ar însemna că prin Sciția Minor nu se aflau nici pomi roditori, nici arbori. Să ne închipuim acest peisaj trist, dezolant, pe al cărui cer se proiectau doar colburile stîrnite de copitele cailor în năvală ! Chiar și vița-de-vie lipsea, tot după spusa lui Ovidiu :

„Nu stau pe viță struguri pietroși și buni de prăzi,
Nu clocotește mustul îmbătător prin căzi,
Și nu se află poame !..“

Tot în aceeași elegie, Ovidiu mai spune că marea îngheța pînă-n zare, departe :

„Și am văzut oglinda imensei negre mări,
Sub gheața nesfirșită cuprinsă pînă-n zări !

.....
Îngheață pînă-n zare tot Pontul Euxin ;
Nu se mai zvîrle-n aer sălbatecul delfin !“

Portul Tomis, tot după spusele din aceeași elegie, era închis cu totul între ghețuri :

„Corăbii dintre sloiuri de cînd nu s-au urnit ?
Lopeți nu mai despică noianul împietrit !“

Amintindu-și într-o zi de primăvară de cîmpiile italice, Ovidiu a scris a XII-a elegie din cartea a treia a Tristelor, arătînd că Geția Mică nu cunoștea florile primăvăratiche :

„Și arborii acuma mustiți de seve sînt :
Dar toate sînt departe de-al geților pămînt !“

În ce privește starca culturală a geților, Ovidiu ne dă unele relații în a XIV-a elegie din a treia carte a Tristelor ; se plînge că nu are, că nu găsește cărți. E vorba, desigur, de cărțile preferate, căci altfel după cum mai departe se va vedea, „barbarii“ tomitani l-au și încoronat ca poet, adevărînd prin asta admirația lor pentru poezie și pentru cultură în genere. În aceeași elegie Ovidiu se plînge că nu are parte de „loc retras“ pentru cugetare :

„N-am cărți să-mi dea putere și hrană ! Mai curînd
Săgeți se-aud pe-aicea și arme răsunînd !
Nu mă-nțelege nimeni poeme de-aș citi !
Să poată să-nțelegă nu-i nimenca pe-aci !
Nu-i loc retras ! Și poarta e-nchisă pînă-n zori,
Căci vin în pradă cete de geți năvălitori !“

Cu vremea, nefericitul prinde să citească și să scrie în limba geților :

„Doar graiul trac se-aude și graiul scit ! Încet
Va fi să scriu poeme și eu în graiul get !“

*După cum vedem, la Tomis, în afară de limba cli-
nilor și a pămîntenilor geți, se mai vorbea și traca
și scita. Preponderentă era însă limba geților, căci
altfel ce l-ar fi putut determina pe Ovidiu să scrie
tocmai în această limbă ?*

*În a patra carte a Tristelor, Ovidiu ne-a lăsat alte
mărturii durabile despre viața din Sciția Mică. Iată-l,
deși trecut de cincizeci de ani, înșfăcînd armele și
sărînd la zid, îndată ce se auzea alarma și galopul
năvălitorilor răzbunători :*

„Înșfac acuma spada și arcu-n ceasul crunt,
Și îmi apăs și coiful pe părul meu cărunt !
Alarma cum se-aude, sînt gata la atac !
De spăima clipei tremur cînd armele înșfac !
Cumplit, năvălitorii la bătălie vin !
Și zbirnîie săgeata muiată în venin !
Și-așa cum prinde lupul de lîngă ferituri
Mioara, și-o tîrăște prin cîmpuri și păduri,
Așa e dus departe, spre ce îi este scris,
Nenorocitul care e prins în cîmp deschis !“

*Și în elegia a II-a, cartea a cincea a Tristelor, Ovi-
diu se plînge de frigul „etern“ de pe la noi și de
năvălirile din nordul Istrului :*

„Nu sufăr nici de graiul străin de-al nostru, biet —
Grecoasca lor în care răzbate-accentul get —
Cît frică mi-i de Marte cel pururi fioros :
Mă apără de dînsul un zid așa de jos !“

Din această elegie trebuie să mai desprindem un adevăr — că așa de deasă era populația geților la Tomis și-n toată Sciția Mică, încât pînă și-n limba vestiților coloniști milesieni răzbătuse accentul limbii gete, ceea ce presupune o excepțională activitate a străbunilor în toate domeniile spiritului și brațelor. Dar aceasta mai adeverește și puterea extraordinară de asimilare a poporului român încă din acel involburat timp, virtute adevărită și-n lunga perioadă a migrării neamurilor ; căci poporul român a ieșit învingător, din toate nopțile, urcînd tot mai sus în istorie, cu personalitatea neștirbită ; el a stat ca piatra în adîncul apelor involburate, de unde și vorba înțeleaptă : „apa trece, pietrele rămîn“.

V

În a cincea carte a Tristelor, elegia a VII-a, se află imagini de o extraordinară plasticitate, o pictură vie. Iată-i pe străbuni :

„...trăiesc îngrămădiți
Și greci în țara asta, și geți nedomoliți,
Dar geții cei războinici ca grecii sînt mai mulți.
Necentenit pe-aicea cu spaimă să ascuți
Pe drumurile pline cum trec și vin din zări,
Foiesc, foiesc pe drumuri sarmați și geți călări,
Și cred că nici o mîna străină n-a umblat,
Nu le-a tăiat din plete și nici din bărbi vreodat' ;
Și-nfig ușor, cu dreapta, făr-a clipi măcar,
Cuțitul ce și-l poartă la șold orice barbar.“

Pare-se că geții nu prea dădeau respect legilor așezate. Își făceau dreptate singuri, după legi elementare, sub presiunea cuțitelor și săgeților otrăvite :

„Nici legea n-o respectă cu firea lor de lup !
Aici dreptatea zace sub pumnul lor gemînd !
Aici dreptatea pierce sub spadele sunînd !“

Iată-i pe pletoșii geți :

„Abia se văd la față, atîta-s de pletoși !
Se-mbracă-n piei de fiare și-n cioarecii păroși !
Al lor obraz într-una le e acoperit,
E apărât de geruri, de părul lung, zburlit !“

Incet-încet, Ovidiu prinde a-și uita limba natală :

„Aici nu știe nimeni nici un cuvînt latin,
Și uit și eu latina, puțin cîte puțin :
De-atîta timp o vorbă latină n-am schimbat !
Poet roman, eu însumi grăiesc ca un sarmat !“

Însă nefericitul luptă cu valurile uitării :

„Vorbesc de-acuma singur, vorbesc prin tare glas,
Ca limba mea latină uitării să n-o las !“

Viața la Tomis era cu atît mai zbuciumată și mai incertă, cu cît creștea și presiunea geților de peste Istru. Nimeni nu îndrăznea să iasă în cîmp deschis, dar nici în cetate omul nu prea avea mari speranțe de scăpare :

„...Nu-ți dă-n viață crez,
Colina-nconjurată de scundul meterez !
Cînd nu te-aștepți, dușmanii ca-n stoluri adunați,
Abia de-i vezi, și pleacă de pradă încărcăți...“

În primele două versuri avem imaginea cetății Tomis de pe vremea aceea ; cetatea se afla pe colina înconjurată de un zid scund.

Și mai departe :

„Adeseori pe stradă ne-ngrămădesc din plin
Săgeți înveninate ce peste ziduri vin...”

Iată păstorul get, în câmp, departe, sau pe colinele solitare :

„Cu coiful pus, păstorul din nai îi zice-arar,
Și oile n-au groază de lup, ci de tilhar !”

Am vorbit mai sus de puterea de asimilare a geților, în ce privește pătrunderea limbii lor în limba neamurilor conlocuitoare ; dar, după cum spune Ovidiu mai departe, străinii nu-și uită doar limba, ci și portul ! Chiar grecii tomitani :

„...ce zic că sînt eleni,
Pe rînd și ei se-mbracă în cioareci persieni !”

Iată-i pe geți trași la judecată ! Dar lor nu le convin sentințele ! Trag spadele, cuțitele, spre groaza arhonților :

„Cu spadele dreptatea se face-n țara lor :
Cu spadele adesea se spintecă în For !”

Auziți cum chiuie „cuțitarii“, probabil beți, sau din galopul cailor :

„Tot locul îl cuprinde barbaru-ngrozitor !
Mă îngrozesc vrăjmașii cu chiotele lor !”

Cam acestea sînt însemnările principale despre geții ale poetului Ovidiu, în cele cinci cărți ale Tristelor. În ce privește scrisorile din Pont, și ele abundă în informații, poate mai prețioase, privind viața străbunilor noștri de la Pontus Euxinus ! Iată, bunăoară, a doua scrisoare din Pont către Maximus. Geților puțin le păsa și de soldații romani, și de armele lor :

„Nepăsători îi lasă mărețul Romei tron,
Și armele ce poartă soldatul auson...”

*Cîmpiile erau mereu părăginite din cauza năvăli-
torilor :*

„Oriunde-ntoreci privirea, stăpîn pe cîmpuri nu-i :
Întinde spații vaste ogorul nimănui.”

Mereu :

„Stau, gata, dintr-o parte, bistonii sulțișai,
Și gata stau din alta cumpliți sarmați arcași !”

*Și în a VII-a scrisoare din Pont, cartea întâi, adre-
sată lui Messalinus, vom afla tînguiri despre lipsa
livezilor roditoare, a poamelor și a viței-de-vie. Iar
mai departe, în scrisoarea a VIII-a, adresată lui
Severus, Ovidiu își aduce aminte de grădina
de-acasă. Se arată gata să se apuce de munca pămîntului și la Tomis :*

„Ar vrea, aici, pribeagul un petec de pămînt,
Ori, sprijinit în bită, în zilele adînoi,
Să pască oi sau capre suite sus pe stînci !
O, ca să-mi uit durerea și multele nevoi,
Aș vrea-n curbate juguri să mîn și getici boi,

Aș învăța anume cuvinte din belșug
Cu care ei se-ndeamnă cînd trag din greu la plug ;
Aș arunca sămînța pe cîmpul răscolit,
Ținînd de coarne plugul în glic potrivit ;
Grădina mea plivindu-mi, sînt gata să asud,
Și cînd va fi-nsetată din plin belșug s-o ud,
Dar nu e cu puțință, căci mă despart în van
Abia un zid și-o poartă închisă, de dușman !“

Iată deci și acest imn ridicat zbuciumatului cioban și plugar get ! Dar versurile citate sînt și o deplină aderare, o admirație pentru lucrătorii pămîntului, care cu o mîină țineau plugul, cu cealaltă arma... În același timp, versurile acestea adevăresc înalta moralitate a lui Ovidiu, stimă lui pentru muncă, conștiința că numai muncind omul își poate dura, menține și consolida echilibrul moral și fizic, chiar dacă nenorocirile bat ca orcanele întinderilor sărate.

Apa bună de băut nu prea ajungea în cetatea Tomis pe conductele stricate de timpurile incerte :

„De fapt nici apa dulce pe aici n-o prea avem :
Aici în Pont doar apă din bălți sărate bem.“

Dacă ar fi să luăm de bune absolut toate spusele lui Ovidiu, ar însemna că nici primăverile nu veneau înflorite pe la Tomis, ar însemna că verile nu se vedeau scerătorii lucrînd cu pieptul gol în soare, și că toamnele erau lipsite mai cu seamă de bogăția strugurilor. În ce privește iernile descrise în scrisorile din Pont — peștii mării doar pe sub gheață înotau ! Izvoare cu apă bună nu se aflau, ci doar ghioluri sărate care stîrneau setea și mai rău ! În deșertul continuat de imensul deșert al mării, rar se zăreau arbori, și nici păsări nu se aflau pe cerul pontic atît de trist ! Și dacă totuși veneau, se auzeau cum țipă cu jale la ghiolurile sărate... În solitudinea pămîntu-

lui amar creștea doar pelin amar. Și, peste toate nenorocirile de pe pământ, de pe ape și din ceruri, zidurile Tomisului erau neconținut cutremurate de copitele cailor în năvală.

Iată, desigur, o imagine destul de exagerată, plăsmuită de simțurile unui om îngrozit de acele timpuri strâmte, ale unui om omorât de dor după țara lui! Se știe însă că odinioară, când a pătruns în cîmpia getică falanga celebrului macedonean Alexandru cel Mare, a trebuit să plece grîul cu lăncile. Pustiirea din timpul lui Ovidiu o adusese Marte cel tuturoror hîd.

VII

Ovidiu a fost trădat de prieteni ca nimeni altul, de aceea va prețui prietenia ca pe una dintre cele mai înalte valori umane. Scrisoarea a II-a din Pont, cartea a treia, adresată lui Cotta, e un poem închinat amicitiei. Geții din Tomis aflaseră de mult că el avea amici la Roma. Pe cînd Ovidiu istorisea tocmai despre amicii lui, într-un grup de geți, s-a arătat la față și a luat cuvîntul un moșneag :

„Și-aici, prietenia cu nume preacurat
Trăiește-n cinste mare la Istrul înghețat!“

Moșneagul a continuat, evocînd întîmplarea dramatică a legendarilor prieteni, Oreste și Pilade. Ajunși în țara Tauris, ei au fost prinși și duși să fie sacrificați. Însă preotesei sacrificatoare i s-a făcut milă de tinerețea lor. A spus că pe unul dintre ei îl iartă de moarte. Să aleagă însă ei singuri care să fie acela... Și să fi văzut atunci, că Oreste voia să moară în locul lui Pilade, Pilade în locul lui Oreste!

Ovidiu încheie, scriind amicului său din Roma :

„Cum vezi, și-aici barbarii, pe groaznicul pământ,
Mișcați sînt și barbarii, de sentimentul sfînt !“

O dată cu a opta scrisoare din Pont, cartea a treia, trimisă lui Maximus, Ovidiu îi trimite și o tolbă cu săgeți. Se scuză — alt dar mai prețios n-a putut găsi... La geți nu se află pietre prețioase, nici metale de valoare, nici purpură, ci numai oi cu lîna aspră ! Femeile gete se țin mai mult de măcinatul grîului !...

Iată-le cum :

„Ulciorul plin cu apă îl duc pe capul lor.“

Credem că Ovidiu n-a trimis nobilului Maximus orice tolbă spre amintire. Va fi ales-o și va fi tîrguit-o mult în piața cetății, în tîrgul de vite, unde se îngrămădeau geți și sciți cu cai și cu boi de vînzare ; unde se îngrămădeau iazigi și sarmați și chiar și colhii veniți tocmai din Caucaz, peste întinderea noianului sărat. Desigur, tolba trimisă la Roma era lucrată cu deosebită artă de vreo getă îndrăgostită. Tolba trimisă ne-a amintit de traistele înflorate țesute de către getele din timpurile moderne. Tolba „scită“ trimisă de un mare poet unui amic puternic, din nobilimea romană, nu putea fi decît excepțional de frumoasă, un obiect de artă populară getă.

VIII

A șaptea scrisoare din Pont, din cartea a patra, e pagină de istorie în toată legea. Pe timpul acela, geții din nord au forțat neconținut apa Istrului. Au

și recucerit de la romani cetatea Aegissos. Fortăreața ei se afla tocmai sus, pe culmea domnitoare a fluviului. Atunci, comandantul roman :

„Vitellius, pe Istru în jos mișcînd lopeți,
A coborît, purtîndu-și stindardele spre geți !”

Lupta de recucerire a cetății din mîinile geților n-a fost de loc ușoară, după cum arată Ovidiu, scriind către Vestalis, fost luptător la Aegissos :

„O spune chiar și Istrul cu-al lui talaz încet,
Că l-ai umplut de sînge vărsat de neamul get !

.
Degeaba garnizoana la zid se apăra !
Degeaba sus pe munte sub nouri ea era !
Barbarul o răpise cu avuții și tron,
Cu moartea dăruindu-l pe regele siton !”

Vestalis urcă spre întăritura de sub nouri, urmat de soldații săi ! Iată-i pe geți luptînd eroic să nu dea din mîini cetatea atît de greu recucerită — dar și romanii urcă, prin potopul de pietre, printre săgețile otrăvite și printre spade ! Într-o clipă, coiful lui Vestalis pare zburlit, așa e de plin de săgețile cu pene ale geților !

Geții-eroi formînd din trupurile lor hecatombe, sub armele năvălitorilor :

„Grozav ai fost, Vestalis, era grozav să vezi
Cum tu călcai în luptă pe geți uciși-grămezi !”

Astfel a căzut iar în mîinile cotropitorilor eroicul Aegissos ! Niciodată însă geții sfișiți nu s-au resemnat, căci nu puteau îndura crima ruperii de frații lor de peste fluviu. Dar Ovidiu merge și mai departe cu mărturiile, avînd o clipă de simpatie vădită pen-

tru „geții stăpîni pe arcu lor“ ! Odinioară, spune Ovidiu mai departe, pe cînd comanda Flaccus :

„In Moesia supus-a popor după popor !
Și tremurau și geții stăpîni pe arcu lor !
Și a luat Trosmiuul...“

E vorba deci și de cetatea Trosmis, recucerită și ea de geți din mîinile romanilor. Și atunci :

„...Curgea neconținut
Danubiu către mare de sînge înroșit !“

In același timp însă geții din cetatea Tomis îl înconjură pe Ovidiu cu nețărîmîrită simpatie :

„De-aceea, tomitanii, parcă aș fi de-al lor,
Doar ei îmi pot fi martori că-mi dau și ajutor !
Ei vor să plec, fiindcă mă văd prin cîte mîn,
Dar de-i întreb, ar spune la dînșii să rămîn !“

Generoșii geți l-au lăudat în forumul cetății, prin decret, după ce a scris poezii în limba getă și le-a citit în public. Iar ca semn suprem de prețuire, l-au și scutit de dări... Inșă durerea lui Ovidiu era fără vindecare. Gemea neconținut de dorul țării ! Pămîntul Pontului, luminat rar de scurtele lui bucurii, iar se întuneca o dată cu disperatul cuget al poetului. Din nou spune în scrisoarea a X-a din cartea a patra a Ponticelor :

„Mai crunt n-a fost ciclopul de cum e Fiacou !
Ciclopi și mai sălbatici foiesc în jurul meu !

.
Oa grecii de pe-aicea nu-ți dă așa fiori
Caribda ce-și aruncă grozavale vâltoari !
Pe malul drept al apei adună prăzi și strîng.
Dar se abat adesea și-aici, pe țărîmul stîng !“

În scrisoarea a XIII-a din cartea a patra Ovidiu istorisește lui Carus cum a fost cînd a citit geților poema scrisă la moartea principelui August. Poema a fost scrisă în limba getă. Să ne închipuim aplauzele arhonților, strigătele băștinașilor.

Cum a sfîrșit el de citit, geții :

„Din capete mișcară și tolbe cu săgeți !
Un murmur lung în limba cea getică au scos :
Strigat-a unul tare : «O, nu-i cuviincios !
Așa frumos cezarul în versuri l-ai cîntat :
Tu trebuia acasă de mult să fii chemat !»“

Asta se întîmpla după șase ierni petrecute la Pontul întunecos. Între timp însă, cu toată bunăvoința arătată pînă atunci, geții află că Ovidiu trimite prin elegii, la Roma, cuvinte urite despre dînșii, află că mereu le spune „barbari“ și-n toate felurile. Ovidiu a fost tras la răspundere... El se apără :

• • • • •
„O, cercetați prin serieri ce-am urmărit, ce-am strîns :
Nici una nu-i în care de voi să mă fi plîns,
Ci doar de frigul aspru și-alîtea năvăliri !
Dușmani ne înconjoară preaslabele zidiri !
Nu oamenii cetății, ci locul mi-i urît !
Adese locul vostru și voi l-ați ocărit !
• • • • •
Chiar de-aș fi fost ca smoala iliră-ntunecos,
Cum aș jigni poporul acesta credincios ?“

El recunoaște că așa cum îl primiseră geții cînd a venit la dînșii înlăcrămat și plîns l-ar mai fi putut primi doar locul de naștere, Sulmona și neuitații munți

Peligni... Geții i-au pus pe frunte și cununa sacră de poet, ca semn că l-au îmbrățișat și l-au considerat al lor nu numai pentru timpul acela, ci pentru viitorimi. Spune Ovidiu :

„Și Tomisul acesta îmi este drag și sfânt,
De când eu părăsit-am al patriei pământ !“

Cu toată groaza lui de cuțitarii pletoși, și de săgețile dospite în venin, el a cercetat și a cunoscut bine vânturile, constelațiile, apele și popoarele. Iată scrisoarea a X-a din cartea a patru a Ponticelor :

„Aici, deasupra noastră, e Carul renumit,
Și el trimite frigul cel nemaipomenit !
Pornește Borealul de-aici, de groază plin,
Și-și are împărăția la noi, la Euxin !
Pornind din sus, căldura plăcută aducînd,
Ajunge vîntul Notus pe-aici abia suflînd...“

IX

Am arătat la începutul scrierii noastre cum se făcea drumul pe ape din Italia pînă la țărmyrile Daciei. Acum, către sfîrșit, vom arăta cum se făcea drumul pe jos de la Tomis pînă la Roma. În scrisoarea a X-a din cartea ultimă a Ponticelor, Ovidiu ne informează că se afla un drum către Italia prin Tracia. Călătorul trebuia să urce și să coboare munții Haemus. Iși continua drumul către marea Ionică. Un om nu prea iute de picior, dacă pornea din Tomis azi, peste zece zile zărea colinele Cetății Eterne :

In cel mai strict înțeles, poezia este acțiune, destinată să împingă cugetele înainte. Dar după cum procesul vieții nu poate fi despărțit de moarte, tot așa poezia nu poate fi despărțită de ardere chiar până la autonimicire. Cum e simțit că nu s-a dăruit pe sine total, artistul e îndepărtat de la inimile semenilor. Spre a reînvia mereu și spre a trăi mereu în cugetele generațiilor, artistul trebuie să-și dea la nevoie și singele său spre înariparea semenilor. Imaginația anticilor n-a creat în mod gratuit mitul Păsării Phoenix; ea e tocmai simbolul dăruirii de sine, întărind adevărul că fără ardere nici o reînviere nu e posibilă. Dintre toți oamenii, artistul se poate împotrivi măcinășului timpului, uitării. El poate opune timpului — eternitatea, adică dănuirea în memoria generațiilor. Dacă timpul e doar senzație, eternitatea e realitate palpabilă, iar făuritorii ei sînt oamenii cu gîndirea și uneltele. Numai niște spirite inferioare au putut crea și promite o existență viitoare dincolo de materie. Și Ovidiu a întărit adevărul că omul e creator al eternității. Cînd omnirea sta în întunericul evului mediu, el a strălucit în eternitatea memoriei umane printre faclele anticlelor iluștri. Și opera lui a repezit la o parte lespedea beznei de pe timpul străbătut de focul rugurilor, ciură și ignoranță. Datorită și lui Ovidiu ni s-au păstrat și nouă amintirile despre străbuni.

Ovidiu e atît de viu, încît și azi îl putem zări la Pontul Euxin, oriunde. Soarele răsare! Stăm față-n față, o clipă, amîndoi ieșiți proaspeți din noianul sărat! Dar mă uit în lungul fișiei de nisip. Ale cui vor fi fiind urmele de sandale? Le urmăresc pînă

departe-departe ! Inima-mi bate din ce în ce mai tare. O togă albă se zărește la stînca de la cotitură !

Și așa, ani și ani, am tot sperat să ajung la timp la cotitura aceea. Mi-am tot păstrat iluzia asta, proaspătă. Sînt deplin încredințat că această iluzie va dura cît mine. Și după aceea. Ea va dura cît iluziile și cît farmecul depărtărilor.

Udești, februarie 1965

EUSEBIU CAMILAR

PREFAȚĂ

Consolidarea poziției stăpînitorilor de sclavi în statul roman a provocat frământări politice încă din a doua jumătate a veacului al II-lea î.e.n., ele continuîndu-se aproape în tot secolul I î.e.n. De cîteva ori au avut loc adevărate războaie civile. Prin izbînda militară de la Actium (31 î.e.n.), rămînînd singurul stăpîn pe situație, Octavian a izbutit, cu o deosebită abilitate politică, să coalizeze în jurul său suficiente forțe și să creeze o nouă formă de stat — Principatul — în locul celei vechi, republicane. Principatul a fost de fapt o dictatură militară, o monarhie despotică, îndreptată în primul rînd împotriva mișcărilor de sclavi cărora deseori li se alătura și sărăcimea liberă. Octavian a știut însă să se prezinte contemporanilor ca un conducător preocupat de reînvierea tuturor tradițiilor de care poporul era mîndru și să creeze astfel convingerea că republica continuă să existe.

Însă caracterele de monarhie despotică au apărut evidente contemporanilor chiar în timpul conducerii lui August.

De pe la anii 20—19 î.e.n., în societatea romană a început să se respire o altă atmosferă. Activitatea de altădată, intensă, din for și de la tribunalele de judecată, fuscse redusă la tăcere, căci îndatoririle magistraților și ale senatului, precum și drepturile adunării poporului au început să fie con-

centrate în mîna împăratului.¹ Dezbaterile de altădată, care oferiseră prilejuri pentru pledoarii de mare artă oratorică (ca, de pildă, cuvîntările lui Cicero), nu mai puteau avea loc, căci cele mai de seamă procese se rezolvau tot de către conducerea imperiului.

Domnia lui August poate fi divizată în două etape : prima, pînă prin anii 20—19 î.e.n., în care literatura a urcat pe cele mai înalte culmi ; este vremea cînd el a creat aparența că republica continuă să dăinuie. Fenomenul literar a ajuns la deplină dezvoltare în acest timp, numit „secolul de aur“ al poeziei latine. Etapa a doua este propriu-zis începutul imperiului, cînd a devenit evident cetățenilor că forma politică a statului a luat alt sens, acela de dictatură personală exercitată de familia Iulio-Claudiană.

În condițiile acestei a doua etape a trăit poetul Publius Ovidius Naso, născut cu puțin înainte de instituirea Principatului, în anul 43 î.e.n., la 20 martie. Prin urmare, a crescut și a fost educat în atmosfera creată de monarhie.

Spre deosebire de cei mai mulți dintre marii poeți și scriitori antici, Ovidiu ne dă în opera sa ample informații² despre originea, educația, viața de familie și, evident, despre surghiunul său.

S-a născut la Sulmo (azi Sulmona), localitate cu „ape răcoroase“ așezată la sud-est de Roma. Tatăl său făcea parte din ordinul equestru, și — precizează cu mîndrie poetul — din categoria celor de viță veche cavaleriească, nu dintre cei pe care împrejurările recente și tulburi sau bunăvoința împăratului i-au ridicat la acest rang social. Se pare că familia poetului nu dispunea de avere mare³, însă suficientă pentru a da celor doi fii, lui Lucius, frate mai mare exact cu douăsprezece luni, și lui Publius, poetul de mai tîrziu, întreaga instrucție și educație pe care le dobîndeau la Roma și la Atena copiii din clasele avute.

¹ Tacit, *Anale*, I, 2.

² Vezi îndeosebi *Tristele*. IV, 10 (autobiografia).

³ *Arta de a iubi*, II, 165 și alte locuri.

Forma de învățămînt cea mai înaltă la romani era școala retorică. Nu existau școli publice de stat. Amîndoi frații au fost încredințați celebrilor retori de atunci *Arellius Fuscus* și *Porcius Latro*. Un mijloc principal în învățămîntul retoric îl constituia *declamația*, care, pe vremea lui *Cicero*, era doar un exercițiu de aplicare a unor principii generale din arta oratorică. În condițiile politice create în noua formă de stat, declamația ajunge treptat, dar repede, un scop în sine. Prin temele date elevilor, prin lipsa posibilității de aplicare în viața de for și tribunale a celor învățate, școala retorică deprindea pe discipoli să se irosească în ipoteze plătuite și îi rupea de cele ce se petreceau realmente în jurul lor, în viața socială și politică. Pe de altă parte îi obișnuia pe școlari cu o formă de exprimare „retorică“.

Atît caracteristicile declamației cît și cele retorice se vor regăsi în întreaga operă a poetului *Ovidiu*, care fusese de altfel un distins elev.¹ Însă el nu s-a simțit atras spre meseria de retor sau de avocat, ci dimpotrivă :

„...*Eu unul însă de mic eram atras
Spre dulcen poezie, spre dulcele ei glas.*“

(Tristele, IV, 10, 18—19)

Tatăl nu se bucura că fiul său este înclinat spre arta literară în dauna celei de avocat sau de jurist-consult care i-ar fi deschis cariera politică și i-ar fi adus în bogăția.

Împreună cu unul din prietenii săi, *Pompeius Macer*, *Ovidiu* s-a dus la Atena prin anul 25 î.e.n., după care a vizitat și coasta Asiei Mici, interesat fiind îndeosebi să vadă ținutul Troiei, atît de familiar celor două vestite epopei — *Iliada* și *Odiseea* — cunoscute pe de rost de poet. Numeroasele temple, operele de artă plastică, zidurile cetăților, privescările frumoase au făcut asupra lui *Ovidiu* o puternică impresie, cum se poate deduce din faptul că poetul roman se dovedește un adînc cunoscător al mitologiei și a tot ceea ce este

¹ *Marcus Annæus Seneca, Controversiae et suavioriae, II, 10, 8.*

legat de legendele zeilor. Impresiile din tinerețe au persistat și la bătrânețe.¹

Revenind la Roma — după ce în drum zăbovise mult în Sicilia — poetul, voind să dea satisfacție dorinței tatălui său, ocupă unele demnități publice de ordin minor, judecătorese și administrativ², fără să fie ispitit de magistraturile care aduceau strălucire și perspectivă politică. Cu atât mai mult cu cât poetul, cum arată de altfel și opera sa literară, nu manifesta nici un fel de simpatie pentru măsurile de ordin social, politic, și mai ales moral pe care le lua August. Un spirit de oarecare opoziție se alătură înclinației sale de totdeauna către poezie și îl determină să isprăvească cu cariera publică spre care îl tot îndemnase părintele său. Cum primele lui elegii erotice avuseseră un foarte mare succes, poetul ajunge repede foarte prețuit în cercurile literare și mondene pe care le frecventa.

Existau, în vremea aceea la Roma, mai multe cenacluri literare. Cel mai de seamă, frecventat de vestiții poeți Horațiu, Vergiliu, Propertiu, a fost cel din jurul lui Mecena. Acesta protegia creația literară care avea la bază ideologia regimului. Ovidiu nu simte însă nici o înclinație în această direcție. El frecventează cenaclul lui M. Valerius Messala Corvinus, fost adversar politic al lui Octavian. În acest cenaclu Ovidiu îi cunoaște pe Horațiu, pe Virgiliu și pe Propertiu, căci și ei veneau uneori acolo, pe Tibul și pe alții. În cercul lui Mecena, Ovidiu nu găsea nici atmosfera plăcută lui, nici genurile și speciile literare care îl interesau. Ispitit de viața mondenă a vîrfurilor societății din Roma, el preferă lirica erotică. Când a compus și a citit în public primele poezii de acest fel era foarte tânăr (20 de ani): „Cred — spune el — că-mi răsesem barba abia de două ori“³.

¹ *Ponticele*, II, 10, 21—28.

² *Tristele*, IV, 10, 33—34.

³ *Idem*, IV, 10, 58.

A fost căsătorit de trei ori¹; el însuși ne informează despre acest fapt care, de altfel, nu era de loc rar în Roma de atunci. Probabil că primele două soții nu făceau față modului de conviețuire elegant, rafinat, monden de prin saloanele pe care le frecventa poetul și unde el era atât de agreat. Se crede că de la a doua soție a avut o fiică. Soția a treia, Fabia, făcea parte din aristocrație, fiind rudă, se pare, cu Fabius Maximus, un intim al împăratului. În orice caz, soția acestuia era prietenă de aproape cu Livia, soția lui August.

Prin ultima căsătorie, poetul avea așadar legături de familie, care păreau a-l pune la adăpost de necazuri, cu atât mai mult cu cât el însuși era prieten cu multe personalități politice și scriitoricești ale vremii; și într-adevăr poetul și-a desfășurat nestingherit activitatea, scriind și publicând prin anul 15 î.e.n. cea dintâi colecție de elegii erotice, intitulată *Amores* (*Amoruri*). Ovidiu abordează însă între timp și alte genuri literare, realizând astfel — în cel epic — *Gigantomachia* (*Lupta gigantilor*), iar în cel dramatic, tragedia *Medeea*, lucrări din păcate pierdute pentru noi².

Prin versurile 28—29 din Cartea întâi, *Amores*, poetul însă declara bucuros:

„Crude războaie și, voi, ritmuri de luptă, vă las!
Muză, încinge-auritul tău creștet cu mirtul³ cel verde.”

O dată cu schimbarea tematicii, Ovidiu trece la distihul elegiac, o altă formă de versificație, apreciată ca fiind cea mai propice exprimării sentimentelor de dragoste.

În *Amores* dragostea poetului e îndreptată către o iubită imaginară cu numele de Corinna, după moda alexandrină, spre deosebire de înaintașii săi romani Catul, Tibul și Propertiu —

¹ *Tristele*, IV, 10, 69—74.

² Quintilian, *Educația oratorului*, X, 1, 96; Tacit, *Dialogul oratorilor*, 12.

³ Era planta preferată a zeiței iubirii, Venus. Pentru evocarea luptelor se foloseau hexametri dactilici.

îndrăgostiți cu adevărat de Leșbia, Delia și Cyntia. Cu alte cuvinte, Ovidiu nu a manifestat un sentiment real de iubire, ci unul închipuit, cum se vedește de altfel și din lectura operei sale.

Contemporanii și urmașii au fost curioși totuși să afle cine este de fapt Corinna. Autorul nesatisfăcându-le în nici un fel curiozitatea, aceștia au făcut diverse presupuneri, mergînd pînă la bănuiala că sub acest nume s-ar ascunde Iulia — nepoată de fiică a lui August, exilată în același an cu poetul. Această identificare a Corinnei cu Iulia nu are însă temei. În *Amores*, poetul și-a imaginat episoadele unei iubiri, pentru care de altfel a avut modele la înaintașii săi. Însă autorul excelează și în această lucrare prin redarea de amănunte, observate în viața contemporanilor, privitoare la toaletă, coafură, stofe, distracții mondene etc. Mai tîrziu, din exil, Ovidiu precizează că viața lui nu s-a conformat recomandărilor cuprinse în opera erotică. Totuși în prima lui lucrare, *Amores* (II, 4, 7, 8), poetul spusese :

*„Nu am tăria să-mi pot stăpîni simțămintele mele ;
Eu ca o barcă mă las dus de talazul grăbit“.*

La vîrsta de 20 de ani, cît avea cînd a scris primele elegii, probabil că era adevărat tot ceea ce scrie poetul mai departe :

*„Nici că-mi aprinde iubirea aceeași frumoasă într-una ;
Pricini o sută găsesc dragostea-n piept să o simt.“*

Corinna sintetiza poate un șir de aventuri tinerești ale poetului în care sentimentul dragostei a rămas mereu superficial și schimbător.

După *Amores*, Ovidiu scrie *Heroides* (*Eroinele*); presupuse scrisori de dragoste care ar fi fost trimise de Penelopa lui Ulise, de Briseis lui Ahile, de Fedra lui Hipolit, de Hermiona lui Oreste, de Dido lui Enea etc.

Poetul pretindea că el ar fi inventat această formă de poezie lirică, însă începutul l-a făcut Propertiu prin elegia în formă de scrisoare (IV, 3) *Aretusa către Lycotus*.

Heroidele se remarcă printr-o evidentă artificialitate și monotonie, pentru că personajele din aceste scrisori vorbesc aproape la fel, au aceleași trăsături de caracter și anume ale snobilor și cochetelor din societatea romană contemporană poetului.

Versurile interesează însă și astăzi pe cititor prin aceea că dovedesc o cunoaștere adâncă a psihologiei feminine. Stilul este limpede și colorat, cu imagini și comparații surprinzătoare.

Opera principală din această primă etapă a creației sale poetice este însă *Arta de a iubi* (*Ars amatoria* sau *Ars amandi*) care i-a creat o atmosferă nefavorabilă, determinând în mare măsură exilul său.

În această lucrare, Ovidiu nu mai este presupusul îndrăgostit din *Amores*, ci devine sfătuitorul direct al tinerilor în arta de a cuceri și a păstra o femeie (cărțile I și II), învățînd-o totodată și pe femeie cum să-și păstreze iubitul (cartea a III-a).

Existau în literatura romană și circulau scrieri pentru multe îndeletniciri și distracții, ca de pildă pentru învățarea jocurilor cu zarurile sau cu arștele, cu mingea etc. Ceva asemănător însă cu ceea ce scrisese poetul nu se mai publicase, așa că tineretul de atunci, care lua iubirea ca pe un joc, a îmbrățișat cu un entuziasm de nedescris lucrarea lui Ovidiu, asigurîndu-i un succes deplin.

Înainte de această lucrare apăruse o alta, a poetului Tibul, în care acesta dădea unele sfaturi iubitei sale, Delia, învățînd-o cum să-și înșele soțul. Constatăm dintr-o altă elegie a acestui poet că Delia aplicase cu atîta zel „îndrumările” sfătuitorului ei, încît le folosisă chiar împotriva iubitului imprudent. Dar o lucrare anume care să cuprindă numai astfel de precepte și care să fie consacrată exclusiv dragostei încă nu fusese publicată.

Realizându-și lucrarea, poetul ține totuși să precizeze¹ încă de la început care anume categorie de femei o are în vedere :

„*Departe, panglici fine, preacurate, / Voi, rochii lungi...*”².

Deci sînt excluse dintr-un condei tinerile fete și matroanele.

Accastă precizare sporea evident curiozitatea atît a fetelor, cît și a matroanelor de a citi cartea, cu atît mai mult cu cît lucrarea era deosebit de atrăgătoare și de plăcută.

Opera trebuie judecată însă în condițiile de viață specifice societății romane, în care nu erau privite cu aceeași rigoare, ca azi, legăturile de iubire liberă. Morala publică le tolera cu condiția ca eroinele să fi fost femei libere sau străine. Dar acest fel de morală pătrunsese adînc chiar și în familiile romane. Istoria ne furnizează în această privință date precise : în această vreme, de pildă, chiar în familia lui August se petreceau fapte scandaloase. Însuși autorul legilor căsătoriei, împăratul, fusese învinuit de imoralitate de către rivalul său, Marc Antoniu.

Arta de a iubi are un fond imoral pentru că recomandă ispitiilor dragostea liberă ca un divertisment oarecare, efemer ; poetul statornicește ca principiu călăuzitor în viață plăcerea. Despre demnitatea și sentimentele femeii în general are păreri nefavorabile și nefondate. Pe bună dreptate opera a fost socotită primejdioasă, cu atît mai mult cu cît măiestria artistică depășește nivelul elegiilor anterioare. În *Arta de a iubi* digresiunile prea lungi din lucrările anterioare sînt mult mai reduse ; se citesc cu multă plăcere și azi anumite tablouri și parodii pline de farmec.

Dar, pentru noi, valoarea operei constă și în observațiile de amănunt pe care poetul le-a înregistrat și redat în legătură cu îndrăgostiții. Sîntem astfel informați despre felul cum își petreceau vremea tinerii din clasele avute : cum se îngămădeau la spectacole, la întrecerile de care, la alergări,

¹ *Arta de a iubi*, I, 31—32.

² Vezi și *Tristele*, II, 247—248.

în circ ; cum făceau rămășaguri ; cum țeseau intrigi și puneau la cale cancanuri ; amănunte despre îmbrăcăminte, modă, despre anumite forme de coafuri etc. Căci, după cum spunea poetul : „Venus domnește-n cetatea preascumpului ei Enea“.

Există și unele sfaturi care, scoase din context, neținând adică seama de scopul pentru care sînt date, puteau fi folositoare. Poetul recomandă astfel tinerilor să nu-și frizeze părul ca preoții frigieni care aduceau mai mult a femei ; le prescrie de asemenea simplitatea naturală care se potrivește mai bine omului ; veșmintele să fie totdeauna curate, îngrijite, fără pete etc.

Uneori poetul face aluzii la anume plăgi sociale contemporane :

*„Epoca noastră aievea-i de aur, căci cumperi cu aur
Ranguri ; cu aurul chiar dragostea ți dobîndești !
Chiar de-ai sosi, o, divine Homer, cu suita de Muze,
Dacă venit-ai sărac, fi-vei pe ușă zcîrlit !“¹*

Totodată Ovidiu nu glorifică vechea civilizație a Romei :

*„Chiar Palatinu-nchinat lui Apolo, frunțașilor noștri
Simplă pășune a fost doar pentru boii de jug.
Alții slăvească trecutul ; eu mă fericesc că sînt fiul
Veacului meu, deoarece mie îmi place doar el !“²*

Arta de a iubi a fost criticată. Se pare că poetul a presimțit că e amenințat cu atît mai mult cu cît știe că August se străduia să aducă o redresare morală a familiei, iar el, poetul, activase tocmai dimpotrivă ; de aceea Ovidiu încearcă să schimbe drumul pe care mersese pînă acum, scriind opere mitologice : *Fasti*³ și *Metamorfozele*.

¹ *Arta de a iubi*, II, 277—280.

² *Idem*, III, 119—122. Versurile citate din *Amoruri* și *Arta de a iubi* au fost traduse în metrul original de Ion Aesan (cu excepția stihurilor din *Arta de a iubi*, I, 31—32, redată în *Tristele*, II, 247—248).

³ Calendar în care romanii însemnau zilele faste sau nefaste, zilele de sărbătoare și zilele în care se judecau procesele.

Opera cu caracter calendaristic, *Fasti*, a fost începută prin anul 3 e.n. și întreruptă o dată cu plecarea în exil.¹

Poetul a revăzut manuscrisul cărții întâi la Tomis, când a modificat unele pasaje, adăugînd altele. Dedicăția, făcută inițial lui August, a fost schimbată, în ultimii ani de viață, și adresată lui Germanicus.

Opera urma să aibă 12 cărți, cîte luni avea anul. Ovidiu nu a întocmit decît 6 pentru primele șase luni din an. Lucrarea este scrisă tot în distih elegiac, cu și operele anterioare.

În *Fasti*, deși poetul cîntă sărbătorile romane, conform calendarului, la rînd, cum se succedau, opera sa nu e totuși o simplă versificare a calendarului cu însemnările pe care le făcuseră în curgerea vremii pontifii în dreptul anumitor zile bune sau rele; Ovidiu are — în ceea ce privește această creație — modele anterioare care-l inspiră, ca, de pildă, opera *Aitia* (*Originile*) a poetului grec Calimah. Explicînd originea sărbătorilor, poetul roman adună și folosește în această lucrare tradițiile populare legate de unele zile, de unele fapte, fără să treacă cu vederea obiceiurile, riturile și ceremoniile religioase specifice.

Și poetul Propertiu încercase o astfel de operă în cartea a patra a elegiilor sale. Ca izvoare de informare Ovidiu are lucrarea lui Verrius Flaccus, publicată la Roma sub numele de *Fasti Praenestini* (*Fastele din Praeneste*) și pe cea a lui Varro, cunoscută sub titlul de *Res divinae* (*Lucruri divine*). Tit Liviu și alți scriitori romani i-au servit de asemenea poetului ca izvoare de inspirație. Lucrarea lui Ovidiu dovedește din partea autorului o bogată informație, dobîndită, se înțelege, printr-o muncă intensă. *Fastele* constituie azi cea mai bună sursă documentară pentru cunoașterea acelor aspecte ale vieții romane de care s-a preocupat autorul: ceremonii, rituri, obiceiuri, legende populare, istorice, mitologice etc. Exactitatea descrierilor și amănuntele observate și menționate

¹ *Tristele*, II, 552.

de scriitor ne îndreptăţesc să presupunem că poetul a asistat la numeroase ceremonii, în tot cazul cunoaşterea acestora se dovedeşte precisă. Ovidiu este însă criticat pentru faptul că atmosfera care rezultă din lectura operei nu-i potrivită cu conţinutul de legendă mitologică nici în *Fasti* şi nici în *Metamorfoze*. Personajele legendare — şi cele istorice devenite legendare — povestirea mitului însuşi reflectă viaţa societăţii contemporane poetului care, prea integrat acestui fel de a privi lumea, dă, fără voia lui, o coloratură oarecum mondenă pînă şi legendelor sale.

Se înţelege de la sine că într-o astfel de operă Ovidiu are deseori prilejul de a vorbi de faptele glorioase din trecutul Romei; poetul nu le trece cu vederea, dar le menţionează cu indiferenţă. Aşa, de pildă, în faţa amintirii înfrîngerii romanilor la lacul Trasimen (anul 218 î.e.n.), când strămoşii săi fuseseră zdrobiţi de Hanibal, poetul nu are nici o tresărire; el spune doar atît că în acea zi nu trebuia să se întreprindă nimic, ziua fiind nefastă.

Cu toate că în *Fasti* nu găsim un sentiment sau o idee centrală care să-i dea o vădită unitate artistică, totuşi lucrarea are o mare valoare estetică şi documentară, pentru că Ovidiu a reprodus cu fidelitate aspectele ceremoniilor prin descrieri artistice întocmite, iar legendele prin *naraţiuni* care te captivează.

Probabil că Ovidiu a voit să arate împăratului că şi el se alătură politicii oficiale de reînviere a trecutului. Dar acesta, se pare, a simţit că poetul a rămas tot ceea ce fusese: dacă nu un opoziţionist, în tot cazul în afara liniei ideologice care stă la baza operelor scrise de marii clasici.

Acelaşi a rămas Ovidiu şi în *Metamorfoze*, cealaltă lucrare mitologică de proporţii mari, care-i aparţine. A fost desigur atît de prins de curentul alexandrin, încît, chiar dacă a fost animat de cele mai bune intenţii, „Muza“ de care vorbeşte el l-a ademenit neîncetat către acelaşi gen de poezie sau, mai bine zis, l-a determinat să scrie în așa fel încît însuşi poezia serioasă, severă, a dobîndit o nuanţă de frivolitate.

Opera *Metamorfoze* cuprinde 15 cărți. În momentul cînd poetul a fost relegat, ea era ca și terminată; autorul a aruncat-o cu propria-i mîină în foc, însă de bună seamă existau copii, cel puțin în cercul prietenilor, și astfel a străbătut vremurile pînă la noi. La Tomis, Ovidiu nu s-a mai preocupat de această lucrare în măsura în care a făcut-o pentru *Fasti*. Atunci nu a avut alt gînd decît să poată părăsi țărîmul pontic și să revină cel puțin într-un loc mai apropiat de Roma.

Pentru *Metamorfoze* poetul dispunea de o moștenire culturală mult mai întinsă ca pentru *Fasti*. Unele legende le-a aflat în poemele homerice, altele în tragediile clasicilor greci și mai cu seamă în publicațiile alexandrine.

Fără îndoială că nu i-au fost străine nici scrierile latine de acest fel, nici chiar opera lui Lucrețiu, care, bineînțeles, nu-i oferea legende, ci o explicație a transformărilor din natură. Influența operei materialiste a lui Lucrețiu asupra lui Ovidiu se pare că a fost mare, numai că ea n-a fost cercetată îndeajuns pînă acum.

Lucrarea *Metamorfoze* este scrisă în versul hexametru, stih utilizat în epopee, deci mult mai nimerit pentru un poem epic cum sînt *Metamorfozele*, „un cîntec neîntrerupt“¹ de la primele începuturi ale lumii pînă în vremea sa. Opera cuprinde 246 de metamorfozări din care aflăm cum oamenii au fost transformați fie în diverse animale, fie în ape, în pietre etc. De bună seamă că nu toate aceste legende sînt născocite de Ovidiu. Cele mai multe circulau ca povestiri curențe; poetul roman le-a aflat îndeosebi în literatura greacă, însă el a prelucrat conținutul lor general în așa fel încît a dat o nouă înfățișare legendei.

Formele legendare mitologice reflectă în esența lor relațiile dintre oameni, pe de o parte, și fenomenele naturii și cele sociale, pe de alta.

¹ *Metamorfoze*, cartea întâi, versul 4 (*perpetuum carmen*).

Cercetătorii au căutat să afle încă din antichitate care anume fapte reale au determinat fantezia oamenilor — locuitori în Grecia și în insulele din Mediterana orientală — să creeze legendele mitologice. În timpurile moderne cercetările au mers departe și au dobândit o bază științifică, miturile fiind socotite ca o creație a omului în copilăria sa, un act inconștient prin care mintea omenească își însușea realitatea și o exprima în astfel de forme.

Ovidiu nu a scris nici pentru a reînvia un sentiment religios, nici pentru a-și entuziasma contemporanii față de trecutul lor glorios — așa cum dorea August — ci pentru un cerc de cititori mai restrâns, pentru cei numiți atunci *otiosi* (fără ocupație), pentru societatea pe care o simpatiza poetul. Totuși nu s-a limitat la legende care cuprindeau anecdote amuzante sau relații erotice. Talentul poetic al lui Ovidiu a depășit latura mondenă a vieții lui; el n-a văzut numai palatele care se înălțau mărețe, scîlpind de aur și fildeș, ci și coliba sărăcăcioasă, acoperită cu stuf și papură, în care locuiau Filemon și Baucis (c. VIII).

Viața zeilor și zeițelor din *Metamorfoze* seamănă cu cea a păturilor avute din societatea romană contemporană lui, nu numai în ceea ce privește îmbrăcămintea, ci și relațiile de viață. Miturile au fost folosite și de către Ovidiu (oa și de către ceilalți poeți) drept imagini artistice pentru a reda un anume conținut propriu gândirii poetului. Ovidiu nu manifesta față de zei și zeițe intenții satirice, dar nici respect mistic. Pe cititori îi amuză faptul că și în lumea zeilor se întîlnesc uneori aceleași intrigi, cancanuri, infidelități conjugale, cuceriri amoroase etc. ca și în lumea lor. Lectura legendelor lui Ovidiu nu produce nici un fior religios. De aceea unii istorici literari, exagerînd, l-au învinuit pe poet că ar fi degradat măreția divină. Este de la sine înțeles că pe vremea poetului nu se mai putea crede în zei ca divinități. Dorind să alcătuiască o lucrare care să satisfacă pe August, Ovidiu a scris *Metamorfozele*.

Pentru noi opera rămîne foarte utilă, fiind un document din care cunoaştem ce gîndea, cum gîndea, ce simţea şi ce făcea în acel început de imperiu despotic o parte a societăţii romane.

Împăratul a intuit că o astfel de operă nu corespunde şi nu sprijină politica sa. Poate fără să vrea, poetul izbea în lozincile preferate ale regimului imperial, de reînviore a tradiţiilor religioase în care nici împăratul nu mai credea, dar pe care le socotea necesare consolidării formei sale de guvernare. Aşa că nemulţumirea provocată de creaţiile cu conţinut erotic ale lui Ovidiu a persistat în inima lui August. Împăratul n-a uitat, de bună seamă, că şi mai înainte poetul avusese îndrăzneala să critice legislaţia matrimonială dată de el; aşa că în urma scandalului provocat de Iulia minor — fiica Iuliei maior, deci nepoata lui August — către finele anului 8 e.n., poetul este surghiunit.

Viaţa i-a fost schimbată brusc şi fundamental de decretul imperial de surghiunire în cel mai îndepărtat colţ al imperiului roman, la Tomis (Constanţa de azi), veche colonie greacă fondată pe la jumătatea veacului al VIII-lea î.e.n. de colonişti veniţi din Milet. În vremea lui Ovidiu, oraşul se afla între graniţele stăpînirii romane, în teritoriul cunoscut sub numele de Scitia Minor. Amărăciunea poetului a fost cumplită, cu atît mai mult cu cît a constatat că prietenii care odinioară îl înconjurau, măgulindu-l şi linguşindu-l, acum îl uitaseră cu desăvîrşire. Inima lui bună înceroa totuşi să-i souze :

*„M-au părăsit atîţia şi eu îi voi lerta !
Cînd trăsnetul loveşte, te lasă toţi, cu tot !
Nu nimeresc nici uşa să fugă cît ce pot !
Cînd gata e să pice peretele cel dur,
Numaidecît şi golul se-arată împrejur !”¹*

¹ Ponticele, III, 2, 8—12.

Cercetătorii moderni au depus multă osteneală să afle adevăratul motiv nemărturisit care a provocat pedepsirea poetului. Ovidiu însuși afirmă că au existat două cauze: una este poezia erotică (*carmen*)¹, mai cu seamă *Arta de a iubi*, ccalaltă constă dintr-o greșală, o rătăcire (*error*), despre care nici poetul, nici contemporanii și nici urmașii nu spun nimic. De aceea s-au emis mai multe ipoteze care tind să lămurească conținutul misteriosului cuvânt *error*. Poetul recunoaște că a făptuit o greșală, chiar gravă², nu însă o crimă, și afirmă că a dat dovadă doar de *prostie* (*stultitia*) și *naivitate* (*simplicitas*)³ pentru că, după ce și-a dat seama de eroare, nu a avut curajul să dea pe față fapta, de teamă⁴. Înțelegem din opera sa că Ovidiu n-ar fi fost părtaș la nici o acțiune, ci că ar fi vinovat doar că *a auzit* și *a văzut*⁵. Dar ce a auzit și ce a văzut nu precizează nicăieri, pentru că, după cum spune el, îi este rușine și nu vrea să mai redeschidă rana lui August.⁶

Pentru că s-a așternut atîta tăcere asupra celei de a doua pricină a surghiunului, cercetătorii moderni au ajuns și la formularea unei ipoteze de ordin politic.

Poezia erotică, în adevăr, nu putea fi singura faptă, mai ales hotărîtoare — spun unii — deoarece între data apariției *Artel de a iubi* și surghiun se scurseseră opt-nouă ani și între timp poetul scrisese opere mitologice care, deși nepublicate, erau totuși parțial cunoscute.

Nici scandalul monden (în care rolul lui Ovidiu ar fi fost acela de gazdă), provocat de Iulia minor, nu a fost singurul hotărîtor, întrucît vinovatul și vinovata au primit pedepse mai ușoare: exilul într-o localitate mai apropiată.

¹ Tristele, I, 3, 38; II, 109, 297; III, 1, 52; IV, 1, 23; 4, 37—43; 5, 40.

² *Idem*, III, 11, 34; III, 1, 52 etc.

³ *Idem*, I, 5, 42; III, 6, 35; *Ponticele*, I, 6, 20; 7, 44; II, 2, 17.

⁴ *Idem*, IV, 4, 39; *Ponticele*, II, 12, 17.

⁵ *Idem*, III, 5, 49—50.

⁶ *Idem*, II, 209.

Poetului însă nu i s-a acordat nici o îndulcire a pedepsei, nici chiar după moartea lui August, deși se știe câtă dușmănie nutrea Livia împotriva fiicei și nepoatei soțului ei, ci dimpotrivă, tocmai după stingerea din viață a împăratului, poetul își pierde definitiv nădejdea de a mai putea obține vreo ușurare a relegării sale. O singură dată a cerut prietenului său Sextus Pompeius — consul pe atunci — să intervină în favoarea sa pe lângă noul împărat, Tiberiu, care îngăduise vinovatului principal, lui D. Silanus¹, să revină la Roma. Față de Ovidiu însă și Tiberiu a rămas tot atît de neînduplecat ca și August, pentru că, în umbră, piedica de netrecut pentru poet era Livia. De aici o altă ipoteză care ni se pare cea mai interesantă, cum că ceea ce se ascunde în cuvîntul *error* ar fi de ordin politic și ar avea legătură cu problema succesiunii la putere a lui Tiberiu. Așa se explică în primul rînd tăcerea generală de care a fost acoperită cauza adevărată a pedepsei, precum și faptul că poetul nu s-a adresat niciodată Liviei și lui Tiberiu.

Se cunoaște din mențiunile istoricilor antici — ca de pildă din *Analele* lui Tacit — rolul jucat de Livia în problema succesiunii la domnie. Aceasta a urmărit cu îndirjire și fără rezerve morale ca Tiberiu să fie urmașul lui August. Livia a izbutit să facă să dispară rînd pe rînd toți aceia care păreau preferați de August (ca Marcellus, Agrippa Postumus). Se constată, pe de altă parte, că cei mai apropiați prieteni ai poetului surghiunit erau cei din jurul lui Germanicus; Ovidiu se simțea chiar sub protecția acestuia și, după moartea lui Augustus, opera *Fasti* a fost dedicată lui Germanicus. Aceasta arată că Ovidiu nu simpatiza cu Livia și Tiberiu. Dacă mai adăugăm și faptul că prin soția sa devenise poate chiar rudă cu Fabius Maximus, prietenul și confidentul împăratului² și totodată al nepotului acestuia,

¹ Tacit, *Anale*, III, 24.

² *Idem*, I, 5.

Agrippa Postumus, pe care împăratul intenționase să-l lase urmaș, se poate socoti mai temeinică ipoteza care arată că poetul nu făcea parte din cercul care sprijinea pe Tiberiu, ci tocmai dimpotrivă, dintr-unul care acționa împotriva lui. În astfel de circumstanțe, Ovidiu a participat probabil la punerea la cale a unor măsuri, a luat parte, poate, la reuniuni prietenești, unde se vorbea și se discuta despre succesiune și despre manevrele Liviei; a văzut deci conșpă-rîndu-se contra planurilor împărătesei și nu a denunțat pe nimeni.

Fără îndoială că August, care suferea atât de mult din pricina felului de viață pe care o duseseră cele două Iulii, nu putea decât să urască pe autorul *Artei de a iubi* și, la cererea Liviei — care de altfel avea mare influență asupra soțului ei — o dată cu exilarea Iuliei minor, l-a surghiunit și pe poet.

Ipoteza aceasta explică mai bine nedumeririle la care au dat naștere celelalte presupuneri.

În toamna anului 8 e.n., poetul a fost nevoit să plece la Tomis, unde a ajuns pe la începutul primăverii anului următor și de acolo a trimis imediat la Roma prima carte din *Tristia*, cuprinzînd elegiile scrise în timpul călătoriei. Cu toate rugămintele lui, uneori nu cu suficient simț de demnitate, el a rămas aici, la Tomis, unde a și murit, probabil în anul 18 e.n., stăpînit însă tot timpul de dorul de țară :

*„Ce are glia țării ? Ce fel de farmec sfînt,
Că n-o putem de-a pururi uita, nici în mormînt ?
Ce bine e acasă, aici e frig cumplit !
Barbarul totuși fuge de-acasă-n frigul scit !
Privighetoarea-n cușcă de-ar ține-o mîini de zei,
Ea se va zbate pururi să zboare-n codrîi ei !”¹*

¹ Ponticele, I, 3, 35—40.

De la Tomis, Ovidiu a trimis la Roma cincizeci de scrisori fără a indica însă cui sînt adresate¹ și patruzeci și șase — cu indicația persoanei.

Astăzi ele sînt cunoscute sub numele de *Tristia*, în 5 cărți, și *Epistolae ex Ponto*, în 4 cărți.

Scrisorile din prima categorie, *Tristele*, au fost scrise și trimise la Roma nu toate o dată, ci carte cu carte, de la sosirea poetului la Tomis pînă în anul 12; apoi a scris și trimis treptat la Roma 3 cărți din *Pontice* pînă în anul morții. Fiecare carte are un prolog și un epilog.

Ca fond nu există nici o deosebire între *Triste* și *Pontice*. Ovidiu însuși spune aceasta.

Temele sînt destul de variate, însă toate epistolele au același scop: să dobîndească pentru autorul lor, dacă nu dreptul de a reveni la Roma, adică iertarea, cel puțin schimbarea locului de surghiun, undeva, mai aproape de casă. Ovidiu și-a exprimat gîndirile și necazurile nu ca un simplu petiționar, ci ca poet, de aceea *Epistolele* sînt adevărate elegii.

Intrucît sînt scrise pe teritoriul țării noastre, ele au și un deosebit interes *documentar*, fiindcă poetul vorbește atît de înfățișarea pămîntului dobrogean², despre locuitorii care sălășluiau în această parte a lumii, cît și despre vecinii lor, care foarte deseori porneau cu vrăjmășie asupra Tomisului. În ce privește conținutul documentar al elegiilor, cititorul va lua lesne cunoștință de ele din frumoasa traducere din prezentul volum, cît și din „cuvîntul tălmăcitorului“.

Să ne referim acum la latura artistică a elegiilor. Se constată în ele o oarecare monotonie explicabilă prin faptul că poetul urmărește neîncetat același scop: iertarea. El manifestă o prea mare preocupare de a convinge pe cei din capitala atît de dorită de dînsul cum că la Tomis totul

¹ Cu excepția scrisorii care formează cartea a doua, adresată chiar împăratului.

² Vezi îndeosebi *Tristele*, V, 10.

ii produce dureri și ne cazuri : clima, obiceiurile, barbarii, îmbrăcăminte a locuitorilor etc. O altă observație constă în faptul că durerea sa, de care vorbește neîncetat, nu-i suficient de adîncă încît să înalțe gîndirea poetului pe culmile artei ; iar regretele care apar la tot pasul în elegii îi sînt provocate de faptul că la Tomis e lipsit de confortul de care s-a bucurat din plin la Roma.

Rugămintele pe care le făcea împăratului — direct — ca în elegia din cartea a doua a *Tristelor* și — indirect — prin cei cărora (numiți sau nenumiți) le adresează *Scrisorile* sînt relativ lipsite de mîndrie și demnitate.

Aceste critici negative aduse elegiilor sînt în mare măsură exagerate. Este necesar să avem în vedere nu numai motivul principal și scopul pentru care a scris, ci și faptul că poetul alternează, cu multă măiestrie, aspectele luate din realitatea concretă, ca și ideile și sentimentele, emoțiile de care este stăpînit și care nu sînt totdeauna aceleași ; deseori acestea sînt suficient de adînci, așa încît depășesc limitele personale și devin în general umane, mișcînd și azi inima cititorului. Sentimentele fundamentale ale poeziei din exil sînt *tristețea* și *amărăciunea*, care ne apar cu atît mai dureroase cu cît poetul avea convingerea îndreptățită că nu merită pedeapsa și că vina sa nu o justifică :

„O, mi-i destul ! Și sufăr, de ce și pînă cînd ?

O să se stingă facla aceasta în curînd !

Sînt galben ca o frunză în tristul toamnei vînt !

Din ce am fost odată, acum o umbră sînt !

. Nici sufletul mai zdravăn și mai puternic nu-i !

O, numai suferință citesc în ochii lui !

Și Roma e departe, departe-amicii mei,

Departe e soția cu mîngîierea ei !”¹

¹ *Tristele*, IV, 6, 39—46.

Poetul exprimă în elegiile sale și sentimente de fermătate și mândrie legitimă, nu numai de resignare :

„Ca geniul și gândirea nimica nu-i etern !
Eu nu mai am nici fară, nici prieteni, nici cămin.
Și despuiat eu fost-am și sărăcit deplin,
Dar nici cezarul însuși n-a izbutit să-mi ia
Talentul, mîngîierea și bucuria mea !”¹

Faptul care sporește valoarea elegiilor este interesul arătat de Ovidiu celor din jur, țării unde viețuiește și care îi aduce unele mîngîieri :

„Nu mă urăște nimeni — de ce m-ar fi urît ?
Nu m-am schimbat ca locul, să fiu posomorît !
Tot mi-a rămas pe față, în zbuțiatul trai,
Sfiala mea și calmul ce-atît le lăudai !

.....
De-aceea tomitanii, parcă aș fi de-al lor...

.....
Mă laudă-n decrete și sînt scutit de dări,
Și dacă se cucine să mă și laud dar,
Cetățile vecine mi-au dat același dar !”²

Datorită acestei laturi a talentului său, citim în elegii foarte frumoase descrieri plastice, precise, pitorești, care înfățișează multe aspecte ale ambianței poetului la Tomis.

Întîlim tablouri și portrete în care, din cîteva trăsături, ne sînt înfățișate priveliștea iernii tomitane³, a primăverii la Roma⁴, a călătoriei pe mare⁵ sau portrete ale geților făcute, precum se spune, „după natură”⁶.

¹ *Tristele*, III, 7, 44—46.

² *Ponticele*, IV, 9, 89—92 ; 97 ; 102—104.

³ *Tristele*, III, 9 ; III, 10 ; *Ponticele*, III, 1

⁴ *Idem*, III, 12.

⁵ *Idem*, I, 2.

⁶ *Idem*, V, 7.

Trebuie remarcat de asemenea, ca un element artistic de mare valoare, faptul că Ovidiu privește pe locuitorii Tomisului cu un larg *sentiment omenesc*; îi înțelege așa cum sînt ei: cu barbă și cioareci, netunși și rebeli, venind și plecînd călări, nelipsindu-se de tolba cu săgeți și de arc, cu chip fioros și vorbă aspră — „chipul lui Marte întocmai“.

Poetul nu are porniri vrăjmașe¹ la adresa tomitanilor, nici de invidie față de confrății săi rămași la Roma, dimpotrivă, la dă sfaturi:

*„Evită strălucirea, căci trăsnetul turbat
Pornește de pe-o creastă de strălucit palat!
Deși de la puternici foloase poți să ai,
Te-aruncă fără milă în cale cînd le stai!”²*

Are însă dispreț și accente de revoltă împotriva celui care a uneltit pentru dizgrațierea sa și a continuat să-l dofăimeze, cum vedește lucrarea intitulată *Ibis*. Se pare că tocmai pentru că astfel de sentimente nu-i erau firești, această lucrare — scrisă la Tomis — este din punct de vedere artistic inferioară celorlalte creații.

Toată opera lui Ovidiu este, în general, scrisă într-un stil prin excelență limpede, elegant, sprinten, calm. Talentul poetului, din acest punct de vedere, a fost de o uimitoare fecunditate. Quintilian remarcă puterea talentului lui Ovidiu și regretă că s-a lăsat atras de unele porniri ale firii sale, pe care n-a știut s-o stăpînească.³

Opera lui Ovidiu care s-a păstrat pînă în zilele noastre a constituit totdeauna o lectură plăcută atît pentru contemporanii săi, cît și pentru urmași. Poeziile îi erau cîntate pe scenă; August însuși a asistat la astfel de reprezentații⁴. S-au găsit scrise, pe zidurile caselor din Pompei, versuri din

¹ *Tristele*, IV, 10, 42.

² *Idem*, III, 4, 5—8.

³ Quintilian, *op. cit.*, IX, 1, 98.

⁴ Vezi *Tristele*, II, 519.

elegiile lui erotice. Deși poetul a avut conștiința perenității operei sale, opera a depășit însă limitele întrevăzute de autor :

„Chiar dacă la o vreme sub spadă voi pieri,
Al meu renume totuși prin timpuri va răzbi !
Cît stăpîni-va Roma un Univers, și eu
Prin valurile vremii voi fi citit mereu !”¹

Sînt numeroase manuscrisele operelor lui Ovidiu. Simpatia de care se bucurau lucrările sale a făcut pe urmași să-i atribuie și sonieri care nu-i aparțineau, întocmite de alții după modelul ovidian.

S-au întocmit antologii, iar *Metamorfozele* au fost povestite în proză. S-au făcut traduceri în limbile moderne, începînd din veacul al XIII-lea. Operele lui Ovidiu și Vergiliu au fost cele mai răspîndite lecturi în evul mediu.

La finele evului mediu, Petrarca așază în prim-plan opera poetului latin. Mării poeți moderni, ca de pildă Goethe, l-au apreciat. Dante îl pune alături de Homer, Horatîu și Lucan. Lirica erotică ovidiană a exercitat o mare influență asupra trubadurilor provensali etc. În timpurile mai noi, Ovidiu a fost de asemenea apreciat favorabil îndeosebi pentru *Metamorfoze*.

În limba română, cea dintîi traducere cunoscută din literatura latină a fost din opera lui Ovidiu (1679) : sînt numai șase versuri într-o culegere de sentențe întocmite de Valentin Franck. Cam din aceeași vreme datează traducerea altor versuri din *Triste*, făcută de cronicarul Miron Costin.

Mulți alți cunoscători ai literaturii latine au tradus, în românește, îndeosebi elegii din opera scrisă în exil, la Tomis, ca de pildă : B. P. Hasdeu — *Triste*, III, 10 ; *Pontice* III, 8 și alte fragmente (în *Istoria critică a românilor*, București, 1875, vol. I, pp. 216—219) ; de asemeni Șt. Virgolicu,

¹ Vezi *Tristele*, III, 7, 49—52.

D. Stoicescu și alții. Șt. Bezdechi a tradus în întregime *Tristele* (Oluj, 1930), iar Virgil Popescu — cartea întâi din *Metamorfoze*.

Niciodată însă nu s-au făcut atâtea traduceri din opere integrale din autorii latini (și greci) ca în anii regimului socialist din țara noastră. Cu prilejul comemorării în 1958 a 2000 de ani de la nașterea poetului Ovidiu au apărut elegiile scrise la Tomis, traduse de Teodor Naum: *Scrisori din exil* (E.S.P.L.A., București, 1957); *Metamorfozele* au fost transpuse integral în proză de David Popescu (Editura științifică, 1959); bucăți alese din *Metamorfoze* au fost redactate în versuri de Maria Valeria Petrescu (E.S.P.L.A., 1957); cităm de asemenea *Metamorfoze* (Editura Academiei, 1959) — traducere integrală (tot în versuri) de Ion Florescu și P. Creția.

Lucrarea de față a regretatului Eusebiu Camilar pe care a definitivat-o în ultimele luni de viață, în vara anului 1965, este a doua traducere integrală a elegiilor din exil, făcută într-un vers propriu limbii române; cititorul va lua astfel cunoștință de gândurile, sentimentele și atmosfera operei originale cu mai multă ușurință și cu emoție artistică deosebită.

Deși a îndurat aproape zece ani surghiunul în îndepărtatul Tomis, monotonia, condițiile climaterice aspre, primitivitatea aproape sălbatică a ținutului în care a fost ostracizat de maimarii vremii nu l-au putut împiedica pe Ovidiu de a crea una dintre cele mai reputeate opere care-l așază astăzi printre cei mai populari și mai apreciați poeți ai antichității.

TOMA VASILESCU

TABEL CRONOLOGIC

43 *i.e.n.* S-a născut în localitatea Sulmo. El însuși a precizat aceste date (*Tristele*, IV, 10, 6 și IV, 10, 13).

La 27 noiembrie, prin legea Titia, se instituie triumviratul al doilea în istoria Romei, din care fac parte Octavian, Marc Antoniu și Lepidus.

42 *i.e.n.* În apropiere de localitatea Philippi — pe via Egnatia — în două bătălii, armatele republicane conduse de Brutus și Cassius au fost înfrînte. Triumvirii își delimitează teritoriile asupra cărora fiecare va avea comandă deplină.

41—40 *i.e.n.* Octavian ține sub asediu localitatea Perusia, pentru că Fulvia — soția lui Marc Antoniu — împreună cu fratele acestuia, Lucius, organizaseră în acel ținut o armată împotriva lui.

40 *i.e.n.* Toamna se încheie o nouă convenție între Octavian și Marc Antoniu la Brundisium, evitîndu-se deocamdată războiul civil dintre ei.

39 *i.e.n.* Înțelegerea de la Putcoli a triumvirilor cu Sextus Pompeius.

37 *i.e.n.* Are loc „pacea de la Tarent” — o nouă convenție între Marc Antoniu și Octavian. Se reînnoiește pe încă cinci ani triumviratul (expirat la 31 decembrie anul 38 *i.e.n.*).

36 *i.e.n.* Datorită lui Agrippa — comandant de oaste în tabăra lui Octavian — Sextus Pompeius, care formase o armată republicană în Sicilia, este înfrînt. Lepi-

duș este scos din triumvirat. Marc Antoniu duce fără succes război contra parților ; Octavian se opune să facă noi recrutări de soldați din Italia și Gallia ; începe o polemică între cei doi comandanți.

32 î.e.n. La 1 ianuarie a expirat triumviratul, și în urma pregătirilor făcute începe războiul civil dintre Octavian și Antoniu (căsătorit cu regina Cleopatra a Egiptului).

31 î.e.n. La 2 septembrie armatele lui Antoniu și Cleopatra au fost înfrînte pe mare, lângă capul Actium. Singur slăpîn pe situație a rămas Octavian. Marc Antoniu și Cleopatra se sinucid la Alexandria. Octavian formează o armată nouă. Egiptul este transformat în provincie romană.

29 î.e.n. Octavian celebrează trei triumfuri (în urma izbînzilor din Dalmatia, de la Actium și de la Alexandria).

28 î.e.n. În calitate de censor, Octavian reface listele senatului, el fiind primul înscris ca *princeps* (adică : cel dintîi). Erau trecuți în acest tabel cetățeni cu avere de peste patru milioane de sesterti. Scutește pe datornici de plata datoriilor către stat. În ianuarie se instituie formal principatul și Octavian primește (la 13 ianuarie) puterea pe zece ani din partea senatului asupra provinciilor. Le guvernează prin *legati* — locțiitori ai săi. Totodată senatul, la 16 ianuarie, decernează lui Octavian titlul de *Augustus* (slăvitul), nume folosit pînă atunci în limbajul augurilor, și îi acordă dreptul de a vorbi în numele poporului roman.

În orașul Roma sistemul magistraturilor este menținut, formal, neschimbat, ca și cum forma de guvernămînt ar fi rămas aceeași, republicană.

24—19 î.e.n. Răscoale în Spania.

23 î.e.n. În urma descoperirii unui complot, August primește din partea senatului puteri și mai mari (*imperium maius*), grație cărora putea exercita puterea și în incinta (*pomoerium*) Romei. Esența militară a puterii sale apare evidentă. El are chiar dreptul de a încheia pace și de a declara război. Politica externă este trecută, așadar, în mîna împăratului.

Moare Lucius, fratele poetului Ovidiu. Poetul începe să scrie elegii erotice, care vor forma volumul intitulat *Amores* (vezi *Tristele*, IV, 10, 57).

21 î.e.n. Augustus căsătorește pe fiica sa Iulia cu mult mai vîrstnicul Agrippa.

18 î.e.n. Începe să se simtă și în Roma teroarea care fusese mai dinainte instituită în provincii. Apar legile relative la moralitate (ca legea Iulia), sau la căsătorii, care aveau în vedere clasa senatorială și a cavalerilor; atît bărbații, cît și femeile aveau obligația ca pînă la 60 de ani să se căsătorească. Erau interzise căsătoriile fiilor de senatori cu fiice de libești. Legea a provocat nemulțumiri, îndeosebi în rîndurile cavalerilor. Legea privind adulterul pedepsea pe soțul care tolera infidelitatea soției; îi dădea dreptul să ucidă pe vinovat în casa sa și îl silea să divorțeze de soție. Tatăl femeii în culpă avea dreptul să ucidă pe ambii vinovați; în orice caz, ei erau exilați. Atît soțul, cît și tatăl femeii răspundeau în fața tribunalului dacă în șaizeci de zile nu trăgeau la răspundere pe culpabili.

Legile nu au redresat starea morală a familiei romane. Prin comportarea lor, nici August și familia sa nu le-au respectat.

În vreme ce conducătorul era preocupat de aspectele morale ale familiilor romane, poetul Ovidiu scrie *Amores* (23—15 î.e.n.) și primele cincisprezece scrisori din *Heroides*. Tot de acum datează *Medeea* și *Gigantomachia*, pierdute pentru noi.

Agrippa a fost luat ca ajutor la conducere.

17 î.e.n. August adoptă pe cei doi fii, Caius și Lucius, ai lui Agrippa și Iulia.

16 î.e.n. Cu prilejul victoriei lui Tiberiu asupra sicambriilor (triburi germanice), Ovidiu scrie elegia publicată în volumul *Amores*.

12 î.e.n. Agrippa moare. Moartea lui a părut suspectă.

4 i.e.n. S-a născut filozoful și scriitorul Lucius Annaeus Seneca.

2 i.e.n. Prin legea Fufia-Canina și altele este limitat numărul eliberărilor de sclavi și sînt fixate condiții noi care îngreunează formalitățile. Se urmărea restrîngerea numărului libertilor și al cetățenilor proveniți pe această cale.

2 i.e.n.—2 e.n. În acest răstimp poetul Ovidiu a scris *Ars amatoria* (sau *Ars amandi*) — *Arta de a iubi*.

3 e.n. Ovidiu scrie *Remedia Amoris* (*Leacuri pentru dragoste*).

Tot în această vreme — înainte deci de exil — începe să scrie *Fasti*, lucrare în care au fost introduse pasaje și mai tîrziu, în timpul exilului la Tomis.

Metamorfozele începe să fie compusă cam tot în același an cu *Fasti*. Poetul desigur alterna munca la amîndouă lucrările.

8. e.n. Toamna, Ovidiu pleacă în surghiun la Tomis. În timpul călătoriei spre locul exilului, el a scris elegiile din prima carte a *Tristelor*; poeziile sînt rînduite cronologic. Prima — scrisă ca prolog — a fost compusă după celelalte.

9 e.n. Printr-o lege, August ia celibatarilor dreptul de a moșteni, iar cei căsătoriți fără copii puteau să moștenească numai jumătate din averea rămasă. Căsătoriile cu copii aveau unele privilegii (*ius trium liberorum*).

Înainte de iarna din anii 9—10 e.n. poetul scrie cartea a doua din *Triste*, care cuprinde o singură scrisoare, adresată lui August.

10 e.n. Nu înainte de primăvara acestui an, poetul a terminat și trimis la Roma cartea a treia din *Triste. Ibis* a fost scrisă tot în primii ani ai surghiunului.

11 e.n. Poetul a început să compună elegiile din cartea a patra, expediată la Roma în primăvara anului 12.

12 e.n. Scrie elegiile din cartea a cincea a *Tristelor*. După această dată Ovidiu a început să compună elegiile care formează volumul cunoscut în mod obișnuit sub titlul de *Pontice* (*Epistolae ex Ponto*). Cronologia acestor poezii este mult mai dificilă, pentru că cuprind prea puține elemente concrete relative la faptele cu dată istorică certă petrecute la Roma sau în imperiu. În primele trei cărți din *Pontice*, epistolele nu mai sînt rînduite cronologic ; poetul afirmă acest fapt în cartea a treia, elegia a noua, v. 53 : „le-am strîns apoi pe toate, fără-a le rîndui“.

12—13 e.n. Iarna acestor ani este a patra petrecută de poet la Tomis ; despre aceasta vorbește în *Pontice*, I, 2, 28. Probabil că în anul 13 e.n. a trimis lui Brutus la Roma primele trei cărți din *Pontice*.

14 e.n. August moare la Nola. Datorită uneltirilor Liviei, succesorul lui este Tiberiu, a cărui domnie va dura pînă în anul 37. Chiar în anul 14 au loc răscoale în armatele de la Rin și Dunăre. Acestea voiau să proclame împărat pe Germanicus pentru că în timpul domniei acestuia nădăjduiau ei să-și îmbunătățească condițiile de viață.

16 e.n. De la finele anului 13 pînă în vara anului 16 e.n. au fost scrise epistolele din cartea ultimă a *Ponticelor*. Așa, de pildă, înainte de moartea lui August au fost compuse elegiile 1, 12 și 14, celelalte, în timpul domniei lui Tiberiu.

17 sau 18 e.n. Ovidiu a murit, după cronica lui Heronim, în anul 17 la Tomis, unde a și fost înmormîntat; dar data aceasta nu-i foarte sigură. Din *Fasti*, I, 223—226, rezultă că în primăvara anului 18 e.n. poetul era încă în viață.

T. V.

I

TRISTELE

CARTEA ÎNȚI

ELEGIA I

Pornește, cărticică, spre patrie, te du...

Așa a fost să fie, să te întorci doar tu !

Te du nempodobită, precum ți-i hărăzit,

Căci ești vlăstarul unui părinte izgonit !

5 O, bine n-o să-ți șadă veșmîntul de porfir¹,

Căci alt veșmînt îți țese al jalei negru fir !

Nici capete de fildeș să n-ai, vlăstar sărman,

N-ai drept la titlu roșu și față de șofran —

O carte norocoasă îmbrace-acest veșmînt.

10 M-a dărîmat destinul cu față la pămînt !

De fel cu piatra ponce eu nu te-oi netezi ;

Vîlvoi să-ți fie părul, pornind, te-oi despleti !

Obrazul tău, de pete, nu-ți fie rușinat,

Cu lacrimile mele cînd eu te-am picurat !

15 Preascumpă țara noastră sărut-o-n locul meu,

Și voi simți, iubito, că o sărut chiar eu !

¹ În mod obișnuit, romanii scriau pe papirus, uneau foaie lângă foaie și formau un sul (*volumen*) în jurul unei baghete care avea la extremități câte un buton, în formă de cornițe, din fildeș sau din lemn vopsit. Capetele sulului erau netezite cu piatră ponce, deci frumos lustruite. Volumul era înfășurat într-o bucată de purpură și purta o etichetă cu numele autorului și titlul, scrise cu roșu. Poetul dă cărții sale înfățișare tristă.

Și dacă dintre oameni se va găsi cumva
De mine să întrebe vreodată cineva,
Răspunde-i doar atîta : că printre vii sînt mort,
20 Și că un zeu ¹ îmi dete viața ce-o mai port !
Prea multe de-o să-ntrebe, să taci mai bine-ar fi,
Citească-te, mai bine ! Preamulte nu vorbi !
De te-or huli pe față, tu nu te apăra,
Căci te acuzi mai tare atunci, prin vorba ta !
25 Și de-o să vezi vreunul destinul meu plîngînd,
Spre mine trimițîndu-și cu jale tristul gînd,
Dorindu-mi revenirea acasă din surgun,
Atunci și eu prin tine din inimă îi spun
Să-i dăruiască zeii toți anii liniștiți,
30 Precum el are milă de cei nenorociți !
Numai noroc să aibă ! Iar zeul sfînt să vrea
Să mă întorc acasă, să mor în țara mea !

Dar chiar și-așa, ei totuși te vor huli mereu,
Precum că nu ești scrisă cu tot talentul meu,
35 Dar criticii să-și pună aceste întrebări —
Cum te-am creat anume, și-n ce împrejurări,
Și-atunci vei fi pe pace ! Să cînt cum aș putea,
Cînd numai nouri negri se-abat spre fruntea mea ?
Cer Muzele tăcere, și liniștit liman !
40 Pe mări mă tot alungă sălbatecul orcan !
Să fii, îți cere versul, departe de necaz :
Eu simt într-una spada barbară la grumaz !
Depart, în pericol, sub mohorîtul cer,
Ar fi-n cetat din cîntec și marele Homer !
45 Și totuși eu avut-am măcar atîta spor !
Și nimeri-vei poate la bunul cititor ;
Tu gura lumii las-o și du-te-n drumul tău,
Să nu roșești de asta și nici să-ți pară rău !

¹ August este numit zeu, ca și în *Bucolica I* a lui Vergiliu.

Sîntem prea plini de lacrimi și prea întunecoși,
50 Spre-a mai rîvni vreodată la anii glorioși !
Demult, pe cînd Fortuna¹ îmi da doar fericiri,
Mă potopea o sete s-ajung și eu măriri,
Să-mi cuceresc un nume, cinstit și cunoscut,
Și faima și talentul de-a pururi m-au pierdut² ;
55 Dar, totuși, poezia nicicînd n-o părăsese,
Deși în fundul lumii³, printr-însa mă găsesc !
La Roma du-te, dară ; și cît îmi pare rău,
O, cărticică tristă, că nu-s în locul tău !

Dar cînd în Roma noastră acasă te-i ivi,
60 De tot necunoscută acolo tu nu-i fi :
Căci pîn'și fără nume, și-ascunsă de te-ai vrea,
Te-o da de gol culoarea și-o ști că ești a mea !
Cu grijă deci pătrunde ; au pietrele urechi :
Căci nu mai plac la Roma lucrările-mi mai vechi !
65 Și dac-un oarecare, ajunsă-n mîna lui,
N-o vrea să te citească fiind a mea, să-i spui :
„Ci uită-te la titlu, căci *Arta*⁴, cum îți spun,
I-a și adus pedeapsa vieții în surgun !“

Și-ai vrea să știi acuma de-ți dau poruncă, dar,
70 Să urci și pe colină, la casa lui cezar⁵ !
Preafericite locuri ! Mă iartă, mare zeu,
Dar trăsnetul de-acolo căzu pe capul meu !
Îndurător fusese acel lăcaș de zei,

¹ Adică norocul, întîmplarea personificată. La Roma existau mai multe temple închinatze zeiței Fortuna.

² Ovidiu indică, de cele mai multe ori, drept cauză a exilului său, opera *Arta de a iubi*.

³ Față de Roma, Tomis era într-adevăr la extremitatea Imperiului Roman.

⁴ *Arta*, adică *Arta de a iubi*.

⁵ Împăratul August.

Însă acum se umplu de groază ochii mei !
 75 De-un filfiit columba se sperie deodat',
 Dacă cunoaște gheara de uli înfricoșat !
 Mioarele de turmă nicidec nu se mai rup,
 Dac-au simțit o dată în carne colț de lup !
 Chiar Pháeton ¹, de caii cerești doriți cumplit,
 80 Nici nu s-ar mai atinge acum, așa pățit !
 Așa și eu, acuma, mărturisesc spre cer,
 Că mă cuprinde groaza de naltul Iupiter ² !
 Eviți și Eubeea ³ pe apele adânci,
 De-ai fost zvîrlit odată la Cafaréa ⁴-n stînci !
 85 Firesc e, deci, să fugă de-un țărni nenorocit
 Și luntrea mea mînată de viforul cumplit !
 Cuminte, chibzuită, tu să rămîi oricînd ;
 Deplin te mulțumească și oameni mai de rînd !
 Icar ⁵, prea slab la aripi, se prăbuși-n zadar,

¹ Phaeton era în legenda greacă fiul soarelui (*Helios*). Phaeton a voit să conducă pe cer timp de o zi carul de aur al soarelui tras de patru cai înaripați. Nu i-a putut însă struni și, apropiindu-se prea mult de pămînt, din pricina arșiței, au început să sece apele și să se usuce totul, ceea ce l-a determinat pe Iupiter să trimită asupra lui trăsnetul.

² Iupiter era zeul cerului și al tuturor fenomenelor atmosferice. Era socotit „tatăl zeilor și al oamenilor” — zeul suprem la romani, cum era la greci Zeus.

³ Insulă în Marea Egee, în vecinătatea coastei Greciei continentale. Apele din jurul ei erau în general liniștite pentru navigație, afară de cele de la capul Cafaréa.

⁴ *Caphareus* — un promontoriu al insulei Eubeca, lângă care a fost sfărîmată flota grecilor, cînd se reîntorcea de la Troia.

⁵ Icar a fost fiul lui Dedal, constructorul legendar al palatului regelui Minos din Creta, al Labirintului. Regele a închis pe Dedal și pe fiul său Icar în acel imens palat. Ei însă și-au făcut aripi din pene de pasăre și au zburat de acolo. Fiul nu a ascultat sfatul părintelui — de a nu se apropia de soare — și i s-au dezlipit aripile, căzînd în marea numită de atunci „icarcă”.

- 90 În marea cea nămită și azi, a lui Icar.
 Cu vîsle sau cu pînze pluti-vei? Orișicum,
 Doar locul și cu timpul ți-or spune ce și cum!
 De n-are alt de lucru, și gînduri bune-l țin,
 Și dacă-i potolită mînia-n Palatin¹,
- 95 De are cin'te duce și pune bun cuvînt,
 Pătrunde — mai voioasă să fii pe-acest pămînt!
 Alungă-mi răul, dacă cumva nu mi-i sortit
 Ca să-mi alunge răul doar cel de m-a rănit,
 Ca și Ahile²! Soarta nu-mi fie și mai grea;
- 100 Ce mică mi-i speranța pe lîngă frica mea!
 Mînia domolită n-o ațîța, apoi
 Să-mi mai aduci și greul unei pedepse noi!

În vechea încăpere cînd tu vei fi intrat,
 Și te-i vedea la locu-ți în scrinul cel curbat,

- 105 O să-i găsești în veghe pe toți, creați la rînd,
 În ordine firească, pe frații tăi șezînd!
 Și poartă ficcare un nume preacinstit,
 Și titlul la vedere și-l țin neconținut!
 Trei³ însă-n întuneric ascunși îi vei găsi:
- 110 Învață meșteșugul funest de a iubi!
 Iar tu, sau fugi de dînșii, sau dacă poți, să țipi,
 Spunîndu-le în față Telegoni și Oedipi⁴!
 Și orișicît vroi-vor să-ți spună al lor țel,
 De mă iubești pe mine, tu nu-i iubi de fel!

¹ Roma veche era așezată pe șapte coline. Palatinul era colina pe care se afla reședința conducătorului statului.

² Ahile rănise pe Telef, regele Misiei, și tot el l-a vindecat, punîndu-i pe rană rugină de pe lanca cu care-l lovise.

³ E vorba de cele trei cărți care alcătuiau volumul intitulat *Ars amatoria*.

⁴ Adică ucigași ai tatălui lor, pentru că și Telegon (fiul lui Ulise și al Circei) și Oedip (fiul lui Laios și al Iocastei) și-au omorît propriul părinte, fără să știe, ca împlinire a unui blestem.

- 115 Și încă cincisprezece¹ ai să găsești : sînt, dar
Scăpați toți de pe rugul ce-mi hărăzi cezar !
Răspunde-le, o, carte, și lor la întrebări,
Că și destinu-mi este mîncat de supărări !
Era odată vesel destinul meu, nestîns ;
- 120 Ce-a fost a fost, dar astăzi e soarta mea de plîns !

Dar, cărticică tristă, destul acum : să știi
Că multe ți-aș mai spune, dar prea te întîrzi,
Povară uriașă te-ar apăsa mergînd,
Luînd cu tine cîte îmi trec acum prin gînd !

- 125 Grăbește-te ! E drumul atît de lung ! Eu sînt
Menit să stau departe de-al patriei pămînt !

¹ Adică *Metamorfozele*, care numărau cincisprezece cărți.

ELEGIA a II-a

- Mi-a mai rămas tărie să vă implor din zări,
O, zei, să-mi duceți nava cu bine peste mări !
Nu țineți cu mînia cezarului divin !
Un zeu ades te-ajută cînd altul ți-i hain :
- 5 Era-mpotriva Troiei, Vulcanus-Mulciber ¹,
Dar o cruța Apolo ², cu brațul lui, din cer !
Iunona pe Enea îl și credea pierdut,
Dar preafrumoasa Venus îl ocrotea sub scut !
De nu-l păzea Minerva, în vremi și mai adînci,
- 10 Neptunus pe Ulise îl sfărîma de stînci !
Cu ei nu mă aseamăn, de fel, dar cer și eu
Un zeu să mă păzească de ura altui zeu !
Într-una, vîntul Notus ³ suspinul meu cumplit
Mi-l stinge — mi-i de valuri cuvîntul amuțit,
- 15 Furtuna mînioasă, în grozăvia ei,
Îmi tot întoarce glasul și strigătul spre zei !
Și tot aceleași vînturi îmi duc neîncetat
Și nava mea, și ruga pe-ntinsu-nvolburat !

¹ Vulcanus (la greci : Hephaistos) era zeul focului din interiorul pămîntului, care făcea să izbuonească vulcanii. El a făurit armele lui Ahile cu care eroul grec l-a ucis pe Hector. Epitetul *mulciber* se referă la puterea zeului (focului) de a înmuia fierul.

² În *Iliada* ca zei favorabili troienilor sînt menționați numai Apolo și Venus.

³ Notus (uneori : Auster ; Africus) — vîntul dinspre miazăzi ; la noi — băltărețul.

- Cît munții crește coama grozavei vijelii,
20 Și poate să atingă și astrele-n tării !
Iar cînd de prin văzduhuri cumpliții munți se cern,
Se prăbușesc ca-n hăul cel negru din Infern.
Și cum mă uit departe în larg — văzduh cernit,
Și numai cer și valuri se-ntind în infinit,
25 Și vîjiie vîntoasa și valuri, valuri fug !
De cine să asculte orcanul rupt din jug ?
Din răsărit pornește Eurul¹ nesupus,
Pornește și Zefirul, deodată, din apus,
Și de sub Ursa Mare pornește glacial,
30 La luptă să se-nșface cu vîntul Boreal !
Ce drum s-apuce nava pe-ntinsul răscolit ?
Se uită-n noaptea mării cîrmaciul îngrozit !

- O, nu mai e scăpare ! Pierim, pierim, o, zei !
Cînd strig, mă bate marea cu valurile ei !
35 Și cum răcnesc spre ceruri în desperarea grea,
Cumplită apa mării pătrunde-n gura mea !
Exilul doar mi-l plînge soția mea, acas' !
Și nici că bănuiește pe ape cîte-am tras !
Nu știe cum pe-o navă, prin negrele vîltori
40 Pătrund în gura morții de zeci de mii de ori !
Noroc că n-am luat-o pe sub cumplitul cer !
O, mi-ar fi fost ursita de două ori să pier !
Dar înc-o jumătate de trai voi mai avea,
Că nu se-abate astăzi pericolul spre Ea !

- 45 O, ceruri, cît de groaznic a fulgerat acum !
Și tunetu-și deschide prin negrii noui drum !
Furtuna bate nava în margini, ca tunînd,
Precum balista pietre în ziduri aruncînd !

¹ Vîntul care sufla dinspre sud-est.

O, iată vine valul grozav, și mai zborșit —
50 Al zecelea la număr ¹ spre nava mea pornit !
Să nu mă-nec în valuri un dar ceresc ar fi :
Nu mă-ngrozește moartea, ci felul de-a muri !
Cei morți de moarte bună, sau morți în bătălii,
Tot au noroc să doarmă acoperiți de glee —
55 Dihăniile mării n-ajung a-i devora...
Au cum lăsa o vorbă și-ntr-un mormânt spera !

Să spun : mi se cuvine pieirea în vîltori —
Dar sînt pe nava asta atîția călători !
Opriți-vă mînia acestei frămîntări,
60 O, zei ai înălțimii și-ai neguroasei mări !
Viața-mi dăruită de-ai meu cezar preabun
Lăsați-mi-o, s-ajungă la locul de surgun !
Mă pedepsiți acuma precum se cuvenea ?
Cezarul n-o să știe nimic de moartea mea !
65 Făr-ajutorul vostru, grozavelor genuni,
Putea să mă trimită de-a dreptul la străbuni —
Și sîngele să-mi ceară, putea oricînd altfel,
Căci doar sărmana viață mi-a dăruit-o el !
La voi, o, zei puternici, nu am vreo vină grea !
70 Ajungă-vă, o, ceruri, nenorocirea mea,
Deși să-mi dați viață e-n gol orice îndemn,
Cînd fruntea mea e prinsă de negrul morții semn !
Chiar marea de s-alină, de piere cruntul vînt,
De mi-ați lăsa viața — tot exilat eu sînt !

75 O, nu brăzdez aceste pustii singurătăți,
Precum neguțătorii spre marile cetăți ;

¹ În antichitate circula superstiția că cel mai mare și mai primejdios val era al zecelea.

- O, nu mă duc la Nilul zglobiu, pe-aceste mări,
 Nici la Alexandria bogată-n desfătări,
 Nu merg nici la Atena, să-nvăț, ca altădat' —
- 80 Spre țărmul asiatic, în mari cetăți bogat !
 O, cine poate crede că cer doar vînt mai bun,
 Spre țărmul cel sarmatic la locul de surgun ;
 Mai repede s-ajungă, eu tot mă rog în gol,
 Și nava mi se pare că umblă prea domol,
- 85 Și ca s-ajung la Tomis cît mai curînd eu vreau,
 Și pînă una alta cu ruga mă mai iau !
 Genunea liniștiți-o, o, zei, de drag vă sînt,
 Dați navei mîntuirea și ajutorul sfînt !
 Iar dacă nu, spre Tomis o îndreptați, o, zei :
- 90 Acolo mi-i osînda cu grozăvia ei !

Mai tare și mai tare să bați în pînze, vînt,
 Să nu mai vadă ele italicul pămînt !
 Cezarul mă alungă și voi mă-ntîrziati...
 Către barbarii pontici mai repede mînați !

- 95 A poruncit cezarul și, doar, al lui cuvînt
 Cumva să-l mai întoarcă nu-i nimeni pe pămînt !
 Voi ne cunoașteți doară, o, zei, ce-am făptuit !
 Voi știți atît de bine că sînt neprihănit !
 Și dacă o greșeală¹ m-apasă greu acum,
- 100 N-a fost din necredință, cezare, nicidecum !
 Eu voia i-am cinstit-o copil fiind pe-atunci,
 Mi-am închinat respectul augustelor porunci,
 Cezarului, într-una, și la ai săi, prinos,
 Eu am aprins tămîie în temple, bucuros ;

¹ Poetul insistă, declarînd că vina lui constituie numai o greșeală, nu o crimă, dar nu spune niciodată în ce constă greșeala (vezi *Prefața*, pp. XLVII și urm.).

105 De e așa, iertare vă cer, cu gând curat,
De nu, să mă înghită noianu-nvolburat !

Visez, sau negrii nouri se risipesc în zări ?
Se domolește oare mînia negrei mări ?
O, nu Fortuna oarbă mă duce-n voia ei,
110 Ci voi, în bunătatea și-n mila voastră, zei !

ELEGIA a III - a

Cînd văd icoana tristă a nopții de demult,
Cînd Roma părăsit-am spre-al mărilor tumult,
Atîtea lucruri scumpe deșertului lăsînd —
Potopul cel de lacrimi și azi mi-l simt curgînd !

- 5 Trecuse miezul nopții cînd, peste casa mea
Ca trăsnetul edictul nefericit cădea ;
Ca să pornesc atuncea la drum, nici n-am gîndit !
Și ca pălit de fulger stam alb și împietrit !
Nu mi-au lăsat nici straie, nici sclavii să-mi
adun —
- 10 Părtași de lungă cale spre ponticul surgun —
De trăsnetul lui Joe pălit în creștet stam ;
Și viu eram, și totuși eu ca un mort eram !

- Cînd mi-am venit în fire din izbitura grea,
Și-atuncea cînd uimirea s-a risipit și ea,
- 15 Eu spre amici cătat-am cu ochii mei, apoi :
Dar vai, căci din atîția au fost rămas doar doi !
Cumplit plîngea soția, o, ce cumplit plîngea !
Potopul ei de lacrimi ca ploaia mă lovea !
Și nu-mi știa nici fata nimic de-acest orcan,
- 20 Căci se afla departe pe țărnul african !¹

¹ Fiica lui Ovidiu era măritată cu Fidus Cornelius, proconsul în Africa.

- În casă numai jale și plîns, amar, amar ;
 Mă petreceau cu toții spre rugul funerar —
 Femeile, copiii plîngeau de nenoroc,
 Și ud era de lacrimi, în casă, orice loc !
- 25 De e a mea-ntîmplare s-o pot alătura —
 Ca la căderea Troiei în casa mea era !
 Nici cîmi lătrînd în noapte, nici trecătorii rari
 Nu s-auzeau ! Doar luna cu albii telegari !
 Și m-am întors spre lună cu-al meu cumplit
suspin,
- 30 Apoi spre Capitoliul cu casa mea vecin :
 „O, zei din locuri sfinte, o, temple, bun rămas !
 O să mai vin vreodată din răul ce l-am tras ?
 Vă spun pe veci adio, căci n-o să mai revin,
 O, zeilor din nalta cetate-a lui Quirin¹ !
- 35 O, știu : vă rog zadarnic de-acum să vă îmbunț
 De ură apărați-mi cumplitul meu surgun !
 Să afle și cezarul atît de preamărit,
 Voi, zei, că nici o crimă eu doar n-am săvîrșit
 Și dac-o să se-ndure cezarul mînios,
- 40 O, zei, atunci avea-voi atît de mult folos !“
 Așa-ncercam spre ceruri cuvîntul să-mi împart !
 Soția și mai tare plîngea, cu glasul spart,
 Căzu spre stinsa vatră², cu gura tremurînd
 Și se ruga cu părul pe umeri vălurînd,
- 45 Și multe, cît de multe vă tot spunea, penati³,
 Dar n-ați vroit, de mine, o, zei, să vă-ndurați !

Tîrzie era noaptea și ziua mă prindea !
 Proțapul, Carul Mare mereu și-l răsucea !

¹ *Quirinus* — numele lui Romulus divinizat. Pe Capitoliu, una din cele șapte coline ale Romei, se ridica templul lui Iupiter Capitolinul.

² Era semn de mare nenorocire, de doliu.

³ Zeii protectori ai căminului, îndeosebi ai cămării cu alimente.

- O, cum din țara-mi scumpă să plec fără noroc ?
50 Vroiam să plec, dar țara mă țintuia pe loc !
„O, încă nu... mai este... spre ce grăbiți ?
strigam :
De unde pleci, gîndește și soartă ce-o să am !“
Dar pîn' și eu din cale cercam a mă-nturna,
Mintîndu-mă că ora se poate amîna !
55 Și chiar și-a treia oară pornind, la greu să trag,
Sărea ca ars piciorul cînd l-atingeam de prag !
Tăifăsuiam o vreme din nou... ne sărutam...
Porneam... și-n încăpere din nou ne înturnam —
Și iar aceleași sfaturi le dam. Cum să mă rump,
60 Să nu-mi întorc iar ochii spre tot ce-aveam mai
scump ?

- Am spus pe urmă : „Lasă, de ce să coborîm,
Doar drumul nostru duce la sciticul tărîm !
Pierdută pentru mine, soție, o să te treci,
Și voi, cu toți ai casei, pierduți veți fi pe veci !
65 Și voi, amici, cărora le-am dat sufletul meu,
Ce veșnic îmi purtarăți credința lui Teseu¹ !
Să vă mai strîng în brațe, o dată, și să plîng ;
E un noroc clipita aceasta cît vă strîng !“
Dar e tîrziu — pe urmă din nou i-am strîns
nespus,
70 Și mi-am lăsat cuvîntul pe jumătate spus.

Dar cînd plîngeam cu toții, de jale, dintr-o dată
Luceafărul de ziuă pe cer a picurat ;
Mi s-a părut atuncea în două că mă rump,
Și că din mine-o parte rămîne-n locul scump.

¹ Despre credința lui Teseu, vezi nota referitoare la Piritou de la *Elegia a V-a*, 19.

- 75 Și am gemut deodată îngrozitor : „O, vai !”,
 Ca Mettius ¹, cînd la Alba l-au rupt cei șapte cai !
 Și strigăte cumplite la cer se auzeau,
 Cu pumnii strînși ai casei în piepturi se izbeau,
 Soția mea de umeri grozav mi s-a-nceștat ;
- 80 Se auzea cum strigă cu glasul sugrumat :
 „O, nu te duce singur ! Și eu cu tine vin,
 La depărtatul Tomis, la Pontul Euxin !
 Hai, ia-mă... lîngă tine pîn'la sfîrșit voi sta !
 O, nu voi fi povară prea grea pe nava ta !
- 85 Iubitul meu, pe tine August te-a exilat,
 Eu plec din datorie, căci doar îmi ești bărbat !”
 Vroia pe-aceeași cale să mergem amîndoi !
 Cu multă rugăminte s-a-nduplecat apoi !

- Și plec de-acuma pasul pe uliță să-mi port ;
- 90 O, parc-atunci din casă scosese ră un mort
 Cu barba încîlcită, cu părul răvășit !
 Dar ea, precum se spune, de lacrimi a orbit,
 Și s-a trezit, pe marmuri ca gheața, mai apoi,
 Și s-a trezit cu părul de pulberi plin, vîlvoi,
- 95 Și-și căina destinul și-al nost' sărman cămin,
 Și-l tot chema pe omul gonit spre Euxin !
 O, n-ar fi plîns cu lacrimi mai mari, mai din
belșug,
 Dacă-și vedea copila ori soțul arși pe rug !
 Și-ar fi vroit să moară numaidecît și ea,
- 100 Dar și-a păstrat viața în amintirea mea !

Trăiască, dacă soarta așa să fie-a vrut,
 Nenorocirii mele mereu să-i fie scut !

¹ *Mettius Fufetius* — general al albanilor, dictatorul din Alba, sfîrtecat din ordinul lui Tullus Hostilius pentru că trădase pe romani în lupta acestora cu fidenaiții și veii.

S-a dus al Ursei paznic ¹ demult în necuprins,
 Și răscolește iarăși al apelor întins.
 Brăzdăm acuma largul marin ionian —
 Și singură doar frica ² mă duce pe noian !

- 5 Bat vînturile mării și apele se zbat !
 Și tot nisipul fierbe și urcă-nvolburat !
 Bat valuri și la proră, cît munții uneori,
 Și la curbata pupă, în zeii protectori ³ ;
 Neconținut se-aude carena răsunînd ;
- 10 Odgoanele răsună de chinul meu gemînd ;
 De spaimă, alb, cîrmaciul în gol se uită mut !
 Din mîină scapă cîrma și totul e pierdut !
 Așa cum călărețul trudit de-un drum cumplit
 Nu mai strunește calul, ci-l lasă, vlăguit —
- 15 Tot astfel și cîrmaciul, în groaznicul frămînt,
 Nu mai strunește pînza dezlănțuită-n vînt !

¹ Este constelația Boarului sau a Văcarului — care dispărea din vedere în luna decembrie. Tocmai în această lună a pornit poetul Ovidiu în surghiun. O călătorie pe mare în timpul ernerii era pe atunci foarte primejdioasă.

² Frica de împăratul August.

³ Chipurile zeilor protectori ai navei romane erau zugrăvite sau sculptate pe pupa acesteia.

- Eol ¹ de nu ne mîna pe-al mării drum deschis,
Voi fi zvîrlit pe țărmul italic, interzis !
Iliria ², la stînga, departe, iat-o, dar...
20 Italia cu ochii o vād, dar, în zadar !
O, numai într-acolo nu mă mîna, o, vînt,
Și tu i te supune cezarului preasfînt !
Și-n timp ce strig spre vîntul acest, cu viața-n
mîni,
Nenorocita navă trosnește din țîțîni !
- 25 O, zei ai nesfîrșitei și ai albastrei mări,
Mi-a dat de-ajuns doar Joe atîtea desperări !
O viață istovită salvați, cu brațul sfînt,
Un mort, de se mai poate întoarce din mormînt !

¹ Stăpînul vînturilor.

² Provincie romană pe coasta de răsărit a Mării Adriatice.

ELEGIA a V - a

Tu, cel ce doar în fruntea amicilor¹ vei sta,
Și-a mea nenorocire părutu-ți-a și-a ta,
O, tu, cel care primul, când soarta m-a bătut,
Mi-ai adresat cuvîntul, când stam de groază mut,
5 Și m-ai redat vieții în ceasul cel funest,
Cînd vream să las tărîmul pămîntului acest —
Deși nu-ți spun pe nume², prea bine-ai priceput :
Atîta bine-n ceasul restriștei mi-ai făcut !
Tu m-ai redat vieții, în ceasul blestemat,
10 Și îmi vei fi de-a pururi în inimă-nsemnat !
Mai repede-al meu spirit în Haos va zbura,
Ciolanele trudite pe rug le-i lepăda ;
Chiar inima din mine se va preface scrum,
Dar amintirea-ți scumpă îți va trăi, oricum !
15 Prielnici fie-ți zeii, necontenit să-ți dea
O soartă mai ticnită, mai bună ca a mea !
Dar poate dacă nava nu mi-o băteau restriști,
N-aș fi știut, iubite prieten, că ești !

¹ Este probabil Albinovanus Celsus, a cărui moarte o deplînge *Scrisoarea a IX-a* din cartea întâi a *Ponticelor*.

² Poetul se forește să scrie numele celui căruia îi scria elegia, evident, din teama de a nu atrage și asupra prietenului urgia împăratului.

- Chiar Piritou¹ văzut-a ce-i prietenul la greu,
20 Cînd l-a-nsoțit la apa Infernului Teseu !
Simțea Focidianul cîndva cuvîntu-acest,
Învăluit de Furii de nu era Orest² ?
De nu era în luptă Euryal³ surprins,
N-avea și astăzi Nisus⁴ un nume de nestins !
25 Doar în furtuni se-nccarcă un om adevărat,
Precum roșcatul aur se-nccarcă-n foc !

Deodat',

- Pe cînd Fortuna rîde spre noi, mereu senin,
Cît timp sîntem puternici, în gloată oameni vin,
Dar tunetul cum bate și cum trăsnește-n zări,
30 Te părăsesc în noaptea grozavelor uitări !
Acum se-adeverește și-mi sună în urechi
Tot ce știam din cartea vieții celor vechi !
O, din atîția oameni doi-trei în preajmă-mi stați :
Ceilalți erau în cîrdul ursitei adunați !
35 Puțini, așa cum sînteți, să m-ajutați la greu !
La țarm prielnic duceți, vă rog, norocul meu !
Amicii mei, de teamă, în van ați tremura,
Că prietenia voastră vreun zeu ar supăra ;
Nu tremurați : Augustus admiră, cel puțin,
40 Credința, chiar văzută și-n lagărul străin !
Cu-atît mai mult la mine, eu, care n-am luptat
În contra lui ! Exilul, prostia mi l-a dat !

¹ Piritou a fost regele poporului legendar al lapiților, prieten bun cu Teseu, care avea o putere fizică foarte mare. Amîndoi s-au coborît în Infern s-o răpească pe Proserpina, soția zeului Pluton. Piritou a murit acolo, iar Tescu a fost scos la lumină de Hercule.

² Oreste — fiul lui Agamemnon — și Pilade, fiul regelui din Focida, au alcătuit cel mai vestit cuplu de prieteni din literatura antică.

³⁻⁴ Doi tineri troieni veniți cu Enea în Italia ; au fost de asemenea foarte buni prieteni (vezi Vergiliu, *Eneida*, Cartea a IX-a, 176).

Ai grijă să-și aline mînia bunul zeu,
Ai grijă de viața și de exilul meu !

- 45 De multele-mi necazuri vreun om de te-o-ntreba,
Să-i spui că nu e nimeni în stare-a număra
Necazurile grele sub care astăzi pier.
Ca pulberea-s de multe, ca astrele pe cer.
Necazuri necrezute trăit-am zi cu zi,
50 Mai mult decît oricine își poate-nychipui !
Aleanuri mii îmi sapă al inimii străfund !
Cu mine pier o parte și-o parte le ascund !
O, dacă mi-ar fi glasul neînterupt, să plîng,
Și inima mai tare ca bronzul cel adînc,
55 Și guri nenumărate dac-aș avea, nu pot
Să-mi spun nefericirea, să-mi spun amarul tot !

- Prea lungă mi-i povestea ! Poeti adevărați,
În locul lui Ulise, pe mine mă cîntați !
Mai mult eu suferit-am ! Un loc el a bătut,
60 Îngust, între Dulihiu ¹ și Ilion ² ! Pierdut
Pe-atîtea mări umblat-am, sub aștri depărtați,
Și m-a zvîrlit ursita la geți și la sarmați !
Tovarăși buni Ulise avu, spre alte zări :
Înspre exil sînt singur și părăsit pe mări !
65 Și s-a întors Ulise biruitor acas' ;
Învins eu plec departe și țara mea o las !
Și țara mea nu-i Samos ³, și nici Itaca nu-i,
Și nici Dulihiu — jale la inimă să pui —
Ci, inimă, la Roma cu gîndul, crunt suspini,
70 La perla-mpărăției superbă pe colini !

¹ Insulă în Marea Ionică, lângă Itaca, făcînd parte din regatul lui Ulise.

² Troia.

³ Insulă în Marea Egee.

Vînjos era Ulise, era la trup călit,
Iar eu la trup sînt şubred, şi firav, şi slăbit.
El doar în bătălie hălăduise ! Eu
Am petrecut în studiul ticnit şi-n scrisul meu !
75 Un zeu mă urgiseşte şi n-am alt zeu drept scut !
El parte de-ocrotirea Minervei a avut !
Neptun pe lingă Joe e-aşa de mic, şi-o spun,
Vrăjmaş mi-i mie Joe¹, şi lui numai Neptun !
Nu e închipuire de fel, grozavul val...
80 Şi-a regăsit Ulise pămîntul lui natal ;
Ulise pîn'la urmă în ţară a răzbit.
Şi şi-a aflat căminul, atît de mult dorit,
Dar eu pe totdeauna amarul am să-l gust
De nu-mblînziţi cumplitul edict al lui August.

¹ Adică August comparat cu Joe.

ELEGIA a VI - a

- Și nu a fost nici Lyde¹ iubită mai frumos,
Și n-o iubea pe Bittis poetul de la Cos²,
Cît te iubesc, soție, și cît mi te-am iubit,
Tu, vrednică de altul cu mult mai fericit !
- 5 Mi-ai sprijinit ruina rămasă-n vîntul rău,
Că astăzi pot a-ți spune că sînt doar darul tău !
Mi-ai apărut avutul să nu mă lase gol
Tîlhari ce dau epavei stăruitor tîrcol.
Stăteau întii la pîndă și s-ar fi repezit
- 10 Cum se repede lupul, de foame hămesit,
În stîna nepăzită ! Și ne-ar fi dat tîrcol
Ca vulturul de pradă pîndind cadavrul gol !
Și ar fi stat la pîndă și s-ar fi repezit
Ca vulturul de pradă spre hoitul părăsit !
- 15 S-ar fi aflat, iubito, în ceasu-ngrozitor,
Într-adevăr, să vină vreun „binevoitor“,
Dar s-au aflat prieteni, în ajutor să-ți stea,
Și plată după faptă doar cerul să le dea !
Și dacă vrei, iubito, și de ți-i de folos,
- 20 Găsești oricînd în mine un martor credincios !

¹ Soția poetului Antimah (sec. V î.e.n.). În urma morții ei, soțul a cîntat în poezie prietenii celebre în lumea legendară din literatura greacă, ca să se consoleze pe sine însuși.

² Este poetul alexandrin Philetas (sec. IV î.e.n.). Bittis a fost probabil soția (sau iubita) lui.

O, nici *Laodamia*¹, nici *Andromaca*² nu-ș,
 Tu, buna mea soție, ca tine mai presus !
 Ar fi chiar *Penelopa* exemplu mai prejos,
 De ți-ar fi fost bărbatul *Homer* cel glorios !
 25 O, tuturora astăzi mult mai presus le stai !
 Și bunele deprinderi din naștere le ai !
 Chiar printre eroine tu uimitoare pari !
 Și dacă pot să șadă cei mici lângă cei mari,
 Ca pururi-fericita matroană³ ești la fel,
 30 Căci ea ți-a fost într-una exemplu și model !

Dar, oh... vai mie ! Versul vigoarea și-o pierdu,
 Și ar zbură la tine, să mi-l auzi și tu,
 Dar orice-a fost vigoare, în suferinți pieri !
 Orice cuvânt de bine acum aș nimeri,
 35 Orice înalt elogiu ridic acumă eu,
 În versurile mele tu vei trăi mereu.

^{1,2} *Laodamia* — soția lui *Protesilan*. *Andromaca* — soția lui *Hector*. Ambele deveniseră legendare pentru puterea lor de sacrificiu față de soții lor. *Ovidiu* socotește că soția sa le depășește. (Vezi și nota 1 de la *Triste*, V, 14, 39.)

³ *Marcia* — soția lui *Fabius Maximus*, ocrotitorul lui *Ovidiu*, și vară cu *August*. Soția lui *Ovidiu* era prietenă bună cu *Marcia*, întrucât crescuse în casa mamei acesteia.

Îmi mai păstrezi portretul și-ți spun cu adevăr
 Că bahica ghirlandă ¹ nu-mi șade bine-n păr !
 Îți spun că pentru mine sînt semne de prisos :
 Se potrivește mai bine unui poet voios !

5. Citește ², dar prefă-te că nu mă știi de fel ;
 Mă porți în efigia de aur, pe inel,
 Și eu mi te închipui ades cum o privești
 Și cum de bună seamă la mine te gîndești,
 Și te și văd, iubite amice, întrebînd :

10 „Sărmanul meu Ovidiu la geți ce-o fi făcînd ?“
 Mă bucură, dar totuși portretul cel mai bun
 E opera-ntreruptă ³ în ceasul de surgun,
 Căci eu, plecînd atuncea, am aruncat în foc
 Și multe alte versuri, izbit de nenoroc ;
 15 Și-am ars și multe încă, mai vechi atunci, plecînd,
 Cu mîna mea în flăcări le-am pus cumplit
 plîngînd,

¹ Era făcută din iederă, planta simbolică a lui Bacchus și emblema poezilor elegiaci.

² Poetul se adresează fie prietenului său Pompeius Macer, fie lui Brutus — alt amic, care a îngrijit de publicarea primelor trei cărți ale *Ponticelor*.

³ Se referă la lucrarea *Metamorfoze*, care fusese totuși răspîndită în cerul prietenilor. De altfel poetul avea interes ca împăratul să ia cunoștință de ea.

Le-am aruncat în ora părerilor de rău,
Așa cum Testiada ¹ l-a ars pe fiul său...
Am aruncat atâtea și-n foc se spulberau,
20 Viață din viață și-acestea îmi erau,
Din ciudă pentru Muze le-am ars, sau din dispreț,
Căci altele din fașă n-aveau nimic de preț!
Nevinovate versuri în foc s-au mistuit.
Prin multe còpii una a supraviețuit ;
25 Să umple timpul liber al altora aș vrea,
Să-ncînte cititorii spre amintirea mea.

Dar nu mai văd pe nimeni poemul parcurgînd,
Decît dac-o să afle cum l-am lăsat plecînd,
Căci n-am mai avut vreme să-l rotunjese frumos,
30 În clipa cea din urmă răpit de sub baros !
O, eu îngăduința, nu lauda, o vreau,
Și-s mulțumit cu-atîta, tu, cititorul meu !
Deci iată șase versuri ce-s bune să le scrii
Să stea pe frontispiciul acelei cărțului :
35 „Văzînd această carte lipsită de noroc,
În Roma fericită te rog să-i afli loc !
Nu eu am răspîndit-o, să n-o hulești, de-i vrea,
Că-i smulsă de pe rugul poetului și ea !
Aș fi-ndreptat la vreme și cu destul temei,
40 De se putea, atîtea greșeli din lungul ei !“

¹ Este vorba de Altea, fiica lui Thestius, regele etolie-
nilor, și mama lui Meleagru, erou argonaut. Acesta a omorît
pe frații mamei sale cu prilejul vînării mistrețului din Cali-
don. Dragostea de frate fiind mai tare decît aceea de fiu,
Altea a aruncat în flăcări tăciunile de care era legată viața
lui Meleagru, încă de la naștere, și astfel eroul a pierit.

ELEGIA a VIII - a

- Întorcă-se de astăzi și apele-napoi,
Și soarele din drumul văzduhului, apoi
Pe cer să iasă brazde și astre de pe văi !
Să iasă foc din ape și ape din văpăi !
- 5 Aș vrea să văd pe lume cum toate se succesc :
Nimic să nu mai meargă pe drumul cel firesc,
Nimic să nu mai meargă pe drumul cunoscut,
Căci nu se află-n lume nimic de necrezut !
O, toate au să meargă de-acuma înspre rău;
- 10 Căci am sperat zadarnic în ajutorul tău !
- Ți-a fost așa de frică, tu, omule perfid ¹,
Când i-ai văzut pe alții cum vin și măucid ?
N-ai spus măcar o vorbă, nu m-ai privit măcar ;
Să fi urmat o clipă convoiul funerar !
- 15 Frumoasa prietenie, cu nume vechi și sfânt,
Sub tălpi ai sfărâmat-o, trântită la pământ ;
Pe vechiul tău prieten, măcar nu l-ai privit,
Cum geme sub atâtea nenorociri zdrobit —
Măcar așa, ca față de oamenii străini,
- 20 Te-ai fi putut preface că plîngi sau că suspini ;
Să fi rostit un singur cuvînt prietenesc,
Sau să-ți amesteci glasul în strigătul obștesc,

¹ Este greu de știut cui se adresează poetul de la Tomis.

- Și să privești, de spaimă, adînc cutremurat,
 Imaginea durerii cum n-o s-o vezi vreodat' —
- 25 Să mă auzi, în ceasul din urmă cum îți spun,
 Cutremurat de jale, un ultim rămas bun!
 Dar fost-a să se-ntîmple, prietenii lipsind,
 Străini să mă petreacă în urma mea jelind!
 La întristarea asta ușor mi-era s-ajung,
- 30 De n-am fi fost prieteni un timp așa de lung;
 Ușor mi-era, la ceasul durerii să mă lași,
 La bune și la rele de nu eram părtași —
 Și nu numai în Roma acasă ne-am știut;
 Atîtea țări străine cu mine ai văzut!
- 35 În vîntul mării toate de-acuma au apus!
 Pe toate fluviul Lete¹ le-a nimicit, le-a dus.

- Mi-ai fi rămas prieten și-n cel din urmă val,
 De te năștea ticnita cetate Quirinal,
 Pe unde eu de-acuma n-oi mai păși voios.
- 40 Ci Scitia și Pontul la soare mi te-au scos!
 Căci dacă ai fărîmă de inimă, om dur,
 E prinsă-n niște coaste de cremene-mprejur,
 Și dacă nu ți-i pieptul un zăcămint de fier,
 În olipele restriștii veneai să vezi cum pier —
- 45 Cu laptele-i tigroaica de nu mi te hrănea,
 Nu ți-ar fi fost străină nenorocirea mea,

- Dar pentru că exilul mi-ar fi cu mult mai greu,
 Pierzîndu-te, te-ndreaptă curînd, amic al meu —
 Prin multe fapte bune ce le vei săvîrși
- 50 Prefacă-se blestemul în laudă-ntr-o zi!

¹ Fluviu din Infern a cărui apă avea puterea să aducă uitarea.

Tu, ce citești aceste poeme, să ajungi
 Mereu în fericire, la ani bătrâni și lungi,
 Urarea prindă-ți bine de mii și mii de ori,
 Căci pentru mine zeii au fost nepăsători!

5 Cît e senin, atîția în jur s-ar arăta !

La rău, rămii tot singur cu întristarea ta !

Columbele se lasă pe turnul luminos !

Ce păsări vin anume spre-un loc întunecos ?

Cel ruinat suspină prieteni așteptînd !

10 Hambarul gol n-atrage furnicile nicicînd !

Cum umbra ne-nsoțește mereu, în soare plin,

Și cum ne părăsește cînd negri nouri vin —

Așa ne tot urmează și schimbătorul vulg :

Cînd nenorocul vine, dispare ca un fulg !

15 Aș vrea să fie totul de adevăr străin,

Dar totul pentru mine s-a împlinit din plin :

Știi și tu prea bine, pe vremuri, cîți adast',

În casa mea știută de toți, dar fără fast —

Și-apoi simțînd cum casa adînc s-a zguduit,

20 De frica prăbușirii în turmă au fugit !

Îi înțeleg prea bine pe toți, și mă îndur,

Căci trăsnetul i-atinge pe cei aflați în jur,

Dar chiar cezarul însuși vă lauda, v-o spun,

Că mi-ați rămas prieteni — în cumpătul lui bun —

25 Căci el nu urgisește nicicînd pe omul cel

Rămas prieteniei statornic și fidel !

Tu știi că însuși Toas ¹, chiar regele acest,
A fost mișcat de bunii Pilade ² și Orest !
Chiar Hector pe Patrocle l-a lăudat duios,
30 Că marelui Ahile îi este credincios !
Cînd în Infern piosul Teseu a coborît,
De fapta lui chiar Pluto s-a minunat atît !
Cum mai plîngea chiar Turmus ³, cînd îi vorbeau
cu dor

Euryal și Nisus despre credința lor !
35 Și la vrăjmași, credință, ești bun neprețuit !
Credință, pietatea celui nenorocit !
O, e atît de mare tot nenorocul meu,
C-ar trebui într-una să plîng, să plîng mereu !

Deși atîtea rele încearcă-a mă-ntrista,
40 M-am luminat la față de fericirea ta !
Și am știut, amice, că iar va fi senin,
Cînd ți-a bătut în navă un vîntuleț mai lin !
De are preț virtutea și traiul preafrumos,
Atunci nu-i om pe lume ca tine prețios !
45 Și de se-nalță omul prin arte, cîte sînt,
Învinge totdeauna ca tine prin cuvînt,
Și eu ți-am spus din vreme : „Te văd doar
învîngînd,
Intr-o arenă largă virtuți desfășurînd !“
O, nici în măruntaie de oi n-am căutat,
50 Nici tunctul, nici păsări în zbor n-am cercetat,
Aflat-am adevărul acesta, meditînd,
Cu forța rațiunii spre viitor cătînd !

¹ Rege în Chersonesul tauric, unde se aduceau Dianei jertfe omenești.

² În fața regelui, Pilade s-a dat drept Oreste — sortit să fie sacrificat Dianei — ca să moară el în locul prietenului său.

³ Regele rutulilor, vrăjmașul troienilor veniți în Italia în frunte cu Enea.

- Ghicit-am viitorul, și-acum te felicit,
Că-n fața lumii geniul ți-i bine prețuit !
55 Iar geniul meu mai bine în bezne-ar fi căzut !
Al meu cuvînt viața să n-o fi cunoscut !
Tu din belșug te bucuri de harul tău bogat !
Prin harul meu, mă aflu din țară alungat !
Tu îmi cunoști viața destul ! Un nenoroc
60 A fost faimoasa *Artă*¹, și-al tinereții joc !
De laudă nu-i demnă și n-o voi lăuda !
Și nici pentru iertare pretexte nu voi da !
Dar o greșeală poate oricînd iertată fi !
Te zbate și iertarea-mi și tu vei dobîndi !
65 Du-ți înainte pasul de început umil —
Te zbate și readă-ți amicul din exil.

¹ *Arta de a iubi*, pe care poetul meru o arată ca fiind cauza principală a surghiunirii sale, deși știa bine că alta a fost pricina adevărată (de ordin politic).

ELEGIA a X - a

- Minerva cea cu cască și bucle aurii
La proră o pictată, căci protectoare ni-i,
Ușor plutește nava sub vîntul cel mai blînd ;
Vîslașul o îndreaptă din vîslă doar mișcînd —
5 Înaripată pare ! Ajunge, prin tumult,
Din urmă orice nave pornite mai demult !
Peste-ascuțișuri sare vioaie, dintr-un salt,
Înfruntă grele valuri pornite la asalt ;
Și cunoscut-am nava atunci, la Cenacrei ¹ ;
10 De-atuncea călăuză pe mări mi-i mersul ei ;
Neconținut sub scutul Minervei ea a stat,
Pe nesfîrșitul mării noian învolburat,
O, fie și-nainte să stea ! Să treacă-ncet
A Pontului strîmtoare, s-ajungă-n țărnul get !
- 15 Călătorea într-una pe nesfîrșitul Pont,
Și rătăcind o vreme prin Marea Helespont,
Atins-a țărnul Troiei, croind un drum spumos,
Dar a cotit la stînga, spre țara lui Imbros ²,

¹ *Cenachrae* — numele latin al portului de lîngă Corint, de unde Ovidiu a pornit din nou pe Marea Egee spre locul de exil. Elegia aceasta a fost scrisă în insula Samotrace.

² Insula Imbros, lîngă Chersonesul tracic.

- Și a atins carena, pe ape rătăcind,
 20 Pământul Samotrace, la țarmul din Zerind ¹ !
 Aici lăsat-am nava în drumu-i furtunos.
 Am străbătut pământul bistonian ² pe jos,
 Iar nava părăsită s-a-ntors în nou elan,
 La Helespont, să-nfrunte și marea lui Dardan ³,
 25 Și-n timp ce cu piciorul treceam pământul trac,
 Lucea în calea navei cetatea din Lampsac,
 Supusă lui Priapus ⁴ ! Și-n urmă a rămas
 Apoi și apa dintre Sestos și Abydos,
 Unde muri o fată ⁵. Pe la Cizic trecum,
 30 Pe țarmurii propontici ⁶. Pe la Bosfor, în drum,
 Bizanțul îl zărirăm. Apoi, aproape-n zări
 Se află ca o gură ce dă în două mări.
 Incetiniți Austrul cel mînios, voi, zei,
 Cînd nava va pătrunde în stînci la Cianeii ⁷ ;
 35 Cetatea lui Apolo și Thynia ⁸ trecînd,
 Apoi prin Anchialul ⁹ cu ziduri dominînd,
 Messembria ¹⁰, Odessos ¹¹ le depășească-ndat',
 Apoi pe lîngă locul lui Bacchus închinat ¹² ;

¹ *Zerintus* — oraș în insula Samotrace.

² Bistonienii erau o populație tracică.

³ Strîmtoarea Dardanele.

⁴ Zeul grădinilor.

⁵ Helle, fiica regelui Athamas, înecată în strîmtoarea care îi poartă numele — Helespont.

⁶ Numele proprii din versurile anterioare denumesc orașe de pe malurile Mării de Marmara („țarmurii propontici“).

⁷ La intrarea în Marca Neagră, legenda spune că existau două stînci care se băteau cap în cap. După trecerea argonauților, Cianeele sau Simplegadele au rămas stabile.

⁸ Promontoriu pe țărmul apusean al Pontului Euxin (*Apollo-nia* — cetatea lui Apolo).

⁹⁻¹⁰ *Anchialus* și *Messembria* — orașe antice de pe același țărm.

¹¹ Oraș grecesc pe locul Varnei.

¹² Cetatea *Dionysopolis* — Balciic (R. P. Bulgaria).

- Se vor ivi și alte cetăți de zid, sub cari
40 Cîndva alcatonienii¹ și-au pus pribegii lari !
S-o arăta pe urmă în zări tărîmul scit,
Acolo unde fost-am de-acasă fugărit !
Și voi putea Minervei un miel să-i sacrific,
Că-n starea mea de astăzi eu nu mai am nimic !
- 45 Voi, Dioscuri², pe-aicea atît de venerați,
Voi, zeități suave, vă rog să m-ajutați :
Prin Simplegad o navă va duce-n pînză zvon !
Cealaltă³, pe întinsul noianului biston !
Aveți de ele grijă, divinități de sus,
50 Să aibă vînturi bune în drumul lor opus !

¹ Poetul are, se pare, în vedere cetatea Callatis (Mangalia), întemeiată de coloniști veniți din Megara, unde era rege Alcaathous.

² Copiii Ledei, frații Castor și Pollux. Pollux era fiul lui Zeus — deci nemuritor, ca și tatăl său ; Castor, fiul lui Tindar, era muritor. Pollux a cerut tatălui său să-i permită să dea jumătate din nemurirea sa fratelui său Castor. În această legendă se reflectă fenomenul natural al dispariției soarelui, care făcea loc fratelui său, luna. Dioscurii sînt deci soarele și luna — patronii navigației și ai corăbierilor.

³ Prin urmare, o navă ducea pe poet pe un drum mai scurt, cealaltă îi purta bagajele.

ELEGIA a XI - a

- Poemele acestea, cînd le-i citi, să știi
Că toate-s scrise-n lungul unor călătorii ;
E una scrisă-n luna decembrie, și-așa,
Un vifor adriatic și frigul mi-o dicta !
- 5 Pe jos trecut-am istmul Corintului, apoi,
Plutind pe-o altă navă, scriam poeme noi,
Și-n vuietul furtunii călătoream scriind,
Prin versurile mele Cicladele uimind,
Și inima și marea s-au frămîntat atît,
- 10 Încît mă mir că geniul nu mi l-au omorît !
Îmi dam prea bine seama și mă înspăimînta ;
La nebunia dusă pasiunea mea era ;
Cînd numai vînt și valuri Pleiadele zvîrleau,
Necontenit cînd Iezii¹ furtunilor treceau,
- 15 Cînd păzitorul Ursei venea cu-al nopții val,
Și înzecea și ploaia orcanul austral,
Cum izbuteai, o, spirit, poeme a-nșira,
Cînd nava sub talazuri se tot cutremura ?
Cu Acvilonul² luptă odgoanele vibrînd !
- 20 Și iată iar talazul cît muntele crescînd !

¹ Trei stele din constelația Vizitiului. Această constelație vestea timp ploios și furtuni pe mare ; Pleiadele erau cele șapte fiice ale lui Apolo și ale nimfei Pleione, preschimbate în constelație.

² Vîntul care sufla dinspre nord. Numele îi vine de la repeziciunea cu care suflă, asemănătoare cu a unui vultur (*aquila*).

- Spre cer cumplit se roagă cîrmaciul nenețat !
Imploră ajutorul atît de desperat !
Se-arată pretutindeni în groaznicul prăpăd
Sinistrul chip al morții, neconținut îl văd —
- 25 Că-n port eu voi ajunge mai tare mă-nspăimînt !
O, nu de apa mării mă tem, ci de pămînt !
Mi-i spada ca și marea, acum, vrăjmașa mea...
Și mi-i la fel de teamă de mare și de ea —
Căci una-mi cere sînge să vărs, de obicei,
- 30 Cealaltă-mi cere viața spre săturarea ei !
Barbarii cei din stînga mercu pornesc la jaf,
Împrăștiind doar sînge, și pulbere, și praf !
Și-oricît furtuna mării se zbate-ngrozitor,
Mai tare clocotește furtuna-n pieptul lor !
- 35 Așa am scris ! Deci, iartă, cinstite cititor,
Poemele acestea în simplitatea lor !
Căci nu le-am scris în pacea grădinilor, și nici
Întins pe pat, acasă, ci aruncat aici,
Pe mare, într-o iarnă ce dușmănoasă mi-i.
- 40 Și-mi vin către papirus talazuri albăstrii,
Și latră uraganul spre mine-nversunat,
Că îl înfrunt, poeme scriind neîncetat !

Dar hai să punem pace, tu, mare, uragan !
Eu poeziei mele, tu negrului orcan !

CARTEA A DOUA

ELEGIA UNICĂ

O, versurilor triste, ce am de astăzi eu
Cu voi, cînd doar pierit-am răpus de geniul meu !
Nici nu mai știu de Muza ce-atîta mi-a stricat :
O. mi-i destul că fost-am de-acasă alungat !
5 Talentul mi-i de vină și faima ce-am avut,
Că am ajuns la Roma așa de cunoscut,
Și Zeus ¹ să-mi trimită o defăimare grea,
Cînd *Arta* mea ajuns-a la mîna lui și ca !
Ia-mi versurile, toate, o, toate și le dau,
10 Căci pentru soarta-mi tristă doar ele vină au !
Vai, cîte nopți vegheat-am, și iată pentru ce !
De-a pururi dat pieirii talentul meu nu mi-e !

Cît le-aș huli pe-aceste surori ², de-aș fi-nțelept,
Căci ele mă pierdură pe veci și pe nedrept ;
15 De această nebunie, o, cum să mă dezbar ?
Îmi tot lovesc piciorul de-o piatră, iar și iar !
Cum iarăși în arenă se duce-un luptător,
Și nava se întoarce pe-al mărilor zăpor,
Și cum adesea Muza înduplecă pe zei,
20 Pe Zeus să-l îmbune tot prin puterea ci ;
Căci ca și pe Telefus, acel nefericit,
Să mă aline poate doar cel ce m-a lovit ³ !

¹ Împăratul August, comparat constant cu Iupiter.

² Muzele.

³ Ahile (vezi nota 2 de la p. 9).

Doar Zeus poruncit-a, matroane și nurori
 S-o cînte pe Cybela¹ prin psalmi preamăritori !
 25 Mărire lui Apolo ! El rînduiește dar
 Obșteasca rînduială în jocul secular² !
 Și eu, la tine, Zeus, cu-nchinăciune vin,
 Cu cîntecele mele mînia să-ți alin !
 Sînt pedepsit pe sfînta dreptate și nu pot
 30 Minți să simt rușinea roșind obrazu-mi tot,
 Dar cum mai poți iertarea s-o dai, de n-am
 greși ?
 Te-arată-a mea osîndă cît de milos poți fi !
 Dacă-i trăsnea pe oameni neconținut din cer,
 De mult cu mîna goală era chiar Iupîter !
 35 Cu tunetul pămîntul îl sperie-ntr-un fel,
 Dar limpezește cerul și apele cu el !
 Mai mare peste ceruri — prea bine i s-a spus —
 Și pe pămînt și-n ceruri nu-i nimeni mai presus !

Și tu, cîrmuitorul cel mare, fă la fel !
 40 Cu adevăr, tu meriți să fii numit ca el !
 Pe univers atîția la cîrmă cîți au stat,
 N-au stăpînit ca tine, cu brațul cumpătat !
 Ai și iertat, o, Zeus, de moarte, oarecînd,
 Învinși, care pe tine nu te iertau nicicînd !

¹ Soția lui Saturn; zeiță a văilor fertile și a munților păduroși. Reprezenta natura-mamă care produce vegetație bogată în mod natural. Era totodată protectoarea orașelor, de aceea avea pe cap o coroană cu mici turnulețe.

Poetul Ovidiu face aluzie în versurile 23—24 la faptul că August restaurase templul zeiței și dispusese să fie sărbătorită în fiecare an la 19 decembrie. Legenda spune că Cybela se îndrăgostise pătimaș de tînărul Attis (care reprezenta desigur primăvara). (Vezi și nota 4 de la *Pontice*, I, 1, 40.)

² Jocurile seculare (serbările seculare) au avut loc în cinstea lui Apolo în anul 17 î.e.n.

- 45 Iar alții, și onoare, și avuție țin,
Și-au ridicat pumnalul spre capul tău divin !
S-a potolit și ură, și-atâtea lupte mari !
În temple pun, alături, ofrande, adversari !
Se bucură soldatul de-atîția morți și prinși —
- 50 Se bucură de-a valma învingători și-nvinși !
Ușor îmi e păcatul, și, iată, spune-l-aș :
În contra ta la luptă n-am mers cu-ai tăi vrăjmași !¹
O, jur pe tine, Zeus, dacă așa îmi ceri,
Pe mare, pe pămînturi, pe cele trei puteri,
- 55 Că toată-a mea putere și inimă ți-am dat,
Că pururi al meu cuget în preajma ta a stat !
Și m-am rugat într-una și eu cu-al obștei val —
Cît mai departe fie-ți imperiul sideral !
Am ars cu toată obștea tămîie pe cărbuni,
- 60 Și eu cu toată obștea am mers la rugăciuni !
Mi-s pline de-al tău nume lucrările,-n sfîrșit ;
Și pline sînt și-acelea în care am greșit !
De-o vezi pe cea mai lungă ce-am întrerupt-o dar,
Și-arată cum ființe s-au transformat bizar,
- 65 Și-n cartea-aceea, Zeus, tu însuți ai vedea
Cum numai preamărire ți-am ridicat prin ea !
Știu, Zeus ! n-ai nevoie să te măresc prin vers,
Cînd stăpînește faima-ți întregul univers,
Dar pînă și lui Joe, stăpînul glorios,
- 70 Îi place să se vadă în versul preafrumos !
Se bucură s-audă cum în străvechii ani,
S-a înșfăcat la trîntă cu fabuloși titani !
Spre-a te mări pe tine destui s-or fi aflînd,
Cîntări și mai înalte spre tine ridicînd ;
- 75 Primit e și prinosul adus de cuvioși,
Precum și hecatombe ce-s demne de coloși !

¹ În mod constant poetul afirmă cu tărie că nu a făcut nimic împotriva lui August, ci doar că „a văzut“ ceva și a tăcut.

Și mă gîndesc că poate nu-i om mai îndrăcit
Decît cel care *Arta iubirii* ți-a citit !

Un om mai cu dreptate, putea, o, zeu divin,
80 S-arate cărți în care te-am preamărit deplin !

Mă vrăjmășești, dar cine mă cruță-n locul tău ?
Doar eu, cu bună știre, făcutu-mi-am cît rău ?
Prea bine știi : o casă pe-o parte cînd s-a dat,
Cu toată greutatea se lasă dintr-o dat' !

85 Și de-au să-i crape murii cei aplecați și grei,
Se prăbușește toată sub greutatea ei !

Din cauza Muzei obștea minie-mi arăta !
Și pe dreptate lumea a fost de partea ta !

Că fără de prihană știai că eu trăiesc,
90 Cînd ți-am trecut prin față pe cal cavalerese !¹

O, nu-i destul aceasta ? Puteai să te înșeli ?
Adevărat, pe-atuncea nici nu aveam greșeli,

Și ticăloși să judec am fost în stare, știi,
Și dat mi-a fost, o, Zeus, și centumvir² să fiu,

95 Și-am judecat procese, dar nimeni, niciodat'
Nu m-a vorbit pe urmă, nici chiar cel vinovat !

De nu venea la urmă păcatu-ngrozitor,

Chiar sfînta-ți judecată mi-era de ajutor !

Mi-era salvată nava, dar ceasul cel viclean

100 Mi-o repezi la urmă să piară în noian !

Și am simțit atuncea pe veci cum mă cuprind

Nu valuri doar, ci toate genunile venind !

¹ Membrii ordinului ecvestru, din care făcea parte și Ovidiu, defilau prin fața lui August, din cinci în cinci ani, deoarece împăratul avea și calitatea de „cenzor al morăvurilor“. El putea lua calul, ștergînd astfel din rîndurile cavalerilor pe acela care nu ducea o viață demnă.

² Unul din cei o sută de judecători care rezolvau litigiile privitoare la proprietate. Ovidiu a fost ales și pretor, și judecător de procese private.

- De ce am fost nevrednic și ochii-mi au văzut ?
 De ce cunosc păcatul chiar fără să fi vrut ?
- 105 Cel ce văzu o zână sub vălu-i străveziu,
 De cîinii lui pierit-a pe dată, rupt de viu !¹
 Iertare nu se află nicicînd pe-acest pămînt,
 Lovind chiar fără voie cu fapta Zeul sfînt !
 De cînd a fost deci Zeus în inimă pălit,
- 110 Căsuța mea cinstită și ea s-a năruit ;
 O, mică dar vestită, păstrînd al cinstei rost,
 Căci doar și neamul nostru un neam vestit a
 fost !
- N-aveau vreo avuție mai mare cei de ieri,
 Ci cum putea să aibă un neam de cavaleri !
- 115 Și chiar de-mi era neamul mizer, necunoscut,
 Averile să-mi deie talent n-ar fi putut !
 Deși cam ușuratec era trecutu-mi vers,
 Acum un nume mare eu am în univers !
 Oriunde-n lumea asta se află cititori,
- 120 În rînd mă așezară cu cei nemuritori !
 Și-așa căsuța noastră vestită s-a stricat,
 S-a prăbușit sub pumnul unui grozav păcat,
 Și totuși în cenușă pe veci pierdută nu-i,
 De-și va-mnuia cezarul cumva mînia lui,
- 125 Căci doar cezarul nostru e blînd și la mîinii :
 Mai mică mi-i pedeapsa decît păcatul mi-i !

Tu nu mi-ai vrut prăpădul, o, principe, și-o
 spun,

- Și-n ora cea cumplită ai fost atît de bun !
 Și pentru ca să fie mai mare darul dat,
- 130 Tu, încă, pe deasupra, averea mi-ai lăsat !

¹ Se referă la vînătorul Acteon, care a surprins-o pe Diana scaldîndu-se împreună cu nimfele sale. Zeița l-a transformat în cerb, spre a fi sfîșiat de cei cincizeci de cîini ai săi.

- N-ai adunat senatul, în ceasul cel fatal,
 N-ai convocat anume atunci un tribunal,
 Ci singur poruncit-ai edictul de surgun¹,
 Precum e dat s-o faci un principe prea bun !
- 135 Și chiar edictul, groaznic cum e, spunea că sînt
 Cu toată-ngăduința, gonit pe alt pămînt,
 Nu exilat — și-i altul, așa, destinul meu !
 Ce-naltă-ngăduință avu, preabunul zeu,
 Și orice om cunînte văzu deplin că nu-i
- 140 Un alt păcat mai mare decît jignirea lui !
 O, cînd prea bun e Joe, ce i-am mai cere-n dar ?
 Și soarele răsare și e văzduhul clar !
 Am și văzut odată un ulm măreț pe cer,
 Cu trăsnetul lui groaznic lovit de Iupiter !
- 145 O, chiar de nu-mi îngădui și nu ai tolera,
 Necontenit, eu, totuși, o, Joe, voi spera !
 Cînd mi-amintesc de tine, speranțele-mi mai
cresc,
 Dar tremur cînd păcatul făcut mi-l amintesc !
 O, tot așa, cînd bate nepotolitul vînt,
- 150 Și nu aduce numai năprasne pe pămînt,
 Ci mai prielnic sună, și bate mai domol,
 Și-am crede că puterea i s-a pierdut în gol —
 La fel și-a mea speranță ca vîntul e, și-o spun :
 O să mă ierți vreodată, tu, principe prea bun ?
- 155 Invoc aicea zeei, cezar, să-ți dea mulți ani,
 Dacă mai sînt prielnici vestițiilor romani
 Și Romei ce tu însuți o ții la adăpost !
 Și eu, odinioară, al țării fiu am fost !

¹ Termenul juridic al surghiunului poetului este *relegare* (*relegatio*, nu *exilium*), aplicată printr-un ordin dat de împărat. Nu a existat un proces judecat de un tribunal. Relegarea era temporară, exilul fiind, în principiu, permanent.

- Iubească-te imperiul imens și fără preț,
 160 Căci ești măreț ca dînsul, o, principe măreț !
 Iar Livia¹ să-ți fie alătura, mereu,
 Căci demnă e de tine, o, principele meu :
 De n-ai fi fost de soartă de ea alăturat,
 Ai fi rămas, o, Zeus, pe veci neînsurat !
 165 Mai mult feciorul² fie-ți imperiului stăpîn,
 Bătrîn să ții tu scepștrul, dar el și mai bătrîn !
 Iar tinerele astre, nepoții tăi³, s-ajungi
 Să-ți tot urmeze calea prin ani bătrîni și lungi !
 Victoria de-a pururi în lupte s-o cunoști !
 170 Cu flamurile-i sfinte urmeze-a tale oști !
 Aripile spre tine mereu să-și fi întins !
 Să-ți tot orneze fruntea cu laurul nestins !
 Iar cel plecat la luptă, de tine învestit
 Cu-ntreaga ta putere, de zeii tăi păzit —
 175 Căci în aceeași vreme, cezare indulgent,
 Și-n bătălii, departe, și-n Roma ești prezent —
 Cel dus la luptă⁴ vină deplin victorios,
 În carul tras de caii împodobiți frumos !

- Îndură-te de mine ! Ai milă, zeu temut,
 180 Căci fulgerele tale destul le-am cunoscut !
 Îndură-te, o, Zeus, și mînios nu sta !
 O, nu-mi lua speranța în îndurarea ta !
 O, nu mă cer acasă, deși s-a și-ntîmplat
 Cu mult mai mult să capeți decît ai fi sperat ;

¹ *Livia Drusilla* — soția lui August.

² *Tiberiu* — fiul Liviei, adoptat de August, împărat după moartea acestuia.

³ *Drusus minor* — fiul lui Tiberiu și *Germanicus* — nepotul, apoi fiul adoptiv al lui Tiberiu. Amîndoi erau nepoți adoptivi ai lui August.

⁴ Se referă la Tiberiu care în anii 6—9 e.n. a purtat războaiele în Panonia, Iliria și Dalmația.

185 Să fie mai aproape de casă locul meu,
Și-atuncea nici exilul n-ar fi atît de greu !

Dar de vrăjmași într-una mă aflu-nconjurat !
C-un loc așa departe nu-i altul blestemat !
Zvîrlit aici, la Istrul ¹ cu șapte brațe, strig !
190 Îngheț aici, sub Carul Parrhasiei ², de frig !
Nici Dunărea nu poate, cu toată apa ei,
De geți să mă despartă, iazigi ³ și meterei ⁴ !
Pe alții, cu păcate mai mari, i-ai exilat
Dar n-a bătut nici unul pămîntu-n lung și-n lat !
195 Mai sînt de-aici încolo dușmani, și frig, și cer !
Și Pontul singuratec încremenit de ger !
Tot Roma stăpînește și-aici, pe țărîmul stîng ;
Sarmații ⁵ și bastarnii ⁶ sub sceptrul ei se strîng.
O, și aici, pe locul acesta, stăpînești !
200 E latura din urmă a lumii ce-o domnești ⁷ !
Ci într-un loc mai pașnic mă du, cum te rugam !
Dă-mi liniște și pace, căci țară nu mai am !
Și trece peste Istru sălbatecul dușman !
Pot fi tîrît în lanțuri, eu, cetățean roman !
205 Nu-i drept, latinul sînge, ferească sfinții lari,
Să cadă în robie cît timp mai sînt cezari !

Pe mine poezia m-a osîndit de tot,
Și un păcat pe care a-l arăta nu pot !

¹ Denumirea grecească a Dunării.

² *Parrhasia* — oraș în Arcadia (Pelopones).

³ *Iazigi* — populație sarmatică.

⁴ *Meterei* — probabil locuitorii orașului Meterea de pe Nistru.

⁵ Sarmații aveau așezarea principală pe coasta de nord a Mării Negre.

⁶ Trib germanic dintre Don și Vistula, care s-a întins pînă în Moldova.

⁷ Dobrogea a fost cucerită în anul 26 î.e.n.

- Te-am necăjit odată și nu te mai stîrnesc !
- 210 O, nu mai pot, cezare, din nou să te rănesc !
 Și să arăt și vina cealaltă, cum că eu
 I-aș fi-ndemnat la rele pe cei din jurul meu !
 O, cîte adevăruri nu poți să le ghicești !
 Și pot să se înșele și mințile cerești !
- 215 Dar are vreme Joc de cîte-s pe pămînt,
 Cînd are-n seamă zeii cei mari din cerul sfînt ?
 Și tu, avînd în seamă acest întreg pămînt,
 Cum o să vezi atîtea, mărunte, cîte sînt ?
 Tu, ce conduci o lume cu fast imperial,
- 220 Cum ți-ai mai pierde timpul cu versul inegal¹ ?
 Destul să porți pe umeri un uriaș balast,
 Împărățind, o, Zeus, acest imperiu vast,
 Să poți să-ți pleci spre-atîtea privirile încet,
 Spre glumele în versuri făcute de-un poet !
- 225 Panonii² se răscoală, ilirii³ zvîrl săgeți !
 Pornesc în groază tracii, ridică arme reți⁴ !
 Cînd vor armenii pace, cînd călărețul part⁵
 Înapoiază arme și-al nost' captiv stindard,
 Și cînd la Rin fecioru-ți aprinde crunt pojar,
- 230 Căci un cezar se luptă prin pumnul lui, cezar !
 În tot acest imperiu întins cum n-a mai fost,
 Nimica fără tine nu-și află loc și rost !

¹ Distihul elegiac era compus dintr-un vers mai lung (hexametru) și unul mai scurt (pentametru).

² Panonii locuiau cam pe teritoriul Ungariei de azi.

³ Ilirii erau așezați pe coasta de răsărit a Mării Adriatice (Iugoslavia și Albania).

⁴ Reții — de neam celtic — ocupau teritoriul Tirolului de azi și nordul Lombardiei. Ei fuseseră învinși de Drusus maior și Tiberiu în anul 15 î.e.n.

⁵ Partii — populație iraniană — se aflau în Asia Mică. În anul 53 î.e.n. înfrînseseră armata romană comandată de Cressus și îi luaseră stindardele pe care le înapoiază, fără război, în anul 20 î.e.n. lui August.

- Dar nici acolo, -n Roma, acasă, pace n-ai,
 Căci priveghezi moravuri și legile¹ ce dai!
 235 În cele patru vînturi meru războaie dînd,
 O lume are pace prin tine, tu nicicînd!
 Și-avînd sub sînta-ți cîrmă atîtea legi și oști,
 Mă pot mira că versul n-ai cînd să mi-l
 eunoști?
 Dacă puteai, o, Zeus, ca să le dai de rost,
 240 Vedeai că-n cartea *Artei* nici un păcat n-a fost!

- E drept, această carte severă nu-i, și preț
 Nu are cum ar cere un principe măreț,
 Dar eu prin cartea asta nu calc al legii semn,
 Nici tinere matroane la rele nu îndemn!
 245 Încredințat de asta, o, Zeus, să rămîi,
 Citește patru versuri din cartea cea dintîi²:
 „*Departe, panglici fine, preacurate,*
Voi, rochii lungi, picioarele ce-acopăr!
Eu cînt amorul fără de păcate!
 250 *O, nici un gînd oprit n-o să descopăr!*“
 Femeile cu stolă³ și cu găтели, direct
 Eu nu le-am spus, căci ele sînt demne de
 respect!
 Vei zice: „Însă, iată, cinstitele femei
 Putea-vor de la alte să-nvețe răul ce-i!“
 255 Nimic să nu citească femeile atunci,
 Ca nu cumva să calce obșteștile porunci!

¹ Este vorba de *legile iuliene (Leges Iuliae)* date cu scopul de a pune stavilă corupției morale și de a consolida cele două ordine sociale (senatorial și cavaleresc) prin căsătorii. Poeții clasici vorbesc de aceste legi, elogiînd măsura luată de August. Ovidiu însă le-a ironizat.

² Adică *Ars amatoria*, I, 30—34.

³ Stola era un veșmînt femeiesc lung pînă jos, pe care nu-l puteau purta curtezanele.

Spre rău aluneca-va după destinul său,
La rău, dacă i-i mintea pornită către rău !
Chiar secile *Anale*¹ de le-ar citi, în gînd
260 Pe Ilia² strămoașa o vor vedea născînd !
Sau : „Venus, o, tu, mamă !“³ și tot vor ști-n
ascuns
Cum mamă din fecioară și Venus a ajuns !

Că versuri care strică se află, nu mă mir :
De voi putea, pe toate la rînd am să le-nșir !
265 N-au orice cărți otravă în conținutul lor !
Și bun un lucru este, dar și vătămător !
Folositor e focul, neprețuit e, dar
În mîină îl apucă și-un ins incendiar !
Dă medicina moarte, dar și viață dă :
270 Stă binele în plantă, în plantă răul stă !
Cuțit la dînșii poartă și hoț, și călător :
Spre apărare unul, al doilea spre omor !
Și chiar și elocința, pe vinovați, ades,
Îi scapă, și-l apasă în jos pe cel ales !

275 De vei citi cu grijă, o, Zeus, o să-ți spui
Că nu stricase cartea aceea nimănui !
„Pe unele matroane le stric ?“ Dacă așa-i,
Tu, cărțuliei mele prea mari puteri îi dai !

¹ *Analele* — epopeea poetului Ennius (239—169 î.e.n.), glorificînd războaiele romanilor.

² Rhea Silvia care, deși vestală, născuse pe Romulus și Remus, tatăl lor fiind zeul Marte.

³ Aceste cuvinte se află la începutul poemului filozofic *De rerum natura* (*Despre natura lucrurilor*) a lui Lucretiu (sec. I î.e.n.). Ovidiu se referă la legenda după care zeița Venus a fost mama lui Enea, tată fiind Anchise — un muritor.

- Dar teatrele ? Cu ele ce faci ? Să te învăț :
- 280 Închide-le, căci ele îndeamnă la desmăț !
 Prilej de stricăciune sînt și actori vicleni :
 De ce mai pui nisipul lui Marte prin areni ?
 Închide Circul : poate, ca din senin căzut,
 Se-așază lîng-o fată un ins necunoscut !
- 285 Porticele, pe urmă ! Căci piatra lor o bat
 Femei ce se tot plimbă să-nhațe un bărbat !
 Lăcașurile sacre le-nchide mai curînd,
 Să nu pătrundă una ce-a preacurvit în gînd !
 De Joe-și amintește și-i vine-n gînd, mișel,
- 290 Cîte femei de treabă însărcinase el !
 Și cum Iunona, biata, putintelui bărbat
 Atîtea țiiitoare cîndva i-a tolerat !
 Și chiar Minerva : dacă o vede sus pe tron,
 Se-ntreabă : din ce cauză cresc pe Erihton ¹ ?
- 295 Și dacă intră-n templul lui Marte, spun și eu :
 Ce caută Venera acolo, lîngă zeu ? ²
 Și de-o intra la Isis ³, se va-ntreba de zor,
 De ce-o goni Iunona pe ape în Bosfor ?
 Endimion — de Lună, Venera — de Anhis,
- 300 Și Iasion de Ceres ⁴ le-or aminti, și i-s
 Mereu ispititoare aceste-nfățișări,
 Dar toate stau în temple în cele patru zări !

¹ Copil rezultat din siluirea Minervei de către Vulcan. Crescut de zeiță în templul ei, acesta a devenit un viteaz rege al Atenei.

² Ovidiu se gîndește la iubirea extraconjugală dintre Marte și Venus.

³ Isis este aici confundată cu Io, fiica lui Inachos, care a fost metamorfozată de Iupiter în juncă, spre a o feri de ura soției sale geloase, Iunona.

⁴ Poetul Ovidiu se referă la mai multe legende mitologice în care eroii au avut legături neconforme cu regulile matrimoniale de pe vremea lui. Luna se îndrăgostise de Endimion, Ceres de Iasion etc.

Din început scrisesem de *Artă*, cartea mea,
Că pentru curtezane fusese scrisă ea!
305 În temple dacă intră vreuna, eu socot
Că singură-i de vină și nu vreun sacerdot!

Cu cărțile galante ce rău am săvîrșit?
Cinstitele matroane, o, cîte n-au citit!
Se uită-n lupanare și-o vede mai curînd
310 Matroana pe femeia cea goală așteptînd!
Vestalele cernite o văd, dar, ei și ce?
Dar cine pentru asta să ia pedeapsă e?
De ce să spui că răul cu versul meu învăț,
Că Muza mea-i îndeamnă pe alții la dezmiță?
315 O, eu la timp am spus-o că e greșeala mea!
Și mi-am pierdut și mintea și-al meu talent
cu ea!

Era mai bine, Muză, aripa să-ți deschizi,
Să cînt căderea Troiei sub lănci de argolizi¹!
Ori să fi scris de Teba și de vestiții morți²,
320 Cînd șapte regi luptară la cele șapte porți!³
Putea mareața Romă să mă inspire ea!
O, Romă glorioasă și scumpă țara mea!
Sau ar fi fost prea bine de preamăream în vers
Doar ale tale fapte vestite-n univers!
325 Căci ale tale fapte, o, preamărit cezar,
Mi-ar fi atras privirea ca discul cel solar!

¹ Locuitori din Argos, care au participat împreună cu ceilalți greci la războiul troian.

² Eteocle și Polinice — fiii lui Oedip, regele Tebei, și ai Iocastei. După alungarea lui Oedip cei doi frați și-au disputat tronul, omorîndu-se unul pe altul în luptă.

³ Polinice a coalizat în jurul său șase conducători de cetăți (regi) cu care a pornit să asedieze Teba, cu cele șapte porți, unde domnea Eteocle, fratele său. Toți au căzut în luptă, în frunte cu Polinice.

- Pe-un cîmp îngust lucrat-am, dar fără ajutor,
 Cînd celălalt, mai mare, dădea atîta spor !
 De ce să-ncerce luntrea al mărilor podgheaz,
 330 Cînd pentru-a ei putere îi e destul un iaz ?
 Eu mă pricep mai bine la stihul inegal,
 La elegie, poate, dar prea mi-ar fi fatal,
 Să-mi ceri să cînt titanii zdrobiți de Iupiter,
 Cînd au bătut odată grozav război în cer !
- 335 Eu, faptele, cezare, să-ți cînt, n-ar fi prudent :
 Ne cere măreția s-avem măreț talent !
 Dar am avut curajul¹ ; prin vers nu prea
frumos,
 Mi s-a părut, cezare, că te cobor prea jos !
 M-am apucat pe urmă din nou să cînt iubiri,
- 340 Cu inima mea plină de false-nchipuiri !
 Parcă anume soarta atunci mă repezea,
 Să-mi pierd și fericirea, să-mi pierd și țara mea !
 Părinții mei la carte mai bine nu mă dau,
 Pe cărți mai bine ochii nici nu-mi întîrziiau !
- 345 Tu crezi atîtea rele de *Arta* mea, încît,
 Urînd-o, spui că-ndeamnă la un desmăț urît !
 N-am îndemnat la rele prin scris, o spun
mereu :
 Cum să-i învăț pe alții ce nu cunosc nici eu ?
 Că îmi plăcea odată distihul amoros,
- 350 E-adevărat, dar vorbă în lume nu mi-am scos !
 Și nici în vulg nu-i nimeni să mă vorbească, ori
 Din cauza mea să aibă vre un copil din flori !

¹ La începutul activității sale, Ovidiu a început să scrie epopeea *Gigantomachia* — probabil o lucrare alegorică, în care propriu-zis ar fi fost reflectată lupta lui August pentru domnie. Poetul se justifică declarînd că nu a avut și nu are talentul necesar pentru un astfel de gen literar (genul epic).

Viața mea cu versu-mi nu seamănă de fel !
Onestă mi-i viața, zburdalnic mi-era el !

- 355 Închipuire este ce-am scris și-am răspîndit,
Așa că mai departe ca mine a sărit !
E desfătare scrisul și joc fără de rost :
Oglindă minții mele nicicînd el nu mi-a fost !
N-au toți acei ce cîntă războiul suflet rău :
- 360 Nu-î Accius¹ atroce, Terentius² mîncău !
Moșneagul de la Teos³, de-ar fi la rost să-l iau,
Ne-a învățat și-amorul și vinuri cum se beau !
- 365 Dar Sapho⁴ de la Lesbos, cu-apucătura ei,
Deși o răspîndise la tinere femei ?
Deși ți-ai spus amorul în versuri, după plac,
N-ai pătimit nimica, nici tu, o, Calimac⁵ !
Amorul, la Menandru⁶, stă chiar pe primul loc,
- 370 Dar îl citesc și astăzi, toți tinerii cu foc !
Ce este *Iliada*, decît un adulter ?
Amantul și bărbatul se iau de gît și pier !
La început, din cauza acelei vechi Brisei⁷,
Aheii sar la luptă și pier uciși ahei !

¹ *Lucius Accius* (170—84 î.e.n.) — poet tragic roman cu o statură foarte mică.

² *Publius Terentius Afer* (190—159 î.e.n.) — renumit poet comic latin. Ambii poeți sînt citați pentru motivul că au în tragediile și comedile lor personaje cu astfel de trăsături.

³ *Anacreon* (560—478 î.e.n.) care a scris lirie erotică, proslăvînd iubirea și vinul.

⁴ *Sapho* (sec. VI î.e.n.) — renumită poetă greacă.

⁵ *Calimah* (310—235 î.e.n.) — poet și crudit, șeful școlii alexandrine, care a cultivat cu precădere poezia de dragoste.

⁶ *Menandru* (342—292 î.e.n.) — celebru poet comic grec, reprezentantul „comediei atice noi“.

⁷ *Briseis* — sclava iubită a lui Ahile pe care i-a răpit-o Agamemnon (vezi începutul *Iliadei*). Ahile se mînie. Mînia lui constituie tema epopeii *Iliada*.

- 375 Ce-i *Odiseea*? Soțul cutreieră viltori,
 Și soața lui acasă primește pețitori ¹ !
 Tot Meonidul ² zice cum, doar, au fost legați
 Venera și cu Marte ³ așa, îmbrățișați !
 Și tot Homer cel mare ne spune cum se bat
- 380 Zeițele din timpuri pentru-un străin bărbat !
 Se dă în toate locul aceluiași amor !
 Deși e tragedia' un gen zguduitor,
 O mamă îndrăgește pe-un fiu, în *Hipolit* ! ⁴
 Cu fratele de sînge Canace ⁵ s-a iubit !
- 385 Ca să și-o poată duce Pelops ⁶ la el acas',
 Pe Hipodame-o pune în car de Eros tras !
 Și cînd a ei iubire de soț jignită i-i,
 Medeea își împlintă cuțitul în copii ! ⁷

¹ Ovidiu, în dorința de a se apăra, comite o nedreptate față de Penelopa, care nu și-a pierdut niciodată nădejdea că soțul ei, Ulise, va reveni în Itaca. Pețitorii nu au avut succes.

² *Homer*. Meonia era vechiul nume al Lidiei, ținut din Asia Mică, presupusă patrie a autorului *Iliadei*.

³ O legendă spune cum Vulcanus, soțul zeiței Venus, a surprins pe îndrăgostiți (Venus și Marte) într-o plasă foarte fină, invizibilă, ca o pînză de paianjen. În cer s-a făcut mare haz de această aventură. Este probabil că aici se reflectă în mod artistic calmul și frumusețea primăverii, cînd totul renaște la viață și cînd furtunile (reprezentate de Marte) sînt domolite.

⁴ Fedra, soția lui Teseu era mama vitregă a lui Hipolit. Chinuită de o dragoste nefirească pentru fiul vitreg, Fedra luptă împotriva ei și se sinucide (vezi tragedia *Hipolit* a lui Euripide).

⁵ Fiica lui Eol, îndrăgostită de fratele ei Macareu, se sinucide.

⁶ Fiul lui Tantal l-a învins pe Oenomaus, regele Pisei, la o întrecere și a primit astfel de soție pe Hipodamia, fiica lui.

⁷ Iason a părăsit-o pe Medeea pentru fiica regelui din Corint, Creusa. Medeea s-a răzbunat pe propriii ei copii, avuți de la Iason.

Un rege și-a lui soață în păsări s-au schimbat,
 390 Și mama trist îl strigă pe Itys nencetat! ¹
 Tieste ² cu Eropa de nu s-ar fi-ndrăgit,
 Nu se-ntorcea din cale chiar soarele-ngrozit!
 Nu figura nici Scylla ³ în drame-ntr-adevăr,
 De nu-i tăia lui Nisos din cap, un fir de păr!
 395 Iar cînd citești *Electra* și pe *Orest* ⁴ cel trist,
 Vezi crima Clitemnestrei și crima lui Egist!
 Și nici de ucigașul Himerei ⁵ nu te mint,
 C-a fost pîndit de mîna lui Pretus din Tirint!

¹ Itys a fost omorît de mama sa, Procne. Tereus, soțul ei, a urmărit-o cu sabia în mînă. Cînd au ajuns în pădurea de la poalele Parnasului, Tereus s-a transformat în pupăză, iar Procne, devenită rîndunică, îl plînge mereu pe Itys.

² Fiul Hipodamiei și al lui Pelops și fratele lui Atreu, pe a cărui soție, Eropa, Tieste o corupe și amîndoi fug luînd cu ei lina de aur. Atreu se preface că vrea să se împace cu fratele său, chemîndu-l cu soția și cu cei doi copii la el. În ascuns Atreu îi ucide copiii și îi servește ca mîncare la masă. Aceasta este una din cele mai zguduitoare legende mitologice din antichitate.

³ Fiica lui Nisos, regele Megarei. Îndrăgostindu-se de Minos, regele Cretei care venise să cucerească Megara, ea taie din părul cărunt al tatălui ei singurul fir roșu-purpuriu de care depindea viitorul țării sale și-l dă iubitelui. Disprețuită de Minos, Scylla se aruncă în mare transformîndu-se într-o stîncă care a devenit apoi spaima navigatorilor.

⁴ Legenda aceasta a constituit tema a două tragedii scrise de Euripide și inspirate de răzburarea uciderii lui Agamemnon de către copiii acestuia, Oreste și Electra. Regele Micenei fusese ucis de Clitemnestra, soția lui, ajutată de Egist.

⁵ *Himera* — monstru cu cap de leu, trup de capră și coadă de șarpe, care vărsa pe gură flăcări. A fost exterminat de Bellerophon — erou solar. Ulterior, Bellerophon era gata să fie ucis din pricina intrigii urzite de soția lui Proetus din Tirint, care se îndrăgostise de erou dar fusese respinsă. Sthenobea își acuzase oaspetele, împrumutîndu-i propriile intenții.

Ce spui de Hermiona ¹ ? Dar fata lui Scheneu ² ?
 400 Dar una ce-o iubise cîndva un miceneu ? ³
 Danaia ⁴ ce-i ? Dar nora-i ⁵ ? Lieu ⁶ cum s-a
 născut ?
 Dar Hemon ⁷ ? Dar desfrîul de-o lume
 cunoscut ?
 Dar de Admet ⁸ ce spuneți ? Teseu ⁹, tu cum
 rămii ?
 Protesilau ¹⁰, la Troia cel ce-ai sărit întîi ?

¹ Fiica lui Menelau și logodnica lui Oreste, răpită de Pirus, fiul lui Ahile.

² Atalanta jurase zeiței Diana să nu se mărite niciodată. Peșitorul, care n-o putea întrece la fugă, trebuia să bea otravă dintr-un pahar. Întrecută în cele din urmă de Hippomenes, ea a fost nevoită să-l ia de bărbat.

³ *Cassandra* — una dintre fiicele lui Priam, regele Troiei. Luată sclavă de Agamemnon, ea a fost ucisă de Clitemnestra și Egist, o dată cu Agamemnon.

⁴ Mama lui Perseu, sedusă de Iupiter care luase forma unei ploii de aur pentru a pătrunde în turnul în care era ascunsă. În cuvîntul „danaia“ găsim sensul de „pămînt uscat“. Este deci clară reflectarea fenomenului natural al ploii binefăcătoare peste pămîntul uscat.

⁵ Andromeda, fiica lui Cefeu, eliberată de Perseu din ghearele unui monstru.

⁶ Bacchus sau Dionisos. Mama lui era Semele, care s-a lăsat sedusă de Iupiter.

⁷ Hemon s-a sinucis lîngă cadavrul logodnicei sale, Antigona, fiica lui Oedip, răpusă din ordinul lui Creon, tatăl logodnicului ei.

⁸ Regele din Phera a acceptat ca Alcesta, soția lui, să moară în locul lui, prelungindu-i viața.

⁹ Deși iubit de Ariadna, fiica regelui Minos, Teseu a părăsit-o în insula Naxos.

¹⁰ Soțul Laodamiei, regele tesalienilor, ucis de Hector în oliga cînd a sărit cel dintîi pe țărîmul troian.

- 405 Dar Iole¹ ? Dar Ahile² ? Dar soața lui
Hercul³ ?
 Dar Hylas⁴, Ganimede⁵ ? Eu cred că e
destul —
 Mi-ar trebui o vreme prea lungă, mai apoi,
 Din tragedii să număr doar nume de eroi !
 Pe urmă tragedia mai mult s-a întinat
- 410 Cu vorbele obscene și rîs nerușinat !
 De autorul dramei, o, cine s-a legat
 Atunci cînd pe Ahile l-au pus ca pe-un stricat ?
 Nu plîse Aristide⁶ de răul nimănui,
 Fiindcă arătase ce-i rău în țara lui !
- 415 Eubius⁷ o viață nepedepsit a stat,
 El care învățase femei la lepădat !
 Dar cel care scrisese poemul sibarit⁸ ?
 Și mulți atîția alții, mă-ntreb ce au pățit :
 Îi țin cu multă grijă ochi buni și iubitori,
- 420 La locul lor, alături de marii autori !

¹ Fiica lui Eurytus, regele Oechaliei, a fost răpită de Hercule, stîrnind gelozia soției lui, Dejanira.

² Ahile iubise pe Deidamia, fiica lui Licomede, și pe Briseida, fiica lui Briseu.

³ Ca să nu piardă iubirea soțului ei, Dejanira i-a trimis lui Hercule o cămașă înmuiată în singole otrăvit al centaurului Nessus, recomandat de acesta drept elixir al fidelității conjugale. Centaurul s-a răzbunat astfel pe Hercule care-l răpuseră cu o săgeată.

⁴ Tînăr frumos, iubit de Hercule și răpit de nimfe în timpul expediției argonauților.

⁵ Ganimede a fost răpit de Iupiter (transformat în vultur) și a devenit paharnicul zeilor.

⁶ *Aristide din Milet* (sec. II î.e.n.) — autorul unei povestiri licențioase, descriind decăderea Miletului din vremea sa.

⁷ Autor de scrieri obscene, cu totul obscur.

⁸ *Lucian din Samosata* (sec. II c.n.) citează într-una din scrierile sale satirice pe un oarecare Hemitheon din Sibaris, autorul unei scrieri obscene, *Sibarita*, demnă de reputația proastă a orașului său natal, situat în Italia de sud.

- Dar pentru cine oare mă apăr cu străini,
 Când au cîntat amorul și autori latini!
 Chiar Ennius lui Marte i-a scris la poezii,
 Cu tot talentu-i mare, dar plin de stîngăcii!
- 425 Ce-i fulgerul, ne-arată prin vers Lucrețiu, și,
 Cum cerul și pămîntul și marea vor pieri!
 E Lesbia cîntată mereu și îndestul,
 În versuri, dar o spune acel suav Catul¹
 Cum Lesbia pesemne că nu-i mai ajungea,
- 430 Amoruri felurite și multe mai avea!
 Chiar Calvus² închircitul acela desfrînat,
 În fel și chip și Calvus amorul l-a cîntat!
 Și ce să spun de-un Memmiu³ și de-un
 Ticiida⁴? Ei
- Fără perdea în versuri vorbesc despre femeii!
- 435 Și cinicul de Cinna⁵, și Anser⁶, sînt la fel!
 Și Cornificiu⁷, Cato⁸, au scris cu-același țel!
 Sub nume fals pe tine atîția te-au cîntat,
 Metella, sau Perilla⁹, sau cum te-o fi chemat!
 Și-a spus amoru-n versuri și cel ce mult a tras,
- 440 Când duse nava Argo prin apele lui Fas¹⁰!
 Hortensius¹¹ și Serviu¹², obsceni au fost și ei,
 Și-i preamărește lumea și astăzi, ca pe zei!

¹ Poet liric latin din sec. I î.e.n., care a slăvit în versurile sale pe Lesbia.

² Autor de poezii erotice, din care nu ne-a rămas nimic.

³ *Memmius* — orator și poet, prieten cu Catul și Lucrețiu, care i-a dictat poemul său filozofic, citat mai înainte.

⁴ Poet contemporan cu Catul, aparținînd aceluiași școli alexandrine.

⁵⁻⁶⁻⁷⁻⁸⁻⁹ Scriitori și poeți latini în opera cărora poetul Ovidiu caută sprijin pentru poziția sa: și alții au scris despre iubire și nu au suferit nici o pedeapsă.

⁹ Numele femeii cîntate de Ticiida.

¹⁰ *Phasis* — rîu în Colhida, patria Medeci, străbătut de argonauți în căutarea linei de aur.

¹¹⁻¹² *Hortensius Hortalus* și *Servius Sulpicius Rufus* — jurisconșulți și oratori renumiți, contemporani cu Cicero, și autori de stiluri erotice.

Din greacă și latină Sisenn¹-a tălmăcit
Istorie de rușine și, spune : ce-a pățit ?
445 Nu Licoris² pe Gallus l-a dărîmat ușor,
Ci limba lui prea lungă și vinul multșor !

Tibul³ nu poate crede cînd i se jură Ea ;
Că soțului se jură la fel, îi tot spunea,
Dar cum se-nșală soțul cînd o-nvăță destul,
450 S-a ars cu-nvățătura numaidecît Tibul !
Spunînd că vrea să-i vadă o piatră pe inel,
O apuca de mină, s-o strîngă ușurel,
Și-i mai vorbea adese așa din cap mișcînd.
Ori semne pe măsuța rotundă tot făcînd !
455 Și tot de la Tibullus femeia a știut
Cu ce se duce urma lăsată de-un sărut !
Cu gura lui el spune pe urmă chip și fel,
Că-i bine s-o păzească bărbatul chiar de el,
Căci doar la el căteaua tot bate-acuși-acuși,
460 Căci el îi tot tușește umblîndu-i pe la uși !
Dă-nvățături mai multe Tibullus, dacă vrei,
Le-nvață adulterul pe castele femei,
Și nimeni nu-l acuză ! Citit e ! Are-un rost.
De cînd urcat la rangul de principe ai fost !
465 Propertiu⁴, ca și dînsul, în versul lui e, iar,
Și nu-l acuză nimeni nici pe Propertiu chiar !

¹ *Lucius Cornelius Sisenna* — istoric și traducător din limba greacă a *Milesienelor* lui Aristide.

² Pseudonimul sub care Cornelius Gallus, poet elegiac contemporan cu Vergiliu, a cîntat o actriță numită Cytheris sau Volumnia.

³ *A. Albius Tibullus* — poet elegiac latin din vremea lui August. A cîntat-o pe Delia.

⁴ *Sextus Propertius* — poet elegiac latin, contemporan cu Tibul.

Eu i-am urmat pe dînşii, ca ei am scris prin ani,
Nu-i spun, dintr-o sfială, pe-ai mei contemporani !
Nu ne-am temut că vine sălbatecul orcan,
470 Pe-o mare unde alţii ieşiră la liman !

Tratate despre jocuri sînt cîte vrei s-alegi,
Aşa de pedepsite demult prin aspre legi¹ ;
Pe Cîinele cel mare² — înveţi să-i dai ocol ;
Şi cum acelaşi număr să nu-ţi tot dea tîrcol ;
475 Te-nvaţă cum să afli ce număr are-un zar,
Cum să le-arunci, duşmanul să mormăie-n
zadar ;
Şi cum să mişti tu bine, năduful cum să-ţi verşi,
Cînd prins îţi este zarul de doi pioni adverşi !³
Cum să ţi-l mişti pe altul, şi prins să nu te laşi,
480 Ci să-l salvezi cu bine din mîină de vrăjmaşi ;
Te-nvaţă cum norocul să-l prinzi mai abitir,
Dacă vei şti pe-o masă s-aşezi trei pietre-n şir ;
Şi cîte sînt ! Dar toate la faţă nu le-am scos,
Să nu mai pierdem timpul aşa de preţios !

485 Te-nvaţă unul mingea, şi altul, am să-ncerc,
S-arăt cum te învaţă să-noţi, s-arunci un cerc ;
Despre boieli de faţă s-a scris⁴, şi ce te miri,
Şi cărţi care ne-nvaţă primiri de musafiri ;

¹ Jocurile de noroc fuseseră proscrise prin legile Cornelia, Publicia, Tatia ; şi erau, ca atare, dispreţuite.

² Zarul cel mai nenorocos se numea Cîinele. La arşice toate oasele aveau acelaşi număr, iar la zaruri trei aşi (unu). Zarul cel mai norocos se numea Venus şi presupunea numere diferite la arşice sau, la zaruri, trei de şase.

³ Aluzie la *calculus*, un joc roman, asemănător cu şahul de azi.

⁴ Printre operele fragmentare păstrate din Ovidiu se numără şi un tratat de cosmetică (*De medicamine faciei*.)

Și despre olărie scriu unii pricepuți,
490 Sau cum să se păstreze mai bine vinu-n buți !
Sînt pentru Saturnalii ¹ acestea scrise, știți,
Și, iată, autorii n-au fost măcar sfădiți !

Deși mi-au fost maeștri, eu elegii n-am scris.
Și-i versu-mi plin de glumă îngrozitor proscris !
495 O, mulți au fost poeții, dar iată, numai eu
Mi-am prăpădit căminul și tot norocul meu !
Dar nu era talentul să-mi fie condamnat,
Scriind doar pantomime cu vers nerușinat,
S-arăt același tînăr și elegant și hoț,
500 Și-o muierușcă gata să-și bată joc de soț !
Bărbați, băieți, matroane, și fete, deseori,
Pe scenă se tot uită, ca mulți din senatori,
Și nu aud doar glasuri pe scenă, nicăieri :
Cu ochii lor învață obscenele plăceri !
505 Și ca nebunii urlă și bat din palme toți,
Cînd izbutește-amantul a păcăli pe soț !
De e obscenă drama, nu-i nici un bai, de fel
Căci pretoru ²-i de față și o plătește el !
Fă, Zeus, socoteala, și vei vedea-n sfîrșit,
510 Cu piese ca acestea cîți bani s-au risipit !
Le-ai dăruit la public, și însuși le privești,
O, tu, stăpînul nostru, ce-atît de darnic ești !
Cu ochii tăi, de-o lume slăviți, slăviți și-n cer,
Nu ai văzut pe scenă un singur adulter,

¹ Saturnalele erau sărbători în cinstea zeului Saturn care, conform legendei, a dormit în Latium în vremuri străvechi, pe cînd stăpînea dreptatea și egalitatea între oameni (remi-niscență a comunei primitive). În timpul Saturnalelor se îngăduiau amnitate libertăți, permițîndu-se chiar și jocurile de noroc, interzise în restul anului.

² În timpul lui August, pretorul era magistratul însărcinat cu jocurile publice, cînd aveau loc și reprezentații teatrale.

515 Și dacă pentru-acestea prea indulgent ne ești,
N-am meritat, o, Zeus, să mă nenorocești !
Nu cred că scena-i cruță de rău pe autori,
Că pot orice cuvinte rosti acești actori !
Și versul meu pe scenă suna în danț și cînt,
520 Sub calda bunătate a ochiului tău sfînt !

Și chiar la tine-n casă se văd eroi sublimi,
Pictați de mării pictori celebri din vechimi,
Dar între-atîtea lucruri ce-s austere-atîț
Și Venus se zărește ici-colo cît de cît !
525 Se vede în minie un om, îngrozitor !¹
Se vede și-o femeie ce-i gata de omor !²
Se vede și Venera cu părul ei buclat,
Storcîndu-și-l de apa noianului sărat !³

Și sînt poeți ce cîntă războiul sîngeros,
530 Și alții, doar pe tine, cu neamu-ți glorios,
Și numai eu de soartă mai vitregit mă simt :
Mi-a dat închipuirii un cîmp cu mult mai strimt !
Și totuși, un Vergiliu, din negrul mării miez,
Îl duse pe Eneas în pat cartaginez !⁴

¹ Aluzie la Aias, fiul lui Telamon, pictat de pictorul grec Timomachos în clipa cînd se pregătea să se sinucidă fiindcă i se refuzaseră de către ahei armele lui Ahile, făurite de Vulcan.

² Se referă la Medcea, pictată de același Timomachos în momentul cînd era gata să-și ucidă copiii. Tablourile fuseseră cumpărate de Caesar, cu oare pictorul a fost contemporan.

³ În tabloul Venus Anadyomene (ivindu-se din valurile mării — mama ei), pictat de renumitul pictor grec Apelle (contemporan cu Alexandru cel Mare).

⁴ Se referă la episodul de dragoste dintre Enea și Didona (vezi cartea a IV-a din *Eneida* lui Vergiliu).

- 535 Și-n toată epopeea nimic nu-i căutat
 Mai mult decît amorul acela cu păcat !
 Tot el¹, fiind mai tînăr de ani și prins de vis,
 Cîntase pe-Amarila, cîntase pe Filis ;
 Așa eu însumi, *Artei* de mult făcusem drum :
- 540 E vechi destul păcatul, surgunu-i de acum !
 Doar eu scrisesem cartea, o, preamărite, cînd
 Nu m-ai oprit, ca cenzor prin fața ta trecînd !
 Și iată că un lucru trecut și petrecut,
 Adusu-mi-a tot răul, acum cînd sînt trecut !
- 545 Atîta timp se scurse de la păcatul meu,
 Și-abia acum, aicea, înfrunt surgunul greu !
 Nu-n toate-a mele versuri de glume m-am ținut ;
 Cu nava mea și vînturi mai mari am străbătut —
 Sînt *Fastele*, doar șase, căci nu le-am isprăvit ;
- 550 Cu fiecare lună de zile am sfîrșit,
 Ți le-nchinaseam, Zeus, dar m-ai gonit de-acas',
 Și-așa neîncheiate și ele au rămas !
 Și-o tragedie²-n scenă să pun am îndrăznit,
 Au încălțat coturnii chiar regi și au vorbit.
- 555 Și-am scris o altă carte³, și-a trebuit să plec,
 N-am apucat prin mîna cea ultimă s-o trec !

O, de-ai avea-ndurare, cezarule divin,
 Și-ai pune să-ți citească din ea măcar puțin !
 N-o să-mi găsești în versuri o vorbă cu venin !

- 560 O, dintr-atîtea genii și cărți, cum s-ar putea
 Să fiu lovit eu singur de *Caliope*⁴ mea ? —
 De-aceea nu pot crede să fie vreun *Quirit*⁵
 De mine să se lege, căci toți m-au tînguit,

¹ Vergiliu, în *Bucolice*.

² Este vorba de *Medeea*, lucrare de tinerțe a lui Ovidiu.

³ *Metamorfozele*.

⁴ Muza poeziei epice.

⁵ Cetățean roman.

Și toți mă plîng : Ovidiu le-a cucerit cu spor
565 Prin viața lui morală recunoștința lor !
Și pentru toate-acestea te rog, stăpîn pe zei,
Părinte sfînt al Romei și salvator al ei,
Nu mă mai chemi acasă, te rog — o, nu, o, nu,
Căci poate la aceasta te vei gîndi și tu,
570 Ci du-mă de prin Pontul acesta dușmănos !
Dă-mi, pe potriva faptei, un loc mai omenos !

CARTEA A TREIA

ELEGIA I

- „Întinde-mi mîna bună, tu, cititor iubit,
Căci iată eu la Roma sfioasă am sosit ;
N-o să roșești, n-ai teamă, căci eu cu mine-n
mers,
Amorul plin de vină nu-l port în nici un vers,
5 Și nici un rost nu are, acasă eu venind,
S-acopăr întristarea părintelui, glumind ;
Lucrarea făurită la juneție, știu,
Și-o osîndește astăzi, dar totu-i prea tîrziu !
Deci iată cum la tine mă voi înfățișa :
10 N-aduc decît tristețe, că-i potrivit așa !
Că inegal e versul, că unele n-ajung,
De vină e măsura sau drumul meu prea lung !
Nu-s netedă. Șofranul nu-l vezi ca-n rînduiei,
Căci mi-ar fi fost rușine să umblu cu găтели ;
15 Și dacă sînt pătată, să știi că alta nu-i,
Ci m-a pătat poetul cu lacrimile lui,
Și bine de nu sună cuvîntul cel latin,
E că m-a scris departe într-un tărîm străin !
Dar unde, unde oare să-mi caut adăpost ?
20 Rog, cititori, să-mi spuneți, de nu vă stric
vreun rost !”

Și-abia cu greutate aflînd un călăuz,
I-am șoptit aceste cuvinte în auz :

„Spre-o vatră liniștită, acasă, pașii du-mi,
Căci greu și lung mi-i drumul de peste mări
și lumi!

- 25 Să-ți dăruiască zeii un trai netulburat,
Cum n-a avut poetul de-acasă alungat!“
M-a ascultat, pe urmă, pornind, el zise-arar :
„O, iată Via Sacra¹ și Forul lui Cezar !
Și Templul Vestei² iată-l, e cel ce l-ai privit —
- 30 Cu Pallas și cu Focul în veci neadormit !
Iar mai încolo Numa³ trăia în locu-acest,
În asfințite vremuri, într-un palat modest !
Spre Poarta Palatină⁴, la dreapta să privim :
Acolo-i Joe Stător⁵ și-al Romei leagăn prim !“
- 35 Și admirînd, văzură un portic ochii mei,
Ce strălucea de arme ca un lăcaș de zei !
„Acesta e palatul lui Joe ?“ zis-am dar,
Cînd am văzut ghirlande cu frunze de stejar.
„O, pentru ce ușorul e-n lauri îmbrăcat,
- 40 Și-acest copac umbrește al ușilor canat ?
Triumful fără capăt în asta să-l discern,
Sau îndrăgi palatul Apolo cel etern ?

¹ Calea care trecea prin For, pe unde defilau de obicei procesiunile.

² Templul zeiței Vesta, aflat la intrarea în For, avea o formă rotundă, ca străvechea casă italică. În acest templu se păstra *palladium* — statueta zeiței Pallas sau Minerva, adusă, zice-se, de Enea de la Troia. Tot acolo ardea continuu focul pe altar ca în fiecare casă romană.

³ *Numa Pompilius* — al doilea rege al romanilor. El a organizat latura religioasă a vieții sociale romane.

⁴ Poarta palatină ducea pe muntele Palatin unde se afla palatul lui August. Este una din cele 4 porți lăsate de Romulus cînd a construit zidul în jurul Romei.

⁵ Adică templul lui Iupiter Stator. Iupiter a primit numele de Stator în urma promisiunii făcute de Romulus în timpul fugii romanilor dinaintea sabinilor. Ascultîndu-l, Iupiter i-a oprit pe romani din fugă și Romulus i-a ridicat un templu pe Capitoliu.

Că pacea e vestită prin lauri, să-nțeleg ?
Palatul jubilează sau universu-ntreg ?

- 45 E laurul pe lume în veci netrecător :
Ca laurul, palatul va fi nepieritor !
Pe urmă, în ghirlandă, văzut-am scris, deodat'
Cum Joe cetățenii de-a pururi i-a salvat !¹
O, milostiv părinte, ai milă, în sfârșit,
- 50 La cei salvați mai pune, un om nenorocit,
Ce-i alungat de tine la capăt de pământ !
Pedeapsa ta e dreaptă, o spune-al lui cuvînt,
Doar a greșit, stăpîne, n-a săvîrșit omor !
Dar, vai, nenorocire ! De teamă-ngrozitor,
- 55 Am început să tremur, aflată-n locu-acest !
Papirusul pălit-a ca galbenul funest,
Distihurile, toate, au prins a tremura.
Lăcaș divin, mai poate stăpînul meu spera ?“

Pe trepte majestoase, cu călăuzul meu,

- 60 Urcam apoi lăcașul către Pletosul Zeu² :
Belidele³ acolo ședeau printre columni,
Și tatăl lor sălbatec cu spada goală-n pumni.

¹ Intrarea palatului lui August era împodobită cu lauri (plantă închinată lui Apolo), iar deasupra era cununa de stejar (copac închinat lui Iupiter), numită și civică, acordată lui pentru că salvase pe cetățeni, biruind pe dușmani.

² Este templul zeului Apolo, care era reprezentat cu plete lungi pe cap.

³ Danaidele — cele cincizeci de fiice ale lui Danaos, fiul lui Belus, rege crud care le-a sfătuit să-și omoare mirii în noaptea nunții pentru a se răzbuna pe fratele său Egyptus, care avea de asemenea cincizeci de feciori. Numai una dintre fete nu a ascultat de porunca tatălui. Celelalte au fost pedepsite pentru fapta lor ca, în Infern, să umple niște butoaie fără fund, de unde expresia „butoaiele Danaidelor“, pentru o muncă fără sfârșit și zadarnică. Statuile Danaidelor se aflau printre coloanele porticului lui Apolo pe Palatin.

Îți stau la îndemână, acolo, cititor,
Și toți poeții antici cu operele lor,
65 Și cei moderni. ¹ Și vrut-am să-i văd pe frații
mei,

Afară de aceia ce vină duc cu ei —
Dar paznicul, îndată ce vreau, a înțeles,
Și din incinta sacră mi-a poruncit să ies !

Și mai apoi degeaba am încercat să vin
70 La templul ce cu teatrul aproape e vecin !
Și Atriumul Libertății ² din mari vechimi deschis
Lucrărilor savante, rămas-a interzis !
Mă urmărește răul pățit de tatăl meu,
Căci iată, alungată ca dînsul sînt și eu !
75 Odată și odată s-o îmbuna, apoi
S-o îndura cezarul cu tatăl și cu noi !
Vă rog, o, zei, din ceruri ! În ruga mea te chem,
Pe tine, o, cezare, tu, zeule suprem !

Obșteștile lăcașuri de fel cum nu mă vor,
80 Măcar să mă ascundă un suflet primitor !
Ci izgonita carte, în umilința ei,
Luăți-o-n mîna voastră dacă puteți, plebei !

¹ Pe Palatin se afla biblioteca cu cărți grecești și latinești
fundată de August.

² Aici fusese deschisă de către Asinius Pollio cea dintîi
bibliotecă publică din Roma.

ELEGIA a II-a

- Aşa mi-a fost ursita, la sciți, pe drumul lung.
Și-n țara de sub axa lui Licaon¹, s-ajung!
Apolo nu e-n stare, Pieridele² nu pot,
Să-și verse mila către sârmanul sacerdot!
5 Că folosit-am gluma, o, ce folos de ea?
E mai buiacă Muza decît viața mea!
Dar după-atîtea rele, pe mări și pe pămînt,
La Pontul ars de geruri primit acuma sînt!
Eu, cel născut în lene să stau, neînvățat
10 Cu munca și durerea, atîtea am răbdat —
Și marea fără porturi m-a chinuit atît,
Și drumurile rele, dar nu m-au doborît,
Și inima răzbit-a prin cel mai mare greu,
Și greutatea grozave înfrînt-au trupul meu!
15 Dar dacă oboseala prin vînturi și noian
Îmi adormise-n cuget cumplitul meu alean,
Cum am ajuns în țara exilului sortit,
Mereu îmi vine-a plînge și plîng neconținut,
Și umezi îmi sînt ochii de jale cîtă-am strîns!
20 Ca o zăpadă ochii mi se topesc de plîns.

¹ Fiica lui Lycaon fusese transformată în Ursa Mare, proprie ținuturilor reci.

² Muzele care s-au născut în Pieria, lângă Olimp.

Mă tot întorc cu gândul la Roma mea, acas',
Și la atâtea locuri ce-a trebuit să las !
În van la poarta morții mă duc și bat în ea,
Căci iată, nici mormîntul la sine nu mă vrea !
25 De ce nu mă răpise vreo spadă dintre vii ?
De ce nu mă-nghițiră pe mare vijelii ?
Voi, zei, ce cu-ndîrjire mă urgisiți mereu,
Împărtășind cu toții mînia unui zeu,
Îngăduit să-mi fie limanul ce-l mai sper :
30 Doar să-mi deschideți poarta mormîntului vă cer.

ELEGIA a III - a

- Epistola aceasta te va mira, socot !
A scris-o altă mină, fiindcă eu nu pot :
Sînt istovit de boală pe-acest tărîm străin,
Și-s osîndit pieirii la Pontul Euxin !
- 5 Aici, pe-aceste țărături de boală mă usuc.
Printre sarmați sălbateci și geți, cumplit o duc —
Și aerul, și apa nesuferite-mi sînt !
Și iată că nu-mi place nici chiar al lor pămînt !
Nici casă n-am ca lumea, nici hrană cum aș vrea,
- 10 Și nu găsesc nici leacuri s-astîmpăr boala mea,
Și n-am nici vorbe bune, căci nici prieteni nu-s,
Să uit în lungi taifasuri al meu deșert apus.
În depărtarea asta grozavă exilat,
Mereu îmi vine-n minte ce-n urmă am lăsat,
- 15 Îmi amintesc de-atîtea tristeți, dar tu le-alungi,
Pe drumul amintirii la mine cum ajungi —
Lumină din lumină și gînd din gîndul meu !
De-a pururea, iubito, cu mine ești mereu !
Ba, spun și trăitorii la Pontul Euxin,
- 20 Cum, aiurînd, într-una strig numele-ți divin,
De-aș leșina, să fie ca lutul limba mea,
O, știu, să mi-o trezească nici vinul n-ar putea,
Dar dacă mi s-ar spune cumva că mi-ai sosit,
M-aș ridica din moarte atît de fericit !

25 O clipă mă desparte de noaptea cea de veci !
Și poate tu, acasă, soția mea, petreci —
Dar ce gîndesc eu, oare ? Și cum s-ar mai
putea ?
Doar ești atît de tristă de întristarea mea !

Și dacă, totuși, soarta acum s-a împlinit,
30 Și e să plec din lume precum mi-i hărăzit,
Să-mi fi cruțat sfîrșitul acesta-ngrozitor :
Puteam de mult acasă în țara mea să mor ;
Sau voi, scurtîndu-mi drumul prin lume dintr-o
dat',
Ori amînînd blestemul pe fruntea mea picat,
35 Puteam muri acasă sub părintescul cer,
Dar mi-ați lăsat viața înstrăinat să pier !

Căci iată, mă voi stinge pe un străin tărîm !
Pe o străină glie va fi să mă sfărîm,
Și nu pe pat, acasă, de moarte-o să mă-ntind,
40 Și nimeni n-o să vină în urmă jeluind,
Și nu-i putea, iubito, la căpătîi să-mi stai,
Cu-o lacrimă o clipă de viață să-mi mai dai !
Dorințele din urmă mi le voi spune, cui ?
Cine-mi va-nchide ochii ? Pe nume cum să-mi
spui ?
45 Cum ? fără-ngropăciune, fără mormînt, străin,
Mă v-a-nghiți pămîntul barbar, la Euxin ?

Tu auzind acestea din minți îți vei ieși,
Și tremurînd, cu pumnii în piept te vei izbi,
Mă vei striga pe nume într-un cumplit suspin,
50 Cu brațele întinse spre Pontul Euxin !

- Nu-ți zgîria obrazii ! Nu-ți smulge păru,-ți cer !
 Știi doară că acuma a doua oară pier --
 Căci am pierit cînd brațul cezarului divin
 Mi-a hărăzit pieirea la Pontul Euxin !
- 55 Și-acum dacă se poate, eu te-aș ruga întîi,
 De moartea-mi bucuroasă, iubito, să rămîi :
 Stai dreaptă ! Nu te-nfrînge nicicînd și nicăieri,
 Căci inima ta știe a suferi dureri !
 De chinurile lumii pe veșnicii să fug !
- 60 Oh, bine-ar fi să-mi piară și spiritul pe rug --
 Căci dacă-i drept ce spus-a Pitagora cîndva,
 Că spiritul cît lungul eternității va --
 Printre sarmate umbre, la Pontul Euxin,
 Va rătăci o umbră străină, de latin !
- 65 Ciolanele acasă le ia, cum au rămas :
 Măcar și după moarte, să mă întorc acas' :
 Luat-a Antigonei, un rege¹, dreptul sfînt,
 Dar ea, călcînd porunca, tot a săpat mormînt !
 În pulbere și frunze de-amom² să mi le pui ;
- 70 Și-afară din Cetate le-ngroapă ! Și să spui
 Pietrarilor să sape pe proaspătul mormînt,
 Să vadă trecătorii grăbiți acest cuvînt :
 „*Sub piatra asta doarme Ovidiu, cîntărețul
 Iubirii delicate. Talentu-i l-a ucis.*”
- 75 *Dac-ai iubit vreodată, de-i știi iubirii prețul,
 Rostește : fic-i somnul mai moale ca un vis...*“
 Mă mulțumesc cu-atîta, căci doar al meu talent
 Mi-a înălțat de-a pururi, din cărți, un
 monument !

¹ Creon interzisese îngroparea lui Polinice, atacatorul Tebei, dar Antigona, sora celui răpus, nu l-a ascultat (vezi *Antigona* de Sofocle).

² Plantă mirositoare.

Mult suferi poetul dureri pe urma lor,
80 Dar ele îl făcură etern, nemuritor !

Și să nu uiți, iubito, la datini vechi să ții,
Și-n zilele din datini la cimitir să vii,
Cu flori adânc stropite cu lacrimi ! Scrumul meu
Simți-va pietatea prinosului mereu.
85 Și multe ți-aș mai scrie și ți-aș mai arăta,
Dar mi-i uscată gura, și nu mai pot dicta,
Și-ți spune sănătate cel părăsit, străin,
Rămas fără speranță la Pontul Euxin !

ELEGIA a IV - a

- Amicul meu, scump mie demult, dar cunoscut
Mai bine-abia în clipa cînd sorții m-au pierdut,
De vrei să crezi un prieten cu multe pătîmîri,
Trăiește pentru tine, departe de măriri,
- 5 Evită strălucirea, căci trăsnetul turbat
Pornește de pe-o creastă de strălucit palat !
Deși de la puternici foloase poți să ai,
Te-aruncă fără milă în cale cînd le stai !
Antena scurtă scapă de-al vijeliei chin,
- 10 Și pînzele înguste înfruntă vîntu-n plin,
Pe valuri trece barca ușoară de-i mereu,
Dar la adînc năvodul îl trage plumbul greu.
O, dacă eu la vreme primeam astfel de sfat,
Acum și eu la Roma acas' m-aș fi aflat !
- 15 Pe cînd noi împreună eram, în timp ticnit,
Plutea în voie vasul pe valul liniștit,
Ades, cînd unul cade pe locul drept, îndat'
Cît ai clipi din geană de jos s-a și sculat,
Dar Elpenor¹ din creastă căzînd atît de rău,
- 20 Doar ca o umbră goală s-a dus la domnul său !
De ce Icar pierit-a pe infinitul val,
Și aripi temerare a ridicat Dedal ?

¹ Unul din tovarășii lui Ulise care a murit căzînd de pe acoperișul casei vrăjitoarei Circe, amețit fiind de o băutură. Ulise s-a întîlnit cu umbra lui atunci cînd a coborît în Infern.

- Spre cer pornise unul în sfidător avînt,
Iar celălalt zburase aproape de pămînt,
- 25 Și doară aripi puse avură pentru zbor.
În lumea ta trăiește deoparte mai ușor ;
Eumede însuși încă ar fi avut cocon,
La caii lui Ahile de nu rîvnea Dolon ¹ !
Dacă-i strunea avîntul lui Pháeton spre culmi,
- 30 Nu și-l vedea în flăcări Merops ², și-n niște ulmi
Nu le vedea pe fiice ³ cum se prefac ! În vînt
Vintrelele-ți adună ! Spre-un prea înalt avînt
Să nu pornești ! Mai moale cu cît te vei urni,
În viața asta scurtă mai fericit vei fi,
- 35 Căci meriți, o, amice... Iar eu iubirea ta,
Prietenia-ți scumpă nicicînd nu le-oi uita,
Căci te-am văzut atuncea jelind destinul meu,
Îndurerat la față precum eram și eu —
Și lacrimile tale pe fața mea căzînd,
- 40 Și îți sorbeam și plînsul și tristul tău cuvînt,
Și chiar și-acum, departe cînd sînt, gonit
de-acas',
Tu mă îndemni, amice, durerea să mi-o las !
Departe de invidii te ține ! Nu uita !
Amicii tăi să fie și ei de starea ta !
- 45 Doar numele lui Naso să-l mai iubești nespus,
Căci restul, tot, se află la Pontul scitic dus !

Acum sub Ursa Mare, mă sting încet și pier
Pe unde tot pămîntul e-nțepenit de ger ;

¹ Fiul lui Eumede care a plecat să spioneze pe ahei, după ce Hector îi promisese caii lui Ahile, a fost surprins de Diomede și ucis (vezi *Iliada*, c. IX).

² Tatăl vitreg al lui Phaeton.

³ Heliadele.

- Bosforul și Tanais¹ pe-aceia sînt, mai sus,
 50 Și sciticele mlaștini², și nume, cîte nu-s ?
 Iar mai încolo-i iarnă, pustiu, și ger, și vînt,
 De marginile lumii atît de-aproape sînt !
 Departe mi-i soția, departe-al țării prag
 Și tot ce-n lumea asta mi-a fost atît de drag !
 55 Departe sînt... cu mîna să le ating aș vrea.
 Le văd pe toate, însă cu-nchipuirea mea —
 Și-mi trec pe dinainte mereu închipuiri,
 Cetatea mea, și casa, și locuri, și-amintiri.
 Imaginea soției, o, iat-o răsărind,
 60 Ea bucuria dulce și chinul meu fiind,
 Căci prin iubire dînsa alină al meu chin,
 Dar pentru că-mi lipsește, atît de mult suspin.
 Pe voi, o, scumpi prieteni, la inimă vă pun !
 Dar frica mă oprește pe nume să vă spun ;
 65 Nici voi n-ați vrea acuma, în al tristeții toi,
 În versurile mele să pomenesc de voi,
 Precum odinioară cînd cin' nu se fălea
 Să-l întilnească lumea în poezia mea ?
 Periculos e astăzi să vă numesc, oricînd,
 70 Dar tot vă chem pe nume cu dor, măcar în
 gînd !
 O, n-aveți nici o grijă, căci nu vă dau de gol !
 Păstrați prietenia ca pe-un secret obol,
 Dar să aflați, prieteni, că vă iubesc mereu,
 La orice depărtare ar fi exilul meu !
- 75 Întindeți mîna voastră unui nenorocit !
 O, alinați durerea exilului cumplit !
 Surîdu-vă în cale norocul, tuturor !
 Nicicînd să nu ajungeți să cereți ajutor !

¹ Donul.

² În original *Palus Meotida* — mlaștinile meotide. Ele corespund Mării de Azov, iar Bosforului (Cimerian) despărțind Pontul Euxin de Meotida — strîmtoarea Kerçi.

ELEGIA a V - a

- Cum nu-mi erai ¹ pe-atuncea printre amicii
Ai fi putut prea lesne de mine să te rumpi;
Drept ajutor și sprijin nici azi nu mi-ai fi stat,
Dacă-mi bătea în pânze un vînt mai îndurat!
- 5 Cînd au fugit cu toții, în gloată și pe rînd,
Prieteniei mele toți spatele-ntorcînd,
Cînd mă trăsniise Joe, tu fost-a să rămîi,
Și-o casă-ndoliată venit-ai să mîngîi!
- 10 Ca tine se purtară prieteni vechi, doi-trei;
Îmi amintesc cum jalea la chip te colora!
Obrazul tău mai palid decît al meu era!
Și-amar plîngeai, și lacrimi avea orice cuvînt.
Cu-al meu auz, cu gura, și le sorbeam pe rînd,
- 15 Și mai apoi, în jalea unei îmbrățișări,
Eu și-am simțit suspinul și-a' tale sărutări!
O, dragul meu — știi bine de ce așa îți spun:
Tu-l mai ajuți atîta pe omul din surgun,
Și îmi arăți într-una bunăvoința ta;
- 20 De-a pururi pentru asta eu nu te voi uita
Și n-o să-ți uit belșugul de fapte, anii toți!
Noroc să ai, și-n viață fă binele cît poți;

¹ Este adresată poeziei Carus (*drag* în lb. lat.), care făcea parte din anturajul lui Germanicus.

Și de mă-ntrebi — și voie tu ai să-ntrebi ce fac !
 Pe țărmurile unde în surgunire zac,
 25 Speranță am, și lasă-mi speranța, dragul meu,
 Că se îndoiaie pînă și voia unui zeu !
 Prea mult e ? Ori se poate ? Speranță de-aș
 avea
 Să fie îmblînzită odată soarta mea !
 O, la bătaie pune-ți acum întregul har,
 30 Să-mi dovedești că visul nu-mi piere în zadar !
 Mai lesne cel puternic devine omenos !
 Mai lesne se îndoiaie un spirit generos !
 Demn se ridică leul, vrăjmașul cum și-a-nfrînt,
 Dar se repede lupul spre prada la pămînt —
 35 Ca urșii, și ca alte dihăanii din stihii,
 Ce n-au în fire darul unei mărinimii !

Achile-a fost eroul războiului troian,
 Dar tot l-a-nfrînt durerea bătrînului dardan¹ !
 Cum fost-a Alexandru, deși învingător,
 40 Și Darius o spune, și împăratul Por !²
 Dar să-i lăsăm pe oameni și să privim la zei ;
 Ia pe-un vrăjmaș Iunona de ginere al ei !³
 Nici eu nu pot în ziua salvării să nu sper :
 Nu m-am pătat cu sînge ce-i strigător la cer !
 45 Spre nimicirea lumii cu gîndul eu n-am mers ;
 Și capul ce conduce întregul univers,

¹ Priam l-a înduplecat pe Ahile să restituie cadavrul fiului său Hector, răpus de el (vezi *Iliada*, c. XXIV, 468—676).

² Alexandru cel Mare a îngropat cu fast regesc pe Darius (Codomannus), ultimul rege persan, biruit de el, iar pe Porus, împăratul Indiei, luat prizonier, l-a lăsat să domnească mai departe.

³ Înainte de a ajunge ginerele Iunonei, Hercule fusese vrăjmășit de zeiță fiindcă era fiul lui Iupiter cu Alcmena.

N-am vrut să-l darm și, iată, nici la beții măcar,
Nu l-am hulit vreodată pe bunul meu cezar !
Ci am privit o crimă ! Spre mari nenorociri,
50 În clipele acelea eu am avut priviri !
E drept, de tot păcatul să fiu scutit, nu pot ;
Or, parte, doar greșeală de-o clipă îl socot !
Deci, tot mai am speranță : într-un mai blînd
pămînt,
De-aicea să mă ducă, va vrea cezarul sfînt !

55 Ah, cînd o să-mi sosească, cu știrea de noroc,
Luceafărul de ziuă pe calul lui de foc ?

ELEGIA a VI-a

Tu n-o să poți ascunde prietenia mea,
Preascumpul meu prieten, de-i vrea ori de nu-i
vrea ;

N-am mai avut prieten ca tine, și ți-o spun ;
Și n-ai avut vreodată nici tu amic mai bun ;
5 Vorbea pînă și lumea atîtea, de-amîndoi ;
Era și mai faimoasă la Roma de cît noi !
Ce inimă candidă aveai necontenit
O știe bine omul pe care l-ai cinstit !
Nu ți-am ascuns vreodată cum gîndurile mi-s ;
10 Veneai oricînd la mine cu sufletul deschis ;
Și eu n-aveam în suflet nimic necunoscut
Afară de secretul cel care m-a pierdut !
De ți-l spuneam la vreme, să știi și sfatul tău,
Azi mă aflam acasă, căci mă fereai de rău —
15 Dar mă mîna destinul păcatul să mi-l trag,
El, ce-mi închide drumul și azi, spre ce mi-i
drag !

Prin judecată răul se poate ocoli ?
Mai tare ca rațiunea destinul poate fi ?
Să nu mă lași, prieten în veci netrecător !
20 O, scumpule prieten, de tine cît mi-i dor !

O, nu mă da uitării ! Și de-o putere ai,
Nu șovăi, încearcă în ajutor să-mi sai !
Înduplecă cezarul, de poți, mi-l fă mai bun,
Și-l fă să-mi schimbe locul acesta de surgun !
25 Cer asta, căci n-am pată pe conștiința mea :
Veni dintr-o eroare o vină-atît de grea !
Cum am văzut păcatul, aș spune-o bucuros,
Dar nu-i ușor a spune și e periculos !
O, cînd mi-aduc aminte rușine mi-i, cumplit,
30 Ca de-o grozavă rană mi-i creierul zborșit !
Dar piară-n noaptea morții de pe-al vieții pom,
Tot răul ce aduce rușinea unui om !
Da, am greșit atuncea, și lămurit o spun :
N-am ummărit cu asta să-mi cuceresc vreun bun !
35 Și dacă e un nume să-mi dai, prin răul rod,
Pentru greșeala asta numește-mă nerod !
De mint, și mai departe să-mi fii, surgun
funest :
O suburbie-a Romei să-mi pară locu-acest !

ELEGIA a VII - a

Epistolie, soră a gândului, te du
Din partea mea Perillei¹ i te închină tu !
Sau lângă dulcea-i mamă de vei afla-o stînd,
Sau între cărți și Muze de-o vei afla șezînd —
5 Cum va afla, ea lucrul și-l va lăsa și-ndat'
Te va-ntreba ce face poetul alungat ?
Tu să-i răspunzi că, iată, eu mai trăiesc deși
Ar fi cu mult mai bine de nu aș mai trăi ;
Că lunga dăinuire obrazii nu mi-a supt ;
10 Cu Muza și măsura distihului mă lupt !

Dar tu — s-o-ntrebi — de versuri, o, nu te-ai
plictisit ?

Și azi te preocupă distihul iscusit ?
Te-a înzestrat natura și darnicul destin,
Cu calități alese și cu talent deplin !

15 La undele lui Pegas² te-am dus, cu mine, dar,
Spre-a nu seca izvorul fecundului tău har ;

¹ *Perilla* — pseudonimul unei tinere romane, inițiată de Ovidiu în arta poeziei.

² Cal înaripat, născut din sîngele Meduzei, monstru mitologic. A fost luat de Muze pe Helicon și reprezintă în expresia obișnuită inspirația poetică înaltă. Cu o lovitură de copită, el făcuse să țîșnească pe Helicon izvorul Muzelor — Hipocrene.

- Pe cînd erai copilă abia, ades cu spor
 Ți-am fost ca și părinte, și-al tău îndrumător !
 În suflet cît aceleași văpăi ți-or dăinui,
 20 În stare să te-ntreacă doar Sapho poate fi !
 Ți-o fi-nterupt elanul al meu cîmplit necaz ?
 O, sper că tot fertilă ți-i inima și azi !
 Noi, versurile toate ni le citeam cu spor !
 Și fîți eram și jude și bun sfătuitor !
 25 Ți-am ascultat atîtea distihuri, bucuros !
 Și cînd nu erau bune tu te uitai în jos !
 O, nu cumva, de frică te-i fi lăsat de scris,
 Văzînd cum poezia pe mine m-a ucis ?
 N-ai teamă, o, Perilla, de nu le-ai arătat
 30 Femeilor iubirea și calea spre păcat !

- Avîntă-te, pornește spre lucrul genial !
 Copilă iscusită spre-al artei ideal !
 Iți va păli obrazul ! Pe frunte brăzdături
 Încet ți-o pune timpul venind cu pașii duri,
 35 Ce-i astăzi frumusețe înaltă ca un psalm,
 Va rîde bătrînețea venind cu pasul calm !
 „A fost cîndva frumoasă !“ ți se va spune, și
 Vei plînge și oglinda o vei învinui !
 Deși din plin le meriți, nu ai prea mari averi,
 40 Dar tot ce ai întrece în preț orice puteri :
 O, toată avuția se ține într-un fir :
 Cînd ieri erai un Cresus ¹, poți mîine fi un Ir ² !
 Dar să le spun pe toate ? La ce să le aștern ?
 Ca geniul și gîndirea nimica nu-i etern !
 45 Eu nu mai am nici țară, nici prieteni, nici
 cîmin,
 Și despuiat eu fost-am și sărăcit deplin,

¹ Rege foarte bogat al Lydiei.

² Cărșetorul din *Odiscea* (c. XVIII, 1).

Dar nici cezarul însuși n-a izbutit să-mi ia
Talentul, mîngîierea și bucuria mea !
Chiar dacă la o vreme sub spadă voi pieri,
50 Al meu renume totuși prin timpuri va răzbi !
Cît stăpîni-va Roma un univers, și eu
Prin valurile vremii voi fi citit mereu !
Tu fii mai fericită, prin naltul meșteșug !
Să tot trăiești, Perilla, și dincolo de rug !

ELEGIA a VIII-a

Regret că azi în carul lui Triptolem¹ nu sînt
S-arunc și eu sămînța cea rodnică-n pămînt !
Cum aș struni dragonii sălbatecei Medei
Dinspre Corint în fugă să fiu în locul ei !²

- 5 Aripă aș vrea acuma să aibă pieptul meu,
Și ca Dedal prin ceruri să zbor, sau ca Perseu³
Să urc și, dintr-o dată văzduhul despicînd,
Să-mi văd pămîntul sacru al țării, mai curînd,
Căminul meu, amicii să-i văd, o, cît aș vrea,
10 Dar mai ales pe draga, pe soțioara mea !
Dar, ceruri, ce dorințe, la un smintit ce sînt !
Nu le-mplinește nimeni nici cît va fi pămînt !
O, dacă vreo dorință te-ncearcă, e-n zadar
De n-o îndrepti spre voia divinului cezar,

¹ Fiul regelui din Eleusina, devenit preot al Cererei (zeița agriculturii); era reprezentat într-un car tras de balauri înaripați, care îl duceau peste tot, ca să-i învețe pe oameni cultivarea pămîntului.

² După ce a ucis pe Creon, regele Corintului, pe Creusa, fiica acestuia, și pe propriii săi fii, Medeca a părăsit cetatea pe un car tras de balauri înaripați.

³ Perseu împrumutase de la crainicul zeilor, Mercur, sandalele lui înaripate pentru a putea răpune Meduza.

15 Căci dacă vrea cezarul, la rugăminteă ta
Și care zburătoare și-ariپی îți poate da,
Și dacă-ți dă iertare, tu, sfîșiat de dor,
Ajungi, cum vrei, spre țară — o pasăre în
zbor !

O, dacă-i cer atîta, mai mult ce poate fi ?
20 Atuncea cînd mînia i se va domoli —
I-oi cere cel mai mare noroc ; deocamdat'
Din locurile-acestea aș vrea să fiu mutat !
Pămînt și cer, și ape, și vînturi, nu-mi priesc !
Mereu ca de o boală la trup mă moleșesc,
25 Mi-a atacat puterea bolnava minte, or
Climatul nu-mi priește în Scitia Minor !
De cum am pus piciorul la Pontul Euxin,
Prealungile nopți albe de capul meu se țin,
Și-s slab grozav ! Și hrana nu-i bună ! Galben
sînt
30 Ca frunza-n toiul iernii cînd cade la pămînt —
Nimic nu-mi potolește suspinul, dorul meu,
Și jalea mă usucă, și plîng, și plîng mereu !
Nici spiritul aicea nu mi-i mai fericit ;
De-atîta suferință și el s-a-mbolnăvit.

35 Destinul mă privește cu ochii sfidători.
Și cînd văd țara asta și-ai săi locuitori,
Și grai, și obiceiuri — de jale sînt pătruns,
Cînd mă gîndesc mai bine ce-am fost și ce-am
ajuns !
Oh, sete mi-i de moarte atît de-ngrozitor,
40 Încît era mai bine sub sabie să mor !
Dar pentru că cezarul a fost în cumpăt bun,
De ce să nu-mi preschimbe și locul de surgun ?

ELEGIA a IX - a

Cum ai putea, amice, măcar să te gîndești,
Că pe-un tărîm sălbatec ar fi cetăți grecești
Cu denumiri barbare? Coloni de la Milet¹,
Venind, zidit-au case grecești la Pontul get ;
5 Tărîmul are însă un nume minunat,
Luat de la Absyrtus² aici asasinat
De soră-sa, de groaza părintelui suită
Pe nava după sfatul Minervei făurită,
Și spre aceste golfuri din larg s-a îndreptat,
10 Brăzdlînd cu prora Pontul pe-atunci neîntinat !
„Corăbii din Colchida ! S-arată-n zări încet !
O strajă pe coline vestește pe Aét !
Sar iute minienii³, parîme dezlegînd
Și ancora în grabă din adîncimi trăgînd.
15 O, multe-i poate mîna sălbatecei Medei,
Și-o știe ! și se bate în piept cu pumnii ei !

¹ Tomis a fost o colonie fondată de grecii veniți din Milet prin secolele al VIII—VII-lea î.e.n.

² Fratele Medcei, pe care ea l-a ciopîrțit, risipindu-i trupul pe drum, ca să întîrzie pe tatăl ei, Aetes. Acesta urmărea pe fiica sa pentru că, îndrăgostită de Iason, fugise împreună cu el, luînd și lîna de aur. Locul unde tatăl a îngropat pe fiul său a luat numele de *Tomis* (în limba greacă *tome insemna tăietură*).

³ *Argonauții* — numiți și astfel după Minyas, rege în Orhomenos, oraș în Beotia.

- Dar cât curaj mai are în sufletu-mpietrit,
 Obrazul ei de groază deodată s-a-nălbit !
 Văzînd în zarea apei corabia venind,
- 20 Iși zice : „Sînt pierdută ! Da-n lațu-mi tot îl
 prind !“
 Apoi rotindu-și ochii, deodată l-a zărit
 Chiar pe Absyrt ! Și spus-a, strigînd : „Am
 biruit !
 Cel ce-o pieri acuma e mîntuirea mea !“
- 25 Și fratele, deoparte, neștiutor ședea,
 Și a luat o spadă Medeea în ascuns,
 Apoi sub coasta stîngă pe frate l-a străpuns !
 L-a ciopîrțit... dintr-însul bucăți împrăstia !
 Și ca să-l vadă tatăl, pe-o stîncă potrivca
- 30 Și brațele tăiate, și capu-nsîngerat...
 Și-n timp ce de pe cîmpuri feciorul și-l strîngea,
 Medeea tot mai mică în zare se făcea !

De-atunci se cheamă Tomis acest pămînt
 pierdut,
 În amintirea crimei ce-aici s-a petrecut.

ELEGIA a X-a.

- De n-ași uitat de Naso, de-l pomeniți arar,
De mai trăiește-n Roma cu numele măcar,
Să știți că el se află departe la sarmați,
Sub niște aștri palizi și-atît de depărtați !
- 5 În jurul său, sălbateci, sarmați și geți s-adun,
Și bessii¹ ! Oh, ce nume nedemne să le spun !
Doar cît zefirii cîntă, trăim mai liniștiți,
Dinspre pletoase neamuri de Istru ocrotiți ;
Dar cum se lasă iarna și gerul cel cumplit,
- 10 Întinde peste fluvii un pod încremenit,
Sub Ursă Borealul cînd bate, crunt lătrînd,
Să vezi atunci barbarul cu viscolul luptînd !
Zăpezile pe cîmpuri rămîn neîncetat.
Nici soarele, nici ploaia nu le topesc vreodat' !
- 15 Zăpadă nouă cade — cea veche nu se ia :
Din două ierni zăpadă pe-aici putem vedea !
Acoperișuri smulge nepotolitul vînt
Și turnuri Acvilonul doboară la pămînt !

- Barbarii-mbracă cioareci ; sub frigu-ngrozitor
- 20 Se vede din cojoace, abia, obrazul lor !
Au țurțurii de gheață din plete, clopoței !
Le pune promoroaca în aspre bărbi scînteii !

¹ Trib tracic din regiunea munților Rodope și a râului Hebru, colonizat în sec. I î.e.n., în Dobrogea.

De ger, pe-aceia vinul îngheață în ulcior !
Solidul vin barbarii îl sfarmă-n dinții lor.
25 Și riurile-ngheață cînd iarna cade grea ;
Barbarii doar din copcă scot apă ca să bea !

Dar Istrul chiar, cît Nilul în păpuriș bogat,
Prin tot atîtea brațe în mare revărsat,
Sub Ursă cînd pornește cumplitul Boreal,
30 De cremene e Istrul atunci, din mal în mal —
Pe unde doar corăbii treceau, e drumul lat,
De se aud pe gheață copitele cum bat,
Și vin, și vin în cete, barbari înfricoșați,
Și vin, în care trase de boii lor sarmați !
35 Să mint ? Dar pentru cine și pentru ce folos ?
O, sînt acestor locuri un martor credincios !
Și am văzut oglinda imensei negre mări,
Sub gheața nesfîrșită cuprinsă pînă-n zări,
Pe suprafața mării am mers și-am încercat,
40 Și apa ei piciorul nici nu mi l-a udat !
De nimereai pe-ace, o, Leandre¹, mai erai :
De moarte Helespontul acum nu-l acuzai !
Și bate Borealul sinistru și cumplit !
Sub gheață stă noianul adînc înmărmurit !
45 Îngheață pînă-n zare tot Pontul Euxin ;
Nu se mai zvîrle-n aer sălbatecul delfin !

Corăbii dintre sloiuri de cînd nu s-au urnit ?
Lopeți nu mai despică noianul împietrit !
Pești vii văzum în gheața lucioasă cum se
zbat !

50 Cînd bate Acvilonul pe Pontul înghețat,

¹ *Leandru* — tînăr grec din Abydos (Asia Mică) care trecea în fiecare noapte Helespontul la iubita sa, preoteasă a zeiței Vonus, Hero din Sestos (pe coasta Traciei).

Și cînd îngheață marea și Istrul, cînd zăpezi
Se-ntind pe tot cuprinsul, barbari pornesc

grămezi

Pe iuții cai, și-aruncă cumplitele săgeți,
Și-i cotropesc barbarii pe pămîntenii geți.

- 55 E glia pustiită, căci pămîntenii fug !
Le iau barbarii pîinea și vita de la jug !
Le iau pînă și carul ce scîrțîie neuns
Și tot ce-adună getul sărman, și nu-i de-ajuns !
Cei prinși se uită-n urmă, din lanțu-ngrozitor,
- 60 Spre țarina sărmană și spre căminul lor.
Și unii cad, cînd repezi, ca vijelia, vin
Săgeți încîrligate dospite în venin !
Și nimicesc barbarii tot ce nu iau pe loc !
Și trece prin colibe mistuitorul foc !

- 65 Adeseori și-n timpul destul de liniștit,
De groaza lor ogorul rămîne-nțelenit !
Nu știi de unde vine și cînd acest puhoi ;
Ogoarele sînt toate paragină la noi !
Nu stau pe viță struguri pietroși și buni de prăzi,
- 70 Nu clocotește mustul îmbătător prin căzi,
Și nu se află poame ! Aconțiu¹, -n adevăr,
Degeaba, pentru mîndră ai căuta un măr !
Nici frunze nu-s, nici arbori pe-aici nu s-au
găsit !
- Și nu-l poftesc aicea pe omul fericit !

- 75 Gîndiți-vă : pămîntul e-așa de lung și lat,
Și eu în țara asta mă aflu alungat !

¹ Indrăgostit fără succes de Cydippe, Aconțiu aruncă în calea iubitei, tocmai cînd ea intra în templu, un măr pe care scrisese „Pe Diana ! Voi lua de bărbat pe Aconțiu !” Fata, citind inscripția aceasta, a socotit că a pronunțat un jurămînt și l-a luat de soț.

ELEGIA a XI-a

De ce, neom sălbatec¹, atît de ticălos,
Mă ponegreşti degeaba, să mă dobori mai jos ?
Nu te-ai născut : o stîncă din pîntec dur te-a
rupt,

Şi lapte de la fiară sălbatecă ai supt !

5 Cu ura pînă unde vei bate al meu drum ?

Nu mi-i destul atîta şi chinul de acum ?

Mă bate Borealul sub Ursa lui Menal² !

Şi duşmănos e Pontul bătut de-al mării val !

Nu mă-nţeleg cu nimeni prin grai, aici pierdut !

10 Mereu, mereu e locul de spaime străbătut !

Şi tremur precum cerbul de urşi înconjurat,

Ca mielul prins de haita sălbatecă deodat',

Căci între-atîtea neamuri de pradă cît voi fi,

Oricînd se pot cu arma asupra-mi repezi !

15 Eu mi-am pierdut prieteni, soţie, ţară, tot.

Şi mic dac-ar fi răul acesta, eu socot,

De-ar apăsa asupra-mi doar ura lui cezar —

Şi nu-i puţin să suferi mereu acest amar !

Şi tu, cu toate astea aşa ai înţeles

20 Să mă apeşi mai tare cu-al tău cuvînt „ales“ !

¹ Probabil că e vorba de acelaşi personaj căruia i se adresează şi în poemul *Ibis* — anume, oratorul Cassius Severus.

² Munte în Arcadia.

- O, poate fi oricine la vorbă iscusit,
 Să poată să zdrobească un om de mult zdrobit !
 De cei căzuți să ridă se află răi destui !
 Să lupte cei în stare, la culmi și cetățui !
- 25 Din ce am fost odată nimica nu găsești !
 Cenușa mea și rugul de ce le chinuiești ?
 În lupte era Hector măreț, neînfricat,
 Nu cînd era sub caii hemonieni¹ culcat !
 Ce-a mai rămas din omul de tine cunoscut ?
- 30 Nu sînt decît fantoma vieții din trecut !
 Te rog, scutește-mi manii² de-a pedepsi un laș !
 Îmi persecuți fantoma, necruțător vrăjmaș !

- De mi-ar fi fost greșeala o crimă, tot te-nșeli,
 Căci mi-au adus pedeapsa prostestiile greșeli,
- 35 Și-s alungat din Roma, de-acasă, de prisos !
 Exilul mă ucide la Pontul dușmănos !
 Aminte ia la vreme, amice : un călău
 De jalnica mea soartă ar plînge-n locul tău !

- Nu ești nici decît crudul Busiris³ mai prejos !
- 40 Mai crud decît Phalaris⁴ și decît Perillos⁵,
 Cel ce-a durat un taur de bronz, cu mult talent :
 „Te uită, ce minune, tiran din Agrigent !

¹ Haemonia era un alt nume al Tesaliei. Ahile și caii lui erau tesalieni.

² Spiritele răposaților.

³ Un rege al Egiptului. A trimis niște piraiți să răpească pe Hesperidele care locuiau dincolo de Ocean și cultivau în grădina lor mere de aur.

⁴ Tiran din Agrigent (Sicilia) care vîra victimele sale într-un taur de aramă înroșit în foc. Tot așa a pierit, pînă la urmă, și el.

⁵ Cea dintîi victimă a taurului de aramă făurit chiar de el pentru tiranul sicilian.

Folos îți va aduce grozav, cît nici nu crezi !
Sub pîntec o ușiță el are ! Vezi ? O vezi ?
45 Sub pîntecele fiarei tu foc mocnit să pui,
Și victima închisă în pîntecele lui
O s-o auzi, stăpîne, cînd flăcări se aprind,
Și victima cum geme, și taurul mugind !
Cum îmi plătești, stăpîne, înaltul meu talent,
50 Că ți-am adus minunea, tiran din Agrigent ?“
„Tu, scornitor de chinuri, răsplată ce ți-aș da ?
Ian să-ncercăm ce poate, chiar cu ființa ta !“
Prin bot și nări de taur, curînd ieșeau sodom,
Și mugete de taur și răcnete de om !...

55 O, dar sicilienii ce au cu țărmlul scit ?
Oricine-ai fi, spre tine durerea mi-o trimit !
E rîndul tău acuma, tiran neîndurat,
Hai, simte-te o dată de sînge săturat !
Am pătimit atîtea pe mări și pe pămînt,
60 Și chiar și tu ai plînge, văzînd ce singur sînt !
O, Iupiter mă bate prea crîncen, și o spun,
Neptun pentru Ulise a fost cu mult mai bun !
Oricine-ai fi, străine, mă uită, te implor,
Căci rana mea adîncă mă doare-ngrozitor !
65 Nu-mi mai stîrni durerea, uitării las-o, deci,
Peste păcatu-mi cadă uitarea cea de veci !
Mai bine te gîndește și la al tău destin :
Pe drumu-i îndoielnic atîți se duc și vin !

Dar întrucît de grijă atît de mult îmi porți,
70 Și-mi urmărești cărarea grozavei mele sorți,
N-ai grijă, pe de-a pururi mă aflu doborît !
Dar dacă tu vei crede că nu-i destul atît,
Și nu mă crezi, atuncea eu îți doresc din plin
S-ajungi și tu ca mine la Pontul Euxin !

ELEGIA a XII - a

- De-acum înmoaie frigul zefiri dezlănțuiți,
Dar mie-mi pare iarna mai lungă-aici, la sciți !
S-a arătat Berbecul¹ și noi acum văzum
Că ziua și cu noaptea egale sînt acum.
- 5 Prin înverzite cîmpuri copiii drăgălași
Aleargă să culeagă firavii toporași —
Acuma parcă țipă cîmpia de culori !
Și cîntă de s-omoară prin ramuri zburători !
Și cuibul, rîndunica iertată spre a fi,
- 10 Acuma pe sub streșini a prins a și-l zidi !
Și iată grîul verde ce-n glii a stat pitit,
Își face loc spre soare cu vîrfurile ascuțit !
Și unde crește vița-de-vie, dau lăstari !
Dar nu se află viță-de-vie la barbari !
- 15 Și arborii acuma mustiți de seve sînt :
Dar toate sînt departe de-al geților pămînt !

Serbările la Roma vor fi-nceput de zor,
Și n-o s-auzi acuma nici glas de om în For ;
Se-azvîrle tinerețea pe cai ! Puteri se-ncerc ;

20 Cu mingea ei se joacă și cu rotundul cerc !

¹ Constolația Berbecului.

Pe ostenite trupuri cu proaspete unsori,
Se scaldă în Izvorul Fecioarei¹ luptători !
Tăcerea, acalmia în foruri stăpînesc,
Dar de atîta zarvă și teatrele vuiesc !
25 De mii de ori pe lume sînt fericiți acei
Ce se desfată-n Roma atît de bine ei !

Noi, cum se ia omătul — atîta doar vedem !
N-o să mai scoatem apă din gheață ca să bem !
E dezghețată marea. Pe Istrul dezghețat
30 Nu se aude carul văcarului sarmat !
O, în curînd și nave se vor vedea sosind.
Cum voi vedea o navă la țarmuri răsărînd,
Voi alerga-ntr-un suflet să-ntreb nerăbdător
Ce vrea ? De unde vine acel navigator ?
35 Mă voi mira de vine cumva din depărtări
Și nu de prin vecine, apropiate mări —
Căci prea arar din țara Italiei pornit,
Ajunge marinarul aici, la țarmul scit
Lipsit de porturi ! Dacă în graiul cel elin
40 Vorbînd îmi va răspunde, sau poate-n cel
latin —
Și cît aș vrea latina să i-o ascult cu dor.
Din Propontida² poate veni, sau din Bosfor,
De orișunde — dîndu-mi răspuns la întrebări,
Îmi va aduce poate și știri de peste mări —
45 Că plin e Capitoliul acum de libațiuni,
De ale biruinței înalte rugăciuni ;

¹ Fusese descoperit de o fată. Apa acestui izvor din apropierea Romei fusese adusă în Cîmpul lui Marte printr-un apeduct făcut de Agrippa.

² Marea de Marmara.

Că ginta cea germană și-a frînt trufașul trunchi,
Și comandantul nostru și-a pus-o sub genunchi !¹
Voi regreta că toate nu-mi trec pe sub priviri,
50 Dar cel ce-mi va aduce aceste bune știri,
Numaidecît ca oaspe la mine-o fi poftit,
Căci are astăzi Naso cămin la Pontul scit !

Îndure-se de mine cezarul cel divin,
Și oaspe mă socoată la Pontul Euxin.

¹ În acea vreme Tiberiu era plecat la război împotriva germanilor.

ELEGIA a XIII-a

- E ziua mea natală, dar n-are nici un rost !
O, poate ziua asta mai bine n-ar fi fost !
La alte zile triste de ce te-ai înșira ?
De se-ncheiau cu tine mai bine îmi era !
- 5 De te sfiai de mine, și de mă îngrijeai,
O, poate că din Roma tu nici nu mai veneai !
Să te fi stins atuncea de-a pururea în hău,
Cînd mi-ai văzut în leagăn pe frunte semnul
rău !
- Atuncea cînd de-acasă din Roma eu m-am dus,
10 Rămasul bun ca lumea și tu să mi-l fi spus !
La Euxin ce cauți ? Gonită ești, cum sînt,
La Scitia-nghețată din margini de pămînt ?
Știu : tu aștepti acuma ca-n trupul meu cel dalb,
Să-mi potrivesc pe umeri veșmîntul pur și alb,
- 15 Tămîie în fărîme să sfîrșie pe jar,
Să-nceing cu jerbe fața aprinsului altar,
Și azima din datini drept jertfă s-o așez,
Și-n molcomă rugare de bine să-ți urez.¹

Dar nu mai am destinul cel de demult, o știu,
20 Că ai venit, eu vesel nicicînd nu pot să fiu !

¹ De ziua nașterii, romanul aducea jertfe spiritului său protector.

Ăzi un altar funebru mi-ar fi mai de folos,
Doar flacăra pieirii și tristul chiparos ¹ !
Cuvintele de rugă pe buze nu-mi mai vin !
Tămîie doar zadarnic ar fi să-ți mai închin !
25 Dar dacă totuși, totuși, ceva ar fi să-ți spun,
Nu mai veni în locul acesta de surgun
Din marginile lumii ! Cît stau din țară scos,
Să nu mai vii la Pontul cu nume mincinos ² !

¹ Copac mult cultivat, în acea vreme, printre morminte.

² *Euxin* (*euxinos*) — ospitalier. Însă Marca Neagră nu era socotită astfel în antichitate.

- Acuma, vechi prieten¹, de tine-mi amintii,
 O, tu, admiratorul înaltei poezii!
 Tu, cel ce-n alte vremuri mă admirai mereu,
 Vezi să rămînă-n Roma măcar avutul meu,
 5 Poemele... Adună-mi avutul rînd pe rînd,
 Dar o anume carte s-o ocolești oricînd,
 Căci m-a ucis! Prieten al noilor poeți,
 Ce-i vinovată Muza să stea și ea la geți?
 E drept că eu poetul la geți oftez și gem,
 10 Dar opera să-mi fie scutită de blestem!
 Pe țărmi străini adese au fost goniți de-acas'
 Părinții, dar copiii la Roma au rămas!
 Cum s-a născut din țeasta lui Iupiter, demult,
 Zeița Pallas, astfel din spirit eu mi-am smult
 15 Aceste cărți! La tine le ia — orfane sînt,
 Dar greu va fi — eu, tatăl, fiind pierit în vînt!
 Trei cărți atunci avură o soartă ca a mea!
 Și tu pe celelalte în seama ta le ia!
 Scăpate de la flăcări mai sînt prin alte părți
 20 Chiar și *Metamorfoze* vreo cinsprezece cărți!
 De nu pierea maestrul la Pontu-ntunecos,
 Țineau și ele-n mîină un nume glorios —
 Dar nu-i frumos s-ajungă așa la cititor,
 De sînt și oameni care să mă citească vor!

¹ Este foarte greu să se precizeze numele celui căruia se adresează: Brutus? Hyginus? Fabius Maximus?

- 25 La cele vechi tu pune și-aceste cărți ce sînt
 Născute la un capăt de neguros pămînt —
 Și de-or afla și ele vreun cititor, să-i spui
 Să se gîndească unde și cum le-am scris. Și lui
 Uimirea și mirarea să-i crească ochii mari,
- 30 Că eu am scris poeme departe, la barbari !
 Că izbutesc pe-aceia să caut frumuseți,
 Cu fruntea-nmourată de jale și tristeți.
 Sub mari restriști mi-i astăzi talentul doborît !
 Era și altădată puțin dar și atît ;
- 35 Acuma părăsirii zvîrlit, pe veci s-a stîns,
 Secătuit cu totul de jale și de plîns !
 N-am cărți să-mi dea putere și hrană ! Mai
 curînd
 Săgeți se-aud pe-aceia și arme răsunînd !
 Nu mă-nțelege nimeni poeme de-aș citi !
- 40 Să poată să-nțelegă nu-i nimenea pe-aci !
 Nu-i loc retras ! Și poarta e-nchisă pînă-n zori,
 Căci vin în pradă cete de geți năvălitori !
 Ades întreb zadarnic de-un lucru, de-un cuvînt :
 Nu-i nimeni să-mi răspundă în țara unde sînt !
- 45 Și iarăși, cîteodată eu simt și mă-ngrozesc,
 Încet-încet, aicea uit graiul latinesc !
 Doar graiul trac se-aude și graiul scit ! Încet
 Va fi să scriu poeme și eu în graiul get !
 Oh, crede-mă ! Mi-i teamă că-n graiul meu
 latin,
- 50 Am și turnat cuvinte de pe la Euxin !
 De vină e surgunul ; amicul meu, cum știi,
 Ai grijă, deci, de soarta acestei cărțulii !

CARTEA A PATRA

ELEGIA I

- În versurile mele de veți găsi erori,
Și veți găsi destule, desigur, cititori,
Iertați-mă : nu faimă prin ele urmăresc ;
Ci vreau prin ele chinul de-aici să-l îndulcesc,
5 Eu cînt să-mi uit de chinul grozav de exilat,
Ca sclavul care cîntă pe sapa lui plecat,
Cum cîntă cînd se luptă prin glodurile mari,
Trăgînd la deal corăbii sărmanii edecari,
Și cum în tactul trudei, corăbierii, bieți,
10 Muncesc din răspuțere la vîsle și lopeți !
Cum sprijinit în bîtă ori sus pe-o stîncă stînd,
Oierul șade turma cu trișca dezmierdînd,
Iar sclava care toarce, cu cîntecul se ia.
Și-așa nu i se pare sclavia ei prea grea !
15 Ahile cînd din liră cînta, așa ca-n vis,
Se mai ducea cu gîndul la mîndra Briseis ! —
Și cum, chemîndu-și soața din cîntece nu sta,
Orfeu, vrăjind copacii și pietrele, cînta !

- Și Muza mea cu mine venit-a-n val și vînt,
20 Și numai Ea-n restriște doar de-mi mai dă avînt,
Doar Ea îmi dă curajul să trec prin suferinți,
Prin curse și prin spade, printre barbare ginți !
Prea bine știe Muza de ce m-au surgunit :
N-am săvîrșit o crimă, ci numai am greșit !

- 25 Și e îndurătoare cu mine Muza mea :
Alătura de mine păcătui și Ea.
Cît rău puteau să-mi facă Pieridele, deodat' !
Misterul lor mai bine nici nu l-aș fi-ncercat !
Cît le-am urît pe toate atunci, dar ce să spun ?
- 30 Mă-ntorc la poezie din nou, ca un nebun !
Cînd lotusul dulihii¹ întîi l-au încercat,
Ei l-au găsit că-i dulce, deși le-a și stricat !
Deși și le plătește cu chinuri și dureri,
O, cum o să se lase amantul de plăceri ?
- 35 Doar rău mi-aduse scrisul, dar nu mă las de el !
Așa și cu săgeata ce m-a ucis, la fel !
De-o fi o nebunie, o, nu e mai prejos !
Și nebunia asta îmi este de folos,
Căci rătăcind cu gîndul pe-al nebuniei drum,
- 40 Îmi uit nefericirea și ceasul de acum !
Precum o ametește al glasului ei son,
Și nu-și mai simte rana bacanta pe Edon² —
Așa și eu, trăindu-mi poeticul extaz,
M-avînt peste durerea mizeriei de azi !
- 45 Și uit atunci și sciții și tot necazul meu,
Și uit că port asupra-mi mînia unui zeu !
Și uit atunci tot răul ce-atîta m-a durut,
Parcă din fluviul Lete uitare-aș fi băut.
O, Muzele de-aceea atît de dragi îmi sînt,
- 50 Că au venit cu mine pe mări și pe pămînt —
Cu nava și cu pasul veniră, o, v-o spun,
Prietenle mele duioase de surgun !
Doar Muzele să fie de partea mea măcar !
Sînt zeii toți de partea divinului cezar !

¹ Adică cei din Dulichiu ; tovarășii lui Ulise care, după ce au gustat din fructul de lotus, n-au mai vrut să se întorcă acasă și au fost luați cu de-a sila, legați fedeleș.

² Munte în Tracia unde se celebrau serbări orgiastice în cinstea lui Bacchus.

- 55 Și-au revărsat asupra-mi atîtea nendurări,
 Nisip cît e pe țărături și pești cîți sînt în mări !
 Mai bine poți să numeri pe lume cîte flori,
 Și spicele din holde și fulgii din ninsori,
 Și poamele — să afli de chinu-mi îndelung,
- 60 Aici, la Pontul sciitic pîn-am putut s-ajung.
 Și nu mi-a fost mai bine aici cum am descins :
 Destinul firul negru și-aici și l-a întins.
 O, i se vede firul și-aicea pregătit
 Și negru-i este firul — să fiu nenorocit !
- 65 Am îndurat mizerii și crunți vrăjmași destui
 Încît nici nu poți crede că-i drept așa cum spui !
 Cum poți să-ți duci viața pe lîngă besi și geți,
 Tu care-ai fost odată ales printre poeți ?
 Nu sînt de-ajuns nici ziduri în contra lor, nici
 porți !
- 70 Și nici chiar după ele nu stau mai bunii sorți !

- Eu, cel ce-n tinerețe de arme am fugit,
 Și numai pe la jocuri cu ele am glumit,
 Înșfac acuma spada și arcu-n ceasul crunt,
 Și îmi apăs și coiful pe părul meu cărunt !
- 75 Alarma cum se-aude, sînt gata la atac !
 De spaima clipei tremur cînd armele înșfac !
 Cumplit, năvălitorii la bătălie vin !
 Și zbîrnîie săgeata muiată în venin !
 Și-așa cum prinde lupul de lîngă ferituri
- 80 Mioara, și-o tîrăște prin cîmpuri și păduri,
 Așa e dus departe, spre ce îi este scris,
 Nenorocitul care e prins în cîmp deschis !
 Și merge cu grumazul legat în lanț de sclav,
 Ori mort de pălitura veninului grozav.

- 85 Și-așa, la țărnul groazei, îmi duc viața eu :
 Prea lungă mi-i viața, prea crud destinul meu.
 Deodată glasul Muzei îmi sună în urechi !
 Numaidecît cu dînsa mă-ntorc la versuri vechi !
 Și scriu, și scriu la versuri, dar cui să le citesc ?
- 90 Nu mă-nțeleg cu nimeni în graiul latinesc !
 Mi le citesc, le judec doar singur eu, și cît ?
 Și mulțumite-s ele chiar numai cu atît !
 Mă întrebam : „De versuri de ce nu te dezveți,
 Căci n-au să le citească acești sarmați și geți ?“
- 95 De cîte ori cu plînsul în gît le-am scris pe rînd,
 Și le-am udat cu lacrimi, căci mi le-am scris
 plîngînd !
 De rana mea cea veche mai sîngerez cumplit !
 Și lacrimile mele îmi cad neconținut,
 Cînd mă gîndesc acasă, de jale sînt pătruns,
- 100 Cînd mă gîndesc adese ce-am fost și ce-am
 ajuns !
 Înebunit de lacrimi de Muză vream să fug,
 Și versuri aruncat-am cu mîna mea pe rug ;
 Au mai scăpat acestea de focu-ngrozitor :
 Îndură-te de ele, iubite cititor,
- 105 Și Roma milostivă primire să le dea,
 Căci nu pot fi mai bune de cum e soarta mea !

ELEGIA a II-a

Germanie, atîta ți-a fost trufașul mers!...
Te-or fi zdrobit cezarii¹, ca-ntregul univers!
Palatele superbe în jerbe-or fi acum,
Și pîlpîie tămîia prin nourii de fum,
5 Și victima cea dalbă căzu-n sîngerături,
Zbătîndu-se sub gura năprasnicei securi!
Azi, poate că cezarii spre zeii protectori
Adus-au sacrificii adînc mulțumitori,
Și alte sacrificii, spre glorie, au dus
10 Iubitele vlăstare — Germanicus² și Drus!³ —
Și Livia, prinosuri, cu ale ei nurori,
Va da, pentru Tiberiu, spre zeii protectori,
Și, iată, de asemeni matroanele jertfesc
Și fetele-fecioare ce focul sfînt păzesc.⁴
15 S-o bucura senatul, cînd vor jertfi la zei,
S-o bucura mulțimea pioșilor plebei,
Și ordinul ecvestru ce-a fost mai ieri al meu,
În el mărunță parte am ființat și eu.

¹ August și Tiberiu. Poetul știa că Tiberiu era plecat în Germania pentru a răzbuna cumplita înfrîngere a lui Varus, atras într-o cursă de Arminius. Departe de Roma, Ovidiu își imaginează sărbătorirea triumfului lui Tiberiu asupra germanilor.

², ³ *Germanicus* — fiul lui Drusus maior, fratele lui Tiberiu; *Drusus minor* — fiul lui Tiberiu.

⁴ Vestalele.

- Dar vai, eu, alungatul, nu pot să văd ce-i nou :
- 20 Abia dacă ajunge aici câte-un ecou !
Și va vedea mulțimea acel măreț alai,
Cetățile supuse cu înrobiții crai,
Și regi mergînd în frunte, în lanțuri ferecați,
Tăcuți ca piatra unii, și alții-ndurerăți,
- 25 Și alții într-o ură cumplit schimonosiți,
Și după dînșii carul cu cai împodobiți !
Se-ntreabă privitorii privind acel tumult,
Răspund în pripă unii, deși nu știu mai mult :
„Cel ce-a condus războiul năprasnic, teuton,
- 30 E cel trufaș, sub purpuri superbe de Sidon ¹ !
E, următorul, mîna lui dreaptă... Fioros,
A fost acel ce trece acum cu ochii-n jos !
Iar celălalt ce parcă din ochi ar fulgera,
I-a îndemnat la luptă și sfetnic le era !
- 35 Acesta care trece, urît, cu păr zburlit,
Pe-ai noștri atrăgîndu-i în cursă, i-a zdrobit ! ²
Și-n urmă sacerdotul le vine : și-n zadar
Înjunghia adese captivii pe altar !
Și câte lacuri... rîuri... și munți... și cetățui,
- 40 Am cucerit ! Măcelul, în grozăvia lui,
Le-acoperi de sînge cumplit și fiores !
Și-a cîștigat aicea renumele frumos,
Și demn de-al său părinte, conducătorul Drus ³.
Și iată, Rinul roșu de sînge și-a supus,
- 45 Grumazul lui sălbatec, și coarnele-i s-au frînt ⁴,
Prin papura lui verde se-ascunde la pămînt !

¹ Oraș fenician, renumit pentru purpura ce o fabrica.

² Arminius, învingătorul lui Varus.

³ Drusus maior a condus patru expediții în Germania, în urma cărora a și murit în anul 9 î.e.n. Porecla pe care i-au dat-o contemporanii a fost moștenită de fiul lui, Germanicus Caesar.

⁴ Frîngerea coarnelor, atribut mitologic al rîurilor zeificate, simboliza înfrîngerea.

- Germania, cu părul zburlit, căzu-n genunchi
 În fața lui Tiberiu ! Neîndoitul trunchi
 Crumazul și-l supune năprasnicei securi !
- 50 Azi poartă lanțuri brațul cumplit prin lovături !
 Iar tu, purtat, cezare, în carul triumfal,
 În purpură-i străbate imensul lumii val ;
 Te-o aclama poporul de mii și mii de ori,
 Și îți va fi tot drumul acoperit cu flori.
- 55 Cu laurii lui Phoebus te vei încorona !
 „Victorie, cezare !“ poporul va striga !
 Vor sta sub aclamații, pe loc, cei patru cai !
 Apoi la Capitoliu mergînd, va fi să dai
 Cununile de laur lui Joe !¹ În prăpăd,
- 60 Mi-i dat ca eu pe toate cu gîndul să le văd ;
 N-am drept să vin, dar gîndul în liberul lui
 , mers,
 E liber să străbată întregul univers,
 Să urce pîn' la ceruri ! Spre Roma, ochii mei
 Se-ndreaptă, să se-mbete de fericire, ei !
- 65 Cu gîndul numai, carul de fildeș l-oi vedea.
 Și-așa voi fi o clipă acasă,-n țara mea !

- S-o bucura mulțimea văzînd pe-al ei stăpîn :
 Doar singur eu departe va fi ca să rămîn,
 Cu gîndul să mă bucur, sau de voi auzi,
- 70 Vreun călător din Roma pe-aici de va sosi !
 Tîrzie fi-va știrea, și veche, de demult,
 Dar eu cu bucurie va fi să o ascult !

Și am s-arunc, tristețe, cernitul tău veșmînt,
 Și plînsul mi-l va stinge triumful Romei, sfînt.

¹ Cel care își serba triumful depunea coroana sa de laur în templul lui Iupiter de pe Capitoliu.

ELEGIA a III - a

- Voi, Urse, din înaltul tăriilor cerești,
Ducînd pe ape nave din Tyrus și grecești,
Voi, care nu apuneți în Marea de Apus,
Și le priviți pe toate din cerul cel mai sus,
5 Și-nconjurînd imensul tăriilor inel,
Făr-a lovi pămîntul cînd vă plecați spre el,
Voi, luminoase Urse, vă rog a v-arunca
Privirea peste zidul sărit de Rem¹ cîndva ;
Pe soața mea priviți-o, din ceru-nseninat,
10 Și-mi spuneți dacă încă uitării nu m-a dat !
Nefericit de mine, că gîndu-mi mai ascult,
Să caut adevărul ce-i limpede demult :
Îngrijorată mintea îmi stă și-acum, de ce
Și azi între speranță și îndoială e ?
15 Doar adevărul crede-l, o, inimă, pe el :
De buna ei credință nu te-ndoi de fel !
Tu singur îți răspunde ce crezi, cum ți-ai mai
spus,
Ce n-or să-ți poată spune luminile de sus,
Că soața ta la tine mereu s-a tot gîndit,
20 Și-n inimă te poartă mereu, neconținut,
Cînd inima ta tristă îl plînge pe-al ei domn ;
Să-mi spui, atunci, iubito, nu te trezești din
somm ?

¹ Remus, ucis de fratele său pentru că ar fi sărit peste zidul cetății Roma, în bătaie de joc.

Nu te cuprinde jalea și grijile în stol
Atunci cînd ți-amintește de mine, patul gol ?
25 Cu oasele zdrobite de chinuri arzi pe jar,
Și ceasurile nopții eternități îți par !

'Așa e, o, iubito, și totuși nu disperi :
Așa i-i dat iubirii trăite în dureri !
Doar Andromaca numai ca tine mai era,
30 De carul lui pe Hector Ahil cînd îl tîra
Cumplit stropit de sînge ! O, nu știi cum te-aș
vrea :
Mă doare că ești tristă de întristarea mea,
Și dacă nu ești tristă, o, preaiubito, vezi,
Atunci de-a mea tristețe aș vrea să te-ntristezi.

35 Jelește-mi deci destinul, tu, soțioara mea,
Alege-ți numai jalea ca să trăiești cu ea —
Desfată-te jelindu-mi durerea cîta-am strîns ;
Durerea se alină de-atîtea ori prin plîns !
De viu mă plîngi, și bine era să mă sfîrșesc !
40 Ai fi rămas stingheră și tu, în chip firesc,
Și doar așa atuncea m-ai fi simțit deplin
Acasă, printre ramuri cu spiritul cum vin.
Și lăcrămînd asupra-mi, îmi închideai duios
Și ochii plini de cerul Italiei, frumos ;
45 La sinea lui străbunul mormînt m-ar fi cuprins,
M-ar fi primit pămîntul la naștere atins ;
Frumoasă-mi era moartea și traiul meu frumos :
N-avea să poarte astăzi un nume rușinos !

O, dacă treci, soție, cu capu-n jos plecat,
50 Că omul ți se află din țară alungat,

- Că m-ai luat, că încă soție-mi ești și-i greu,
O, draga mea, atuncea e vai de capul meu !
Oh, unde-i oare timpul preafelicitei sorți,
Cînd te mîndreai atîta că numele mi-l porți,
55 Cînd lumea — dacă-ți face plăcere-acest
cuvînt —
Zicea că tu ești mîndră că soțul tău eu sînt ?
Plăcute-ți erau toate în suflet cînd îți stam,
Și îmi scorneai și-atîtea virtuți ce nu le am,
Mă socoteai pe-atuncea mai mult și mai presus,
60 Și socoteai că-n lume bărbați ca mine nu-s.
Cu fruntea sus și astăzi rușinea să-ți înfrîngi !
Dar ai, soție, astăzi, deplinul drept să plîngi !
Cînd Capaneu ¹ de fulger căzut-a despicat,
Să-mi spui, Evadne ², oare de el s-a lepădat ?
65 Cînd Joe stins-a focul cu focul, de pe tron,
Ai săi se lepădară atunci de Pháeton ?
Nici Cadmus pe Semele ³ urgiei n-a supus,
Cînd ea pieri de trăsnet că năzuia prea sus !
Și eu, bătut de Joe cu cel mai crunt ne caz,
70 O, purpura nu-ți bată preadulcele obraz !
Ridică-te ! Bărbatul ți-l apără întii,
Exemplu de soție cinstită să rămii !
Priceperea arată-ți, și poartă-ți cu elan,
Printre prăpăstii, pașii spre glorios liman !
75 De Hector fără Troia puteai să pomenești ?
L-a ridicat pieirea cetății părintești !

¹ Unul din cei șapte comandanți porniți împotriva Tebei. Avîntîndu-se plin de trufie pe zidurile cetății asediate, s-a prăvălit sub fulgerul lui Iupiter.

² Soția lui Capaneu. S-a aruncat pe rugul soțului ei pentru a nu-i supraviețui.

³ Mama lui Bacchus, fiica regelui Cadmus. A rugat pe Iupiter, care o iubea, să-i apară în toată strălucirea lui zeiască. Cînd i s-a împlinit dorința, a fost ucisă de trăsnet.

Ce-i arta unui Tiphys¹, pe-un val nenviforată ?
Ce-i arta lui Apolo cînd molime nu bat ?
În timpuri liniștite, virtute, nu ești !
80 Dar te arăți măreață cînd bîntuie, restriți !
Prilej de înălțare îți dă căderea mea !
Și poți aleasa fire să-ți dovedești prin ea !
Nu pierde, deci, soție, prilejul nimerit :
Spre faima ta se-ntinde un cîmp nemărginit !

¹ Cîrmaciul corabiei argonauților.

ELEGIA a IV - a

- Coborîtor ilustru din oameni glorioși,
Ce prin virtuți alese întreci pe-ai tăi strămoși,
Și-n inima candidă păstrezi, și-n ochii buni,
Candoarea moștenită de la ai tăi străbuni,
5 Și-atîta elocință ți-au dăruit din plin,
Că n-ai avut pereche în Forumul latin !
N-am vrut să-ți spun pe nume, iertare rog să-mi
dai,
- Dar te-a numit mulțimea virtuților ce ai !
Nu-s vinovat, ci ele ți-au hărăzit să crești,
10 Și-s vinovate ele că ești așa cum ești !
Să-ți fac vreun rău cu versul acesta nu m-aștept,
Cînd știm doar că cezarul e om atît de drept !
Al patriei părinte atît de drept și bun,
În versurile mele îngăduie să-l pun,
15 Al tuturor este cezarul și, firese,
Mi se cuvine-o parte din bunul cel obștesc !
Și Iupiter puterea își lasă cum o știi,
Și-o cîntă pretutindeni atîtea mii de mii,
Deci dar te liniștească exemplele ce sînt
20 Din sfinte ceruri unul, celalt de pe pămînt.

Dacă greșesc, pedeapsa doar mîna mea s-o ia :
Căci nimeni nu răspunde ce fac cu mîna mea !

- Că azi vorbesc cu tine, nu fac un alt păcat ;
Vorbeam și înainte de-a fi un alungat !
- 25 Că mi-ai rămas prieten și-i frică de vreun rău ?
Muștră să fie-atuncea nu tu, ci tatăl tău :
Din anii cei mai fragezi am stat pe lângă el,
Și faptul a-l ascunde n-ai izbuti de fel ;
Și-mi lăuda talentul, și-mi tot spunea mereu,
- 30 Că e cu mult mai mare decât mi-l cred chiar eu ;
Cu nalta lui noblețe din verbul iscusit,
De versurile mele grăia neconținut,
Și deci, în casa voastră fiind primit astfel,
Nu te-nșelam pe tine, îl înșelam pe el !
- 35 Dar crede-mă, amice, curată-mi viață ce-i —
Și dacă are-o pată, e la sfârșitul ei —
Și de mi-ai ști păcatul cel care mă pierdu,
Că nu a fost o crimă ai spune-o chiar și tu !
M-a dat pierzării frica sau doar greșeala mea ?
- 40 Dar îmi stîrnesc durerea din nou, grăind de ea !
O, nu-mi umbla la rana ce doare-ngrozitor ;
Să mi-o aline timpul atotvindecător !
Pedepsă pe măsura păcatului mi-a dat ;
N-am săvîrșit greșeala cu gînd precugetat ;
- 45 Și Iupiter acestea știind, nu m-a ucis !
Și bunurile mele la loc lăsate mi-s,
Și poate cînd mînia o să-și aline și
Pedepsa alungării atuncea s-o sfîrși !
Și-acuma, dacă nu e prea mult ce te-am rugat.
- 50 Te-aș implora, amice, de-aici să fii mutat !
Mi-aș vrea cît mai aproape de Roma triștii pași,
Să fii cît mai departe de-acești cumpliți vrăjmași,
Și cred că nici cezarul nu s-o-ndura cu greu,
Dac-o să aibă cine să-l roage-n locul meu !
- 55 Eu sînt acum la Pontul acest neprimitor,
Cu țărături înghețate, și mă usuc de dor !

- E răscolită marea într-una, de orcan !
 Corabia nu-și află la țărnul ei liman !
 Nu pune nici pământul pericolului zid !
- 60 În jur sînt ginți barbare ce pradă șiucid !
 Și sub aceleași astre, cum știi, hălăduiesc
 Și mîncători de carne de om, și amintesc
 Că tot pe-aici, altarul Dianei îl aflați,
 Și unde sînt străinii pe loc sacrificăți !
- 65 Într-o vechime, țara lui Toas¹ ea a fost.
 Cum fug de dînsa dreptii, la răi e adăpost,
 Și unde-o căprioară, se știe bine dar,
 Cum a salvat o fată de moartea pe altar !²
 Și-ți mai aduc aminte că tot pe locu-acest
- 70 Cînd urmărit de Furi³ a nimerit Orest,
 Piosul ? Ticălosul ? Ce vorbe i se cad ?⁴
 Cînd a venit în lanțuri cu bunul său Pilad,
 I-au dus în fața porții, de cum s-au arătat,
 De-a-dreptul la altarul de sînge încruntat ;
- 75 Dar stară-n fața morții cu sufletul înalt,
 Căci unul vrea să moară în locul celuilalt !
 Ci iată preoteasa, în oruntele găteii,
 Stă gata cu jungherul cumplitei socoteli —

¹ Taurida (Crimeea).

² Jignită de Agamemnon, comandantul oștirilor grecești plicate să cucerească Troia, zeița Diana a imobilizat flota aheană în portul Aulida. Pentru a o împăca pe zeiță, Agamemnon a vrut să jertfească pe fiica sa Ifigenia. Făcîndu-i-se milă de ea, Diana a înlocuit-o în momentul jertfei cu o căprioară. Ifigenia a devenit preoteasă în templul Dianei din Taurida.

³ Furiile, numite în grecește Erinii și Eumenide, reprezintă mustările de cuget care chinuiesc pe făptuitorii de crime. Oreste și-a ucis mama și, alungat de Furiile, a ajuns în Taurida, unde se făceau jertfe omenești.

⁴ Vezi ultima parte din *Orestia* lui Eschil, unde se desfășoară judecata faptei lui Oreste, care își răzbunase tatăl, ucigîndu-și mama.

- Și-l cunosc din vorbă pe frate-su, deodat' !
80 În loc să-l dea pieirii, adînc l-a-mbrățișat,
Și fericită-n locuri mai blînde, în vechimi,
A dus cu ea zeița sătulă de cruzimi !
Aproape deci de lumea din margini de pămînt,
De unde zei și oameni fugiră, astăzi sînt.
- 85 De țara mea aproape, și oameni se jertfesc,
De pot aceasta țară a mea să o numesc !
Și eu, cu-aceleași vînturi ce-l duseră pe-Orest,
Cînd s-o-mbuna cezarul să zbor din locu-acest !

ELEGIA a V - a

- Tu, cel ce-ntre prieteni ești fruntea tuturor,
Și-ai fost la întristare altarul salvator,
Și-a fost să mă învie din morți al tău cuvânt
Așa cum untdelemnul învie focul sfânt,
- 5 Tu, cel ce în tempestă, sub fulgerul de sus,
În portul cel mai sigur corabia mi-ai dus,
Și de-ar fi fost cezarul averea să mi-o ia,
Tu ți-ai fi pus și pungă la îndemîna mea —
Era să-ți spun pe nume acum, am fost uitat
- 10 Că nu sînt decît omul din țară alungat!
Dar tu te-i recunoaște și-ntr-un ales avînt,
Vei vrea să spui în public : „O da, acesta sînt !“
O, dacă mi-ai da voie, eu n-aș mai fi prudent :
Aș ridica mării al tău devotament,
- 15 Însă mă tem cu versul să nu-ți aduc vreun rău,
Și lauda să fie spre nenorocul tău !
Te sfătuiesc, deci dară, te bucură în gînd !
Și-așa, unul la altul noi ne gîndim oricînd.
Puterea toată pune-ți să-mi stai în ajutor !
- 20 Lopeților putere le dă, și mai cu spor !
Căci nimeni nu te scapă în veci, dacă acel
În Styx ¹ ce te aruncă, nu te salvează el ² !
Îți cer tot ce pe lume e lucru rar ivit :
Să-mi fii pe totdeauna prieten neclintit !

¹ Apa care înconjoară, după legenda greacă, Infernul.

² Împăratul August.

- 25 Surîdă-ți tot norocul, mereu să te înalți,
Să nu cunoști necazul, să-i tot ajuți pe alți !
Egală-n bunătate să-ți fie soața ta !
În casă dezbinarea să n-aibă ce căta !
Prin dragostea frățească, eu îți doresc și-ți spun,
- 30 Să amintiți de Castor și fratele său bun !
Să-ți samene feciorul, încât cei cunoscuți
Pe tine să te vadă în ale lui virtuți !
Iar fiică-ta, prin nuntă, eu îți doresc și zic
O, făcă-te, de tînăr, și socru și bunic.

ELEGIA a VI - a

- Și taurul, cu timpul, se lasă domolit,
Grumazul să și-l vîre în jugul îndoit,
Se domolește calul cel năvălit de tot,
Strunit în frîul aspru și cu zăbala-n bot !
- 5 Devine blînd cu timpul și leul din Atlas,
Din vechea lui cruzime te-ntrebi ce-a mai rămas,
Dresorului își pleacă grumazul an cu an,
Chiar pîn'și elefantul sălbatec indian —
Și tot cu timpul, mîzga ascunsă-n rădăcini,
- 10 Ridică bogăție de struguri pe ciorchini.
Tot timpul, îndulcește și fructul. De sub glii
Din bobi, aruncă valuri de spice aurii ;
Încet tocește fierul ce brazde zvîrle-n jur,
Silexu-l netezește și diamantul dur !
- 15 Uităm de morți, se uită mînie și blestem !
El potolește inimi ce de durere gem.
Supune tot Vechimea cu mersul ei, ușor :
Doar inima mea geme și mai îngrozitor !
De două ori și grîul și mustul s-au trecut,
- 20 De cînd am fost din țară de vînturi petrecut,
E-așa de mult și totuși eu nu m-am resemnat !
Sînt trist precum în ziua cînd fost-am alungat !
Precum bătrînul taur nu vrea să intre-n jug,
Precum adese caii văzîndu-și frîul, fug,
- 25 Așa și eu uitării nu pot să mă supun !
Parcă era exilul la început mai bun !

Aceleași suferințe mai tare cresc și cresc,
Cu-atît mă dor mai crîncen cu cît se învechesc !
Și eu cu toate astea mai am puteri de-ajuns !
30 Și e destul că moartea la mine n-a pătruns !
Mai tare-i cel ce-n luptă abia dac-a intrat,
Decît cel vechi în luptă lovit și-nsîngerat !
Semeț, gladiatorul în arme strălucind !
Ce trist e cel cu arme de sînge șiroid !
35 Înfruntă nava nouă, furtuni, întunecimi !
Cea veche se scufundă mîncată de vechimi !
Și eu puteam să sufăr mai mult la început,
Dar îndelungul vremii durerea mi-a crescut !

O, mi-i destul ! Și sufăr, de ce și pînă cînd ?
40 O să se stingă facla aceasta în curînd !
Sînt galben ca o frunză în tristul toamnei vînt !
Din ce am fost odată acum o umbră sînt !
Și sufletul, mai zdravăn și mai puternic nu-i !
O, numai suferință citesc în ochii lui !
45 Și Roma e departe, departe-amicii mei !
Depart e soția cu mîngîierea ei !
Foiesc în juru-mi sciții, foiesc întunecați,
Foiesc în juru-mi geții în cioareci îmbrăcați !
Mă-mbolnăvesc mai tare atîtea petrecînd !
50 Dar am doar o speranță, că voi muri curînd !

ELEGIA a VII - a

În două rînduri iarna trecu pe țărmiile-acești,
Și soarele se-atinse de două ori de Pești¹,
Și dup-atîta vreme, și-i ca de nu știu cînd,
N-ai încercat, amice, să-mi scrii măcar un rînd.

5 Iubirea prin scrisoare de ce n-o încununi —
Cînd doar mi-au scris prieteni nu tot atît de
buni!

O, numele ți-l caut cu ochi nerăbdători,
Sigiliul cînd adese îl rup de pe scrisori.
Epistolele tale, înaltul cer să dea,

10 Să fie neajunse aici la mîna mea :

Mă rog, așa să fie ! Aș crede-n adevăr
Că a avut Gorgona² doar șerpi în loc de păr,
Că se afla o Scylla cu cîini în pieptul ei,
Că au viat Himere cu trup de șerpi și lei ;

15 Aș crede în centauri³, în cerberi⁴, mai curînd,
În Geryon⁵ aș crede că el s-o fi aflînd,

¹ În februarie soarele intră în Zodia Peștilor.

² Fiica unui zeu marin. Avea o privire care împietrea pe cel ce se uita la dînsa. Capul ei se afla pe scutul lui Iupiter. Este cunoscută și sub numele de Meduza. Ea mai avea două surori.

³ Figuri fabuloase cu cap de om și trup de cal.

⁴ Ciinele *Cerber* păzea intrarea Infernului. Avea trei capete cu șerpi în jurul gîtului. Cu o turtă de miere morții îl domoleau și el îi lăsa să treacă.

⁵ Tilhar cu trei capete ucis de Hercule.

Aș crede pîn' și-n Harpii ¹ și-aș crede-n Sfiacșii
vani,

Și-n Gias ² cu o sută de brațe, și-n titani ³ —

În toate eu aș crede și sînt în stare, pot,

20 Dar cum să cred, amice, că m-ai uitat de tot ?

O, între noi se află obstacole răsmii,

Atîția munți, și drumuri, și ape, și cîmpii ;

Epistolele tale să poată-ntîrzia,

O, sînt pricini atîtea, dar cum m-aș mîngîia ?

25 Măcar adese scie-mi, amice, în străini,

Să nu mai trebuiască să mai găsească pricini !

¹ Ființe cu trup de pasăre și gheare de vultur.

² Unul dintre giganti.

³ Fiii pămîntului care au dus o luptă aprigă împotriva lui Iupiter.

ELEGIA a VIII-a

- O, tîmplele ca puful de lebădă îmi sunt,¹
Și de tîrziul vîrstei încep să fiu cărunț,
Vin anii neputinței, de-acum vin anii grei,
Slăbit-am rău și iată abia-mi duc pașii mei !
5 Ar fi venit și timpul de lucru să mă las,
Lipsit de griji, în pace să pot să stau retras,
Precum stăteam odată, la cuibul părintesc,
Cu cărțile alese acolo să trăiesc ;
Îmbătrîneam acolo putînd ca să rămîn
10 În draga mea cîmpie ce-i azi fără stăpîn,
Înconjurat de scumpii urmași ; o, cît m-aș vrea,
Lîngă soția scumpă, acolo-n țara mea !
- Așa visam odată s-ajung la asfințit,
Și-așa mi se cuvine ca eu să fi murit !
15 Dar la sarmați aicca nemilostivii zei,
Pe mări și pe pămînturi mă alungară ei.
O, șubrețita navă în docuri e să stea,
Căci se scufundă dacă pe mări mai iese ea !
Cînd ostenit e calul cu lauri răsplătit,
20 E dus într-o livadă să pască liniștit !
Îndată ce ajunge oșteanul anii grei,
El armele-și depune la părinteștii zei.

¹ Ovidiu avea cincizeci și cinci de ani. Elegia e scrisă prin anul 12 e.n.

- Și eu ajuns acuma la bătrînețea mea,
 Toiagul de scuteală e timp să mi se dea !
 25 Să nu mai trag în mine nici aerul de-aici,
 Să nu mai beau nici apa acestei Sciții Mici !
 E vremea-n ale-mele grădini de altădat'
 Și-n Roma să mă aflu, de-ai mei înconjurat !
- Pe vremi, cînd viitorul era nedeslușit,
 30 Voiam la bătrînețe să am un trai ticnit,
 Dar n-a voit Destinul, și singur el mi-a pus
 Ani buni la tinereță și răi către apus !
 Am și trecut prin zece purificări de-acum,
 Și către capăt, iată, se-alese vînt și scrum !
 35 Și iată, de hotarul celei dîm urmă dăți,
 Ajuns aproape, carul s-a sfărîmat bucăți !
 Nebun am fost, se vede, să-l mîinii eu prin vers,
 Pe-un om cum nu se află mai blînd în univers !
 Adîncea indulgență i-o-nvinse-al meu păcat,
 40 Și totuși el, prea bunul, pieirii nu m-a dat !
 La Euxin, departe, îmi duc al vieții val,
 Pe țărmlul stîng, aicea sub Polul Boreal !
 Apolo sau Dodona,¹ cumva de-aș fi ajuns
 Și-mi prevesteau acestea, că mint le-aș fi răspuns.
 45 Însă nimic nu-i veșnic sub trăsnetul din cer,
 Chiar de-ar avea tărie de diamant și fier,
 Oricît ar fi deasupra primejdiei mereu,
 Supus se află totul sub forța unui zeu !
 Deși dintr-o greșeală veni al meu păcat,
 50 M-a prăpădit mînia, de-un zeu sînt alungat !

Vă rog, luați aminte, o, voi, amici ai mei,
 Și vrednici fiți de omul ce șade între zci.

¹ Localitate în Epir, unde se afla oracolul lui Zeus.

ELEGIA a IX-a

- De pot, și de-mi dai voie, eu, iată, gata stau,
Și numele-ți și vina-ți uitării să le dau !
O să te bucuri poate de indulgența mea,
Cînd lacrimile tale tîrzii le voi vedea,
5 Dar te căiește ! Șterge, de poți, din calendar
Acele zile demne de Tisiphona¹ ! Dar,
De nu-i uita mînia și nu te-i împăca,
Durerea mea în straie cumplite s-o-mbrăca,
Și din hotarul lumii cum sînt, din țărmi-acești,
10 Mînia mea te-ajunge acolo unde ești !
Și de nu știi, să afli acuma eu te las :
Mi-i singura pedeapsă că-s alungat de-acas',
Dar de-oi trăi, vedea-voi din nou al țării cer :
Renaște chiar stejarul trăsmit de Iupiter !
15 De n-oi afla mijlocul ca minte să te-nveți,
O să m-ajute Muza cu ale ei săgeți !
De la hotarul lumii, de-aici, din țărmii sciți,
De unde văd și astre ce voi nu le zăriți,
Cuvîntul meu la toate popoarele-o fi mers,
20 Ca plîngerea să-mi știe întregul univers,
Din răsărit va merge și pînă la apus,
Depart, mai departe, cuvîntu-mi va fi dus,
Și gemetele mele s-or auzi cum cresc
Și peste mări profunde pe-ntinsul pămîntesc,

¹ Una dintre Furii.

25 Și nu doar veacul nostru asupra-ți va căta :
Posteritatea toată va ști de vina ta !

La luptă dar sînt gata, cumplit să mă răzbun,
Dar n-am sunat din goarnă și n-aș voi să sun !
Acuma gol e cercul, dar taurul cumplit
30 În spate își azvîrle pămîntul scormonit !
Retragerea răsună, o, Muză ! E de-ajuns ;
El poate să mai steie cu numele ascuns !

- Eu ce-am cîntat iubirea bogată-n gingășii,
 Îți spun, Posteritate, e vremea să mă știi :
 Sulmona mi-i pămîntul în ape reci bogat,
 La nouăzeci de mile de Roma depărtat ;
- 5 Acolo, la Sulmona să știți că m-am născut,
 În anii cînd doi consuli ¹ în luptă au căzut !
 Și, poate dacă are vreun rost, aici o spun :
 Sînt cavaler prin spiță, prin sîngele străbun,
 Și nu făcut de soartă... Nu-s unicul vlăstar :
- 10 Am mai avut un frate e-un an mai mare, dar,
 Luceafărul de ziuă la fel sclipi spre noi ;
 Serbam cu-o turtă ziua de naștere-amîndoi,
 Atunci cînd și Minerva serbările-ncepea ²
 Prin luptele de circuri, cînd moartea sînge bea !
- 15 Curînd, prin grija tatii, am mers deodată noi,
 La Roma, la magiștri celebri, amîndoi,
 Spre cultivarea minții ; și fratele era,
 Prin elocință doară, setos a duela
 În For ! Eu unul însă de mic eram atras
- 20 Spre dulcea poezie și dulcele ei glas,
 Și chiar pe-ascuns poeme am încercat să fac !
 Dar, bietul tata : „Asta e boală fără leac !

¹ *Hirțiu* și *Pansa* -- morți în lupta de la Mutina din anul 43 î.e.n.

² Adică la 20 martie, cînd începeau luptele de gladiatori (ziua a doua din sărbătoarea *Quinquatrelor*) închinată zeiței Minerva.

Nici chiar Homer cu asta n-a câștigat un ban !
Și m-am lăsat de versuri, să nu muncesc în van,
25 Dar făr' de rost : cuvîntul abia din minte șters,
Se rînduia îndată, armonios, în vers !

Și-așa trecură anii, ca umbrele, apoi
Am îmbrăcat și toga civilă, amîndoi
Fîșia purpurie pe umeri o purtam.
30 Aceleași înclinații și-acum le-nvederam.
Dar fratele murit-a la ani doar douăzeci :
O parte din ființă mi-a dus cu el pe veci !

Ca tînărul, și slujbe am încercat, în șir.
Am fost în tinerețe, de mult, și triumvir ¹.
35 Și îmi era deschisă și calea spre senat —
Eram prea firav însă și nu m-aș fi-mpăcat !
Nu mi-a plăcut urîtul, ambițiosul țel !
Adunător de voturi n-am vrut să fiu de fel !
Mereu înspre al vostru răgaz ticnit și blînd,
40 Surori aoniene, ² voi m-ați chemat oricînd !

De-atunci iubesc poeții și Poezia. Ei
Se înălțau în mine alătura de zei !
L-am ascultat pe Macer ³ citind adeseori,
Din cartea lui cu păsări, cu șerpi otrăvitori
45 Și ierbi vindecătoare. Propertius ades,
Îmi recita din versul înflăcărat și-ales !

¹ Adică unul din funcționarii care se ocupau cu paza în oraș.

² Alt nume dat Muzelor.

³ *Aemilius Macer* scrisese lucrări relative la păsări și la ierburile vindecătoare de boli.

- Am ascultat adese cum Ponticus¹ citea,
 Satire ca și Bassus², veniți în casa mea !
 Dar cum fermecătorul Horatius era ?
- 50 Italica lui liră doar miere picura.
 Vergilius, pe tine abia de te-am văzut !
 Iar cu Tibul prieten să fiu atît am vrut !
 Tibul³ e după Gallus⁴ ; Propertiu îi urma ;
 Al patrulea, pe urmă, chiar eu m-aș număra.
- 55 Eu am cinstit maestrii. Cei juni m-au ascultat.
 Și faima mea în lume s-a dus în lung și lat !
 Cînd i-am avut în față și eu pe cititori,
 Cred că-mi răseseam barba abia de două ori !
 Și mi-am găsit o Muză și ea mă inspira —
- 60 Corinna — și în Roma celebră ea era !
 Eram pe-atuncea harnic, prodigios am fost ;
 Dădeam să-ndrepte focul ce socoteam că-i prost,
 Cum mai tîrziu, odată, am ars cu mîna mea
 Cînd m-au gonit, și versuri care puteau plăcea !
- 65 Și inima-mi fierbinte prea des s-a-nfiorat,
 Cînd Cupidon cu arcul ades m-a săgetat.
 Mă aprindeam pe-atuncea prea des, prea lesne, și
 Eu nu am dat la alții prilej de-a mă bîrfi !
 M-am însurat de tînăr și fără nici un rost,
- 70 Căci prima mea soție nevrednică a fost.
 A doua era bună și demnă, dar cu greu
 A-ntîrziat și-a doua puțin în patul meu !
 A treia mea femeie uitării nu m-a dat,
 Deși e-acum soție a unui alungat !
- 75 Și măritîndu-mi fata, la vreme, ce să zic ?
 Așa și eu ajuns-am de două ori bunic !

¹ Poet epic, a scris *Thebais* — pierdută pentru noi.

² Poet satiric.

³, ⁴ Poeți lirici contemporani, mai în vîrstă decît Ovidiu.

- Cînd l-au chemat la dînșii străvechii lari și manî,
 A adormit și tata la nouăzeci de ani.
 L-am plîns precum el însuși pe mine m-ar fi plîns.
- 80 Curînd după aceea și mama mea s-a stîns ;
 Dorm fericiți părinții că n-au putut vedea
 Cum a venit deodată nenorocirea mea !
 Și fericit sînt astăzi că ei n-au mai trăit
 S-ajungă să mă vadă aicea surgunit !
- 85 De-i drept că după moarte se duce tot în gol,
 Și dacă doar o umbră dă rugului tîrcol,
 Și dacă ale mele păcate au ajuns
 La Styx, la judecată — cu nici un gînd ascuns
 Vă rog îngăduiți-mi, părinții mei, s-o spun,
- 90 Că numai o greșeală mi-aduse-acest surgun !

Dar e destul cu morții ! Mă-ntorc spre voi,
 de vreți

- Să mai cunoașteți lungul întregii mele vieți !
 Trecuse tinerețea cu anii cei mai buni.
 Eram cărunt, Primisem de zece ori cununi,
- 95 De ramuri de la Pisa. Eram de mult vestit,
 Cînd mi-a trimis edictul un principe jignit,
 Spre Tomisul acesta necunoscut să vin,
 Pe țărnul stîng să-l caut, la Pontul Euxin.
 Aflați : nenorocirea acestei întîmplări
- 100 N-a fost din cauza unei prea slabe apărări !
 Cum s-au purtat confrății atunci și sclavii mei ?
 Dar las'că doar atîtea am tras și fără ei !
 Nu m-am lăsat ! Lovit-am la timpul potrivit !
 Și am uitat și togă, și traiul meu ticnit !
- 105 Și-am îndurat atîtea pe mări și pe pămînt,
 Cît stelele de multe și stele cîte sînt !
 Și multe căi umblat-am pîn-am ajuns la geți
 Și la sarmați, ce-și poartă grozavele săgeți !
 Aici, deși într-una spre ei auzul mi-i,

- 110 Înșel prin vers destinul și zilele pustii!
Și dacă nu mă-nvinge îngrozitorul chin,
Și scîrba de viață nu m-a cuprins deplin,
Și-n zbuciumuri grozave mai pot să mai visez,
Pe tine doar, o, Muză, te binecuvintez!
- 115 Mizerii m-ar răpune, și griji, și aș cădea!
Tu, bună călăuză și consolarea mea,
Mă-ndepărtezi de Istru și de exilul meu,
Și-n Helicon departe mă găzduiești mereu!
Îți mulțumesc, o, Muză, căci tu mi-ai dat în dar
- 120 Renumele ce-n viață se dobîndește rar!
Nu m-a mușcat cu colții otrăvitori, dușmani,
Invidia ce-i roade pe-ai mei contemporani!
Bogat e veacul nostru în mari poeți! I-am pus
Mereu, mereu pe alții, mai sus și mai presus,
- 125 Deși o lume spune că nu-s mai slab prin vers
Și mă citește astăzi întregul univers!
Și dacă-n faima lumii am izbutit să cresc,
Pămîntule, cu totul eu n-o să putrezesc!
Îți mulțumesc doar ție, cinstite cititor:
- 130 Eu am lucrat poeme și tu ești răbdător!

CARTEA A CINCEA

ELEGIA I

- Și cartea asta, scrisă în geticele părți,
Adaug-o, a cincea, la celelalte cărți.
Poemele dintr-însa sînt ca și-al meu noroc :
Nu au nici veselie, nici liniște, de loc !
- 5 Mi-i cîntecul de jale la fel cu soarta mea :
Se potrivesc prea bine cîntările cu ea !
Cînd fericit și vesel eram pe-al vremii drum,
Cîntam doar tinerețea, și-mi pare rău acum,
Și am căzut deodată, și cînt acuma eu,
- 10 Vestindu-mi întristarea și nenorocul meu !
Ca lebăda ce cîntă pe malul solitar,
Și moartea și-o jelește cu glasul ei amar,
Așa și eu, pe țarmul sarmatic azvîrlit,
Jelesc, să nu mă aflu la moarte nejelit.
- 15 Deșertăciuni, desfrîuri, în vers de vei căta,
Nu are rost spre ele să pleci privirea ta :
Spre Gallus sau Propertiu, tu cugetul tău du-l,
Și-i potrivit poetul fermecător Tibul.
Mai bine printre dînșii eu nu mă număram !
- 20 Și dat mi-a fost o muză zburdalnică să am —
Și astăzi, cîntărețul iubirii, alintat,
În Sciția, la Istru, se află alungat !
Și-aș vrea de al meu nume să uit, să uit ce sînt,
Și fapte din viața imperiului să cînt !
- 25 Izvorul suferinței să mi-l aflați, de vreți,
Aflați că-i îndurarea preamultelor tristeți !

- Nici meșteșug, nici artă în versuri nu-ți vedea,
 Căci mă iaspiră numai nenorocirea mea!
 Și cît am pus dintr-însa tristeți, nemîngîieri?
- 30 Dacă ai putea să-mi numeri preamulte dureri
 Ești fericit! Căci iată, răbdat-am fel și chip,
 Cît ramurile-n codri, în Tibru cît nisip,
 Și cîtă iarbă-n Cîmpul lui Marte¹! Am gemut,
 Și alinare numai la Muze am avut!
- 35 De mă întrebi: „Dar, Naso, tu o să plîngi
 mereu?“
- Răspund — pîn-o să fie mai blînd destinul meu!
 Ale durerii lacrimi din nou se strîng puhoi!
 Dă-mi patria! Iubirea mi-o adă înapoi,
 Și-atunci, uitînd de-atîta alean și de necaz.
- 40 Din nou o să zîmbească mîlmitul meu obraz!
 De-și biruiește Joe din ceruri ura sa,
 Cîntări de preamărire mereu îi voi cînta.
 Făgăduiesc să fie cuminte versul meu:
 Dezmățul de-altădată și l-a plătit prea greu!
- 45 Cezarul de mă schimbă de pe la geții cruzi,
 Cîntări numai pe placu-i atunci o să auzi,
 Dar pîn-atunci acesta mi-i cîntul nimerit:
 Îmi cîntă, doar, la moarte, un flaut potrivit!

- „Dar ai putea — vei spune — peste dureri să treci
 50 Suspinele în apa tăcerii să le-neci!“
 Cum l-ai oprit din geamăt pe cel în chinuri
 strîns?
 Pe cel rănit de moarte cum l-ai oprit din plîns?
 Phalaris chiar, da voie, în taurul cumplit
 Prin mugete să geamă sărmanul osîndit!
- 55 Mai crud decît vrăjmașul, ai vrea alin să n-am,
 În plîns, cînd și Ahile lăsat-a lui Priam

¹ Loc pentru exerciții sportive și militare, în afara incintei Romei.

- Această voce ! Oare Niobei¹ i-a luat
 Și plînsul, cînd Apolo copiii i-a furat ?
 Tot e ceva durerea în plîns să pot s-o stîng,
 60 De-aceea Alciona² și Procne plîng și plîng,
 Și Filoctet³, de-aceea, tot Lemnosul stîncos
 Din peșteră-l umpluse de-un geamăt dureros !
 Durerea-năbușită îneacă pieptul tău,
 Și crește și te doare de zece ori mai rău !
 65 Aceste cărți le-aruncă cu tot cu versul lor,
 De-ți face rău ce mie îmi e de ajutor,
 Dar de greșcala asta nevinovat eu mi-s,
 Căci a adus osîndă doar celui ce le-a scris !
 „Sînt rele !“ tu vei spune. De nu te mulțumești,
 70 O, cine te silește atunci să le citești ?
 De loc nu-s șlefuite, atît m-am priceput.
 Barbare-s ca și locul în care s-au născut !
 Cu alți poeți ai Romei să nu mă comparați :
 Atîta sînt : un geniu aicea, la sarmați !
 75 Și, în sfîrșit, acumă nici gloria n-o vreau,
 Nici faima, avîntarea poezilor, mereu,
 Ci inima de chinuri vreau să mi-o apăr, dar :
 Le tot opresc, dar ele îmi dau năvală iar !
 Ți-am spus de ce scriu versuri și le trimit, și
 cum :
- 80 O, vreau s-ajung acasă la Roma, orișicum !

¹ Niobe avea doisprezece copii. Mîndrindu-se cu fiii săi și socotindu-se mai presus de mama lui Apolo și Artemis (Diana), Apolo i-a ucis copiii. De durere, Niobe a devenit o stană de piatră.

² Cînd Alciona l-a văzut pe soțul ei, Ceyx, mort pe țarm într-un naufragiu, s-a aruncat în mare. Împreună cu bărbatul ei au devenit păsările cu acest nume (alcioni) al căror glas este totdeauna jalnic.

³ În drum spre Troia, Filoctet a fost mușcat de un șarpe. Rana nu s-a vindecat și emana un miros urît ; de aceea a fost părăsit de tovarășii săi în Lemnos, insulă în nordul Mării Egee. După aproape zece ani a fost adus de ahei la Troia spre a-i ajuta la cucerirea cetății.

ELEGIA a II - a

Primind scrisori din Pontus, și-acum pălești ?
Ce faci ?

Cu mîna tremurîndă și-acuma le desfaci ?
Sînt sănătos, n-ai grijă : căci trupu-mi necăjit,
Bicisnic și cu truda de loc obișnuit,

- 5 S-a învățat cu toate, și-i zdravăn, mulțumesc,
Sau, ca să știi mai bine, n-am vreme să bolesc,
Dar inima, sărmana, de dor cît a zăcut,
Aceeși i-i durerea și azi, ca la-nceput,
Și rănile degeaba să se închidă vor :
- 10 Ca la-nceput și astăzi mă dor îngrozitor !
Durerile mărunte în timp se liniștesc,
Dar cele mari într-una se-adaugă și cresc !
Mai zece ani de zile și-a dus-o-ncet-ncet,
Grozava mușcătură de șarpe, Filoctet !
- 15 De rana lui grozavă Telef ar fi pierit,
De nu-l salva de moarte chiar cel ce l-a rănit !
Și eu, dacă vreo crimă n-am săvîrșit, aș vrea,
Cel ce-mi dădu osînda s-aline rana mea !
Și mulțumit cu marea durerilor, îi zic
- 20 Din marea cea adîncă să ia măcar un pic !
Căci de-ar lua dintr-însa oricît, oricît de mult,
Un strop de suferință îmi pare un tumult !
O, cîte scoici pe țărături și roze se desfac,
Și cîte fire are adormitorul mac,

- 25 Cîți pești se află-n mare și fiare în păduri,
 Și păsări cîte-n aer se-azvîrl în zburături,
 Atîtea suferințe mă dor! Le-aș măsura.
 Dar valurile cine le poate număra?
 Nu mai vorbesc de mare, de drumul greu, și
 nici
- 30 De brațe ridicate în contră-mi pîn-aici!
 Destul că, la sfîrșitul pămîntului aflat,
 De ginți barbare numai eu sînt înconjurat!
 El, zeul, preamăritul, salvarea tuturor,
 A fost și cu învinșii adese iertător!
- 35 O, dacă tu te-ai zbate destul, cu-adevărat,
 Eu aș fi dus de-aicea, căci sînge n-am vărsat!
 De ce te temi și șovăi? Te du la zeul sfînt,
 Căci om mai bun ca dînsul nu-i altul pe pămînt!

- Vai mie cînd, cu toții, cei scumpi de mine fug!
 40 Îți scoți și tu grumazul din sfărîmatul jug?
 Oh, încotro sub soare liman să-mi aflu, dar?
 Corabia nu are o ancoră măcar?
 Dar cată urgisitul altarul precurat:
 Căința n-o respinge altarul niciodat'!
- 45 De-aicea, de departe, pe Zeus îl implor,
 Cu Zeus dacă poate vorbi un muritor!

- O, viața ta, stăpîne, e semn că de pe tron
 Cereștii zei veghează pămîntul auson¹!
 Întruchipezi imperiul prin tine înflorit!
- 50 Ești mare ca imperiul de tine cîrmuit!
 Nu părăsi pămîntul! Au cînd cereștii zei
 Cît mai tîrziu în ceruri să te înalți la ei!

¹ Italic.

- Dar tu atunci o parte din trăsnet ia-l și du-l :
 Oricît va mai rămîne, tot îmi va fi destul !
- 55 Domol ai fost, în clipa cea grea nu m-ai ucis
 Și numele și dreptul civil lăstate mi-s,
 Și nici agonisita tu nu mi-ai confiscat,
 Și nici n-a scris edictul că sînt un exilat !
 Credeam că de sub ură nici n-am să mă mai
scol :
- 60 Dar tu ai fost, cezare, atîta de domol !
 Departate-n Pont viața să-mi duc mi-ai poruncit,
 Și să despice cu prora întins noianul scit !
 Și deci la miazănoapte, o, iată-mă aflat,
 La Euxin, aicea, sub Polul Înghețat !
- 65 Nu sufăr doar de frigul etern, eu pot să zic,
 Și nici de glia arsă de gerul alb la spic,
 Nu sufăr nici de graiul străin de-al nostru,
biet —
 Greceasca lor în care răzbate-accentul get —
 Cît frică mi-i de Marte cel pururi fioros :
- 70 Mă apără de dînsul un zid așa de jos !
 Și-i pace cîteodată, dar nu ne-ncredem noi :
 Ne paște cînd războiul, cînd frica de război !

- Eu vreau să plec de-aicea, oriunde aș răzbi,
 O, chiar și la Zancleea¹ Caribdei dac-ar fi,
- 75 Sau în Infern, în Etna în flăcări de-aș cădea,
 Sau aruncat din stîncă la Leucas² m-aș vrea :
 Oricît ar fi să sufăr, oriunde, gata sînt,
 Dar vreau să nu mă bage și spaîna în pămînt !

¹ *Zancle* — vechiul nume al Messenei (azi Messina), oraș așezat lângă Caribda, vîrtej de apă din strîmtoarea Siciliei.

² Insulă în Marea Ionică pe promontoriul căreia exista un templu al lui Apolo. La sărbătoarea zeului, de aici se arunca în mare un condamnat.

ELEGIA a III - a

- De nu mă-nșală gîndul, sosit-a ziua cînd
O, Bacchus, și poeții te laudă cîntînd,
Pe frunți cu parfumate și verzi împletituri,
Avane cupe pline tot ridicînd spre guri !
- 5 Și-mi amintesc de soartă cînd îndrăgit eram,
Printre poeți de tine iubit mă bucuram,
Dar azi, sub Ursa Mică, la margini de pămînt,
La geții și sarmații cei cruzi, departe sînt !
Eu, cel ce viețuisem fără de griji, ușor,
- 10 În studii și-n mijlocul Pieridelor în cor,
De zăngănit de arme trăiesc cutremurat ;
Pe mări și pe pămînturi atît am îndurat !
Mi-i soarta vinovată, sau zeii rău mi-au vrut,
Sau Ursitoarea tristă mi-a fost cînd m-am
născut †
- 15 Dar tu să dai salvare din groaznicul tumult,
Celui ce preamărise al iederilor cult ¹ !
Nu pot să schimbe, oare, nici zeii cît de cît,
La naștere o dată din ce e hotărit ?
Și tu, prin vrednicie, prin trudă de nespus,
- 20 Ajuns-ai la lăcașul aflat în ceruri sus !
N-ai stat acas' ! Strymonul ² de gheață l-ai ajuns,
Și pînă și la geții războinici ai pătruns,
La perși, la vastul Gange, la multele oglinzi

¹ Al muzelor.

² Fluviu în Tracia.

- Fluide, ce-i adapă pe negricioșii inzi —
- 25 Căci asta pentru tine Ursitele-au țesut,
O, Bacchus, zeu puternic de două ori născut¹ !
De nu greșesc cu zeii și eu să mă compar,
La naștere avut-am un nenoroc amar,
Căci am căzut sub trăsnet nemilostiv, și eu
- 30 Așa precum căzuse trufașul Capaneu.
Aflind despre poetul ce trăsnetu-l pierdu,
Ți-ai amintit de mama și poate-ai plîns și tu,
Și-acum pe cei din preajmă tu poate îi măsoară,
Spunînd : „Lipsește unul din scumpii băutori !”
- 35 Îndură-te, o, Bacchus ! Iar ulmii maiestoși
Aplece-se sub vița cu strugurii mustoși !
Satiri, bacante sară în jurul tău, dansînd,
Și ca de-un tunet preajma de numele-ți umplînd,
Încît să se sucească, în groapa lui, Lycurg² !
- 40 Iar chinul lui Pentheos³ să nu mai aibă-amurg !
Cununa soaței tale lucească sus pe cer,
Să-ntunece imensul, cerescul colier !
Frumosule, hai, vino la mine, te implor !
De suferinți salvează-l pe-al tău închinător !
- 45 Încearcă să-l îndupleci pe zeul între zeii,
Căci se-ntîlnesc doar zeii, s-ajută între ei !

Iar voi, poeți, în ceată pioasă adunați,
Cu vin curat în cupe la fel să vă rugați,

¹ Prima dată prematur, cînd Semele a fost trăsnită de fulgerul lui Iupiter, drept care acesta l-a cusut în coapsa lui ; și a doua oară, cînd s-a împlinit sorocul nașterii.

² Rege din Tracia care s-a împotrivit cultului zeului Dionisos (Bacchus). Și-a pierdut mințile și a fost sfîșiat de doi cai de care fusese legat.

³ Rege al tebanilor, sfîșiat de bacante pentru același motiv ca și Lycurg.

- Și unul, cum de Naso va pomeni apoi,
50 Cu lacrimi cupa goală o va stropi. Spre voi
Privind o să vă-ntrebe : „Dar Naso ? Unde-i el ?
Era în corul nostru cîndva...” O, fie-astfel,
Bunăvoința voastră de-o merit, dacă eu
Nu v-am jignit vreo carte prin vreun cuvînt
de-al meu !
- 55 Și dacă preacinstire dînd scrierilor vechi,
Am spus celor de astăzi că nu mai au perechi,
Sub semnul lui Apolo cîntați, poeți ! Apoi
Doar numele de-a pururi păstrați-mi-l la voi !

- Epistola lui Naso din ponticele zări
 Eu sînt, și-s ostenită de-atîta mers pe mări !
 Plîngînd el zise : „Du-te, și Roma vei vedea,
 Și ți-i mai bună soarta, decît mi-i soarta mea !“
- 5 Pe urmă nici sigiliul la gură nu l-a dus,
 Ci numai pe obrajii de lacrimi uzi l-a pus.
 De cauza suferinței cuvînt de unii-ți cer,
 Arată-le că-i clară ca soarele pe cer,
 Ca frunzele din codri, ca ierbele-n șoptiri,
- 10 Ca undele pe rîuri ! Cum poți să te mai miri
 Că, după bietul Hector, Priam plîngea, plîngea.
 Că Filoctet, de rana de șarpe, crunt gemea ?
 Nu se-ndurară zeii ca el să fi pierit,
 Și-așa să înceteze și plînsul lui cumplit ;
- 15 Și își îndură totuși exilul lui fatal,
 Și frîul și-l primește ca împlînzitul cal,
 Căci știe că mînia cezarului cîndva
 S-o domoli. O crimă nu e greșeala sa :
 Cunoaște, îndurarea divinului cezar,
- 20 Și pildă de-ndurare se dă pe sine chiar.
 Căci dar ceresc e-averea ce nu-i căzu sub plean,
 Viața lui și dreptul lăsat de cetățean.

Tu, cel mai drag prieten, dacă mă crezi ce spun,
 În inimă te ține drept cel mai mare bun,

- 25 Patrocle te numește, Euryal, Teseu,
Pilad cel de Oreste nedespărțit merou !
El nu jelește Roma și tot ce a lăsat,
De-acasă de la Roma cînd fost-a alungat,
Ci lipsa ți-o jelește, acolo în furtuni,
30 Și ochii tăi ca mierea din Atica de buni !

- Adesea se gîndește la ceasul cel cumplit,
Cînd ar fi fost mai bine de n-ar mai fi trăit :
Cînd alții ca de ciumă fugeau și-l ocoleau
Și se holbau la pragul trăsnet și nu-l treceau,
35 Tu ai rămas statornic atunci, printre doi-trei,
Printre amicii ultimi tu ai rămas cu ei.
Deși lovit de moarte de zeul ce-l pierdu,
El a văzut atuncea cît sufereai și tu,
Își amintește chipul și glasul, cum îl chemi,
40 Și parcă te aude adeseori cum gemi,
Și parcă te și simte la pieptul lui plîngînd,
Și-l mîngîiai, cînd poate tu însuți mai curînd
Aveai de mîngîiere nevoie ! Nume sfînt,
Cît va trăi, pe urmă cînd el va fi pămînt,
45 Păstra-va amintirea ! Pe capul lui și-al tău,
Se jură, căci îi este mai scump decît al său !
De-a pururi și de-a pururi mulțumitor ți-o fi !
Nisip să-ți are boii el nu va-ngădui !
Numaidecît de soartă te roagă a-i căta,
50 Nu el, ci eu, scrisoarea, ajunsă-n mîna ta !

ELEGIA a V - a

- Veni aniversarea soției : să mă-nchin,
Purcedeți, mâini, la toate din câte se cuvin !
Pierdut în fundul lumii, Ulise, cam la fel,
De ziua Penelopii oficia și el !
- 5 Deci, azi să uite gura de lungi nenorociri,
Dar cred că nu mai știe rosti la mulțumiri !
Și ca pe an o dată mi-oi pune alb veșmînt,
Deși, cum o să-mi steie, cînd numai jale sînt ?
Din ierburi verzi altarul să-l făuresc apoi,
- 10 Să pun pe vatra caldă cununi de flori și foi ;
Copile, dă-mi tămîia, să iasă fumul gros !
Să torn în flăcări vinul, să sfîrîie vîrtos !
Zi scumpă, de departe cum sînt, o, cît aș vrea
Să te ivești senină, și nu ca soarta mea,
- 15 Dureri dacă îndură soția mea, din greu,
Să-i fie vindecate, pe veci, prin chinul meu,
Și nava ei bătută odată de orcan
Pe-o mare liniștită s-ajungă la liman :
De fiică aibă parte, de țară, de cămin,
- 20 De binele pe care eu l-am pierdut deplin !
De soțul ei destinul o despărți în gol,
Doar nourii tristeții de-acum să-i dea ocol !
Mulți ani ! Iubească-și omul, deși departe-i dus !
Adîncă bătrînețe s-aducă-al ei apus !
- 25 O, dacă nu m-aș teme că stric și soarta ei,
Cu cîtă bucurie i-aș da din anii mei !

- Nimica sigur, oameni, pe lume nu aveți :
Știam că ziua asta o voi serba la geți ?
Dar uită-te la dreapta și vezi cum fum-u-n vînt
30 Mereu se-ndreaptă către italicul pămînt !
E-un simțămînt și-n fumul fugind spre orizont :
S-ar crede că anume te-ar ocoli, o, Pont !
Astfel, pe rugul pentru nefericiții morți,
Ce s-au ucis în luptă la ale Tebei porți,
35 Și flăcările parcă păcatul l-ar simți :
Nu vrură împreună la cer a izvodi !¹
Dar n-o credeam aceasta, demult, și ce să fac ?
Că minte, socotisem, poetul Calimac,
Dar, fumule, eu astăzi deplin mă-ncred în zvon,
40 Cînd fugi de Ursa Mare spre țarmul auson !

- O, zi de sărbătoare, ce bine mi-ai căzut :
De nu erai și astăzi tristeți m-ar fi durut !
Din nou și Penelopa tot azi s-a zămislit,
Tot azi și Andromaca pămîntul l-a-nflorit !
45 Bună-credința, cinstea, cu tine s-au născut,
La naștere tu însă noroc nu ai avut,
Ci griji și suferințe și-al sorții negru sol,
Ca să-ți tot uzi cu lacrimi un pat acuma gol !
Cînd chinuri o frămîntă cumplit, de obicei,
50 Virtutea se înalță chiar prin durerea ei ;
Chiar Penelopa fără de glorie ar fi
De n-ar fi fost Ulise supus a suferi !
Evadne-abia vestită în țara ei era,
Biruitoar bărbatul în Teba de-i intra !
55 Și dintr-atîtea fete, ce-avuse Pelias,
Celebră numai una prin timpuri a rămas !²

¹ La jertfele aduse lui Eteocle și Polinice flăcările se desfăceau în două, semn că frații rămîneau dezbiinați și în moarte. Calimach le-a dedicat una din poeziile sale.

² Alcesta, care și-a dat viața pentru soțul ei Admet, și a fost readusă la viață de Hercule.

Făcea Laodamia prin vremi atîta zvon
De nu-i sărea bărbatul pe țarm la Ilion ?
Și ție, fără faimă iubirea-ți rămînea,
60 Un vînt mai cu priință pe mări de mă bătea !

Voi, zei, și tu, cezare, ce vei urca la zei —
Dar cînd cît Pylianul ¹ avea-vei anii grei —
Mi se cuvin aceste dureri, nemîngîieri,
Dar ea-i nevinovată... scutiți-o de dureri !

¹ Nestor din Pylos — personaj din *Iliada* care a trăit foarte multă vreme. Figură de om înțelept.

- Tu ce mi-ai fost speranță deplină în orcan,
 Salvarea vieții mele și unicul liman,
 Cum, părăsit acuma, chiar și de tine sînt ?
 Nu te mai ții, amice, nici tu de legămînt ?
- 5 Povară sînt, prea bine o știu, dar tu acum,
 Știind că-i grea povara, s-o fi lăsat în drum !
 De ești dibaci, păstrează-ți credința, te conjur :
 În mijlocul furtunii lași nava, Palinur¹ ?
 Te-ntreb : Ahile însuși, în cruntul luptei zvon,
- 10 Fu părăsit vreodată de Automedon² ?
 N-a vrut să dea vreodată vindecătorul ir,
 Celui rănit în luptă, străvechiul Podalir³ ?
 Să nu primești un oaspe, de vrei a-l izgoni.
 Altarul n-are voie de fel a se clinti !
- 15 La început pe mine de răi mă apărai,
 Acuma și părerea ce despre mine ai —
 De nu mai am vreo vină, sau poate alt păcat —
 Nu ți-a schimbat credința că sînt nevinovat !
 Aș vrea al meu răsuflet să piară în sfîrșit,
- 20 Să nu mi-l mai apese preagreul aer scit !

¹ Cîrmaciul corăbiei lui Enea. Adormind, a căzut în mare și a murit.

² Vizitiul carului lui Ahile.

³ Fiul lui Esculap, medic în armata grecilor.

N-aș vrea să te rănească din parte-mi vreun
cuvînt,

Și om fără rușine să mă socoți că sînt —
O, nu-s zdrobit cu totul, așa nenorocit,
Încît de-atîtea lacrimi să fi înnebunit —

25 Dar oare la mînie cuvinte cîte cad ?
Ce vorbe-a spus Oreste cîndva către Pilad ?
L-a și lovit, se spune, de furie cuprins,
Dar i-a purtat Pilade credința de nestins !
Întîrziem o clipă în preajmă neclintiți,
30 Cînd trec și fericiții și cei nenorociți !
De trece-un orb, sau *toga praetexta*¹ de-om
zări,

Cu lictori și cu fascii, la fel vom zăbovi !
De soarta mea ai milă la mine de nu ții !
În inima mea tristă nu-i loc pentru mîinii !

35 Ia-mi parte din durere și eu ți-oi arăta
Că ea o să întreacă închipuirea ta :
Pe ape cîte trestii se leagănă în vînt,
Albinele pe Hibla² în floare cîte sînt,
Și cît de multe umblă pe drumurile mici,
40 Cu sacii în spinare măruntele furnici,
Nefericiri, atîtea dureri m-au chinuit,
Și crede-mă că totuși mi-i plînsul stăpînit !
De nu-i destul, atunce în mare toarnă-un pic
Nisip pe țărni și-n lanuri imense înc-un spic.
45 Astîmpără-ți, amice, mînia fără sens !
Lași nava în întinsul orcanului imens ?

¹ Toga se numea *praetexta* cînd avea o bandă de purpură pe margini. Putea fi purtată de copii pînă pe la cincisprezece ani. Era îmbrăcămintea oficială a magistraților de rang superior care aveau dreptul să fie însoțiți de lictori cu fasce.

² Munte din Sicilia, renumit pentru mierca lui de albine.

Și cărticica asta e dintr-un țărm străin
Unde se varsă Istrul în Pontul Euxin !
De ești în sănătate deplină, cum aș vrea,
Atunci e mai ușoară și suferința mea !

- 5 Mă-ntrebi cum trece viața, ce soartă am ajuns,
Dar tu o știi prea bine și fără de răspuns :
Sînt negru de durere, atîta pot să-ți spun,
Ca toți cei prinși de ura cezarului prea bun !
Hai, află cum trăiește amicul tău sărman !
- 10 Ce fel de oameni are țărimul tomitan,
Și ce moravuri ? Iată : trăiesc îngrămădiți
Și greci în țara asta, și geți nedomoliți,
Dar geții cei războinici ca grecii sînt mai mulți.
Neconținut pe-aicea cu spaimă să ascuți
- 15 Pe drumurile pline cum trec și vin din zări,
Foiesc, foiesc pe drumuri sarmați și geți călări,
Și cred că nici o mîină străină n-a umblat,
Nu le-a tăiat din plete și nici din bărbi vreodat' ;
Și-nfig ușor, cu dreapta, făr-a clipi măcar,
- 20 Cuțitul ce și-l poartă la șold orice barbar ;
Și printre ei trăiește poetul ce-a cîntat
În ale sale versuri amorul delicat !
De n-aș pieri pe-aicea, o, cît de mult aș vrea,
Pe-aici să nu rămînă, pribeagă, umbra mea !

- 25 Îmi scrii că mai deunăzi mă-aplaudau deplin,
În fața unui teatru de omenire plin,
Dar știi că pentru teatru eu nu am scris nimic.
Aplauzele acestea m-au întristat un pic !
Dar auzind aceasta destul m-a bucurat
- 30 Că lumea de la Roma uitării nu m-a dat !
Spre Muzele Pieride eu strig și le blestem,
Dar tot atunci spre ele mă-ntorc și iar le chem,
Pe calea-nsîngerată de rănille ce dor,
Îmi cer din nou iertare și fug în urma lor,
- 35 Cum nava cea grecească din mari vechimi
adânci,
Din nou o să se-avînte la Cafaréa-n stînci !
Asupra poeziei de veghe nu voi sta,
Ca să găsească cuvinte de laudă cîndva,
Ci-mi amăgesc durerea : de-accea doar veghez,
- 40 Tristețea în cuvinte încerc s-o întrupez,
Căci altfel cum ar trece singurătatea mea ?
Și să-mi ucid tristețea, altfel cum s-ar putea ?
Mă uit la țara asta, ce fel de oameni sînt !
O, nu se află țară mai tristă pe pămînt !
- 45 Sînt oamenii doar fiare la fire și la trup !
Nici legea n-o respectă cu firea lor de lup !
Aici dreptatea zace sub pumnul lor gemînd !
Aici dreptatea pierce sub spadele sunînd !
Abia se văd la față, atîta-s de pletoși !
- 50 Se-mbracă-n pici de fiare și-n cioarecii păroși !
Al lor obraz într-una le e acoperit,
E apărat de geruri, de părul lung, zburlit !
Și-i recunoști pe vorbă, adesca, pe puțini,
C-au fost odinioară de felul lor elini —
- 55 Mai au céva cuvinte schimonosite-nect :
Barbar sînt pronunțate și cu accentul get !
Aici nu știe nimeni nici un cuvînt latin,
Și uit și eu latina, puțin cîte puțin :

- De-atîta timp o vorbă latină n-am schimbat !
60 Poet roman, eu însumi grăiesc ca un sarmat !
De-i întîlni și-n carte vre un cuvînt barbar,
Mă iartă ! Nu-s de vină de fel, că-i în zadar —
Vorbesc de-acuma singur, vorbesc prin tare
glas,
Ca limba mea latină uitării să n-o las !
65 Așa-mi tîrăsc suflarea pe-aici, și timpul șters.
Mă las mereu pasiunii funeste pentru vers,
Și e atît de bine, o, poezia mea,
Cînd dobîndesc uitarea tristeților prin ea !

ELEGIA a VIII - a

- M-am prăbușit, și încă oricît m-aș prăbuși,
Nenorocit ca tine nu pot vreodată fi !
Om ticălos, ce ură în ochii-ți mă pierdu,
Că rîzi de-o suferință ce-o poți avea și tu ?
- 5 De chinul meu ar plînge și fiarele-n păduri,
Dar tu rămîi în noaptea grozavei tale uri !
Nici speriat de roata Fortunii nu te lași,
De ura ei grozavă pe oamenii trufași !
O, dac-ar ști Nemesis¹ la tine cît însemn,
- 10 Te-ar pedepsi cu chinul grozav, de tine demn !
Rîdea de-un naufragiu, cîndva, un om mișel :
Făcu dreptate marea, căci s-a-necat și el !
Și cine de pomană să deie nu a vrut,
Ajunge la o vreme pe drumuri la cerut !
- 15 Rămîne la o ușă mai mult, arareori,
Fortuna schimbătoare, cu pași șovăitori !
Cînd veselă, cînd cruntă, Fortuna iat-o ce-i :
Eternă este numai înșelăciunea ei !
Cîndva, odată, totul în juru-mi înfloreă,
- 20 Și-a fost un foc de paie și înflorirea mea !

De jubilezi prea tare de nenorocul meu,
Te-nșeli, căci am speranță să domolesc un zeu !

¹ Zeița răzbunării.

N-am săvârșit o crimă ! Rușine mi-i, cumplit,
Dar nu aduce ura păcatul săvârșit !
25 Și-apoi cezarul nostru e-așa de bun, socot,
Cum om nu se mai află în universul tot !
Și dacă n-are seamăn pe lume prin virtuți,
Găsesc la dînsul milă cei în genunchi căzuți !
Ca unui zeu, căci doară la zei va merge-n cer,
30 Iertarea i-o voi cere, dar cîte n-o să-i cer !

Ce fel de zile arc un an, de socotești,
Tot zile luminoase mai multe-o să găsești !
Deci, dar, în bucurie prea mult să nu te-ncrezi :
S-ar prea putea la Roma, acasă, să mă vezi
35 De-o fi să se-mblînzească cezarul cel sublim.
Se poate față-n față curînd să ne-ntîlnim
Și prima mea dorință ar fi, deocamdat',
S-ajungi și tu ca mine de-acasă alungat !

ELEGIA a IX - a

- O, cît aş vrea adesea, prietenul meu bun,
În versurile mele pe nume să te pun,
Şi de-ale tale fapte o lume ar citi,
Căci paginile toate de tine-ar aminti,
5 Şi chiar Cetatea toată de tine ar afla,
De-mi mai citeşte-acolo vreo carte cineva !
Mereu ți-ar tot aduce atîtea mulțumiri,
Prezentul și întinsul întregii omeniri !
De voi putea prin scrieri vechimii rezista,
10 Că ai salvat poetul, va fi mîndria ta.
Îi mulțumesc lui Joe că vii sînt ochii mei,
Şi-ți mulțumesc și ție îndată după zei ;
Mi-a dat viața Joe cel pururi preamărit,
Şi tu îmi aperi darul din partea lui venit !
- 15 Cînd cei mai mulți de groază erau tăcuți —
mormînt —
Şi cînd o altă parte se prefăceau că sînt,
Cînd alții, în priveală, stăteau pe naltul deal,
Şi se uitau la mine cum mă scufund în val,
M-ai scos din Styx, tu singur, pe jumătate mort,
20 De-aceea numai ție recunoştință-ți port !
Şi zeii, și cezarul să fie-ai tăi amici !
Mai mare fericire nu-i pe pămînt aici !

Acestea, de-mi îngădui, prin vers aş vrea să-ţi
spun,

Şi cartea numa-n raze aş vrea s-o încunun !

- 25 Deşi oprit-ai Muza să spună ce şi cum,
Abia se stăpîneşte de-a te numi acum ;
Precum degeaba latră copoiu-n lanţ legat,
De urma căprioarei îndată ce a dat,
Cum calul în celulă din circ l-auzi bătînd
- 30 Cu fruntea şi copita în poartă, nechezînd,
O, tot aşa, amice, şi Thalia¹ ar vrea,
Numaidecît pe faţă şi numele să-ţi dea !

Dar lasă, nu te teme, căci doar mereu veghez :
Cu-a mea recunoştinţă cu n-o să-ţi căşunez !

- 35 Nu m-aş supune ție, de crezi că te-am uitat,
Dar n-o s-ajungi în noaptea uitării, niciodat' !
Doar ție, cu-al meu spirit, amice, mă închin,
Cît voi vedea lumina -- vedea-o-aş mai puţin !

¹ Muza poeziei vesele în care se manifesta bucuria. Ea prezida, de pildă, banchetele. Tot acest nume îl poartă şi una din Grații.

ELEGIA a X - a

- Abia a treia oară ¹, de cînd eu sînt străin,
A înghețat și Istrul și Pontul Euxin,
Dar mie mi se pare că-i mult, că-s zece ani,
Tot cît a stat și Troia cuprinsă de dușmani!
5 Încet se scurge timpul și picură în van.
Încet răzbate roata cărarea unui an!
Solstițiul pentru mine nu-i nou așezămînt :
Aicea nopți și zile egale mie-mi sînt !
Se vede că prin fire așa mi-i hărăzit
10 Să le măsoar pe toate cu chinul meu cumplit ;
Pentru o lume, timpul fără-ndurare nu-i,
Și numai pentru mine își mișcă roata lui
Mai greu, aici, la țărnul sarmatic fioros,
Aici, la Euxinul cu nume mincinos !
- 15 Cu jaf ne amenință atîția inamici,
Căci traiul cel cu cinste rușine e aici !
Afară e pericol ! Nu-ți dă-n viață crez
Colina-nconjurată de scundul meterez !
Cînd nu te-aștepți, dușmanii, ca-n stoluri adu-
nați,
20 Abia de-i vezi, și pleacă de pradă încărcăți.
Adeseori pe stradă ne-ngrămădesc din plin
Săgeți înveninate ce peste ziduri vin,

¹ Adică prin anul 12 e.n.

Și-i vai de cel ce iese pe câmp spre-un biet
belșug :

- C-o mîină ține arma, cealaltă-i e pe plug !
25 Cu coiful pus, păstorul din nai îi zice-arar,
Și oile n-au groază de lup, ci de țilhar !
Dar și-n cetate numai în groază te petreci,
De frica de barbarii amestecați cu greci ;
Amestecați cu dînșii, mi-i traiu-ngrozitor !
30 Mai mult de jumătate din case-s ale lor !
Numai așa, văzîndu-i, și te-ngrozești de ei,
Cu pletele zborșite și îmbrăcați în piei,
Și chiar și tomitanii ce zic că sînt eleni,
Pe rînd și ei se-mbracă în cioareci persieni !
35 În limba lor corcită e haosul întreg !
Și eu cu ei prin semne de pot să mă-nțeleg !
Barbar sînt eu aicea ! Nu pot să le vorbesc.
Rîd ca nebunii geții de graiul latinesc !
Că mă vorbesc adese de rău, am bănuțit :
40 Nu le convine poate că sînt un surgunit.
Gîndesc ei despre mine ceva, cu ce mirări,
Cînd le răspund prin semne din cap la întrebări !
Cu spadele dreptatea se face-n țara lor :
Cu spadele adesea se spintecă în For !
45 Lachesis ¹, ursitoarea, de ce nu vrut-a ea
O ață cît mai scurtă la naștere să-mi dea ?
Au drept să-mi plîngă ochii atît de chinuiți,
Că nu mai am nici țară și că trăiesc la sciți,
Și nu mai am prieteni... Exilu-i meritat,
50 Dar nu zvîrlit pe țărmlu întunecos, sarmat !
Dar ce grăiesc, smintitul de mine ? Ce spun eu ?
Puteam să-mi pierd viața, căci am jignit un zeu.

¹ Una dintre cele trei ursitoare sau parce — Clotho ține în mîină furca cu caierul vieții cu lină albă și neagră, amestecată ; Lachesis toarce pe fus lîna dînd noului-născut zile bune sau rele ; Athropos taie firul cu foarfecele ei nemilos.

ELEGIA A XI-a

Imi scrii, soție scumpă, că iar te-au insultat,
Spunîndu-ți că ești soață a unui exilat ;
Eu m-am deprins cu asta, așa că nu mă dor
Așa de mult, acuma, insultele altor,
5 Dar mult mă doare răul ce mîna mea-l făcu,
Căci din a lui pricină, iubito, suferi tu !
Oh, rabdă, fii mai tare ! Mai multe jeluiri
Ai suferit în noaptea grozavei despărțiri ;
Că „exilat“ spun unii, destul s-or fi-nșelînd,
10 Căci, principele, bunul, a fost atît de blînd !
Că l-am jignit, destulă pedecapsă mi-a căzut :
Mai bine ceasul morții de mult mi-ar fi bătut !
O, încă nu mi-i nava răpusă de orcan !
Sfărmată-aproape umblă departe de liman !
15 Viață, drept, avere, și-acuma eu le am,
Deși să mi se ieie deplin o meritam !
Fiindcă-a mea greșeală n-a fost o crimă grea,
Mi-a poruncit cezarul să plec din țara mea !
În clipa cea grozavă cezarul blînd era,
20 Precum a fost cu-atîția ce nu-i pot număra,
Și alungat din țară, nu „exilat“ sînt eu,
Dreptate dîndu-mi însuși pedepsitorul meu ;
Cîntările-mi, de-accea, cezarule preasfînt,
Îți cîntă preamărire, așa cum ele sînt ;

- 25 Să nu-ți deschidă cerul, pe zei îi rog mereu,
De-a pururea-ntre oameni să fii al nostru zeu !
Poporul de asemeni o vrea ! Și fluviul dens,
Și râul, curg în marea cu-ntinsul ei imens !
O, nu-mi lăsa pe nume s-ape-se-acest păcat,
- 30 Cînd tu ai spus, cezare, că sînt doar alungat !

ELEGIA a XII - a

- Îmi spui că trista vreme să mi-o petrec scriind,
Ca nu cumva talentul să-mi piară trîndăvind !
E greu, amice : ceasul cel vesel răsunînd,
Vrea zile luminoase și liniște în gînd !
- 5 Mă bîntuie într-una furtuna cea mai grea !
Nici soartă nu se află mai tristă ca a mea !
Ar dăntui Priamus, jelindu-i pe feciori ?
Cum ar purta Niobe învîrtejite hori ?
Și cum să scriu poeme mai vesele, cum vreți.
- 10 Cînd singur sînt, în zarea imperiului, la geți ?
Să-mi torni tărie nouă, în piept, de-ai izbuti,
Mai tare ca Socrate la inimă de-aș fi,
Înțelepciunea toată pustiului s-a dus,
Căci, nu uita că zeii sînt pururi mai presus !
- 15 Aici un rînd să scrie nici n-ar fi izbutit
Moșneagul, de Apolo preaînțelept numit !¹
De-aș da uitării țară, prieteni, de i-aș da,
Tot ce-a rămas în urmă, departe, de-aș uita,
Și singurel cu Muza de-aș fi, tot sînt învins :
- 20 De-atîția și atîția dușmani e locu-ncins !
Și-a vlăguit talentul filonul, ușurel,
Încet-încet, rugina s-a așezat pe el ;

¹ *Socrate* (469—399 î.e.n.) — vestit filozof grec. Condamnat pentru impietate față de zei, a murit bînd fără șovăire cupa de cucută care i-a fost dată. Oracolul din Delfi l-a numit „cel mai înțelept dintre oameni“. N-a lăsat nici o operă scrisă.

Doar numai buruiene și bălării în stog
Culegi de pe ogorul lăsat mereu pîrlog ;
25 Priviți-i cum fugarii galop s-au desfăcut,
Dar cum rămîne-n urmă fugarul cel stătut !
Și luntrea ce nu intră la locul ei în val,
Încet-încet, cu vremea, va putrezi pe mal !
Chiar însumi eu, amice, să crezi nu are rost,
30 Că voi mai fi vrcodată poetul cel ce-am fost !
De-atîtea suferințe pierdut-a din avînt
Talentul meu. Eu însumi cum fost-am nu mai
sînt !

De cîte ori tăblița ¹ luat-am inspirat,
Vroind să scriu la versuri pe-ntinsul ei cerat,
35 Sau nu ieșea nimică, sau versul trist ieșea,
Ca locurile astea, și ca tristețea mea !

Și gloria și faima dau inimii avînt,
Și lauda adesea îți dă impuls spre cînt,
Și eu, în vîntul faimei, m-am avîntat în larg,
40 Cînd îmi bătuse vîntul prielnic la catarg ;
De faimă nu-mi mai pasă acum cînd sînt pier-
dut :
O, cît aș vrea prin lume să trec necunoscut !

Că versurile mele sînt izbutite, vrei
Să scriu doar pentru faimă și dobîndirea ei ?
45 Dojenitor cuvîntul mi-l îndurați, surori ²,
Că mi-ați adus exilul cel trist de mii de ori !
Plătesc păcatul artei și eu, ca Perillos ³,
Acel ce făurise un taur fioros.

¹ Tăbliță de lemn acoperită cu un strat de ceară pe care scriau de obicei romanii cu ajutorul unui obiect ascuțit.

² Muzele.

³ Vezi nota 5 de la *Tristele*, III, 11, 40.

- Ci trebuia nici versuri să nu mai scriu în van,
50 De cînd nu mă mai vîntur cu nava pe orcan.
Dar dacă nebunia m-ar duce, vers funest,
Din nou la tine, iată ce aflu-n locu-acest :
O carte nu există, aici, în jurul meu,
Și nimeni nu-nțelege ce spun în versuri cu !
55 Tot locul îl cuprinde barbaru-ngrozitor !
Mă îngrozesc vrăjmașii cu cliotele lor !
Doar geta și sarmata eu astăzi le vorbesc !
De mult, de mult uitat-am de graiul latinesc !
Și-acuma, adevărul întreg de vrei a-l ști,
60 Din scriere nici Muza nu s-ar putea opri :
Scriu cărți, dar tot atuncea le-arunc în focul viu !
O mîină de cenușă se-alege din ce scriu !
Și-ncerc să scriu și versuri mai bune, și n-am
spor,
Și le arunc pe toate în foc, la locul lor.
65 Doar de noroc scăpate sau doar de vicleșug,
La voi ajunge partea scăpată de pe rug !
Și către voi, o, ceruri, mă pling, că *Arta* mea
La vreme în cenușă nu a ajuns și ea !...

ELEGIA a XIII - a

De-aicea, sănătate, trimite Naso, cel
Căruia sănătatea nu i-ar strica de fel,
Căci spiritul și trupul bolnave mi-s deplin :
Din mine nici o parte scutită nu-i de chin !
5 Sau poate gerul iernii răzbate unghi cu unghi,
Căci de atita vreme mă ține-n piept un junghi !
Dar dacă tu ești bine, mai bine sînt și eu,
Căci mi-ai ținut pe umeri tot nenorocul meu !

Mi-ai dovedit iubire și-atîtea-nduioșari,
10 Și-a fost să-mi aperi capul în orice-mprejurări !
Acum prea rar mă mîngîi, și jalea cruntă mi-i,
Căci inima te lasă, amice, să nu-mi scrii !
O, șterge pata asta, prietene duios,
Să nu mai adumbrească un om așa frumos !
15 Aș fi mai aspru poate acuma în răspuns,
Dar mi-i fi scris, și poate scrisoarea n-a ajuns !
Dea zeii să nu-mi fie cuvîntu-ntemeiat,
Să-mi fie fals cuvîntul că tu m-ai fi uitat !
Mă rog ca niciodată să nu se plece-n jos,
20 Un neclintit exemplu de caracter frumos !
O, mai curînd pe Hibla n-o crește cimbrul viu,
Și nici la Pontul rece pelinul argintiu,
Decît să cred, amice, că uiți că mai exist :
Atuncea firul vieții mi-ar fi cumplit de trist !

- 25 Dar ca să scapi de vorbe ce te-ar învinui,
Nu te-arăta, amice, așa cum nu poți fi !
Și cum odinioară, acasă eu fiind,
Ne petrecurăm timpul pînă tîrziu vorbind,
Epistola ne poarte acum cuvîntul mut,
- 30 Papirusul și mîna să spună tot ce-am vrut !

Dar e destul, căci dacă așa continuam,
Ar fi-nsemnat credință în viitor să n-am !
Și-acum să-ți spun, amice, cuvîntul de sfîrșit :
Cu sănătate bună, și fii mai fericit !

ELEGIA a XIV - a

Tu, care-mi ești mai scumpă ca ochii și mă
chemi,

Un monument din versuri ți-am ridicat prin
vremi !

O fi avînd talentu-mi păcate omenești,

Dar tu prin el în faimă de-a pururi o să crești !

5 Arzînd pe rugul jalnic, din lume n-o să treci :

În laudele mele vei dăinui în veci !

Deși acuma suferi, se pare,-atita rău,

Dar multe au să vreaie să fie-n locul tău ;

Că azi de mine-alături ți-i dat a suferi,

10 Te-or ferici odată și te vor pizmui.

Să-ți dau avere, poate, la moarte, n-am putut :

Ce ia cu sine oare cînd moare cel avut ?

Dar eu ți-am dat un nume etern nepieritor,

Ce-i mai presus de toate averile altor.

15 Și-mi ești și unic reazem, și asta, mai presus.

Doar laudă destulă din parte-mi ți-a adus !

Și gura mea într-una te-a preamărit, cum știi,

Și mîndră și de asta tu trebuie să fii,

Dar preamărirea asta deplin să poți s-o vezi :

20 Ajută-mă, căci însuși norocul ți-l salvezi !

În timpuri fericite, iubito, cinstea ta

Adînci și preaînalte elogii merita ;

- Căderea mea-ți deschise în față-un câmp de preț :
Poți ridica virtuții un monument măreț !
- 25 Ușor să fii soție aleasă-ntre ființi,
Cînd nu ți-i dat în cale să-ntimpini suferinți,
Însă atunci cînd tună din ceruri dintre zei,
Și-arată și virtutea neclătinarea ei !
Virtuți să nu se plece destinului prea nu-s,
- 30 Și să rămîină demne norocul cum s-a dus,
Dar dacă pentru ele nu urmărea vreun spor
Și demne au să steie în suferința lor,
Prin secolii au să aibă un nume cunoscut,
Oriunde e pămîntul de drumuri străbătut !
- 35 Nu are Penelopa, în timpul necuprins,
Prin marea ei credință, un nume de nestins ?
Alcesta, Andromaca, vestite-s din belșug,
Vestită-i și Evadne ce s-a zvîrlit pe rug !
La fel, Laodamia¹, cu soțul hărăzit,
- 40 Ce pe pămîntul Troiei din navă s-a zvîrlit !
Nu moartea-ți cer, iubito, nu chinuri îndelungi :
Prin cinste și credință la faimă vreau s-ajungi,
Și nu spre dojenire acestea ție-ți zic :
Spre larg, pe lîngă vîsle și pînzele ridic !
- 45 Du înainte drumul cel plin de-nfăptuiri,
Și-i dobîndi cununa înaltei preamăririi !

¹ Fiica lui Bellerophon. A suferit răzbunarea Dianei pentru că s-ar fi lăudat că este mai frumoasă decît ea. Cînd Protesilau, soțul ei, a murit la Troia, nu i-a putut supraviețui.

II

PONTICELE

CARTEA ÎNȚI

SCRISOAREA I CĂTRE BRUTUS

- De mult înstrăinatul în geticele părți,
Eu, Naso, de la Tomis trimit aceste cărți¹ :
Străine și modeste cum sînt, le dă și lor,
La tine-n casă, Brutus, măcar un locușor.
- 5 Dar prin așezăminte să intre n-or putea,
Să nu le stric norocul, chiar eu, cu mîna mea !
Le-am spus : „O, cărticele, plecați la drum odat’ ,
Oricine vă citește, cuprinsu-i preacurat !“
Dar ele șovăi-vor la ușă, o să vezi,
- 10 Căci vor să stea ascunse, și unde-o să le-așezi
Nesupărînd pe nimeni ? Ce loc avea-vei tu ?
În locul *Artei* mele, căci locul și-l pierdu !
„Ce caută ?“ vei spune. Primește-le sub scut,
De vreme ce nu cîntă păcatul ca-n trecut !
- 15 Deși în titlu poate nu vezi tristeți, dureri,
Dar sînt la fel de triste cum cele de mai ieri !
Doar titlul, nu cuprinsul, e altul, în scrisori,
Și-i amintesc pe nume, acum, pe primitori !
Ori vreți, ori nu, prieteni, prin asta Muza mea
- 20 Prin cărțile acestea la voi să vină vrea !
Cum sînt deci dar le pune în locul gol rămas :
Au drept să stea copiii de exilați acas’ !

¹ Este vorba de primele trei cărți din *Ponticcele*.

- Nu tremura : e doară Antonius citit,
 Și opera lui Brutus o vezi la loc cinstit ¹.
- 25 Nebunii se aseamăn cu oameni mari ca ei !
 N-am ridicat ca dînșii vreo armă către zei !
 Am ridicat elogii cezarului prin vremi,
 Din libera mea voie — și dacă tu te temi
 De nume — poți a-l șterge, și cartea ține-o, dar ;
- 30 Elogiul către ceruri să mi-l primești măcar !
 Pe creatorul păcii să-l cînt, eu pot, deplin !
 N-o să ajute-n luptă nici creanga de măslin ?
 Eneas cînd pe umeri pe tatăl îl ducea,
 Chiar focul printre flăcări cărare îi făcea,
- 35 Iar cartea care-l poartă în sînul ei pe un
 Urmaș de-al lui Enea, să n-aibă drum mai bun ?
 Dar cine să alunge pe cel la prag venit,
 Cu sistra ² sunătoare de Pharos ³ ? În sfîrșit,
 Nemiluiți cu bani mărunți, nu se întorn,
- 40 Cei ce aduc Cybelei ⁴ cîntările de corn ?
 O, nu e de zeița Diana sfătuit,
 Și, totuși, ghicitorul trăiește din cerșit !
 Pe inimile noastre domnesc înalții zei :
 Și nu e o rușine credința noastră-n ei !

¹ Marcus Antonius, triumvirul, atacase în scris pe rivalul său Octavian. M. Iunius Brutus, care a conspirat împotriva lui Caesar, se ocupase de filozofie și era și orator.

² *Sistra* — instrument muzical care scotea sunete metalice, stridente, prin agitare. Era folosit îndeosebi în cultul zeiței egiptene Isis.

³ *Pharos* — o insulă mică, la intrarea în portul de la Alexandria Egiptului.

⁴ Cybela era pămîntul (Terra) divinizat, zeitate din Asia Mică. Reprezenta pămîntul în desfășurarea liberă a energiei sale producătoare. De aceea era zeița vegetației luxuriante. Avea un cult orgiastic (vezi și nota de la *Tristele*, II, 24). Preoții Cybelei cerșeau, cei ai Dianei ghiceau.

- 45 Eu n-am nici flaut frigic, nici sistru sunător :
 Din a lui Iulus ¹ spiță vestită mă cobor !
 Feriți ! Eu sînt profetul ! Deschideți drum,
 vă cer :
 Nu mie mi-l deschideți, ci unui zeu din cer !
 Am mîniat cezarul și simt prea bine eu
- 50 Dar poate să primească deplin omagiul meu !
 Și despre Isis unii spuneau o vorbă grea,
 Și i-am văzut pe urmă rugîndu-se de ea !
 Și l-am văzut pe altul fugind de ea orbit,
 Strigînd în gura mare c-așa i-a trebuit !
- 55 O, zeilor le place al nostru jurămînt :
 Așa li se arată cît de puternici sînt !
 Căinței îndurare deschid preasfinții zei,
 Și orbilor vederea le-o-napoiază ei !
 Și, de-ați putea să credeți un biet nenorocit,
- 60 Adîncă mi-i căința și chinul meu cumplit !
 E vina ca exilul mai greu de îndurat !
 Ușoară mi-i pedeapsa pe lîng-al meu păcat,
 Și de-aș afla iertare — și asta s-ar putea —
 Dar o eternitate s-o ști de vina mea !
- 65 Știu bine că prin moarte eu n-oi mai fi pri-
 beag —
 Dar mult și după asta păcatul o să-l trag !
 Nu vă mirați, de-aceea, de-un suflet vlăguit :
 Așa precum ninsoarea în apă s-a topit,
 Cum cariul roade lemnul corăbiei adînci,
- 70 Cum valurile mării încet mănîncă stînci,
 Cum cărțile ascunse de molii roase pier,
 Cum piere sub rugina cumplită vechiul fier,
 Și inima din mine azi suferă cumplit —
 Mi-o roade-o suferință ce-i fără de sfîrșit !

¹ Fiul lui Enea, considerat străbunul romanilor.

75 O, știu că doar prin moarte eu pace voi avea :
Eu mai curînd pieri-voi ca suferința mea !

De-or să mă creadă zeii cei preamăriți din cer,
În steaua îndurării tot îndrăznesc să sper,
80 O, altceva de-aș cere aș fi nesocotit :
Să fiu mutat de lângă săgetătorul scit !

SCRISOAREA a II-a
CĂTRE MAXIMUS

- Tu, care ai un nume celebru a purta,
Și-i preacinstești valoarea, mai mult, cu firea ta !
Ca să te poți tu naște și a trăi să poți,
Pieriră fabienii ¹ trei sute, dar nu toți !
- 5 Te-ntrebi de unde-i poate epistolia mea,
Și glasul cui de vorbă cu tine o să stea :
Aflînd că-i de la mine, devin prea temător,
Să n-o citești cu silă și neîndurător !
Mărturisesc, am scris-o ca să-ți arăt prin ea
- 10 Tristetea fără margini, nenorocirea mea !
Deplin se cuvenise să am mai crunt destin !
Dar nu mai sînt în stare să-ndur atîta chin !

- Dușmanii mă-mpresoară ca-ntr-un blestem
ce-l am,
Ca osîndit nici țară, nici liniște să n-am :
- 15 De două ori mai tare să geamă cei ce pier,
Ei în venin înmoaie săgețile de fier,
Și-așa-narmați, barbarii dau zidului tîrcol,
Ca lupii ce-mpresoară o turmă în ocol.
Cînd arcul lor, cu strună de păr de cal, descarc',
- 20 Neconținut întinsă li-i struna de pe arc !

¹ În războiul cu cetatea Veii (447 î.e.n.) au pierit trei sute șase membri ai gîntei Fabia. Cel căruia îi scrie Ovidiu este descendentul unicului supraviețuitor al gîntei.

- Săgețile pe case înfipte — gard de pari...
 Ne apără zăvorul prea șubred, de barbari !
 E fără arbori locul, mereu neînverzit,
 Și ierni se scurg într-una cu frigul lor cumplit !
- 25 Veni și-a patra iarnă ¹ și eu mă lupt din greu
 Cu frigul, cu săgeata și cu destinul meu.
 Și plîng, și plîng într-una, și plîng neconținut,
 Și pieptul meu e parcă de moarte toropit !
 Niobei fericire deplină-i hărăzi,
- 30 Căci, transformată-n stîncă, n-a mai putut simți ;
 Și voi, surori cernite de-ai lacrimilor stropi —
 Cînd jeluiți un frate, v-ați transformat în
 plopi ² —
 Dar eu aș vrea zadarnic în pom să mă transform,
 Sau, prefăcut în stîncă, neconținut să dorm !
- 35 O, de-ar ieși Meduza cumva în calea mea,
 Văzîndu-mă, și-ar pierde puterile și ea ! ³

- Viez la și mai mare durere să ajung !
 Neconținut, cu timpul, e chinul meu mai lung !
 Mereu, ca și ficatul din bașm, e chinul meu :
- 40 Mîncat fără-ncețare — se renăștea mereu ! ⁴
 Dar crezi cumva că noaptea nu e la fel de grea ?
 Că se atinge somnul măcar de geana mea ?
 Necruțătoarea spaimă s-apropie, coșmar,
 Și-ncerc a pune geană pe geană, în zadar :
- 45 Cu arcurile-ntinse sarmații mă pîndesc —
 Cu mîinile în lanțuri în vis ră-nchîpuiesc !

¹ Iarna din anii 12—13 c.n.

² Sînt Heliadele, surorile lui Phaeton, îndurerate de moartea fratelui lor.

³ Privirile Meduzei aveau puterea să împietrească pe cei ce le întîlneau.

⁴ Se referă la un gigant, Tityus, pedepsit ca doi vulturi să-i sfișie neîncetat ficatul care-i creștea de îndată la loc.

- Iar cînd mai sînt de visuri frumoase înșelat,
 Zăresc acoperișul în țara mea lăsat.
 Vorbesc cu voi, prieteni preavenerați, deschis,
 50 Și cu a mea iubită de vorbă stau în vis,
 Dar după bucuria ce-n vis mi s-a ivit,
 Pierduta fericire mă doare mai cumplit!
 Ori ziua îmi aduce nenorociri mai mari,
 Ori noaptea-și mîină iarăși focoșii suri fugari,
 55 Dar inima mîncată de-atîta nenoroc
 Mereu mi se topește ca ceara lîngă foc!
 Adeseori chem moartea, dar o alung deodată —
 Să nu mă-ngroape-n sînul pămîntului sarmat!
 O, principele nostru, s-ar prea putea, curînd,
 60 De-aici să mă trimită într-una tărîm mai blînd!
 Mi-i inima răpusă sub vîntul sortii greu,
 Și teama îmi omăară speranțele mereu,
 Dar însumi nici o altă speranță nu mai trag,
 Decît să plec de-aicea pe-un alt cumplit meleag,
 65 De-aceea, folosindu-ți cuvîntul minunat,
 Ai și putea, amice, să-ncerci să fii mutat!

- Ia-mi cauza grea în seama înaltei tale minți,
 O, Maximus, cumuna latinei elocinți!
 Că-i grea această cauză, chiar singur eu o spun;
 70 Fii scut celui ce pierde departe în surgun!
 Cezarul — deși zeei știu tot ce-i pe pămînt —
 Nu știe ce-i viața în lumea unde sînt!
 El are altă lume de îndeletniciri,
 Mult mai presus e țelul cereștii lui gîndiri!
 75 Și n-are cum să știe ce-s tomitanii mei,
 Ce nu-i cunosc nici geții deși-s vecini cu ei,
 Nu știe ce-s sarmații, săbaticii iazigi,
 Ce sînt și preaiubiții Dianci taurigi¹,

¹ Populația din Tauris, unde Diana avea un templu.

- Și multe ginți. Când Istrul îngheață, vin din zări
80 Și trec pe-a lui spinare pe caii iuți călări !
Nepăsători îi lasă superbul Romei tron,
Și armele ce poartă soldatul auson ;
Puterea lor e arcu și cucura, precum
Și caii lor năprasnici, ce bine țin la drum
85 Și rabdă bine setea și foamea cînd ei vor,
Dar pier următorii de sete-n țara lor !
Nu-mi hărăzea aicea nicicînd exilul meu,
Dacă știa ce țară e asta, blîndul zeu !
El ce-mi lăsă viața cu anii necuprinși,
90 N-ar suferi să vadă latini în lanțuri prinși !
El ce-ntr-un semn ținuse scînteia unei vieți,
Ce-ar mai avea nevoie să fiu ucis de geți ?

- O fi aflat că vrednic de moarte m-am făcut
Și-acuma vrea să fie mai blînd ca în trecut ;
95 Eu l-am silit atuncea pedecapsa să mi-o dea,
Și-a fost cu mult mai blîndă decît greșeala mea !
Ci hotărîți în ceruri, voi, zei ai tuturor,
Un principe mai mare pămîntul roditor
Să nu mai nască ! Simtă-i stăpînitorii pași !
100 Tîrziu, tîrziu să-și treacă povara la urmași !
Pe-un om preabun, ca dînsul, o, tu, amic al meu,
Înduplecă-l o dată, să nu mai plîng mereu !
Departa de dușmanul grozav, cu glasul tău
Să ceri un loc mai sigur, chiar dac-ar fi mai rău !
105 Doar zei prielnici viața nu mi-o dădură-n dar
Să piară sub o spadă a unui get murdar !
Murind, să am de-a pururi un loc mai liniștit,
Să nu-mi apese țerna de fel pămîntul scit,
Iar oasele-mi bătute de negrul sortii val
110 Pe-un cîmp să nu le calce bistonianul cal,
Și dacă după moarte simțim ceva vreodat',
Nu-mi îngrozească manii vreo umbră de sarmat ;

- Spre-a-nduioșa cezarul cu-acestea, să-l rămîi,
Te-nduioșează însuți, o, Maximus, întâi !
- 115 Urechile auguste le-nduioșează azi
Cu glasul tău — speranță a celor în necaz —
Cu vorba înțeleaptă și prin blîndeța ei
Înduplecă croul ce șade între zei !
Nu-l rogi pe cel¹ ce oameni da leilor încai
- 120 Pe tracul² ce străinii îi arunca la cai :
E principele nostru prea bine voitor,
Și suferă, pedeapsă cînd e să dea altor !
Războaielor civile le-a pus pe veci opreli
Și a învîns anume să-i ierte pe rebeli !
- 125 Și dacă mai aruncă vreun fulger cîteodată,
El pedepsește numai cu frica de păcat !
Imploră-l, deci, pe bunul, pe iertătorul zeu,
Să fie mai aproape de țară locul meu !
O, Maximus, aminte ți-aduc : sînt cel ce sta,
- 130 În zilele din datini, mereu la masa ta,
Și-apoi la nunta voastră anume recitam
Printre făclii aprinse pe Himeneu³ chemam ;
Și versurile mele erau pe placul tău,
Afară de acelea ce mi-au adus doar rău ;
- 135 Și eu pe ale tale ades le-am admirat,
Și chiar din casa voastră soție mi s-a dat,
Iar Marcia de mică copilă o iubea,
Fiind nedespărțită prietenă cu ea ;
Și-a fost pînă și-n casa mătușei⁴ lui Cezar,
- 140 Și bine știi că ele n-o laudă-n zadar.

¹ Regele scit Teromedon.

² Regele Diomedes, ucis de Herenle.

³ Zeul nunții. Ovidiu făcuse la nunta lui Maximus un epitalam.

⁴ Atia, mama Marciei.

Cu laude ca astea, Claudia¹, gîndesc,
N-ar fi avut nevoie de ajutor ceresc !
Lăsînd deoparte anii din urmă, eu socot
Că viață fără pată am dus, a spune pot !
145 Să-ți mai retragi cuvîntul, o, cum s-ar mai putea ?
Acum în seama voastră se află soarta mea !
La voi, la ale voastre altare-i fuga ei :
Căci alergăm cu toții la preamăriții zei !
Plîngînd vă roagă soarta : rugați-l pe cezar,
150 Momîntul mai aproape de Roma fie-mi, dar.

¹ *Claudia Quinta* — nobilă romană considerată pe nedrept necinstită. Și-a cîștigat bunul renume cu prilejul aducerii statuii Cybelei din Frigia la Roma.

SCRISOAREA a III-a
CĂTRE RUFINUS

- Prietenul tău, Naso, trimite-un bun cuvînt,
De-ți poate fi prieten un om bătut de vînt !
Cuvintele-ți trimise la mîna mea mai ieri
Au semănat lumină în multele-mi dureri !
- 5 Cum Macaon¹ pe fiul străvechiului Pean
L-a vindecat de rană, de cruntul lui alean
Și sufletul meu, bietul, de mari dureri înfrînt,
S-a întărit, Rufinus, la bunul tău cuvînt.
Pieream — și iar putere prin el am căpătat
- 10 Cum reînvie pulsul cînd bei un vin curat ;
Mi-ai alinat atîtea necazuri ce mă pasc,
Dar n-am avut putere din nou să mă renasc :
De mi-ai lua oricîte dureri și supărări,
Mereu ar fi ca stropul din largul unei mări !
- 15 Chiar de-o s-aline timpul, cîndva, aleanul meu.
Îmi va stîrni durere, atingerea, mereu.
Nici medicul într-una așa de tare nu-i :
E-ades mai tare morbul decît știința lui !
Cînd sînge din plămînul slăbit ai lepădat,
- 20 Te duci de bună seamă la Styxu-ntunecat !
Nici Esculap nu poate, cumva de-ar fi să-l pui,
O inimă s-aline cu ierburile lui !

¹ Fiul lui Esculap (zeul medicinei) și medic renumit, care a însoțit pe greci la Troia, unde l-a vindecat și pe Filoctet, fiul lui Peas, de rana lui veche provocată de mușcătura unui șarpe.

- Nici gutei, medicina nu-i dă de meșteșug,
Nici celor ce de apă se sperie și fug !
- 25 La fel și cu mîhnirea : oricît am încerca,
Doar timpul și pe asta o poate vindeca.
Abia mă întremase pricitenescul sfat,
Abia simțeam cum crește curajul ce mi-ai dat,
Cînd totul în risipă s-a destrămat, s-a stins,
- 30 De nostalgia țării, de dorul ei învins.
Mi-i firea de femeie, de vină, mai degrabă,
Sau pietatea ? Iată, de inimă-s prea slab !
Era-înțelept Ulise demult cînd rătăcea,
Dar fumurile țării să le zărească vrea.
- 35 Ce are glia țării ? Ce fel de farnec sfînt.
Că n-o putem de-a pururi uita, nici în mormînt ?
Ce bine e acasă, aici ce frig cumplit :
Barbarul totuși fuge de-acasă-n frigul scit !
Privighetoarea-n cușcă de-ar ține-o mîini de zei,
- 40 Ea se va zbate pururi să zboare-n codrii ei !
Trag taurii la cîmpuri ca de-o chemare plini
Și se vor trage lei mereu spre vizuini ;
Și tu cu ale tale cuvinte vrei să ceri,
Să-mi uit pe veci exilul și cruntele-i dureri ?
- 45 O, fă ce știi, dar nimeni ca tine nu mi-i drag,
Și eu de dorul vostru atîtea chinuri trag !
O, de-ar fi vrut Destinul, ca eu, din țară scos,
Să-mi potrivească locul măcar mai omenos !
Dar în adîncul lumii eu sînt pe-un țarm ajuns,
- 50 Și sub zăpezi eterne pămîntul e ascuns ;
Și-s cîmpurile sterpe și strugurii nu cresc,
Stejari nu sînt pe munte, nici sălcii nu-nverzesc
Pe maluri, și nici marea nu-i loc mai nimerit —
Mereu, mereu de vînturi e-ntinsul răscolit ;
- 55 Oriunde-ntorci privirea, stăpîn pe cîmpuri nu-i :
Întinde spații vaste pămîntul nimănui.
Și înspăimîntă locul vecini cumpliți, oricînd,

Din dreapta și din stînga dușmani la pîndă
stînd !

- Stau, gata, dintr-o parte, bistonii sulitași,
60 Și gata stau din alta cumpliți sarmați arcași !
Ci, haide, o, Rufinus, și-mi spune mai apoi,
Ce oameni vechi purtară exilul ca eroi ?
Rutilius¹ exemplu tăriei poate fi :
Exilul de la Samos n-a vrut a-l părăsi,
65 Dar nu era în Pontul acesta dușmănos,
Ci-n Smirna — loc în lume atîta de frumos.
Chiar cinicul² Sinopei, ca drept deznodămînt,
Alesu-și-a exilul în aticul pămînt !
Temistocle³ la Argos șezu în primii ani,
70 El, ce-a gonit din țară cotropitori persani ;
La Sparta Aristide⁴ fusese fugărit ;
Nici la Atena poate așa n-ar fi trăit.
După omoru-n țara Opunței⁵ întîmplat,
Patrocle la Ahile în Ftia a plecat ;
75 Acel ce duse nava pe mări spre colhieni,
Cătat-a la nevoie azil la corintieni⁶ ;
Și a plecat și Cadmus⁷, Sidonul părăsind,
Într-o mai bună glie cetate-ntemeind ;

¹ *P. Rutilius Rufus* — fost consul, exilat la Smirna în urma acuzației de samavolniciei în stoarcerea de bani, a refuzat să vină la Roma, deși fusese rechemat de temutul dictator Sulla.

² *Diogene* — filozof cinic născut la Sinope, oraș pe țărmul sudic al Pontului Euxin.

³ General atenian care a biruit pe persani la Salamina.

⁴ General și om de stat atenian, exilat datorită lui Temistocle.

⁵ Opunta — oraș în Locrida unde Patrocle l-a ucis pe Clysonimus, fapt pentru care a trebuit să se exileze în orașul Ftia din Tesalia, unde domnea Peleu, tatăl lui Ahile.

⁶ După reîntoarcerea din Colhos, Iason a fost silit să se exileze în Corint.

⁷ Fiul lui Agenor, regele Feniciei, a fugit din Sidon, întemeind Teba din Beoția.

- Teucer¹ tocma-n Ciprul Venerei drag și cast ;
80 Gonit de-ai săi, Tideus se duse la Adrast !²
Nu mai încerc pe-ai noștri, cei vechi, a-i număra,
Cînd aria pedepsei pîn'la Tibur³ era.
Dar dac-ar fi să-i număr pe toți de altădat',
Nu-i loc așa de groaznic și-așa de-ndepărtat ;
85 De-aceea dar, amice, și înțelept și drag,
Mă iartă că din sfaturi folos nu pot să trag,
Și înțelege, Rufus, că n-am voit să zic
Că sfaturile tale n-ajută la nimic,
Dar inima mi-o spune, și-mi pare tare rău,
90 Că nu-i nici-o scăpare pentru bolnavul tău.
N-o spun că mai cuminte ca tine vreau să fiu :
Mai bine ca un medic eu mă cunosc, mă știu !
Oricum, bunăvoința eu știu s-o socotesc,
Un dar frumos, și darul de-ajuns îl prețuiesc !

¹ Teucer a fost alungat din Salamina, de tatăl său, Telamon, și a fundat în Cipru un oraș vestit prin cultul zeiței Venus.

² Tideus a săvîrșit un omor și s-a refugiat la regele din Argos, Adrast.

³ Azi *Tivoli* — nu departe de Roma.

SCRISOAREA a IV-a
CĂTRE SOȚIE

- Și vine bătrînețea, și-și ninge fulgii suri,
Și fruntea mi-i brăzdată de-acum de zbîrcituri ;
M-am șubrezit și ochii ce-n întristare zac,
Plăcuți cîndva de tine, nici mie nu-mi mai plac.
- 5 De m-ai vedea, iubito, cumva așa deodat',
O, nici nu m-ai cunoaște cît sînt de ruinat !
Aceasta, știu, e vîrsta prin care-acuma trec,
Și cumpăna și grija în care mă petrec !
Nu vîrsta, ci atîtea mizerii cîte mîn,
- 10 Ca Nestor Pylianul mă fac și mai bătrîn !
Se șubrezește vita mereu trăgînd la plug :
Și cine-i doar mai tare ca vita de la jug ?
Și pînă și ogorul, într-una răscolit,
Ajunge la o vreme să fie vlăguit ;
- 15 Și calul ce aleargă în circ neînterupt,
Pieri-va la o vreme și el, de vlagă supt ;
Și nava în adîncuri îți va pieri odat'
De n-o aduci la vreme în cală, la uscat !
De-atîtea suferințe ce-n valul lor mă mîn,
- 20 O, iată că nainte de vreme sînt bătrîn !
Și spiritul, și corpul, repaosul le țin ;
Dar cad în șubrezeală sub îndelungul chin !

- Iason¹ venind pe-aceia cîndva, în alte dăți,
 Îl laudă și-acuma adînci posterității,
 25 Dar dacă adevărul sub faimă n-ar scădea,
 Isprava lui e mică pe lîngă fapta mea :
 Iason veni pe-aceia trimis pe-al mării vînt,
 De Pelias, ce ține tesalicul pămînt ;
 Însă pe mine-aceia acel ce m-a adus,
 30 Pămîntu-l înspăimîntă în răsărit și-apus.
 De Pont e mai aproape hemonul² orizont —
 Eu cale și mai lungă făcut-am pînă-n Pont !
 El soți de drum avut-a pe cei mai buni ahei :
 Eu părăsit plecat-am de toți amicii mei !
 35 O navă grea avut-a acel tesalian :
 Pe mine-o navă slabă m-a dus peste noian !
 Ca să-mi deschidă drumul pe mări, atît de greu,
 Nu i-am avut cu mine pe Tiphys și Fineu³ !
 Atena și Iunona pe el l-au apărat,
 40 Dar nici un zeu din ceruri asupra-mi n-a vegheat!
 Îl ocroti pe dînsul și-Amorul⁴ în avînt —
 O, n-aș fi fost pe lume și n-aș fi-ajuns să-l cînt !
 El s-a întors acasă — aici pieri-voi eu
 Mînia de și-o ține mai mult jignitul zeu.
 45 O, tu, cea mai fidelă dintre soții, vezi, deci :
 A mea nenorocire mai mare e, în veci !
 Eu, tînără la Roma atunci te-am părăsit,

¹ Iason s-a prezentat lui Pelias (din Iolcos) cu un picior încălțat iar cu colălalt desculț. Pelias știa oracolul care îi spusese că de astfel de om va fi ucis ; de aceea îl trimite să aducă lîna de aur din Colhida, avînd convingerea că acolo nu va scăpa cu viață. Iason, împreună cu alți prieteni, a plecat cu corabia Argo. Legenda argonauților reflectă în forme artistice-mitologice expedițiile (colonizările) grecilor spre nord, unde se aflau bogății și îndeosebi grîne (lîna de aur).

² De la Hemus, munte în Tracia.

³ Profetul orb care a îndrumat pe argonauți spre Colhida.

⁴ Se referă la faptul că Medeea s-a îndrăgostit de Iason și numai așa a putut acesta să-și împlinească misiunea.

Dar poate de neazuri vei fi îmbătrînit.
Dar să se-ndure zeii eterni și preamăriți,
50 Să-ți mai sărut o dată obrajii ofiliți !
Și trupul tău, iubito, ți l-aș cuprinde blînd.
Spunîndu-ți : „De durere e trupul tău plăpînd“.
Și-am plînge, și ți-aș spune ce greu am pătimit,
Și am avea atîtea și-atîtea de vorbit —
55 Și principelui nostru, și soaței lui, și ei,
I-am închina pe urmă tămîie ca la zei !
O, știrca îmbunării aduc-o de pe tron,
Cu rumenele-i buze, măicuța lui Memnon ¹ !

¹ Fiul Aurorei, ucis de Ahile la Troia.

SCRISOAREA a V-a
CĂTRE MAXIMUS

- Eu, Naso, ce-am fost frunte a cetei prietenești,
Distihurile astea te rog să le citești !
Talentul meu în ele nu-l căuta, îți zic :
Ar însemna că nu știi de chinul meu nimic.
- 5 Se lîncezește corpul cînd lîncezind înduri,
Cum apele stătute formează clocituri ;
Și eu de-aveam știință în arta de poet,
Cu timpul meșteșugul l-am tot uitat încet —
Chiar versurile astea pe cînd ți le lucrez,
- 10 Neînvățata mîină așteaptă s-o forțez !
Nu mi se-adună mintea, iar Muza mea de loc
La geți barbari nu vine oricît o tot invoc !
Dar vorbele în versuri eu tot le-aliniez,
Deși, ca și viața-mi, lipsite sînt de miez.
- 15 Mă rușinez cu ochii pe ele cînd alerg :
Îmi dau eu singur seama că-i bine să le șterg,
Dar nu mai pot nimica să-ndrept, oricît am vrut :
Un suflet trist nu rabdă un lucru neplăcut !
Çum aș mai fi la versuri un bun șlefuitor ?
- 20 Cum aș putea cuvîntul din nou să mi-l măsoar ?
Nu mi-i destul ? Cum Nilul să curgă în Hebros ¹,
Și peste Alpi să urce cu crestele Atos ² ?
O inimă rănită n-o duce iar la rug !
Se cere scoasă vita bolnavă de la jug !

¹ *Hebru* — riul Marița din R. P. Bulgaria.

² Muntele Atos se află în Peninsula Calcidică.

- 25 Mă-ntreb de vreo dobîndă din opere mi-am
scos,
De-mi va aduce oare ogorul vreun folos :
Oh, nu, de-ai vrea prin față oricît să mi
le-nșiri !
- Ba, una îmi aduse doar mari nenorociri !
Și-atuncea, ca și tine, mă-ntreb de ce mai scriu ?
- 30 Ce rost mai are munca aceasta în pustiu ?
O, nu cumva o lume e drept s-o înțelegi,
Cînd spune că poeții la minte nu-s întregi ?
Eu însumi sînt dovadă de adevăru-acest,
Că stărui și mai seamăn într-un ogor funest !
- 35 Firesc e de-o pasiune să te aprinzi întîi,
Și sclav după aceea pasiunii să-i rămîi :
Uitînd de rana veche, gladiatorul chiar
Ia armele în luptă să se arunce iar !
Și cel scăpat din valuri blestemă valul și
- 40 Vislește iar în marea din care-abia ieși.
Așa și eu, la versuri mă-ntorn cu-atîta dor,
Deși era mai bine de mii de ori să mor —
Dar ce-mi rămîne, oare, ce alta aș putea,
Cînd doar a sta degeaba înseamnă moartea
mea ?
- 45 Nu vreau, pînă la ziuă să-mi treacă timpul, bînd,
Nici zarul aruncîndu-l cu mîna tremurînd,
După odihna nopții cum aș putea s-ajung
Să-mi duc mai bine timpul îngrozitor de lung ?
Uitînd ce-am fost, să caut a trage, în sfîrșit,
- 50 Cu arcul, ca sarmatul atît de iscusit ?
Puternică și tare mi-i mintea mai degrab' :
Aș trage și cu arcul, dar sînt atît de slab !
Și-așa, precum vezi bine, nimic nu-mi dă vreun
spor,
Cu versul fără noimă și nefolositor !
- 55 Sînt mulțumit atîta de-mi dă ogorul meu :
Uitarea în durere s-o dobîndesc mereu !

- Voi, ce cîndva în corul Pieridelor erați,
 Pe ele în nopți albe mereu să le chemați !
 Eu unu-ncerc a scrie cum pot, printre dureri !
- 60 Nu mă trudesz zadarnic, muncind peste puteri !
 Distihurile mele să le muncesc mai vreți ?
 Vă e atît de teamă că n-or plăcea la geți ?
 Chiar îngîmfat de-aș pare, o spun : la Istru nu-s
 Poeți să se ridice ca mine mai presus !
- 65 Și ce-aș mai vrea, de vreme ce sînt la țărîmul
 get,
 Decît că geții groaznici mă socotesc poet ?
 În alte lumi mărîre la ce-aș mai căuta ?
 Mi-ar fi doar Roma locul, de soarta mi l-ar da.
 O muză nici la teatru mai tristă n-ai văzut :
- 70 Așa o vrură zeii, așa mi s-a căzut !
 O, cum să mai ajungă la voi al meu cuvînt,
 Cînd obosit ajunge și Borealul vînt ?
 Tot cerul ne desparte... departe-i Carul, dar
 Pe geți îi luminează deplin cerescul Car.
- 75 Nu văd aceste versuri la Roma ajungînd,
 Întinderi de pămînturi și ape străbătînd ;
 Și chiar de-ar fi citite și — lucru uimitor —
 Chiar de-ar plăcea — ajută sărmanul autor ?
 Din lauda Sienei¹ ce ai, sau Taproban²,
- 80 Pe care-l înconjoară Oceanul Indian ?
 Pleiadele³, să spunem, vreo laudă să-ți dea,
 Eu te întreb, din asta, ce bine ai avea ?
 Și numele cu mine mi-i exilat. Și-apoi
 Nici versurile mele n-ajung pînă la voi !
- 85 De mult acasă-n Roma nu cred că mai exist :
 Sînt mort — și mort se află renumele meu trist.

¹ (Azi Assuan) — oraș în Egipt.

² *Taprobana* — azi insula Ceylon.

³ Constelația Cloșca-cu-pui.

SCRISOAREA a VI-a
CĂTRE GRAECINUS

- Cînd ai aflat — atuncea din Roma absentînd —
Ai suferit, Graecinus, durerea mea aflînd ?
Chiar de eziți a spune, ori teama de te-a stîns,
Mi te cunosc prea bine și știu că tu ai plîns.
5 Cum poate-un om ca tine un suflet dur a fi ?
Cu-aleasa ta cultură nici nu s-ar potrivi,
Căci Artele — la tine pasiuni, împătimiri —
Asprimile înmoaie și-nmoaie orice firi !
Lor te dedici cu totul, cînd îți permit apoi
10 Răspunderile tale și timpul de război ;
Atunci cînd la o vreme în fire mi-am venit —
Căci multă, multă vreme am stat înmărmurit —
Mi-am și văzut dezastrul : puteai să mă susții,
De-ai fi putut atuncea în preajma mea să fii !
15 Ființa ta din preajmă tocmai atunci lipsea ;
Curajul meu, și sfatul, și mîngîierea mea !

- Și-acuma, o, Graecinus, la mine dacă ții,
Ajută-mă, scriindu-mi mai des epistoli,
Și, crede-mă, vreodată eu ticălos n-am fost,
20 Ci poate mai degrabă scăzut la minte, prost !
Cum izvorî păcatul nu-i potrivit să-ți spun,
Căci vechea rană doare pe ea cînd mîna pun !
Nu cerceta, Graecinus, și cu vederea treci,
De vrei să se aline durerea mea pe veci !

- 25 N-a fost o crimă ; însă, de crezi, la mării zei,
E crimă chiar greșeala făcută către ei !
De-aceea, o Graecinus, mereu speranță prind,
În îndulcirea stării : cînd zeii toți fugind
De-o lume ticăloasă, s-au risipit în vînt,
- 30 Tot a rămas zeița Speranței ¹ pe pămînt.
Printr-însa crede sclavul din ocnă că odat'
Își va vedea piciorul din lanț eliberat,
Iar cel pierdut pe ape nu dă din brațe-n van,
Ci crede c-o să iasă la țarmuri din orcan ;
- 35 Bolnavul cînd îi bate abia truditul puls,
Tot crede că din moarte cumva să fie smuls ;
Mai speră pîn'și prinșii în temniți la butuci,
Și au credință-n viață chiar cei suiți pe cruci !
De multe ori pe unii, precum s-a hotărît,
- 40 Nu i-a lăsat să piară, deși cu ștreangu-n gît !
Așa și eu, durerea să-mi curm cu spada vrînd,
Ea m-a atins cu mîna vorbind cu glasul blînd :
„Ce faci ? Nu sînge ! Lacrimi tu ai a încerca
Pe principele nostru să-l poți îndupleca !“
- 45 Și am speranță multă, deși nu-s vrednic eu,
Să capăt bunătatea acestui mare zeu !
Imploră-l, o, Graecinus, cuvintele fierbinți
Să-i spună ale mele grozave suferinți !
Și dacă n-aș ști bine că tu mă și susții,
- 50 Nisipul de la Tomis mă-nghită pe vecii !
O, mai curînd pleca-vor din țarmuri pescăruși,
Din turnuri porumbeii în zboruri jucăuși,
Și turmele din ierburi — cumplit m-aș urgisi,
Dacă și tu, Graecinus, cumva m-ai părăsi !

¹ Se credea că zeii au locuit pe pămînt și s-au ridicat în cer din pricina nelegiurii oamenilor. Numai zeița Speranța a rămas mai departe printre oameni.

SCRISOAREA a VII-a
CĂTRE MESSALINUS

- Epistola — căci glasul nu-i dat să mi-l auzi —
Îți spune sănătate de pe la geții cruzi ;
Îți spune oare locul că autorul i-s ?
Nevoie ai de nume să știi cine ți-a scris ?
- 5 Mai ai și alți prieteni la margini de pământ
Afară doar de Naso ? Și eu amic îți sînt —
Și dintre toți atîția cîți te iubesc cu dor
Nici unul nu cunoaște asemenea popor !
Destul de cînd duc viața — de viață mai numiți
- 10 O moarte între ghețuri și cu arcașii sciți —
Pămîntul e-n războaie și-i cerul nouros,
Și e sălbatec getul și timpul friguros ;
Și nu-s livezi cu poame, nici vin în zăcători,
Și bat la frontiere mereu năvălitori !
- 15 Feriți de-așa viață prietenii mereu
Să-ți fie ! Printre dînșii cîndva eram și eu,
Și dacă toate astea te supără, stau prost,
De crezi că altădată prieten nu mi-ai fost !
Și chiar așa de este, și mint, mă vei ierta :
- 20 Mîndrindu-mă cu tine, nu fur din faima ta.
Cînd doar cunoști cezarii, îndată te repezi
Și-n sinea ta prieten cezarilor te crezi ;
Mă iartă că, spre fală, cezarul meu ți-am zis,
Dar nu mai vin la pragul acuma interzis !

- 25 De nu mi-ai fost prieten decît întîmplător,
O, Messalinus, totuși, lipsește-un glas din cor !
M-a socotit prieten și tatăl tău, și cum
Mi-a luminat cu sfatul al poeziei drum,
Și cînd muri, cu slavă i-am fost mulțumitor,
30 Cu plînsul și cu versul ce l-am rostit în For.
Iar fratele tău vrednic ce-n inimă-i deschizi
Înalte sentimente de-Atrizi¹ și Tindarizi²,
Prieten mă alese cîndva și soț al său ;
De socotești că asta i-ar cășuna vreun rău,
35 La vreme voi susține că mint, prieten drag :
Pentru minciuna asta nu mă primi la prag !
Pe mîini n-o fi nevoie de mine să te speli ;
Nu poți opri pe nimeni să cadă în greșeli ;
Precum o lume știe că sînge n-am vărsat,
40 Vestească-se în lume că sînt nevinovat !
O parte din greșeală mi-o ierte, orișicum,
Altfel mi-ar fi prea mică pedeapsa de acum !
Atoatevăzătorul cezar și el știa
Că doar din nerozie veni greșeala mea !
45 Cît i-a venit la mîină și cît s-a potrivit,
A aruncat spre mine un fulger împlînzit !
Nu mi-a luat viața, averea. Am de gînd
Să mă și-ntorc, voi dacă îl biruiți rugînd.
Cumplită izbitură, dar e firesc atît
50 Cine-l trăsnește Joe să fie doborît !
La fel, a lui mînie cum și-o frîna mereu,
Prăpăd făcea cu lancea feciorul lui Peleu³.
Cînd chiar judecătorul fu bun, precum văzum,
De ce nu m-ar cunoaște și ușa ta acum ?
55 E drept, pe ușa voastră prea rar eu am intrat,
Dar și de asta numai destinul-i vinovat !

¹ Urmașii lui Atreus : Agamemnon și Menelau.

² Urmașii lui Tindar : Castor și Pollux. Toți au ținut unul
la altul.

³ Ahile.

- * Aveam pentru-al tău frate doar sentimente mari
Cu inimă înaltă vi i-am iubit pe lari ;
Al fratelui prieten, chiar dacă tu n-ai vrea,
60 Dreptate are-o parte din inimă să-ți dea !
Au, binefăcătorii, firesc, doar mulțumiri !
Fă bine, niciodată sperînd în răsplătiri !
Și zeii de se-ndură, aș vrea să-ți dau un sfat :
Să dai mai mult la alții decît ai căpătat !
65 Ai și făcut aceasta, cît știu, de mii de ori,
Și-ți sînt atîția oameni cu binele datori !
Dă-mi loc, o, Messalinus, și mie printre ei !
Aproțiați de tine să fie ochii mei !
Și de nu plîngi că Naso trăiește-atîta chin,
70 Deplînge-l dar că toate pe drept i se cuvin.

SCRISOAREA a VIII-a
CĂTRE SEVERUS

Și îți trimit salutul acesta, Naso, eu —
Severus, părticică a sufletului meu !
Să nu mă-ntrebi pe-aicea ce fac : de-aș spune tot,
Ai plînge, și mai bine să spun pe scurt, socot :
5 Purtăm mereu sub arme povara grelei vieți ;
Mereu aruncă getul din arcu lui săgeți !
Dintre atîți ce-și poartă exilul depărtat,
Și nu regret, eu singur mă aflu și soldat !
Aș vrea ca de la versuri nu mult să fi pretins,
10 Căci ți le-am scris, Severus, cu armele încins !

La Istru sau Danubiu avem întărituri,
O antică cetate cu preaputernici muri,
Și dac-ar fi să-i credem ce spun pe egisei ¹,
Aegissus a durat-o și-așa i-au zis și ei !
15 Cînd geții masacrară poporul cel odris ²,
Și-au năvălit pe urmă spre regele Cotys ³,
Acesta, lîngă faimă virtutea așezînd,
Sosi pe dat', o oaste cît pulberea-ncingînd,
Și-a căsăpît în cîmpul de luptă mii de vieți,

¹ Locuitorii din Aegissus (Tulcea de azi) — cetate numită așa după numele întemeietorului ei.

² Populație tracică.

³ Rege trac, poet, luptător, dătător de legi. Ovidiu îi adresează *Scrisoarea a IX-a* din cartea a doua a *Ponticelor*.

- 20 În sînge crunt lăsîndu-i pe vinovații geți !
O, tu, în evul nostru cel mai puternic crai,
În mîna ta un schiptru de glorie plin să ai !
Și, rege strălucite, acum ce-ai mai vrea ?
Și Roma și cezarul doar preamăriri să-ți dea !
- 25 Dar să nu-mi uit cuvîntul : pe lîngă-atîta chin,
Și cruntele războaie de capul meu se țin !
Pe cer în patru toamne Pleiadele-au suit,
De cînd de voi departe, la Styx am fost zvîrlit !
Nu vreau să spun, amice, că n-aș mai vrea de fel
- 30 Huzurul din Cetate, căci tot mi-i dor de el,
Dar totuși, dragi prieteni, îmi amintesc de voi,
De soața mea, și fiica în minte-mi vine-apoi,
Și parcă ies de-acasă și bat cu pașii mei
Strălucitoarea Romă cu farmecele ei :
- 35 Și portice, și teatre de marmur am zărit,
Și foruri vād, și Cîmpul lui Marte înverzit,
Canale, eleșteie, frumoasele grădini,
Și-un apeduct cu Apa de-a pururei virgini¹ !

- Cînd cele de la Roma cu gîndul doar le-ascult,
40 De cele de la țară nu am noroc mai mult :
Nu-mi pare rău de satul pelign², nici de grădini,
Plantate în înaltul colinelor cu pini,
Acolo unde Calea Flaminia de-o duci
Cu Clodia, acolo, se taie în răscruci ;³
- 45 O, pentru cine oare atît le-am îngrijit ?
Cu apă din fîntînă adesea le-am stropit,

¹ Vezi nota 1 de la *Tristele*, III, 12, 22.

² Ținutul de baștină al lui Ovidiu.

³ Calea Flaminia și Calea Clodia se întretaiau la podul numit Pons Milvius.

Va fi fiind acolo pomătul meu întreg,
 Dar fructele dintr-însul eu nu le mai culeg !
 Cum toate sînt pierdute și toate nu mai sînt,
 50 Ar vrea, aici, pribeagul un petec de pămînt,
 Ori, sprijinit în bîtă, în zilele adînci,
 Să pască oi sau capre suite sus pe stînci !
 O, ca să-mi uit durerea și multele nevoi,
 Aș vrea-n curbate juguri să mîn și getici boi,
 55 Aș învăța anume cuvinte din belșug
 Cu care ei se-ndeamnă cînd trag din greu la
 plug ;
 Aș arunca sămînța pe cîmpul răscolit,
 Ținînd de coarne plugul în glie potrivit ;
 Grădina mea plivindu-mi, sînt gata să asud,
 60 Și cînd va fi-nsetată din plin belșug s-o ud,
 Dar nu e cu putință, căci mă despart în van
 Abia un zid și-o poartă închisă, de dușman !
 Dar ție Ursitoarea, cîndva, în zile mari,
 La naștere, Severus, ți-a tors doar fire tari :
 65 Acum ești poate-n Cîmpul lui Marte, stai voios
 Sau poate șezi în Roma sub un portic umbros,
 Sau poate-n For, sau poate în Umbria ¹ tu mergi ;
 Pe Appiana Cale în carul tău alergi,
 Și poate rogi cezarul de-un alungat umil,
 70 Și vila ta albană ² să-mi fie de exil.
 Dar e prea mult, Severus : e bine să te-nfrîngi,
 Prealargile vintrele e bine să le strîngi !
 Să-mi dea un loc pe-aproape, făr' de războaie-n
 jur,
 Și-mi ia o mare parte din cite le îndur.

¹ La nord-est de Roma.

² Adică de lingă sau de pe muntele Alban — la sud-vest de Roma.

SCRISOAREA a IX-a
CĂTRE MAXIMUS

Scrisoarea ta, ce-mi spune de Celsus, că s-a stîns,
Îndată ce-am citit-o, am izbucnit în plîns...
Și vreau să-ți spun o vorbă de necrezut altdat,
Că parc-o silă știrea citind m-a apucat,
5 Nu mi-a venit — nu-mi vină asemenea cuvînt
Cu știre-așa de crudă, cît fi-voi pe pămînt !
Preascumpul chip prin față mereu-mereu i-l port,
Și parcă mai trăiește, deși de mult e mort !
Mi-l amintesc la glume mereu cum a sclipit,
10 Și-așa cinstit în fapte și bine cumpănit !

Și-mi vin mereu în minte, și-mi vin potopitor,
Momentele din noaptea cînd trebuia să mor,
Cînd casa mea izbită a fost cumplit, și cînd
S-a prăbușit pe capul stăpînului căzînd.
15 Cînd mulți mă părăsiră în ceasul cel fatal,
S-a dovedit prieten și nu adus de val ;
Mi-a plîns la-nmormîntare cu-atîta jale, și —
Cum fratele pe rugul de veci și-ar jelui —
Mă consola-n durere și-n brațe el m-a strîns,
20 Și singur pîn'la urmă cu mine a tot plîns ;
Și neclintit preabunul apărător stătea,
Să nu mă lase viața să-mi iau cu mîna mea !
Îmi tot spunea : „Așteaptă la zei un bun soroc,
De ce să mori cu gîndul că nu mai ai noroc ?“
25 Și-mi repeta într-una : „Nu despera atît,

Căci Maximus e-n stare să lupte orișicît.
Mă voi ruga de dînsul, necontenit, îți spun,
Mă voi sili cezarul odată să-l îmbun.
Și principele are un frate, și prin el

- 30 Voi stărui într-una și nu mă las de fel !
Cuvintele acestea ce-atît m-au alinat,
O, Maximus, ai grijă să nu se fi uitat !
El îmi spunea : „La tine acolo am s-ajung !“ —
De-l învoiai să facă un drum așa de lung —
35 Căci îți cinstea căminul cu gînd așa de bun,
Cum tu-i cinstești pe zeii pămîntului străbun.
E drept că mulți prieteni ți-a dat al lumii val,
Dar el a fost cu dîșii necontenit egal,
De-i drept că nu averea și neamul crește-n spor
40 Mărirea, ci prin cinste și spirit creator.
Îl plîng pe bietul Celsus și lacrimile-mi sînt
Doar lacrimile plînse de el pe-al meu mormînt !
Aceste versuri, Celsus, ți le închin, să treci
În conștiința lumii departe, pînă-n veci !
45 E tot ce-ți pot trimite de pe tărîmul get :
Mi-i singura avere talentul de poet.

S-aduc prinos parfumuri și vin, pe rug, nu pot,
Căci între rug și mine e universul tot !

- Dar, Maximus, cu tine mai bun ca zeii buni,
50 A-ndeplinit tot rostul cerut la-ngropăciuni :
Făcîndu-ți funeralii ca unui mare om,
Pe inima-înghețată el ți-a turnat amom¹,
Și ți-a-ngropat în cîmpul vecin iubitul scrum,
Din plin belșug stropindu-l cu lacrimi și parfum.
55 Pe morți dacă-i cinstește așa cum te-a cinstit,
Și eu, iubite Celsus, mai bine-aș fi murit !

¹ Balsam din planta cu același nume.

SCRISOAREA a X-a
CĂTRE FLACCUS

- Primește sănătate, o, Flaccus, dragul meu,
Dacă-ți mai pot trimite ceva ce n-am nici eu !
Secată-mi este vлага, și-abia, abia mă țin ;
Am obosit într-una mâncat de-acest venin !
- 5 Nu am dureri, de febră nu sînt cutremurat,
Și pulsul meu îmi bate la fel de regulat,
Dar gura-mi stă închisă, și silă mi-i adînc,
De cîte ori sosește și timpul să mîncînc...
Nimica nu-mi priește — de mi s-ar da mîncări
- 10 Culese din pămînturi, din ceruri și din mări !
Nectar și ambrozie, tot ce-i plăcut la zei,
Chiar de-ar veni Iuventa ¹ să-mi dea cu mîna ei,
De-aș fi chiar cu aceste mîncăruri ispitit,
Le voi simți tot grele în pîntecul lihnit !
- 15 Sînt prea adevărate aceste socoteli :
Se poate să se creadă că-s simple aiureli,
Delicii rafinate s-ar crede, orîșicum,
Căci asta-mi mai lipsește în starea de acum ;
De ele aibă parte acei ce vorbe-au scos
- 20 Că-i prea puțin cezarul pe mine mîncînc...
Nici somnul, întremarea sărmanilor plăpînzi,
De loc nu mă-ntremează venind cu pașii blînzi !

¹ Zeița tinereții. Romanii reprezentau unele noțiuni abstracte (ca tinerețea, înțelepciunea, concordia) în chip de zeitate cu același nume.

- De veghe stau — de veghe stă și durerea mea :
Pământul de osîndă mi-o face și mai grea !
- 25 De m-ai vedea, o, Flaccus, nu m-ai cunoaște azi ;
M-ai întreba : „Dar unde-i culoarea din obraz ?“
Ca ceara cea curată eu sînt îngălbenit,
Și-abia-mi mai curge-n vine un sînge veștejit !
Nu sufăr doar atîtea, o, vai, de capul meu,
- 30 Jertfindu-i pline cupe divinului Lyeu,
Căci beau aici doar apă ; de prînzuri nu mai zic !
În Geția aceasta noi nu găsim nimic !
N-a fost nici Afrodita să-mi ia puterea mea :
În paturile triste nu se coboară ea...
- 35 Nici apa nu-mi priește, nici locul dat în plean,
Însă mereu mă roade mai rău al meu alean ;
Cumplita mea durere nicipînd n-ar înceta,
Și tu și bunul frate de nu m-ați ajuta !

- Scăparea navei mele în mîna voastră stă :
- 40 Voi, sprijinul ce nimeni pe lume nu mi-l dă.
Cu ajutorul vostru, o, fiți-mi de folos
Cît va mai fi cezarul pe mine mînios !
Să-și moaie, nu să-și curme mînia, bunul zeu,
Voi doi la ziii voștri să vă rugați mereu.

CARTEA A DOUA

SCRISOAREA I

CĂTRE CAESAR GERMANICUS

- Triumful lui Tiberiu ¹ l-am auzit și eu
Aicea, unde Notus răzbate-așa de greu !
O, nu-mi plăcuse țara acestei Sciții Mici,
Acuma însă parcă nu mi-i urît aici !
- 5 Azi, nourii tristeții s-au dus, s-au risipit :
În fine,-o zi senină și eu am mai trăit.
Chiar dac-ar vrea cezarul, ca, trist mereu, să mor.
Dar bucuria asta a fost a tuturor !
Spun zeii, la altare cînd închinare dăm,
- 10 Vioiși să fim, tristețea uitării s-o lăsăm !
Chiar de n-ar vrea cezarul, dar eu mărturisesc,
Că bucuria asta deplin o-mpărtășesc !
Cum, după ce dă Joe o ploaie bună, și
Chiar brusturii au voie prin ierbi a răsări,
- 15 Și eu — o buruiană lipsită de folos —
Adeseori mă bucur de cerul luminos !
Și-a mea e bucuria cezarului iubit :
Doar mi-am luat dintr-însa ce mi s-a convenit !
Mărire ție, Faimă ! Aflat la geți în val,
- 20 Am urmărit cu gîndul cortegiul triumfal !
Și am aflat că nații veniră-n spor gigant,
Spre a vedea la față ilustrul comandant,
Și Roma ce-nconjoară pămîntul, de-obicei,
Pe oaspeți nu-i cuprinse cu zidurile ei !

¹ Sărbătorit în anul 13 e.n., în urma izbînzilor repute în Panonia, Dalmația și Iliria.

- 25 Și iarăși de la Faimă aflat-am cum apoi
 Austrul adusese imens potop de ploi,
 Dar soarele pe urmă zîbind pe cerul sfînt
 A fost lumină-n ceruri, lumină pe pămînt,
 Și că învingătorul, spre faima lui apoi,
- 30 A răsplătit cu daruri mulțime de eroi
 Ce-l aclamau. Punîndu-și veșmîntul strălucit,
 Pe vetrele preasfinte tămîie a jertfit.
 Jertfi apoi Dreptății ¹ părintelui, deci dar,
 Ce-n cugetul lui poartă mereu al ei altar !
- 35 De-atîtea aclamații și cerul tremura !
 De trandafirii roșii în cale plin era !
 Trec în argint lucrute cetăți, și trec pălănci,
 Și trec cu luptătorii îngenuncheați sub lănci
 Și trec și munți, și rîuri, pășuni, ² și trec păduri,
- 40 Și cu săgeți de-a valma trofeie trec, armuri,
 Și Forul strălucește în soarele urcînd :
 Lucește-acoperișul de aurul trecînd ;
 Cu lanțuri la grumazuri trec comandantii prinși,
 Așa de mulți — o oaste formează cei învinși —
- 45 Mai toți primind iertare ; și Bato ³ cel funest,
 El spiritul și trupul războiului acest !
 De ce să nu mă ierte, el, zeul între zei,
 Cînd mîna lui îi cruță pe inamicii ei ?
 Și iată, se mai spune, Germanicus ⁴, apoi,
- 50 Despre cetăți grozave trecute în convoi,
 Căci n-au putut să-nfrunte a' tale izbituri,
 Nici metereze, arme, și nici ridicături !
 Ani mulți să-ți deie cerul ! Și, iată, n-ar fi rău
 Să-ți fie viața lungă cît e curajul tău !

¹ Zeiței *Dreptății* August îi făcuse o statuie într-un templu de marmură.

² Toate acestea erau reprezentate în tablouri care însoțeau carul triumfal.

³ Căpetenia răsculaților din Panonia.

⁴ Germanicus luase parte la războiul din Panonia și Iliria. Era mult iubit de soldații săi și de popor.

- 55 Profeti sînt doar poeții ! Rugîndu-mă și eu
Enigme-n viitoruri mi-a dezlegat un zeu :
Cu caii de podoaba strălucitoare grei,
O să te-aclame Roma urcînd către *Tarpei* ¹ !
S-o bucura cezarul de-al tău urcuș pe căi,
60 Așa precum de dînsul s-au bucurat ai săi !
Ascultă-mi profeția și n-o uita apoi,
Tu mare între tineri prin togă și război !
Și însumi eu triumful în versuri am să-l pun ²
De-oi izbuti necazuri atîtea să răpun,
65 De n-oi pieri în sînge sub scitice săgeți,
Sau de nu-mi taie capul vreunul dintre geți !
Cît eu trăiesc, de capeți cununa cu splendori.
Că eu am fost, vei spune, profet, de două ori.

¹ Pe Capitoliu. Tarpeia este numele fetei care a dat drumul sabinilor în Capitoliu.

² Poetul a compus un poem în care glorifica victoriile lui Tiberiu. Luorarea nu s-a păstrat. Ovidiu nu a mai apucat și triumful lui Germanicus, prezis de el.

SCRISOAREA a II-a
CĂTRE MESSALINUS

Eu, Naso, alungatul la cruntul Euxin,
Eu, cel ce venerasem de mult al tău cămin,
Trimit, ca altădată acas', când s-a putut,
Și de la crunta țară a geților, salut!

5 De te-a cuprins vreo teamă văzînd cine ți-a scris,
Și nu-i citi scrisoarea: „Vai mie!“ eu mi-am
zis!

Citește-o și ascultă-i îndureratul glas,
Altfel aceste versuri tu le alungi de-acas'!
Să fi rîvnit cu mîna la stele, la ce bun?

10 Nici să ridic, și Ossa¹, pe Pelion² s-o pun!
Cu Encelad³ în luptă cum poți să te măsoari,
Cu zeii pe pămînturi atotstăpînitori?
Nici mîna n-am întins-o precum cîndva Tideu⁴
Cu lancea îndrăzneată să fi țintit vreun zeu!

15 E grea a mea greșeală și multe mi-a atras,
Dar în păcat, cu dînsa, pe alții nu i-am tras!
Și dacă pe dreptate ai vrea să fiu numit,

¹ Munte în Tesalia.

² Alt munte în Tesalia, cu aspect pitoresc, locuit de centauri.

³ Unul dintre giganții care, răsculîndu-se împotriva lui Zeus, a vrut să pună Pelion peste Ossa, pentru a ajunge în cer.

⁴ Diomede, fiul lui Tideu, a rănit sub zidurile Troiei pe Venus.

- O, Messalinus, spune-mi sfios și zăpăcit !
 E drept, după fireasca mînie nu-i ușor
 20 Să-mi fii chiar tu acuma de bine priitor,
 Pe tine te jignește — și asta e destul —
 Cînd cineva s-atinge de-un om din neamul Iul¹ !
 Amenințat de tine, cu grele răni să gem,
 Mărturisesc că totuși de tine nu mă tem !
 25 Ahemenid² de-o navă a fost salvat la greu.
 A fost salvat Telefus de fiul lui Peleu !
 O, și pîngăritorul altarelor, mișel,
 Se roagă chiar de zeii cei profanați de el !
 Ți-i teamă de pericol, și asta s-ar putea,
 30 Dar nu pe ape line se află nava mea !
 Prudenți mai fie alții, păzească-se oricît,
 Eu nu pot fi de nimeni mai tare amărit !
 Cînd undele sărate te duc spre-adîncul lor,
 Te-agăți de stînci, dar iată, un spin ți-i salvator !
 35 De-o urmărește uliul în urma ei zburînd,
 Și-n sîn ți se ascunde columba tremurînd !
 La casa cea vecină se-ascunde uneori
 Cînd fuge, căprioara, de cîini urmăritori !
 Îndură-te de plînsul celui din țară scos !
 40 Ascultă, Messalinus, de glasul lui sfios !
 Du-mi zeilor rugarea, tu, ce te-nchini la ei,
 Ca zeului ce tună în stîncă, la Tarpei !
 Fii glasul meu la dînșii³, deși e tare greu !
 Pierdută-i orice cauză purtînd numele meu !
 45 Aproape mort departe și înghețat de frig,
 Salvat voi fi eu poate prin tine, ce te strig !
 Acuma e momentul să folosești, îți spun,

¹ De la Iulus, fiul lui Enea, din care pretindea că se trage August.

² Tovarăș de drum cu Ulise, uitat de acesta în insula ciclopilor și salvat de Enea.

³ Desigur că este vorba de membrii familiei lui August.

Credința ce-ți arată un principe preabun !
Ridică-mă, talentul strălucitor punînd,
50 Ce-a apărât atîția de spaimă tremurînd !
Arată-ți elocvența, te rog, să nu mă lași !
Ea și-a aflat în tine un strălucit urmaș !

O, nu spre apărare talentul să ți-l pui,
Căci, ce să aperi, oare, cînd adevăru-l spui ?
55 Vedea-vei tu de-i bine să spui că am greșit,
Sau dacă despre asta, nu trebuie-amintit :
De ce s-atingi degeaba o rană fără leac ?
O rană cum e asta se simte pînă-n veac !
Dar, glas al meu, tăcere... Hai, uită-te, cuvînt !...
60 Aș vrea să-mi pun eu însumi cenușa în mormînt !
Ca totuși să mă bucur de cît mi-a dăruit,
Vorbește-așa de parcă nimic n-aș fi greșit ;
Cînd și-o-mblînzi cruntețea privirii zeul sfînt
Ce zguduie atîtea popoare pe pămînt,
65 Să-l rogi să nu mă lase la geți, pe mîna lor :
Pentru exil să-mi deie alt loc, mai priitor !

Prielnică e clipa ! El vede răspicat,
O, Roma mea, ce tare prin el te-ai ridicat !
Soția lui păzește cu cinste pat și tron,
70 Iar fiul lui lărgeste imperiul auson !
S-a întrecut pe sine Germanicus în spor !
Puternic este Drusus și-atoatesăritor !
Iar toți ceilalți ai casei, nepoate și surori,
La sănătate astăzi sînt toți înfloritori !
75 Înfrînți au fost în luptă peonii ¹, de latini !
Și biruiți sînt astăzi muntenii dalmatini ;
Și-a mai avut cezarul și alte mulțumiri,

¹ Locuitori din Paconia — ținut în nordul Macedoniei.

- Suridă-ți și cezarul și zeii din Înalt !
Pe zeul cu dreptate pe mine mînios,
110 Tu roagă-l să mă mute din Pontul viforos !
Nu-i simplu, dar virtutea se-arată doar la greu :
Te-oi preamări de-a pururi, mîntuitor al meu !
Știi bine, Messalinus : nu trebuie rugat
Nici Polifem ¹ din Etna, și nici vreun Antifat ²,
115 Ci-l rogi pe un părinte și iertător și blînd,
Ce îl aude lumea adesea doar tunînd,
Și suferă cînd poate aduce supărări,
Și-i trist cînd trebuiește să samene-ntristări ;
Dar vina mea, se vede, învinse calmul său,
120 Și i-a crescut mînia așa cum vezi de rău !
Fiindcă mă desparte, la zei ca să 'fi mers,
Cu mări și cu pămînturi, întregul univers ;
Fiindcă pîn'la dînșii eu a veni nu pot,
Du-mi ruga și te roagă și tu, ca sacerdot ;
125 De nu te temi, încearcă-ți norocul prin rugări !
Eu cel pățit o dată, mă tem de orice mări.

¹ Vestitul ciclop de care Ulise și însoțitorii lui au scăpat prin înșelăciune : l-au îmbătat și i-au ars singurul ochi pe care îl avea în frunte.

² Regele lestrigonilor, oameni sălbatici, de care abia a putut scăpa Ulise cu o singură corabie, din unsprezece oîte avea.

SCRISOAREA a III-a
CĂTRE MAXIMUS

- Tu, ce cinstești un nume ilustru, virtuos,
Și nici nu-ți lași talentul să-ți fie mai prejos ;
Tu, pînă-n ceasul morții de mine preacinstit —
Căci nu e decît moarte exilul meu cumplit —
- 5 Pe-un om mîncat de chinuri nerespingîndu-l dar,
În secolul acesta, tu faci un lucru rar !
Rușine adevărul îmi este să-l divulg,
Dar nu-i prietenie cu nici un scop, la vulg !
Pun, înaintea cinstei, meschine socoteli ;
- 10 Credința lor, cît soarta cu ale ei boieli ;
Și unul la o mie să creadă s-ar putea
Că ar avea virtutea vreun preț decît prin ea !
Ce-nseamnă fapta bună cînd vreun folos nu
tragi ?
- Îți pare rău, degeaba ca prostul să te bagi !
- 15 Folos din fapta bună măcar un pic să ai,
Căci altfel, pe degeaba, n-o să ridici un pai !
Cu gîndul la foloase stă fiecare și
Pîn' la un ban socoate cam cît îi va ieși.
Prietenie sfîntă ce numa-n ceruri stă,
- 20 Ca curtezană, astăzi numai pe bani se dă.
De-aceea dar, într-una mă mir, te fericesc,
Că nu te-ai dus de rîpă cu viciul cel obștesc !
Cînd n-ai noroc, toți ochii de tine și-i astup !
Cînd tună și-i pericol de fugă toți o rup !

- 25 Puteam și eu atîția prieteni să-mi adun
Cînd pînzele purtate erau de vîntul bun !
Dar cum îmi umblă nava strivită-n sus și-n jos,
M-au părăsit pe ape sub vîntul nouros !
În frunte ești exemplu prietenilor mei !
- 30 Tu mi-ai purtat de grijă cu alții doi sau trei !
Și tu ai fost întiul prin asta să te-nalți
Să dai mereu exemplu, prin asta, și la alți !
N-ai căutat răsplată, o, Maximus, și-ți spun —
Decît doar bucuria de om cinstit și bun !
- 35 Așa crezi tu, amice, și-așa e și frumos :
Doar pentru sine are virtutea vreun folos !
Cînd omul, bietul, cade în suferințe lungi,
Tu știi că e rușine din prag să ți-l alungi !
S-apuci pe sub bărbie truditul-notător,
- 40 Nu să-l împingi, să piară în groaznicul zăpor !
O, dacă vrei de viața aceasta mă desfac,
Dar poartă-te, amice, ca ruda lui Eac¹ !

La Styx pe Pirithous l-a însoțit Teseu :
Atîta de aproape de Styx mă aflu eu !

- 45 Nu-l părăsi Pilade, deși nebun Orest :
O, doar o nebunie mi-a fost păcatu-acest !
Ajută-mă, amice, și tu, spre faima ta,
Și ca și cum pe tine deplin te-ai ajuta !
Dacă mai ești și astăzi precum te-am cunoscut,
- 50 Curajul în viață de nu l-ai mai pierdut,
Cu cît mai neagră-i soarta, și tu te zbați pe-atît,
Să nu te vezi deodată sub dînsa doborît !
Doar c-un vrăjmaș puternic eroic vei lupta !
Același lucru strică și poate ajuta !

¹ *Eacus* — regele insulei Egina ; trecea drept un judecător foarte drept. După moarte a devenit judecătorul sufletelor din Infern. Era tatăl lui Peleu și deci bunicul lui Achile. Ovidiu face aluzie la prietenia eroului cu Patrocle.

- 55 Zeiței¹ ce aleargă pe-o roată nu-i frumos
Să-i mergi mereu în urmă, o, tânăr virtuos !
Tu, Maximus, ești tare, eu tare nu mai sînt !
Du-mi nava, cum se află, avariata-n vînt !
Ruina zguduită de negrele furtuni
- 60 Se sprijină și-acuma pe umerii tăi buni !
La început asupra-mi și tu te-ai năpustit
Și nu mai blînd ca zeul pe care l-am jignit ;
Deplin împărtășit-ai și tu atuncea dar
Năprasnica durere a marelui cezar ;
- 65 Dar, Maximus, îndată m-ai și compătimit,
Aflînd și tu pe urmă cum m-am nenorocit,
Și-atunci mi-ai scris, și-avut-am o mîngîiere eu,
Spunîndu-mi că se poate îndupleca și-un zeu !
Văzut-am prietenia cea lungă ce-ncepu
- 70 Cu vreme înainte de a te naște tu :
Cu toți ceilalți prieten cu timpul te-ai făcut,
Dar, Maximus, cu mine prieten te-ai născut :
Te-am sărutat în leagăn fiind ! Căminu-ți sfînt
Era și-al meu, și astăzi povară veche-ți sînt !
- 75 Părintele tău, floarea cuvîntului latin,
A cărui fire-aleasă n-a strălucit puțin,
M-a învățat talentul să-mi cresc și să nu stau,
M-a învățat ca versul renumelui să-l dau !
Și fratele, aproape că nici n-aș ști să spun
- 80 De cînd m-am prins prieten cu el, așa de bun,
Dar dintre cîți prieteni pe lume îi ascult,
Eu te iubesc, amice, pe tine, cel mai mult !
Ai stat de mine-alături și-n cel din urmă rînd,
Și m-a văzut atuncea Italia plîngînd !
- 85 Atuncea tu cu grijă, ținînd minte,-ai întrebat,
De-i drept ce spune lumea despre al meu păcat ;
Și eu în clipa tristă n-am spus nici da, nici nu,

¹ Zeița norocului.

Dar împietrit de groaza ce-atuncea mă pierdu ;
Și lacrimile mele alunecau în jos,
90 Zăpezi topite-n boarea Austrului ploios !
Țin mînte toate astea, și-ncredințat rămîi
Că poate fi iertată greșeala cea dintii !
De-aceea tot prieten de-atîta timp te am,
Punînd ruinii mele alinător balsam,
95 Și de mi-i dată ziua de binecuvîntări,
Eu îți ridic de bine o mie de urări,
Și o să-ți spun dorința din sufletul tău chiar :
Măicuța sănătoasă să-ți fie și cezar —
Căci mi-amintesc că astfel te auzeam dorind
100 Cînd te rugai tămîie pe vatră răspîndind,

SCRISOAREA a IV-a
CĂTRE ATTICUS

Eu, Naso, de la Istru trimit acest cuvînt
Lui Atticus, amicul de care sigur sînt !
Îți mai aduci aminte de-un om pe veci pierdut,
Sau zelul de prieten, trudit, ți-a mai scăzut ?

- 5 Nu pot să fie zeii din cer așa de cruzi,
Să nu mai vrei, amice, de mine să auzi !
Parcă aievea-n față îmi stai între ființi,
Mereu te văd cu ochii truditei mele minți !
Am dezbătut atîtea idei înalte-n preț ;
10 Știut-am caldul farmec al tonului glumeț ;
Trecea năvalnic timpul prea scurt, parcă zbura !
O, timpul decît vorba mereu mai scurt era !
Frumoasei tale critici mă supuneau cu drag,
Cînd Muzele iar versuri îmi aduceau șirag !
15 Să-ți placă — doar cu asta vroiam să mă aleg,
Căci întrupai și gustul poporului întreg !
De-atîtea ori în scrisu-mi am șters, am revenit,
Cînd îmi era poemul de pilă netezit !

- Prin For, pe sub portice, atîta am umblat,
20 Pe străzi și-n amfiteatre alătura am stat !
O, ne-am iubit, amice, precum la vremea lor
Urmașul lui Eacus și cel al lui Actor ¹ !

¹ Unchiul lui Patrocle.

- Și n-o să uiți acestea nicicînd, chiar dac-ai vrea,
Și pînă și din apa uitării ¹ dac-ai bea !
- 25 Cînd zilele de iarnă mai scurte poate-or fi,
Și nopțile de vară cumva se vor lungi,
În Pont cînd n-or fi geruri și-n Babilon călduri,
Cînd călinața, boarea de trandafiri verguri
Din Pestum ², i-o întrece — o să mă uiți și tu !
- 30 Nu-i chiar atît de negru destinul meu acu,
Dar grijă ai, credința nicicînd să nu-mi deszici,
Să nu se îplinească cuvîntul scris aici !
Cu neclintită vrere, te rog, de nu ți-i greu,
Pe vechiul tău prieten, tu apără-l mereu !

¹ Lete.

² Oraș în sudul Italiei vestit prin frumusețea grădinilor
și de trandafiri.

SCRISOAREA a V-a
CĂTRE SALANUS

- Eu, Naso, lui Salanus de bine mă închin,
Și versuri inegale din partea mea îi vin,
Și singura mea vrere ar fi să tot trăiești,
În plină sănătate mereu să le citești !
- 5 A ta bunăvoință, în timpul nostru bun
Ce nu mai e aproape, mă face să ți-o spun —
Deși n-am fost prieteni prea tare în trecut —
Aud că plîngi cu jale norocul meu pierdut !
Cînd versurile mele din Pont ți s-au adus,
- 10 Se zice că doar vorbe de bine ai fi spus,
Și ai voi cezarul să fie iarăși blînd,
Și dac-ar ști, Salanus, s-ar domoli curînd !

- Din inimă pornit-a cuvîntul de neșters,
Și cu atît mai tare la inimă mi-a mers ;
- 15 Dar, învățat prieten, nu plîngi, pe drept cuvînt,
Că-s alungat din țară ci locul unde sînt !
Nu-i loc în lumea asta, să zic, mai pe deplin
De pacea lui Augustus atîta de străin !
Fac versuri printre lupte aici, și-așa mă zbat
- 20 Și tu găsești în ele ceva de lăudat !
Talentul sec mi-l lauzi cu gîndul bun al tău,
Și vrei să faci un fluviu dintr-un sărman pîrău ;
Îmi plac aceste vorbe și cît de mult aș vrea
Să-mi placă și mai tare, în întristarea mea !

- 25 Mi-i mulțumit talentul, adeseori, de el,
 Când șlefuiesc în versuri vreun lucru subțirel ;
 Cum știrea cu triumful sosi și-n aste zări,
 Mi-am măsurat talentul cu-asemeni încercări,¹
 Și-am încercat degeaba cu slabele-mi puteri :
- 30 Nu pot pe umeri duce asemenea poveri !
 Doar bunu-mi gând primească cuvîntul bun ce-ai
spus,
 Căci lucrul meu pierit-a de subiect răpus !
 Și dacă la ureche ți-ajunge cartea mea,
 Eu mult te rog, Salanus, ai grijă tu de ea :
- 35 O, știi, și fără asta în ajutor i-i sta,
 Dar te și rog să crească bunăvoința ta.

- De laudă nu-s vrednic, dar sufletu-ți senin
 Ți-i alb ca albul lapte, ca un omăt virgin !
 De laudă mai vrednic, o, cine poate fi
- 40 Când tu, prin elocință, lucești în plină zi ?
 Și te-a luat cu dînsul la studiu, soț de har,
 El, primul dintre tineri, Germanicus Caesar ;
 Din anii cei mai tineri pe el l-ai cucerit
 Cu firea și talentul înalt, deosebit !
- 45 Întîi, cînd te aude vorbind, te-ascultă dus.
 Și îi îndemni cuvîntul apoi, să zboare sus !
 Și-i amuțește glasul deodată ! Ai tăcut —
 Tăcere dintr-o dată în preajmă s-a făcut !
 Crescînd ca un luceafăr de ziuă, din genuni,
- 50 S-a ridicat cel vrednic de Iul și de străbuni :
 Știi c-o s-auzi îndată un orator grăind,
 Tăcut cum stă-n picioare și toga potrivind !
 Și-ndată ce se trece răgazul potrivit,
 Vei spune pe dreptate că zeii s-au rostit,

¹ Scriînd poemul de gloriificare a victoriilor lui Tiberiu.

- 55 Și-atunci vei spune : „Iată, cuvîntul lui e demn
De nalta lui nobleță de principe solemn !“
Cînd lui îi placi, cînd aște cu fruntea ai simțit,
Mai iei în mîini și cartea unui nenorocit !
Toți cei uniți prin cuget se caută firesc ;
- 60 Sînt toți uniți, de-a pururi, prin tot ce făuresc ;
Spre lupte-i tras soldatul, plugarul spre ogor,
Vislașul spre al mării noian clătinaător ;
Pieridele ca mine iubindu-le ardent,
Sîntem uniți, Salanus, prin gust și prin talent ;
- 65 Deși deosebite în înțelesul lor
Ni-s cărțile din vîna aceluiași izvor :
Tu porți în mîină tirsul¹, eu laurul, apoi
Entuziasmul însă ne leagă pe-amîndoi !
De-mi pui cu elocința în vers mai vii simțiri,
- 70 Cu versul, elocinței dau stilului sclipiri !
Deci bine spui, prin artă fiind îngemănați,
Să stăruim printr-însa să dăinuim legați !

Cel de la care-ți vine întreaga cinste, spun,
Pîn'la mormînt rămîină prietenul tău bun !

- 75 Ca să ajungă-al lumii întregi conducător,
Eu mă unesc cu ruga întregului popor.

¹ Baston purtat în mîini de bacante ; avea în vîrf un fruct de brad și era înconjurat pînă jos cu viță-de-vie.

SCRISOAREA a VI-a
CĂTRE GRAECINUS

- Eu, Naso, alungatul la Pontul Euxin,
Cu jale, azi, prin versuri de bine mă închin !
Epistola îmi esto acuma glasul meu,
Și-atunci cînd n-oi mai scrie, voi amuți și eu.
- 5 O, iară, înfierîndu-mi și tu greșeala mea,
Îmi scrii că nici nu sufăr atît cît trebuia !
Nu mă sfădi prea tare, căci recunosc ușor :
Dojana ta e dreaptă, dar vine tîrziu.
- O, de-mi spuneai la vreme cum să evit genuni,
- 10 Cînd mă-ndreptam cu nava spre munții Cerauni¹!
Acum, după furtună, la ce mi-i de folos,
Să știu de era bine să merg în sus sau jos !
Mai bine-i, o, Graecinus, unui înotător
În valurile mării să-i vii în ajutor !
- 15 Cezarilor să placă spre fapte-al tău avînt,
Precum îți este vrerea în cuget și cuvînt !
Măicuță, și soție, și frați, și tuturor,
Le fie fapta bună spre sănătatea lor !
Rușine pentru tine ar fi mereu, mereu,
- 20 Să nu-ți ajuți, Graecinus, prietenul la greu !
Rușine-ar fi să șovăi, să lași un biet sărman,
Să părăsești o navă aflată în orcan,

¹ Munții Ceraunici, așezați pe coasta Epirului, ieșeau în Marea Adriatică printr-un promontoriu primejdios pentru nave.

Iar tu, în voia sorții, cum vînturile bat,
Prietenul durerii să-l lași și renegat!

- 25 N-ar fi avut prin timpuri așa adînc ecou
Oreste și Pilade, Teseu și Piritou!
Sînt preamăriți pe scenă văzuți de-atîtea ori!
Trecutul îi admiră și secolii viitori!
Ești demn ca neuitarea alături să-ți stea
- 30 Și-o să-ți arăt, Graecinus, recunoștința mea:
Și tu de-mi vei întinde o mîină de-ajutor,
Prin timpuri fi-vei vrednic și tu de faima lor!
Dacă-mi vor fi distihii aceștia trăitori,
Te-or pomeni, Graecinus, și secolii viitori!
- 35 Dar vezi, această grijă să țină cît mai mult,
O, nu-l uita, Graecinus, pe Naso, în tumult!
Deși e vînt pe mare și vîslă-ar trebui!
Dă pinteni să se-ndemne fugarul și mai și!

SCRISOAREA a VII-a
CĂTRE ATTICUS

Din Geția barbară venind scrisoarea mea,
Întîi de sănătate să ți se-nchine vrea!
Pe urmă, mult mi-ar place să știu cum mai

trăiești

- Și cît se poate dacă la soarta-mi mai gîndești!
5 Nu mă-ndoiesc, dar chinuri atîtea mă dobor,
Și-adesea și degeaba devin bănuitor!
De temerile grele mă iartă în sfîrșit:
De ape liniștite se teme cel pățit!
Un pește prins o dată cu undița, să juri,
10 Cîrlig de bronz găsește în orice-nghițituri!
Crezînd că-i lup, un cîine zărit, fără temei,
Mioara o să fugă de salvatorul ei!
Un trup rănit de-o umbră atins va palpita!
Cînd ești bolnav de spaimă, te temi de

umbra ta!

- 15 Și eu, cînd de atîtea săgeți am fost străpuns,
Ca să mă tem de toate în stare am ajuns.
Prea bine știu: de-acuma norocul blestemat
Va merge înainte pe drumul apucat!
O, știu, au grijă zeii să n-am noroc de fel,
20 Și grijă au, norocul să nu-l întorc altfel;
Deși e nestatornic, norocul cînd îl ai,
Să-mi faci rău, de mine, cum văd, se ține scai!
Mă crezi? Nu mint, știi bine, nicicînd și
nicăiri:

Necazurile mele nu sînt închipuiri!

- 25 Afla-vei cîte spice se află-n Cinefii¹,
 Cît cimbru înflorește pe Hibla, sub tării,
 Și cîte aripi vînturi despică înspre zări;
 O, mai curînd afla-vei cîți pești înoată-n mări,
 Decît să-mi știi noianul de rele cîte sînt,
- 30 Necazuri îndurate pe mări și pe pămînt!
 N-o să găsești pe lume ca geții neam barbar,
 Și totuși de-a mea jale și geții plîng amar!
 O, dac-aș scrie răul ce-l am a-l ispăși,
 O *Iliadă*-ntreagă din toate ar ieși!
- 35 Nu mă păzesc de tine fiindcă frică mi-i,
 Căci, Atticus, știi bine ce mult la mine ții!
 Ca toți nenorociții mă tem, și nu aș vrea;
 Închisă bucuriei de mult e ușa mea!
 De mult doar cu durerea eu sînt obișnuit
- 40 Așa ca stînca roasă de val, neconținut;
 Pe trupul meu de-acuma de mult nu este loc
 Să-mi facă răni mai multe cumplitul nenoroc!
 Nici Via Appiana nu s-a tocit sub roți,
 Nu s-a tocit nici fierul de plug, dacă socoți,
- 45 Așa cum tristu-mi suflet de suferinți s-a ros!
 Și nu găsesc alinul să-mi fie de folos!
 Cu poezia alții doar glorie-au avut:
 Pe mine însă harul poetic m-a pierdut!
 Curată-mi era viața de mult, dar astăzi zic
- 50 Că asta nu mai poate s-ajute la nimic!
 Prieteni pentru alții purced a încerca,
 Dar pentru mine astăzi nu-i cine se ruga!
 La un necaz, de față cînd ești, e mai ușor:
 Dar eu lipseam în ceasul acela-ngrozitor!
- 55 Cezarul și cînd tace, te simți înfiorat;
 Dar vorbe aspre mie atunci mi-a aruncat!

¹ *Cinyphius* — pe malul fluviului Cinyps, care se varsă în Mediterană, fertilizînd pustiul libian.

- Mai dulce-i chiar exilul cînd pace e în jur :
M-a chinuit pe ape sălbatecul Arctur¹ !
Și navele mai bine plutesc pe-un calm noian :
60 Și eu pe mări gemut-am, și-acel itacian² !
În loc să mă ajute pe mări — precum văzum,
De toate mă prădară chiar soții mei de drum !
Dureri în țări mai blînde chiar și-n exil par
mici,
Dar nu se află țară mai tristă ca aici !
65 De-aș fi măcar aproape, într-un vecin pămînt !
Sfîrșește universul aicea unde sînt !
Au pacea ta, goniții din orice orizont,
Cezare, dar dușmanii pîndesc la porți în Pont ;
Aduce lucrul gliei doar bucurii oricînd ;
70 Din cauza lor plugarii să are nu au cînd !
Vibrează trup și suflet într-un mai blînd
climat :
Înțepenit sub geruri e-acest pămînt sarmat !
De fapt nici apa dulce noi n-o invidiem :
Aici, în Pont, doar apă din bălți sărate bem !
75 Lipsește tot, dar biata de inimă a mea
Și trupului putere a izbutit să-i dea !
Cu încordare multă ridic povara azi,
Dar dacă nu ești tare va trebui să cazi !

- Eu unul sper, și asta mi-i reazim în tumult,
80 Că n-o ținea mînia cezarul și mai mult !
Puțini sînteți, dar totu-i adînc mulțumitor :
Cu chinurile mele credința v-o măsor !
Du-mi înainte nava, pe volburi, ușurel !
Să-ți aperi și amicul, dar și ce crezi de el !

¹ Stea numită a Văcarului. Uneori denumește întrecaga constelație în care se află.

² Ulise.

SCRISOAREA a VIII-a
CĂTRE MAXIMUS COTTA

Primit-am efigia mărișilor cezari,
Ce mi-ai trimis-o, Cotta, aicea la barbari,
Dar ți-ai făcut și darul deplin, în bunu-ți gând,
Pe Livia cu dînșii o dată trimișind!¹

5 Metal inform odată, argintul iată ce-i:
E-acum merit să-i poarte în efigii pe zei!
Sînt fericit că-n locul imenselor comori
Mi i-ai trimis pe zeii acești strălucitori!
Sînt fericit că-n față mi s-au ivit tustrei:

10 O, parcă-i văd aievea și că grăiesc cu ei!
Ce dar măreț, o, ceruri: acasă parcă sînt
Nu în adîncul lumii, la margini de pămînt!
O, parcă încetasem nădejde să mai trag,
Să mai privesc cezarul cu chipul lui cel drag,
15 Să mai salut iar zeul! N-aș fi avut, deci dar,
Nici chiar întors acasă, un și mai mare dar!
Ce-mi mai lipsea? Palatul să-l mai și văd,
sau ce?

Fără cezar, palatul nimica doar nu e!
Privind cezarul, Roma printr-însul o-nșelegi,
20 Căci el e doar icoană a patriei întregi!

Mă-nșel acum, sau fața i-i mînioasă chiar?
La mine se încruntă, mă amenință iar!

¹ Prietenul său, Cotta Maximus, îi trimisese o monedă de argint cu efigiile lui August, Tiberiu și a Liviei.

- Fireasca-ți răzbunare ți-o uită mai curînd,
Erou, ce nu te-ncape o lume și-un pămînt !
25 Ci iartă-mă, făclie a veacului în mers !
Ne ai pe noi în seamă și-ntregul univers !
Pe zeii ce sînt gata oricînd a te-asculta,
Pe patria mai scumpă decît viața ta,
Pe soața ta, simbolul măreței potriviri,
30 Și singură cu tine egală-n străluciri ;
Pe fiul ce în fire nu are nici un rău,
Și-ar zice orișicine că este fiul tău,
Și pe nepoții vrednici de tată și bunic,
Ce îndrumați de tine nicicînd nu te dezic.
35 O, cît de cît exilul să-mi fie îndulcit !
Nu mă lăsa, cezare, lîngă barbarul scit !

- Iar tu, cezar, urmașul cel drept al lui Cezar,
De nu te mîinii, ruga ascultă-mi-o, deci dar :
Germania cumplită, mă rog, noroc să ai,
40 Să te urmeze-n lanțuri în mîndrul tău alai !
Părintele cît Nestor la ani doresc a-ți fi,
Iar mama cît sibila din Cumae¹ de-ar trăi,
Să le tot fii feciorul ! Tu, soața lui cezar,
Spre ruga mea auzul apleacă-ți-l, deci, dar ;
45 Bărbatul să-ți trăiască și fiul tău, și toți,
Măririle cinstite, nepoți și strănepoți !
Și-n casa ta să fie ca sînge de jelit,
Doar Drusus de cumplita Germanie răpit !
Și parcă-l văd, Tiberiu pe Drusus răzbunînd,
50 În toga purpurie pe caii albi trecînd !

¹ Sibila din Cumae (oraș nu departe de Neapole) era vestită pentru darul ei de a proroci. Era preteasa zeului Apolo. Avea, după legendă, șapte sute de ani cînd a consultat-o Enea înainte de a coborî în Infern (vezi *Eneida*, cîntul VI).

Sfioasa rugăciune, o, zei, să-mi ascultați,
De mine-acum aproape vă rog, o, zei, să stați !
Dacă-i rănit în luptă un biet gladiator,
Cînd intră-n circ cezarul, îi e de ajutor !
55 Ajute-mi dar și mie, să vă mai văd, o, zei,
Că ați intrat deodată în casa mea tustrei ;
O, fericiți aceia, imens norocul li-i,
Văzînd aievea zeii nu doar în efigii !
Dar eu salut, de soartă mereu bătut fiind,
60 Doar chipurile voastre săpate în argint !
Așa-i cunosc pe zeii ce-n cerul clar petrec :
De nu mă plec lui Joe, lă chipul lui mă plec !

Iar voi, în efigie săpați și dăltuiți,
Vedeți să nu rămîneți cu mine-aici la sciți !
65 Să-mi văd mai bine capul sub ascuțiș căzînd,
Și ochii să mi-i scoată aș prefera curînd,
Dar eu vă țin cu mine, deși ai tuturor :
Căci îmi veți fi limanul, altarul salvator !
De mă-nconjoară geții, la piept v-oi strînge eu,
70 Și flamuri și stindarde veți fi de-acum mereu !

Mă-nșeală oare dorul mistuitor arzînd,
Sau o să plec din locul acesta în curînd ?
Vi se descruntă chipul și îmi zîmbiți ușor !
Surîde și cezarul de bine voitor !
75 Timida-mi presimțire să se-mplinească sper —
Și-o ură-ndreptătită să se aline cer.

SCRISOAREA a IX-a
CĂTRE REGELE COTYS

- O, tu, regească viță, distins coborîtor
Din Eumolp¹, o, rege, de știi întîmplător,
Din zvon, că eu pe-aceia, gonit, trăiesc străin,
Pe-un țarm ce e aproape cu țara ta vecin,
5 Tu, cel mai blînd din tineri, te rog, dacă socoți,
Pe-un exilat ajută-l, căci bine știi că poți!
Nu plîng că valul sorții la tine m-a adus!
O, nu mă plîng căci soarta, așa, nu m-a răpus!
Salvează-mi nava, Cotys, în liniștite zări,
10 Să-nving și pe pămînturi cum am învins pe mări!

- Oh, crede-mă, e-o faimă s-ajutri pe cel proscris,
Dar cînd e-un rege mare, precum ești tu, Cotys?
Mereu îți stă podoabă a fericirii stea!
Mărinimia-ți însă o-ntrece și pe ea!
15 Se vede-atunci puterea cît e de mare dar,
Cînd ea nu lasă ruga să urce în zadar!
Va trebui, o, rege, să-mi vii în ajutor:
Ți-o cere-al tău renume din cer coborîtor!
Și Erihton² ți-o cere, ca unui demn urmaș,
20 Ți-o cere Eumolpus, al tău înaintaș!
Și ești și tu, o, rege, asemeni unui zeu:
Cînd oamenii vă roagă, îi ajutați mereu!

¹ Poet legendar, de origine tracă.

² Fiul regelui troian Dardanus și alt strămoș al lui Cotys.

- De crezi că nu vor zeii s-aducă fericiri,
 Noi îi lipsim atuncea pe toți de preamăriri !
- 25 O, dacă-și ține Joe auzul încuiat,
 De ce să-i cadă-n templu prinosul junghiat ?
 De ce să ard tămâie degeaba lui Neptun,
 Dacă mă duc pe ape și nu-i întinsul bun ?
 Zeița Ceres¹ dacă în ajutor n-ar sta,
- 30 De la plugar nu vede o scroafă a făta !
 Când din zdrobiții struguri nu iese vin spumos,
 Nici țapi nu dăm ca jertfă lui Bacchus cel pletos !
 Noi ne rugăm, trăiască în veci cezarul blind,
 Când el veghează, grija imperiului avînd !
- 35 Cel ajutat, ajută pe-ai săi ajutători !
 Folosul mari îi face pe zei și muritori !

- Și tu, o, rege, vrednic de-un tată strălucit,
 Ajută-l pe sărmanul în castrul tău zvîrlit !
 E-o fericire sporul ce l-ai adus altui,
- 40 Cîștigător de oameni mai bun pe lume nu-i !
 E Alcinou² mărețul de-a pururi lăudat !
 Proscris e lestrigonul, barbarul Antifat !
 Nici crudul³ cel din Pherae⁴, nici cassandrinul
 rău⁵,
- Și nici agrivalentinul⁶ nu e, doar, tatăl tău !
- 45 Ești neînvins în lupte și groaznic în război,
 Dar nici un strop de sînge nu poți vedea apoi !

¹ Fiică a zeiței Cybela și a lui Saturn ; era socotită zeița agriculturii, a cerealelor îndeosebi.

² Rege al feacilor.

³ Tiranul Alexandru.

⁴ Oraș în Tesalia.

⁵ Tiranul Apolodor din Cassandrea (în Macedonia).

⁶ Tiranul Phalaris din Sicilia.

Și-adaug cum că arta, cu semnele ei mari,
Să-i facă, izbutește, mai blînzi, și pe barbari !
Mai iubitor de artă alt rege n-am știut,
50 Și-n studiul ei alt rege mai mult n-a petrecut !
Chiar versurile tale dovadă bună fac ;
Nu le-aș vedea ieșite din mîna unui trac,
Dar știu că-s ale tale. Nu-i doar Orfeu ¹ pe-aci :
Se poate și cu tine Bistonია ² mîndri !

55 Așa cum, cînd se cere, cu armele răspunzi,
Și mîinile în sînge dușman ți le înfunzi,
Și încovoi grumazul fugarului atunci,
Și-n bătălie lancea cu braț voinic arunci,
La fel și cînd războiul pe urmă s-a sfîrșit,
60 De sarcina lui cruntă o dată izbăvit,
Cu moalea trîndăvie și somnul, nu te-ncurci :
Spre luminoase astre cu muzele te urci !
Și asta, poate, rege, să ne unească mult :
Firească legătură ni-i doar același cult !
65 Ca țara lui să-i fie limanul cel sperat,
Unui poet se roagă poetul alungat !
Nu-s vărsător de sînge în Pont de-s azvîrlit,
Și mîna mea otrăvuri nicicînd n-a pregătît !
O, niciodată nume urît eu nu mi-am scos,
70 Punînd cu piatra gemă sigiliu mincinos !
Nici legile din țară nicicînd nu le călcam,
Dar vină și mai mare pe conștiință am :
Am scris o carte — *Arta* — dar cu vederea
treci :
Pe mîini eu am o pată ce nu se ia în veci !

¹ Poet legendar născut din Apolo și nimfa Caliope. Cu cîntecele lui îmblinzea fiarele pădurilor. A luat parte la expediția argonauților.

² Tracia.

75 Că nu mai am păcate, nu cerceta, ci crezi !
Păcatul meu cel mare în *Arta* mea să-l vezi !
Și bun judecătorul mi-a fost, mereu o spun,
Zvîrlindu-mă departe de locul meu străbun !
Și nu mai am nici țară, de-aceea, ca vecin,
80 Ai grijă să-mi priască la Pontul Euxin !

SCRISOAREA a X-a
CĂTRE MACER

- Cunoști după sigiliul aici întipărit,
O, Macer, că eu, Naso, scrisoarea îți trimit !
Și dacă prin sigiliu ¹ să știi nu s-o putea,
Cunoști, măcar, o, Macer, că-ți scrie mîna mea ?
5 Sau, poate tu, o, Macer, de mult m-ai și uitat
Și-acum degeaba ochii pe-aceste rînduri cad !
Dar dacă nici inelul, nici mîna nu le știi,
Măcar pe mine, Macer, în grijă să mă ții ;
Prietenia lungă ți-o cere soața mea,
10 Căci bine știi, o, Macer, că rudă ești cu ea !
Ți-o cere poezia ce nu ți-a fost impas,
Pe tine nici o *Artă* nu te-a gonit de-acas' !
Scriind, pe neuitatul Homer îl completezi ² :
Prin vers, destinul Troiei mai bine-l cizelezi ;
15 Iar Naso, cel ce lecții v-a dat despre amor,
Plătește-nvățătura așa de-ngrozitor !

Deși în veac au alte preocupări, vieți,

O sacră legătură fi leagă pe poeți,

Și cred mereu, o, Macer, că n-ai uitat de ea,

¹ Scrisorile erau pecetluite cu inelul expeditorului apăsător pe ceară.

² Macer scrisese o epopee în care vorbea despre evenimentele dinaintea celor povestite în *Iliada*.

- 20 Și-o să-mi alini mîhnirea și desperarea mea.
 În Asia cu mîndre cetăți doar fost-am noi,
 Și-am cercetat cu tine Sicilia apoi,
 Și am văzut cu tine lucind văzduhul tot,
 În focul care Etna îl puhoia din bot,
- 25 Și am văzut și Henna¹, Palicul, balta sa,
 Ciana², care-n apa Anap³ se revărsa,
 Și Nimfa⁴, ce în rîul Elidei și acum
 În fuga-i pe sub mare își șerpuiește drum!
 Un an am stat pe locuri bogate-n frumuseți!
- 30 Cum nu-s nici pe departe acestea de la geți!
 Și-aceasta-i doar o parte din cîte am văzut,
 Cînd îmi făceai, o, Macer, și drumul mai plăcut,
 Cu nava cea pictată pe-ntinsul azuriu,
 Ori pe pămînt, în carul cel repede, o știu;
- 35 Și căile cu vorba și tu mi le scurtași,
 Mereu avînd mai multe cuvinte decît pași!
 Ne apuca și noaptea vorbind destul de des,
 Și zilele de vară erau prea scurte-ades;
 Pericolele mării le înfruntarăm noi,
- 40 Și către zeii mării jurat-am amîndoi,
 Grăit-am lucruri grave, glumit-am ceasuri
lungi,
 Și azi nu mi-i rușine că am glumit atunci!

De-ți amintești, departe deși mi-i dat a sta,
 Mereu ca-n alte vremuri mă ai în fața ta.

¹ Oraș în Sicilia. Balta lui Palicus se afla între Henna și Siracuza.

² *Cyane* — nimfă devenită fîntînă.

³ Rîu în Sicilia.

⁴ Aretusa; urmărită din dragoste de Alfeu (din Elida), nimfa a fugit în Sicilia, unde a fost transformată în izvor. Alfeu a luat forma unui rîu în care se varsă izvorul Aretusa. Apa ei curgea pe sub Marca Ionică pînă în insula Ortigia, lângă Siracuza.

- 45 Necazuri la țîțina pămîntului mă țin,
Sub stele ce nu scapăt' în nici un hău marin,
Și-n inima mea, totuși, te port cum te-am
purtat,
Și-ades vorbesc cu tine sub Carul înghețat !
Depart ești și totuși, aici, printre tristeți,
50 Cu gîndul de la Roma te chem și vii la geți !
Să faci și tu ca mine, o, Macer, n-ar fi rău —
Aș vrea să fiu la Roma, pe veci, în gîndul tău !

SCRISOAREA a XI-a
CĂTRE RUFUS

- Epistola aceasta ți-o scrie într-un zor,
O, Rufus, bietul Naso al *Artei* autor!
Vei ști, iubite Rufus, deși sînt alungat
Aici, în fundul lumii, uitării nu te-am dat!
5 Uita-voi cum mă cheamă, se poate, mai curînd,
Dar n-o să-mi pieri, o, Rufus, din inimă,
nicicînd!
Mai repede suflarea pe veci s-o fi pierdut,
Decît să uit vreodată cît bine mi-ai făcut!
Cum aș uita, o, Rufus, ce-ngrozitor ai plîns
10 Cînd eu stăteam atuncea de groaza morții
strîns,
Și mîngîierea dată unui nenorocit
Cînd inima, o, Rufus, îți lăcrăma cumplit?
- De laudă mi-i soața, prin firea ei, nespus,
Dar sfaturile tale mult bine i-au adus!
15 Ai fost, slujindu-mi soața, o, Rufus, îndestul,
Cum Hermionei Castor și Hector pentru Iul!¹
Ea în virtuți egală neconținut ți-ar sta,
Să fie după chipul și-asemănarea ta!
Ce face ea urmîndu-și al conștiinței semn,

¹ Castor era fratele Elenei și Hermiona fiica acesteia. Hector era frate cu Creusa, soția troiană a lui Enea și mama lui Iulus.

- 20 Mai bine săvârşeşte la bunul tău îndemn :
Că îl îndemni, și calul de curse, doar un pic,
Și mai cu foc aleargă spre ramul de finic !
Îți duci la capăt grija, cu cinste-n lipsa mea,
Și chiar nici o povară nu-ți pare-a fi prea grea !
- 25 Te răsplătească cerul fiindcă eu nu pot,
Căci își revarsă cerul prinosul peste tot !
Să fii mereu puternic, o, Rufus, îți mai spun,
Tu, gloria și faima pământului fundun¹ !

¹ Rufus era din orașul Fundi din Latium.

CARTEA A TREIA

SCRISOAREA I CĂTRE SOȚIE

- Noian, întâia oară de-argolieni vîslit,
Pămînt bătut de vifor și de război cumplit,
Veni-va oare ziua cînd voi pleca de-aici
Într-un liman al păcii, ferit de inamici ;
5 Sau m-oi usca în sînul Barbariei, de dor,
Și-n glia tomitană mi-i hărăzit să mor ?
În pace fii, o, Pontus de pace însetat,
Meru de grozăvia copitelor călcat,
Dar eu ți-o spun pe față să-mi afli gîndul greu.
10 Că amărăști mai tare tot nenorocul meu.
Pe frunte, primăvara, cu flori, n-o vezi venind ;
Nu vezi secerătorii cu pieptul gol muncind,
Și nu-ți sosește toamna cu struguru-mplinit ;
Doar frigul stăpînește în Pont, neconținut !
15 Talazurile mării, o, Pont, le-ncremenești,
Și numai pe sub gheață înoată-ai mării pești !
Izvoare doar sărate se află-n lungul tău,
Și nu-ți astîmperi setea, ci ți-o stîrnești mai rău !
Copacul, sterp, se vede prea rar în necuprins ;
20 Și parcă e pămîntul al mării larg întins.
Pe-aici nu cîntă păsări : de sete de-au venit,
Pe la sărate ghioluri mai țipă răgușit.
Pelin amar doar crește pe-ntinsul solitar ;
Recolte — doar amare dintr-un pămînt amar.
25 Mai amintesc și teama : e zidul zguduit !
Săgețile-s cu vîrfurile în crunt venin dospit !

De orice drum departe aceste locuri sînt,
Și-ajungi doar prin primejdii pe mări și pe
pămînt !

Deci nu e de mirare că cer neconținut
30 Să pot scăpa din locul acesta urgent !
Dar e mai de mirare că nu mă scapi din greu,
Că poate nu verși lacrimi pe nenorocul meu !
Mă-ntrebi ce poți tu face ca să mă scapi de
munci ?

Oh, zbate-te, încearcă, și vei afla atunci !
35 Doar a voi nu-i totul ! Te zbate ! Să nu stai !
Zbătîndu-te, de grijă nici noaptea somn să n-ai !
Mulți vor aceasta : nimeni, nîcicînd n-ar fi
dorit,

Exilul meu de pace să mi-l trăiesc lipsit ;
Tu însă se cuvine firesc a m-ajuta :
40 Te zbate zi și noapte, din răspunzarea ta !
Și dacă mă ajută prieteni fel de fel,
Datoare ești, soție, să-i și întreci în zel !

Cum știi, un loc de frunte de mult ți-ai
cîștigat :

Exemplu de virtute în opere te-am dat !
45 Ia seama, și înainte, în al vieții mers,
Rămîină la nălțime tot ce ți-am spus în vers !
De eu nu mă voi plînge că grijă n-ai avut,
O să se plîngă Faîma cu glasul ei tăcut !
Sînt cunoscut în lume mai mult ca nîciodat' :
50 Poporul tot, de soarta grozavă mi-a aflat !
Celebru-i Capaneus — și-Amfiarau ¹ socot
Că-l înghiți pămîntul cu caii lui cu tot !
Vestit era Ulise de n-ar fi fost pribeag ?
Și laude din rană lui Filoctet se trag ;

¹ Unul din cele șapte căpetenii care asediau Troia ; a fost înghițit de pămînt împreună cu carul lui de luptă.

- 55 Și dacă lângă dînșii să stau e potrivit,
 Ruina și pe mine făcutu-m-a vestit !
 La cunoștința lumii prin versuri eu te-am scos,
 Și nu-i mai cunoscută nici Bittis¹ de la Cos² !
 O, nu uita, pe-o scenă atît de largă stai,
- 60 Și deci virtuții tale atîția martori ai !
 De cîte ori te laud în potrivit cuvînt,
 Femeile se-ntreabă de meriți să te cînt ;
 Cu-a ta virtute multe se pot a se făli,
 Dar și-ntre ele gata de vorbe cîte-or fi !
- 65 Nu poată răutatea să spună : „Iată ce-i :
 Nu vrea să și-l salveze pe bietul om al ei...”
 Cum nu-mi pot trage carul, atît de chinuit,
 Atuncea tu pe umeri du jugul meu zdrobit !
 Eu vin ca la un medic : cît bate slabu-mi puls,
- 70 Dă-mi ajutor vieții cît nu-s cu totul smuls !
 Fiindcă ești mai tare, mă și ajută deci,
 Cum eu, de-aș fi mai tare, te-aș ajuta în veci !
 Iubirea, legătura cea sacră dintre noi,
 O cere — și o cere ființa ta apoi —
- 75 Pe urmă te obligă al neamului cămin :
 Închină-i și credința și cinstea ta deplin !
 Cînd cinstea nu-i putea-o cît mai presus s-o ții,
 Cu Marcia amică nu-i merita să fii !
 Nici eu în preacinstire nu sînt nedemn a-ți sta :
- 80 Deplin eu merit toată recunoștința ta !
 Și pîn-acum luptat-am cu vîrf și îndesat,
 Și gura geloziei de vorbe s-a lăsat,
 Dar încă pentr-un lucru, soție, te conjur :
 Mă scapă din atîtea necazuri ce îndur !
- 85 Să nu mai fie locul atît de dușmănos,
 Și munca o să-ți fie atunci deplin folos !

¹ Femeia cîntată de poetul grec Philetas.

² Insulă în Marea Egee.

Cer mult, dar munca asta te rog primește-o-n
plin ;

Să știi că neizbânda n-aduce nici un chin ;
Și iartă-mă de-n versuri cumva te-am necăjit

90 Mereu același lucru cerînd, neconținut :

Îndeamnă luptătorii, trompeta, la război !

Îndeamnă comandantul cu vorba pe eroi !

Ți-i cunoscută cinstea ce nalt prinos îi dai :

Acuma doar curajul ți-ar trebui să-l ai !

95 Secure de-amazoană tu să apuci n-am vrut,

Nici în ușoara mîină să iei scobitul scut !

Nu să-mi devină prieten ai de rugat un zeu :

Să caute cu milă spre nenorocul meu !

Și dacă nu putea-vei să plîngi ! Îți amintesc

100 Că zeii se înmoaie la plînsul omenesc !

Iar chinurile mele și nenorocul meu

Mereu avea-vor grijă să poți să plîngi mereu,

Și-atîta cît destinul de capul meu va sta,

Neconținut avere de lacrimi ți-oi tot da !

105 Ca și Alcestei, dacă ți-ar cere schimbul greu,
Ai vrea — ferească zeii ! — să mori în locul
meu !

De-ar fi ca pețitorii deoparte să-i tot ții,

O nouă Penelopă ai izbuti să fii !

Și dacă vrei bărbatul la moarte să-ți urmezi,

110 Numaidecît în urma Laodamiei șezi !

Și-i fi și tu ca fata¹ lui Ifias atunci,

Dacă vei vrea ca dînsa pe rug să te arunci !

Dar ce grăim de moarte ? Cu Penelopa ce-i ?

Tu roag-o pe soția cezarului, de vrei,

¹ Evadne, soția lui Capaneu.

- 115 Ea, care, prin virtute, al timpului tumult,
Prezentul îl ridică la timpii de demult ;
Ca Iuno de cinstită, ca Venus e mereu,
Și-i numai dînsa demnă de patul unui zeu !
De ce te temi ? N-ascultă cuvîntul tău încet,
- 120 Nelegiuita Procne sau fata lui Aet,¹
Danaie, Clitemnestre n-or asculta rugări,
Nici Scila ce-ngrozește siciliene mări,
Nici Circe care schimbă ființele și nici
Meduza cea cu plete de șerpi nu e aici ;
- 125 Ea doar e principesa femeilor, și-astfel
Arată și destinul că nu e orb de fel !
Și-afară de Augustus ca ea ființe nu-s,
Din răsărit și pînă departe la apus ;
La ea te du și roag-o la timpul potrivit,
- 130 Nu nimeri cu nava noianul răscolit !
Nu dă răspunsuri sfinte oracolul cînd vrei,
Nici templele deschise nu stau de obicei ;
Cînd vînturi bune-n Roma — ca azi — cînd
vezi că bat,
Cînd n-o să se mai vadă nici un obraz crispat,
- 135 Atuncea cînd palatul cum Capitoliul sfînt
Va fi voios — și fie cît va dura pămînt ! —
Atunci să te primească, să dea măriții zei,
Și o să capeti poate bunăvoința ei !
Dar vezi să bagi de seamă, de are griji mai
mari,
- 140 Îmi năruiești speranța cu graba de apari !
Nici liberă cu totul cînd e, să nu te-ntrebi,
Căci n-are timp nici pentru găтели, de-atîtea
trebi !
Tu, orișicum, pătrunde ! Nu șovăi : ori-ori
Chiar Curia ticsită de-ar fi de senatori !

¹ Medeea.

- 145 Noroc pîn' la Iunona¹ de vei avea, s-ajungi,
Tu ține minte 'rolul ce-l vei avea atunci!
Nu-mi apăra păcatul prin vorbele fierbinți!
Să nu rostești cuvinte, ci numai rugăminți
La ale ei picioare de zeităte cînd
- 150 Cu brațele întinse te-i prosterna plîngînd;
Tu roag-o să mă mute din dușmănosul loc:
Destul că sînt atîta păscut de nenoroc!
Și multe alte sfaturi îmi trec acum prin gînd,
Dar de le-i spune astea cu gura tremurînd.
- 155 O, nici un rău nu fi-va: zeița între zei
Va ști că ești mișcată de majestatea ei!
O, e mai tare plînsul ca vorbele, ades,
Și rău n-o să-ți aducă suspinul greu și des!
Alege bine ziua acestei mîntuiri,
- 160 O oră potrivită, cu bune prevestiri!
Întîi aprinde focul pe-altarul preacurat,
La mării zei tămîie le dă și vin curat;
În primul rînd lui Zeus tu închinare du-i,
Odraslei lui pioase, pe urmă soaței lui,
- 165 Să fie blînzi cu tine și blînzi cu plînsul tău,
Să n-aibă-n ochi vreun nour prevestitor de rău!

¹ Aici Livia.

SCRISOAREA a II-a
CĂTRE COTTA

- O, Cotta, sănătate ți-oi spune bucuros,
Și să te afle cartea aceasta sănătos !
Căci și a mea viață mai bine parc-ar sta,
Cînd știu că tu stai bine cu sănătatea ta !
- 5 Cînd cei de mîntuială amici te lasă-n vînt,
Tu ancoră în zbucium mi-ai fost pe-acest
pămînt !
- O, cîtă bucurie îmi dă purtarea ta !
M-au părăsit atîția și eu îi voi ierta !
Cînd trăsnetul lovește, te lasă toți, cu tot !
- 10 Nu nimeresc nici ușa să fugă cît ce pot !
Cînd gata e să pice peretele cel dur,
Numaidecît și golul se-arată împrejur !
O, cine, cînd bolnavul se află chiar aci,
Să nu se molipsească de boală, n-ar fugi ?
- 15 Și tot așa cu unii dintre amicii mei :
De frică și de groază m-au părăsit și ei,
Și nu din reavoință ! N-au fost la suflet cîni,
Ci s-au temut de zeii pe fulgere stăpîni !
Poate-au fugit de frică, temîndu-și pielea lor !
- 20 Nu pot cu răutatea la fire să-i măsor !
Îi iert pe toți, și clipa aceea piară-n vînt,
Căci fără nici o pată în fața mea ei sînt !
Spre veșnică iertare cuvîntu-mi facă-și drum,
Niciînd să nu-i mai mustre isprava lor
de-acum !

- 25 Voi, cei puțini, atuncea tot voi ați fost și buni !
 Roșind să nu-mi dați mîna cînd mă pîneau
 genuni,
 Și inima mea poate uitării să vă dea,
 Cînd va pieri în vîntul de veci cenușa mea ;
 Și dacă după moarte prin scris voi dăinui
- 30 Și-n alte generații prin mine veți trăi !
 O, pulberile noastre în patru vînturi fug,
 Dar gloria și faima nu ard pe nici un rug !
 De mult Teseu pierit-a, pieri de mult Pilad,
 Dar generații încă din glorie nu scad !
- 35 Și voi, ce-aveți mîndria și faima lui Teseu,
 Vă vor slăvi nepoții, oricînd, prin scrisul meu !
 Pe voi vă știu acuma și geți, vă știu sarmați ;
 Sînteți slăviți de dînșii și binecuvîțați !
 Cînd despre voi odată am prins a povesti —
- 40 Căci știu de multă vreme în limba lor vorbi —
 Și un moșneag acolo întîmplător era ;
 Și mi-a răspuns moșneagul, și vorba-i tremura :

„Și-aici, prietenia cu nume preacurat
 Trăiește-n cinste mare la Istrul înghețat !

- 45 Se află niște locuri pe-aicea, Tauris :
 Și locurile-acelea nu prea departe ni-s ;
 Și eu sînt de pe-acolo ; nu mi-i rușine, zău ;
 Chiar a lui Phoebus soră¹ ne ține-n harul său !
 Se află-acolo templu măreț ! Spre poarta lui
- 50 Vreo patruzeci de trepte ar trebui să sui !
 Acolo, sus, statuia zeița își avea ;
 Azi doar o temelie a mai rămas din ea !
 Altarul alb, de piatră, și-acum e înroșit,
 Pătruns în lungul vremii de sîngele cunșplut !

¹ Diana.

- 55 Acolo, o fecioară sacrifica la zei !
 Mîndria unei Sciții era virtutea ei !
 Și-i porunceau străbunii să-i cadă sub cuțit,
 Orice străin din lume în Tauris venit !
 Demult, pe-aceste locuri un rege stăpînea,
- 60 Neîntrecut în fapte, și Toas se numea !
 În vremea lui, o fată acolo-ar fi venit,
 Ifigenia — care o fi, n-am auzit ;
 Acolo-ar fi adus-o, cum spune-un vechi cuvînt,
 Diana, într-un nour înaripat de vînt !
- 65 Și ani și ani de-a rîndul ea oameni a ucis,
 Jertfindu-i fără voie la noi, în Tauris !
 S-a arătat o navă ! Dintr-însa, călători
 Au coborît pe țarmuri doar singuri doi feciori ;
 Cît se iubeau, de-a pururi din spaima lor nu
 cad :
- 70 Era Oreste unul și celălalt Pilad !
 Și-așa, împinși la moarte, deodată fost-au, dar,
 Cu mîinile legate la spate, spre altar !
 Și preoteasa greacă de jertfă-i pregătea,
 Cu apa ei sfințită în creștet îi stropea !
- 75 Se pregătea de jertfă, și ea, voină mereu
 Să-ndepărteze clipa : «Nu sînt de vină eu,
 Feciorilor ! Mi-i silă de-aceste mari cruzimi,
 Venite din adîncul barbarelor vechimi !
 Iertare cer ! Ce țară, ce drum ați străbătut
- 80 Că ați ajuns pe nava norocului pierdut ?»
 Și auzind fecioara că ambii sînt ahei
 A înțeles că ambii erau din țara ei !
 «Hai, hotărîți : să moară doar unul e de-ajuns,
 Iar celălalt să meargă acasă, cu răspuns !»
- 85 Să plece, lui Oreste, Pilad îi spune-atunci,
 Și amîndoi sînt gata de ale morții munci,
 Și-atunci înția oară ei gînd la gînd nu cad,
 Iubindu-se ca frații, Oreste și Pilad !
 Și-așa cum și la moarte stăteau ca frații, ea

- 90 Spre fratele de-acasă epistolă scria !
Dar să vedeți minunea grozavă ce v-o spun :
Epistola-i dăduse chiar fratelui ei bun !
Au ridicat statuia din templu și-au fugit !
Și pe noianul mării mereu au tot plutit !
95 Și-așa trecură anii ; pe frații cei vestiți
Nu-i om să nu-i cunoască aici, la noi, la scîți !“

- Și laude crescură, sfîrșind moșneagu-acest',
Cum s-au iubit de tare Pilade și Orest !
Cum vezi, și-aici barbarii, pe groaznicul pămînt,
100 Mișcați sînt și barbarii de sentimentul sfînt !
Dacă astfel de lucruri storc lacrimi și la geți,
Voi, cei născuți la Roma, o, Cotta, cît puteți ?
Aminte ia, o, Cotta, amicul meu ales,
Ce bun ești tu la fire, ce blînd și ce ales !
105 Volesus ¹ și cu Numa ², măriții tăi străbuni,
Cu firea ta, o, Cotta, ce bine-i încununi !
Și cei din neamul Cotta îți sînt cunoscători,
Căci numele departe în timp o să-l cobori !
O, tu, ce pe străbunii măreți i-ai moștenit,
110 Ajută-l pe sărmanul amic nefericit !

¹ Valerius Volesus.

² Numa Pompilius, al doilea rege al Romei.

SCRISOAREA a III-a
CĂTRE FABIVS MAXIMVS

- O, Fabius, tu, astru al fabienei ginți,
Ascultă-o clipă omul zvîrlit în suferinți !
Ce am văzut odată și-o fi aici descris,
De-i umbră, chip aievea sau poate numai vis !
5 Era tîrziu și luna de mult era-n senin
Drept în mijlocul lumii, cu discul ei deplin !
Mă cuprinsese somnul cel bine-alinător,
Și îl simțeam cum vine adînc, potopitor —
Cînd aeru-încăperii deodată s-a mișcat
10 Și parcă și fereastra a scîrțîit deodat' :
Eu mă ridic cu spaimă și-n cot mă sprijin
stînd,
Cu inima din mine mai tare tremurînd,
Și-ndată văd Amorul, nu vesel și sprintar,
Ci trist, în mîna stîngă cu bățul de arțar !
15 La gît n-avea podoabă și nici în păr găтели :
Îi atîrnau mulțime de cîrlionți rebeli,
Pe fața lui — și numai șuvițe coborau,
Și penele din aripi zburlite îi erau —
Zburlit era la pene acum Amorul-zeu,
20 Columbă ce-i trecută din mîini în mîini mereu.
L-am cunoscut pe dată, căci cine-l cunoștea
Mai bine decît mine ? Rostit-a gura mea :
„Ți-ai înșelat magistrul, nenorocit copil,
Cu sfatul aducîndu-l aicea în exil !
25 Venit-ai, deci, aicea, în locul blestemat,
Unde se află Istrul cel pururi înghețat !

- Ce vrei ? Să-mi afli chinul ce-l sufăr ai venit ?
 O, din a lui pricină îmi ești nesuferit !
 Tu, versurile-acelea din timpul depărtat,
- 30 De câte cinci și șase picioare, mi-ai dictat !
 Nu m-ai lăsat cu versul să ure pîn' la giganți
 Și în isprăvi de arme să-i cînt pe comandanți ;
 Cu arcu și cu focul ai prins a-mi mieșora
 Talentul, mic sau mare — atîta cît era !
- 35 Spre opere de seamă să ure n-am avut cînd,
 Imperiul maicii tale, imperiul tău cîntînd !
 N-a fost destul nici asta : prin niște poezii
 Și mai îndemînatec am încercat să fii,
 Și, vai, nefericitul, drept plată mi-a venit
- 40 Exilul la hotarul de lupte răscolit !
 Așa chionianul¹ plătise lui Orfeu ?
 Așa plăti Olympus satirului frigeu² ?
 Ahile cu-acel Chiron³ cu răul s-a purtat ?
 Lui Pitagora, Numa⁴ vreun rău i-a cășunat ?
- 45 Dar e destul cu nume din timpuri vechi !
 Doar eu
 M-am prăpădit din cauza discipolului meu !
 Copil zburdălnic, arme ți-am dat și-nvățători,
 Și-acuma iată darul prin care tu te-nduri !
 Tu știi tot adevărul și poți jura, cum știu :
- 50 N-am atacat cu versul culcușul legitim !
 Ci bine știi că scris-am, copile, să ajungi
 La cele ce n-au panglici în păr și stole lungi !
 Cum să înșeli matroane ți-am spus eu vreun
 cuvînt,

¹ *Eumolpus* — poet trac, discipolul lui Orfeu, care a adus în Atica misterele Eleusine.

² Satirul Masias, renumit cîntăreț frigian ; l-a avut ca elev pe Olympus.

³ Centaur din munții Tesaliei ; vestit vînător și bun medic, educatorul lui Ahile.

⁴ Logenda susține că rogele Numa Pompiliu a fost discipolul lui Pitagora.

- Și cum să nu se știe ai cui copiii sînt ?
- 55 O, versurile-acelea n-am vrut să le închin
 Celor ce nu așteaptă la pat bărbat străin.
 Dar ce folos, cînd spune o lume c-am voit
 Să laud adulterul cel aspru pedepsit ?
 Te rog, cu-a ta săgeată în veci să nu greșești —
- 60 Mereu nu ți se stingă făcliile cerești !
 Din spița lui Eneas, cezarul, frate-tău ¹,
 Să aibă tot pămîntul supus sub sceptrul său !
 Pe dînsul potolește-l, Amor, ca, dînsul, vrînd,
 Să-mi ispășesc păcatul într-un ținut mai blînd !²
- 65 Cam asta, mi se pare, atunci am cuvîntat,
 Și mi-a răspuns Amorul, copilul-naripat :
 „Pe foc și pe săgeată mă jur acuma, dar,
 Pe mama mea, pe capul divinului cezar,
 Folositoare lucruri, maestre, știi să dai,
- 70 Și chiar în cartea *Artei* nici un păcat nu ai !
 Do altele, știu bine, să-ți aperi capul tău,
 Căci altelo atuncea ți-au cășunat mult rău !
 Oricum, lăsăm să doarmă de veci păcatu-acel :
 Dar n-ai putea susține că n-ai greșit de fel !
- 75 De-ai vrea să-nvălui lucrul, să spui de ceasul
 rău,
 N-a fost mai grea pedeapsa decît păcatul tău !
 Dar totuși, să te mîngîi de soartă-aici bătut,
 Prin depărtări imense vei ști c-am răzbătut ;
 Eu am mai fost pe-aicea cu arcu cînd am tras
- 80 La rugămîntea mamei, spre-o fată de la Fas ²,
 Și după veacuri multe revin pe-un loc umblat,
 Al taberelor mele preacredincios soldat !
 N-ai teamă, căci cezarul o să devină blînd,
 O să sosească ora sperată, în curînd !

¹ Fiind copilul Venerei, Amor era frate cu Eneas.

² Medeea.

85 O, multsperata clipă, n-ai grijă, e pe drum,
Căci de triumf ¹ cu toții sînt bucuroși acum !
Cînd Livia și fiii atît s-au bucurat,
Și tu, părinte-al nostru și-al bunului soldat,
Cît timp de bucurie poporul e cuprins,
90 Și în cetăți miresme pe-altare s-au aprins,
Cît templul venerabil mai stă oricui deschis,
Ți s-o-implini dorința ce o trăiești și-n vis..."

Așa mi-a spus copilul, pe urmă a zburat,
Sau m-am trezit eu însumi din visul meu,
deodat' !

95 De nu-ți plăcu-ntîmplarea, ți-o spun cu-același
ton

Că lebedele poartă culoarea lui Memnon ².
Că laptele e negru... Cum aș putea să mint ?
Nu poate fi ivoriul ca negrul terebint ³ !

Ești vrednic ca străbunii, amice, dragul meu,
100 Ca Hercule de nobil și de cinstit, mereu !
Invidia în inimi înalte n-a pătruns,
Ci-n țarnă se tîrăște năpîrca, în ascuns !
O, mintea ta înaltă ca neamu-i mai presus !
Talentul și-al tău nume îți stau la fel de sus !
105 Să-l sperie doar alții pe omul necăjit,
Săgeți să poarte alții cu boldul otrăvit !
Alină, deci, durerea celor ce pier de dor :
Mă pune și pe mine, te rog, în rîndul lor !

¹ Triumful lui Tiberiu.

² Memnon, rege în Etiopia, avea culoarea feței închisă, neagră.

³ Arbore rășinos.

SCRISOAREA a IV-a
CĂTRE RUFINUS

- Din Tomis, cetățuie la Pontul Euxin,
Cu multă sănătate, Rufinus, mă închin
De ți-a venit la mână *Triumful*¹, și voiești,
Cu indulgență multă te rog să mi-l citești !
- 5 Lîng-ale tale imnuri² deși nu poate sta,
Primește-l, o, Rufinus, sub ocrotirea ta !
Cei sănătoși stau singuri pe al vieții tron —
Dar cei bolnavi aleargă să-i țină Macaon !
A lumii indulgență poeții mari n-o vor :
- 10 Toți cad sub jugul dulce al farmecului lor !
Eu cel ce-n suferințe talentul mi-am pierdut,
Și, iarăși, se prea poate că nici nu l-am avut —
Cu-ngăduința voastră sînt biet poet sărac :
De mi-o luați și asta, atunci ce să mă fac ?
- 15 Se sprijină pe dînsa ce-am scris în viața mea.
Dar mai ales *Triumful* se sprijină pe ea !
Au mai cîntat poeții — și lucru mare ce-i —
Mărețele triumfuri văzute chiar de ei :
Eu scris-am doar din zvonul atît de depărtat,
- 20 Și datorită faimei ce ochii ei mi-a dat !
Cu-nsuflețire mare te și avînți pe căi,

¹ Adică poema scrisă de poet în care glorifică izbînda lui Tiberiu asupra germanilor.

² Desigur că și alții scriseseră lucrări cu tema triumfului lui Tiberiu printre care și Rufinus, căruia îi este adresată această scrisoare.

- Dacă auzi un lucru și-l vezi cu ochii tăi !
 O, nu regret — de-aș spune-o, ar însemna să
 mint —
- Că n-am văzut porfiră, nici aur, nici argint,
 25 Dar de vedeam popoare, oști prinse cum
 treceau,
 Și-atâtea locuri — toate poemul mi-l hrăneau ;
 Dar regii prinși ? Poemul mi-l ridicau în spor,
 Obrajii — reflectare a spiritului lor !
 Oricui închipuirea i se-aprindea curînd,
- 30 Dacă vedea poporul cel vesel aplaudînd,
 Și eu de bucurie m-aș fi înflăcărat,
 Ca la auzul goarnei novicele soldat !
 De-aveam în piept zăpadă ori sloi încremenit
 Mai rece decît locul în care gem cumplit,
- 35 Văzînd în car de fildeș Tiberiu cum trecea,
 În simțurile mele căldură se făcea !
 Cum pe incerte zvonuri scriind m-am sprijinit,
 Îți cer îngăduința, amicul meu iubit !
 Am scris ce-am scris în grabă, căci n-am aflat
 prin inși
- 40 Nici locurile care-s, nici comandantii prinși !
 Ce-ar fi putut să-mi spună din toate, zvonitori ?
 Cum să fi scris din lucruri aflate din scrisori ?
 Și de-am lăsat vreun lucru și dacă am greșit,
 De toate, rog mă iartă, o, cititor iubit !
- 45 Și lira mea, ce cîntă numai păreri de rău,
 Să rîdă nu-l mai lasă nici pe maestrul său !
 După o vorbă bună, eu stam și mă miram
 Că parcă prima oară atunci mă bucuram ;
 Să-ncerc să fiu iar vesel e prea chinuitor :
- 50 Mereu fugi-va ochiul de soare orbitor...

E. noutatea, lucrul ca toate mai presus ;
 Ce preț omagiul are, la timp de nu-i adus ?

- Cred că de multă vreme poporu-a fost cilit
Despre triumf poezii ce-au fost alcătuit,
55 Și am venit la urmă cu poezia mea,
Ca să-i ofer o apă călduță să mai bea ;
Dar nu din trîndăvie aici am stat s-adast :
Ci sînt așa departe, peste noianul vast !
Pîn'să primesc o știre, și pîn' să scriu ce-a spus,
60 Și pîn'la voi s-ajungă, e anul gata dus !
Culege trandafirii cînd proaspeți ei se știu,
Nu cînd muri grădina și cînd e prea tîrziu !
Și nu e de mirare că s-a-ntîmplat, deci dar,
Cumuna mea nedemnă să fie de cezar !
65 Poeții să nu creadă că să-i bîrfesc aș vrea,
Ci numai pentru sine vorbit-a Muza mea !
Poeți sîntem cu toții uniți de-același dor,
De este întristatul primit de voi în cor !
Iar voi, iubiți prieteni, aflați în alte zări,
70 Vă port mereu în cuget, peste pămînt și mări !
Bunăvoinței voastre închin poemul tot,
Căci a vorbi de dînsul eu însumi nu mai pot !
Nici eu, ca mulți, în viață vreo glorie n-aștept :
Invidia ne roade cu dintele-i nedrept !
75 Dacă o viață tristă tot moarte e și ea,
Îmi mai rămîne numai îngropăciunea mea !
De are fructul muncii și slăbiciuni în el,
N-o să-mi plătească nimeni cu răul pentru zel !
Chiar dacă n-ai putere, e prea destul să vrei,
80 Și-s mulțumiți cu asta nemuritorii zei !
Doar și sărmani primește altarul preasfințit,
Și e la fel și mielul și taurul primit !
Iar subiectul nostru l-ar fi ținut în preț
Chiar și al *Iliadei* celebru cîntăreț !
- 85 Cum elegia dulce — o să se-ntrebe toți —
Putea purta triumful pe inegale roți ?

Voi scrie-n ce măsură ? În ce poem deplin ?
 Căci alt triumf sosește îndată, de la Rin !
 Alt laur pentru Joe poeți l-au prevestit,
 90 Iar celălalt nu-i încă destul de veștejit !
 O, nu le spun acestea, eu cel de-acasă dus,
 La Istrul cel din care bea getul nesupus,
 Ci am ca toți poeții în inimă un zeu,
 Și zeul profetește acum prin glasul meu !
 95 O, Livia, e gata de-acuma — car, alai,
 Căci poate de războaie răgaz n-o să mai ai !
 Auzi-ni prevestirea : ieșită din pălânci,
 Germania depune perfidele ei lănci !
 Iar fiul tău prin vastul, imensul lumii val,
 100 Îl văd a doua oară în carul triumfal !
 Porliră pregătește, de-a gata să i-o pui,
 Căci laurul cunoaște de-acuma fruntea lui !
 Și aur, pietre scumpe, parcă din ochi nestinși,
 Din coifuri și din scuturi luci-vor peste prinși ;
 105 Din fildeș fortărețe, cu turnurile lor,
 Și să le crezi aieva, în marș triumfător,
 Și-auzi cum trece Rinul cu părul răvășit,
 Printre zdrobite trestii cu sînge pîngărit !
 Însemnele barbare captivii regi le vor,
 110 Și straiete — mai scumpe decît destinul lor !
 Să pregătești triumful așa, ai tăi și-o cer,
 Precum au să și-o ceară cît vor lupta sub cer !
 Cum la îndemnul vostru, o, zei, eu am vorbit,
 Să întăriți cu fapta ce-aici am prevestit !

SCRISOAREA a V-a
CĂTRE MAXIMUS COTTA

Te-ntrebi aceste rînduri de unde ți-au venit ?
De unde-atinge Istrul albastrul infinit ?
Și de-ai aflat de unde-i, o, nu e greu să spui,
Că sînt poetul Naso răpus de geniul lui !
5 Și aș fi vrut salutul tu singur să-l auzi,
Dar ți-l trimit, o, Cotta, de pe la geți ursuzi !

Cititu-ți-am discursul în For ținut, frumos,
Prieten tînăr, vrednic de tatăl¹ glorios !
Deși citit și iute mai multe ore-n șir,
10 Am regretat, o, Cotta, că e prea scurt la fir !
De-atunci în multe rînduri discursul l-am văzut,
Și ca și prima dată mereu mi-a tot plăcut ;
Și cînd și-a mia oară lipsit de farmec nu-i,
Înseamnă că nu-ți place prin noutatea lui !
15 O, fericiți aceia ce te-au văzut rostind
Și-n Forul plin de lume te-au auzit vorbind !
Gustoasă e și apa adusă de-alte mîni,
Dar e și mai gustoasă băută la fîntîni !
Și mai gustos e fructul din ramu-n jos plecat,
20 Decît adus de altul pe blidul cizelat !
De nu eram de Muză atunci din țară seos,
Îți ascultam discursul atîta de frumos,
Și poate că adese, ca centumvir, în For,
Eu ți-aș fi fost, o, Cotta, chiar și judecător ;

¹ M. Valerius Messala, fusese un bun orator.

- 25 Și fermecat de tine și de cuvîntul tot,
Cu inima răpită te aprobam prin vot;
Dar au voit pesemne așa, străvechii mani,
Să fiu de toți departe, la geții neumani —
Și ca să fiu aproape de tine, mai ales,
30 Tu tot ce scrii trimite-mi, să te citesc mai des !

De crezi că-al meu exemplu nu e de lepădat,
Urmează-mi-l, o, Cotta, și tu, neîncetat !
Uitat sînt de prieteni, dar eu mereu lucrez,
Prin creatorul spirit tot vreau să mai viez !

- 35 Ca mine fă, la mîină mereu să-mi fi venit
Acele monumente ce-mi plac neconținut !
Dar oare poezia ce-atîta ne-a legat,
Îți mai aduce-aminte de mine cîte-odat' ?
Cînd versuri la prieteni reciți de obicei,
40 Ori cînd îi rogi adese să te citească ei,
Simți inima, o, Cotta, cum prinde-a se-ntrista ?
Și nu rămîne, oare, pe gînduri, mintea ta ?
Pe cînd eram la Roma atît mă lăudai !
Azi numele lui Naso pe buze îl mai ai ?
45 Să pier de arcul getic răpus, și bine știi
Cît de ușor se poate — aievea parcă-mi vii,
Alătura de mine te afli tu, mereu,
Și, zeilor mărire, că pot să plec și eu
Și-adesse în 'Cetate' eu, nevăzut venind,
50 Vorbesc, vorbesc cu tine și mi te-aud vorbind,
Și nici nu am cuvinte să pot a-ți spune cu
Cît strălucește ora aceea, dragul meu !
O, de mă crezi, atuncea mă poartă pașii mei
În cerurile sfinte la fericirii zei —
55 Dar las și zei și ceruri : din visu-mi înviat
Mă reîntorc în Pontul de Styx apropiat !
Și dacă nu se poate de-aici să mă urnesc,
Ia-mi, Maximus, speranța, căci prea mă
chinuiesc !

SCRISOAREA a VI-a
CĂTRE UN AMIC

- Cu multă sănătate azi ție mă închin,
Eu, Naso, exilatul la Pontul Euxin !
Era să-ți spun pe nume... Scriind numele tău,
Se prea putea, amice, ca să mă ții de rău !
- 5 Când nimeni nu se teme, de ce, amice bun,
Te mai ferești de mine pe nume să nu-ți spun ?
De nu știi, de la mine o află cu folos,
Ce bun cezarul este chiar când e mînios !
Căci dac-ar fi să judec chiar eu al meu păcat,
- 10 Eu însumi din pedeapsă nimic n-aș fi iertat !
Cezar nu mă oprește cu alții să mă știi,
Nici ca să-mi scrii, amice, și ție eu să-ți scriu !
Că nu faci nici o crimă, s-o afli mai întîi,
Cînd vrei cu vorba-ți dulce destinul să-mi
mîngii ;
- 15 De ce tu, printr-o teamă lipsită de temei,
Faci odios respectul ce-l datorezi la zei ?
Eu am văzut chiar oameni, ades, trăsniți din cer,
Lăsați ca să trăiască de bunul Iupiter !
Cînd nava lui Ulise o sfărîmă Neptun,
- 20 Veni Leucotoe¹ cu ajutoru-i bun !
Îl cruță înșiși zeii pe cel nenorocit :
Nu-l copleșesc într-una și fără de sfîrșit !

¹ Divinitate marină care l-a scăpat pe Ulise de înec, dîndu-i o năframă fermecată.

- Ca principele nostru nu-i zeu mai înțelept ?
Puterea-și temperează prin spiritul lui drept !
- 25 El a zidit „Dreptatea“, un templu ca acel,
Însă demult o poartă în inimă la el !
Ades la întâmplare trăsnește Iupiter :
Sub trăsnetele sale cei fără vină pier !
Lovește zeul mării cu viforul dușman :
- 30 La cîți li-i pe dreptate să piară în orcan ?
Cînd piere-n bătălie eroul înțelept,
Chiar zeul Marte spune că asta e nedrept !
De-ai cerceta acuma cu mine ce și cum,
Aflăm că se cuvine ce suferim acum !
- 35 O, nimenea nu poate a-i învia la loc .
Pe cei pieriți în ape, în bătălii și-n foc !
Pe mulți cezarul nostru i-a grațiat cu spor :
O, dac-aș fi acuma și eu în rîndul lor !
Și cînd trăim sub brațul acesta omenos,
- 40 Te temi să stai de vorbă cu cel din țară scos ?
Aș înțelege teama să nu mi-o mai alin
De-ar stăpîni Busiris sau un agrigentin !
Defaimi în van un suflet cu sentimente-adînci !
Pe marea asta calmă de ce te temi de stînci ?
- 45 Eu însumi astăzi vrednic de vreo iertare nu-s,
Că eu scriind întiul, pe nume nu v-am spus !
Dar cum nenorocirea deodată mi-a venit,
Pierdusem judecata și stam înmărmurit !
M-a speriat doar soarta și nu judecători,
- 50 Și m-am ferit de-aceea să iscălesc scrisori !
Îngăduit, deci, fie-i poetului gonit,
Ca numele de-acuma să-ți fie pomenit !
Pentru-amîndoi rușine în veci s-ar socoti
De tine-n nici o carte de nu aș aminti !
- 55 Dar cum nu vreau ca somnul să-l pierzi
de-ngrijorat,

N-oi merge mai departe decît voi fi lăsat !
Și cine ești, voi spune doar cui îți e pe plac,
Căci bine cu de-a sila cum aș putea să-ți fac ?
Tu, cel care pe față mă poți iubi de-ajuns,
60 O, cel puțin de-acuma iubește-mă-n ascuns !

- Nu nimeresc cuvîntul, amicii mei ; mi-i greu,
 Ca tot același lucru să vi-l tot cer mereu,
 Și, preaiubiți prieteni, cred că și voi, la fel,
 Tot auzind un cîntec v-ați săturat de el ;
- 5 Cunoașteți tot cuprinsul trimiselor scrisori
 Și fără să le desfăceți de fel din legători.
 Dar împotriva apei să nu mai merg mereu,
 Schimba-voi conținutul de-acum în versul meu !
 N-oi mai greși de astăzi, o, voi, prieteni, frați !
- 10 Că-n voi mi-am pus speranța, vă rog să mă
 iertați !
 Nu-mi necăjesc nici soața acum, ca-n ani
 destui :
- Onestă-i și fricoasă și nici dibace nu-i !
 Un rău mai mare încă să-l tragi, nu ți-a rămas,
 Sărmane Naso : multe ai mai avut de tras !
- 15 Pe taurul cel tînăr la jug degeaba-l pui
 Cît nedepins mai este cu jugul, gîtul lui !
 Și eu, de-atîta vreme de soartă juguit,
 Nu-i suferință-n lume să nu o fi trăit !
 Pe geticele țarmuri mă aflu ros de dor
- 20 Și-aici precum se vede mi-i și sortit să mor !
 Mai spere alții ! Însumi fără speranță șed !
 Mai vrei multe-aceia ce-n viitor mai cred !
 Învață-te din vreme cu gîndul că ești mort
 Decît așa-n noianuri cu nava-n nici un port !

- 25 Se obrintește rana cînd vrei a desfășa ;
De-aceea e mai bine ades s-o lași așa !
Îneacă-te mai bine căci ostenești în van
Zbătîndu-te prin valul cumplitului orcan !
De ce-n zadar sperasem să las pămîntul scit,
- 30 Să-mi fie-n altă parte exilul îndulcit ?
Îmi cunoscusem soarta așa de bine chiar,
Încît speram să capăt un loc mai dulce iar ?
Mai tare astăzi sufăr, pe cît de multe-am vrut !
Și locul și exilul îmi sînt ca la-nceput !
- 35 Mai bine, deci, amicii în pace s-ar afla,
Cu rugăminți degeaba decît ar mai umbla !
O, recunosc, prieteni, greu lucru v-am cerut,
Dar dacă voi ați cere, poate primiți ce-ați vrut !
Și dacă eu acasă nu voi putea să vin,
- 40 Voi ști să mor aicea la Pontul Euxin !

SCRISOAREA a VIII-a
CĂTRE MAXIMUS

- Mă-ntreb ce amintire, amice, să-ți trimit
Din Tomisul acesta de pe tărîmul scit :
O, ți-ar plăcea argintul sau aurul bălai ?
Dar ție-aceste toate îți place să le dai !
- 5 Metal de preț pe-aicea n-a fost și nu era.
Sub năvăliri, plugarul nu are cînd ara.
Tu purpură pe togă purtai adeseori :
Pe-aici nu au sarmații asemenea culori !
Sînt oi cu lina aspră aici la Euxin.
- 10 La arta ¹ zînei Pallas femeile nu țin,
Ci darul zînei Ceres îl macină de zor.
Ulciorul plin cu apă îl duc pe capul lor.
Aicea nu vezi fructe pe ramul îndoit,
Și nu e ulmul tînăr de viță-mpodobit !
- 15 Pelinul doar mai crește pe groaznicul pămînt,
Și roadele amare ca și pelinul sînt !
În Pontul cel sinistru, iubitul meu amic,
Să-ți fie amintire, eu n-am găsit nimic,
De-aceea-n tolba scită săgeți eu îți trimit :
- 20 Vrăjmașii tăi le simtă în sîngele cumplit !

O, Maximus, aceste condeie sînt și cărți,
Și muză domnitoare prin geticele părți !
Rușine mi-i că darul acesta l-am găsit :
Primește-l, deci, căci iată, din inimă-l trimit !

¹ Artă țesutului — una din atributele zeiței Pallas Atena.

SCRISOAREA a IX-a
CĂTRE BRUTUS

- Imi scrii, iubite Brutus, că aş fi fost bîrfit,
Că tot acelaşi lucru îl scriu necontenit,
Că cer în loc mai dulce să fiu mutat de-aici,
Şi că trăiesc în preajmă cu-atîta inamici ;
5 O singură meteahnă în contră-mi i-a sculat :
Sînt mulţumit că numai atîta mi-au aflat !
Greşelile din versuri le ştiu de obicei,
Deşi se-ncred poeţii aşa de mult în ei !
De operă poetul e pururi mulţumit :
10 Chiar Agrius ţinuse că e frumos Tersit¹ !
Eu cu minciuna asta nu pot să mă înşel —
Nu-s mulţumit cu lucrul oricum să fie el —
Şi tu mă-ntrebi, în versuri de ce mai am greşeli,
Ştiind aşa de bine aceste socoteli.
15 Să simţi dureri nu-i una cu a le vindeca !
Ştiinţa doar îţi poate durerile-mpăca !
Am încercat adesea să schimb cîte-un cuvînt,
Dar n-am avut putere şi le-am lăsat cum sînt,
Am încercat adese la îndreptări s-ajung,
20 Dar drept să-ţi spun, e lucru obositor şi lung !
Cînd scriem nu ne pasă de fel, nici cum, nici
cînd,
Doar inima palpită de opera crescînd !

¹ Fiul lui Agrius ; era foarte urit la chip.

- Să-ndrepti, nu e totuna cu-al creațiunii arc :
 Departe-i calea între Homer și Aristarc ¹ !
- 25 Se urcă grija-n spirit, frînîndu-l prin îngheț,
 Cum calu-și înfrînează fricosul călăreț !
 Îndure-se o dată cezarul nostru sfînt,
 Ca oasele să-mi zacă într-un tihnit pămînt,
 Căci de încerc adese să scriu mai liniștit,
- 30 Îmi plînge-n față chipul destinului cumplit ;
 Să mă smintesc cu totul eu parcă mă aștept
 La geții cruzi pocme să scriu și să le-ndrept !
 Că tot același lucru încerc a-l arăta,
 Cu ale mele versuri, o, voi mă veți ierta ;
- 35 Mi-a fost și vesel scrisul, în timp înveselit :
 E scrisul o icoană a timpului trăit !
 De-aceea scriu doar despre acest pămînt amar,
 Și cer să-mi am mormîntul departe,-n alt hotar !
 Că spun același lucru, e drept, dar ce cîștig
- 40 Cînd nimeni nu m-ascultă și în zadar vă strig ?
 Eu scriu același lucru, dar la mai mulți din voi,
 Cătînd mereu speranța salvării din nevoi !
 Să-l rog numai pe unul să pună stăruinți,
 Spre-a nu-ntîlni aceleași și-aceleași rugăminți ?
- 45 O, învățați prieteni, iertați-mă, deci, voi :
 Întii îmi cer salvarea — renumele, apoi !
 Poetul cînd și-alege o temă, va lăsa
 Să înflorească după închipuirea sa !
 Iar Muza mea, dovadă prin cîte astăzi trec,
- 50 Nenorocirea-mi cîntă și cîte le petrec !
 N-am vrut să fac o carte, scrisori scriind de-aici,
 Ci urmărit-am numai să scriu la buni amici,
 Și-așa la întîmplare apoi le-am adunat,
 Dar nu să fac o carte de preț, cu-adevărat !
- 55 Fii iertător, o, Brutus, spre faimă nu le-am scos :
 Îmi fac o datorie și caut un folos !

¹ Gramatic renumit din epoca alexandrină.

CARTEA A PATRA

SCRISOAREA I
CĂTRE SEXTUS POMPEIUS

- Primește-mi, o, Pompeius, al versurilor text,
Căci pentru-a mea viață dator sînt ție, Sext !
Și de-o să-ți spun pe nume, și n-o să-ți pară rău,
O să atingi o culme a meritului tău !
- 5 De-o să te-ncrunți, voi spune și eu că nu mi-a
mers,
Și-i înțelege cauza, și eu ți-o spun în vers.
Că-ți port recunoștință mînie să nu ții :
Doar îmi plătesc o parte a unei datorii.
De cite ori cuvîntul dojenitor mi-am spus
- 10 Că tu în nici o carte nu-mi ești, căci nu te-am
pus !
Alt nume pe tăbliță ¹ să scrie mîna-mi vrea,
Dar totdeauna, *Sextus*, de mîna scris ieșea.
Mă amuza-ntîmplarea văzînd numele tău,
Și-l și ștergeam dar, *Sextus*, cît îmi părea de rău.
- 15 Ziceam : „O să mă mustre ! Mustrarea i-o ascult !
O, de primeam mustrarea aceasta mai demult !“
Pîn' și din apa Letei aș bea, de-ar exista,
Ca să te uit, o, *Sextus*, dar nu te pot uita !
Îngăduie-mi pe nume să-ți spun : cum o să poți
- 20 O datorie sfîntă drept crimă să socoți ?
Măcar așa mă lasă un bine a-ți plăti,
Căci de nu vrei, cu sila obrazul mi-oi clăti !

¹ Tablița cerată.

Mereu, numai cu bine din parte-ți m-am ales,
Și pîn' și mîna-n pungă tu ți-ai băgat-o des,
25 Și nu te temi nici astăzi să-mi fii de mult folos,
Și-o să-l ajuți de-a pururi pe cel din țară scos.
Te-ntrebi de ce în tine eu cred nezdruincinat !
Dar cine lucrul mîinii și-l părăsi vreodat' ?
Cum Venus, cea cu părul din apa mării scos
30 E gloria și lucrul maestrului ¹ din Cos,
Cum Fidias ², pe Pallas cu dalta lui a scris,
Din fildeș și aramă, drept scut pe-Acropolis,
Și cum lui Miron ³ junca celebră faima i-i,
Și cum Calamis ⁴ caii îi plăsmui ca vii,
35 Așa și-a mea viață, și nu te voi uita,
E operă creată de îndurarea ta !

¹ Celebrul pictor grec Apelles.

² Cel mai vestit sculptor din antichitate. Făcuse între altele o renumită statuie din fildeș și aur a zeiței Atena așezată în Partenon, al cărui arhitect fusesse tot el, și alta, de aramă, așezată pe Acropole.

³ Sculptor grec, contemporan mai în vîrstă cu Fidias. Opera lui cea mai cunoscută era o vacă.

⁴ Sculptor grec excelînd în reprezentarea cailor.

SCRISOAREA a II-a
CĂTRE SEVERUS

- Poetului celebru ¹, la regii mari vestit,
Scrisoare de la geții pletosi eu îți trimit !
O, parcă mi-i rușine, și iată că ți-am spus
Că-n nici o cărticică, Severus, nu te-am pus,
5 Dar legătura noastră nicicînd nu s-a oprit,
Răvașe neritmate ne-am scris neconținut !
Doar inima prin versuri n-am vrut să ți-o trimet :
De ce ți-aș scrie-n versuri cînd însuși ești poet ?
Să-i dăm Falern ² lui Bacchus, lui Triptolem
grîu nou ?
- 10 N-are-Aristeus ³ miere și fructe Alcinou ⁴ ?
O, mare ți-i talentul și nimeni n-a adus
Ca tine rod cîți urcă pe Helicon în sus !
De-aceea dar, Severus, te rog să te înduri :
Nu-ți duc nici ție versuri, nici frunze în păduri !
- 15 Nici versurile-mi aripi mai largi nu mai deschid :
Cu plugul oboselii eu ar un țărîm arid !
Ca mîlul ce oprește șuvița de izvor,
Să nu mai sară-n undă, mereu năvălitor,
M-au apăsător atîtea necazuri cîte sînt,

¹ *Cornelius Severus* — poet epic ; a cîntat pe regii Romei.

² Vin renumit din regiunea cu același nume.

³ Fiul lui Apolo, inventatorul apiculturii.

⁴ Regele feacilor ; era posesorul unei livezi întinse (vezi *Odiseea*, VII, 114 etc.).

- 20 Și versul nu mai poate avea de-acum avînt !
Homer, adus în locu-mi, el, marele poet,
Cu timpul ca și mine ar fi ajuns un get !
Mă iartă, deci, că frîna lăsat-am peste zel,
Și nici scrisori aproape că nu-ți mai scriu de fel !
- 25 Elanul sfînt, merinde poeților la drum,
Eu l-am avut odată și nu-l mai am acum !
Cu greu mai vine muza și doar în chip silit
Se pleacă spre tăbliță cu brațul obosit !
Să scriu nu am plăcere, ba chiar sătul eu sînt,
- 30 Azi nu mai pun în versuri cuvînt lîngă cuvînt,
Ori că n-am tras din ele nici un folos, de loc,
Ba, mi-au adus exilul cu-atîta nenoroc ;
Totuna e : dansatul pe întunerice ori
Nici scrierile noastre să n-aibă cititori !
- 35 O, știu că cititorii avîntul nostru-l cresc,
Și gloria e pinten de seamă ! Să citesc,
Coralii ¹ blonzi aicea să mă asculte dar,
Și alte neamuri cîte-s la Istrul cel barbar ?
De-aceea, fiind singur, ce pot să mai lucrez
- 40 Să treacă timpul liber și ziua să-mi scurtez ?
Nu-mi place băutura, nici jocul de noroc,
Să sînt că timpul parcă n-ar exista de loc !
E-o bucurie cîmpul să poți să-l îngrijești,
Dar dacă nu mă lasă războinicii acești ?
- 45 O rece mîngîiere — Pieridele-au rămas,
Dar de la ele-atîtea nenorociri am tras !
Tu du-te la izvorul Aoniei ² și bea !
Iubește poezia și-adînc să crezi în ea !
Sacrifică la Muze ! Și minte tu să ții :
- 50 Neconținut trimite-mi ca să citesc ce scrii.

¹ Populație din Moesia, de lîngă Pontul Euxin.

² Alt nume al Beoției, unde se afla izvorul Muzelor.

SCRISOAREA a III-a
CĂTRE UN AMIC NECREDINCIOS

Să tac și fără nume eu să te las să treci,
Ori să mă plîng și lumea să-ți știe crima-n veci ?
Eu n-am să-ți spun pe nume, căci tristul meu
cuvînt
Te-ar face dintr-o dată celebru pe pămînt !

- 5 Cit timp avea carenă solidă nava mea,
Erai în frunte, gata să te și urci pe ea,
Și astăzi cînd norocul la mine cată rău,
Mă lași, deși am lipsă de ajutorul tău !
„Dar cine-i, oare, Naso ?“ te faci că-ntrebi
mereu,
- 10 Cînd mai auzi adese rostit numele meu.
Îți spun acuma cine-s, chiar de n-ai vrea să știi :
Am fost amici din timpul de cînd eram copii,
Și gîndurile tale să mi le spui veneai,
Și glumele cu mine mereu le-mpărtășeai ;
- 15 Sînt cel ce-n casa voastră era neconținut,
Și singurul pe care poet l-ai socotit,
Sînt omul despre care nu-ntrebi de-i între vii,
Sînt omul despre care nimic nu vrei să știi !
Nu m-ai iubit vreodată, sau dac-a fost altcum,
- 20 Tu ești un nestatornic în ceasul de acum !
Te-ai mîniat pe mine, de ce ? Pe ce temei ?
Nu tu, ci eu am dreptul să-mi fie ochii grei !

Să fii, ce te oprește, ca-n timpul fericit ?

În ochii tăi e-o crimă că sînt nenorocit ?

25 Cu fapta sau cu punga de n-ai sărit, cum sînt,
Măcar prin vreo scrisoare să-mi fi trimis cuvînt !

Mi-i greu să cred ce spune o lume, și n-aș vrea,
Că zvîrli insulte peste nenorocirea mea !

Și nu-ți ții gura, însă ascultă, om smintit :

30 Să nu te plîngă nimeni pe mări, cînd ești
zdrobit ?

Pe-o roată stă Norocul, în jocul lui ușor
Mereu își schimbă jocul atît de schimbător,
Și-i mai ușor ca frunza, ca vîntul ușurel,
Și numai tu, amice, poți fi așa ca el !

35 De-un fir de păr atîrnă în lume cîte sînt :
Clădiri solide astăzi sînt mîine la pămînt !
Avea străvechiul Cresus averi de necuprins,
Și a ajuns să-l ierte vrăjmașul ce l-a prins !
Tiranul Siracuzei¹ și astăzi renumit,

40 La urmă, să nu piară de foame, a muncit !
Decît Pompei cel Mare n-a fost vreun om și nu-i,
Ș-a ajuns cu cerutul la un client de-al lui² :
O, iată pîn' la urmă cît de grozav i-a mers
Celui ce stăpînise întregul univers...

45 Iar cel ce pe Iugurta³ și cimbri i-a zdrobit,
Și-a fost în Roma consul de-atîtea ori ieșit,
El, Marius, celebrul, la urmă ce-a ajuns ?

¹ *Dionysius al II-lea*, alungat din Siracuza, a dat lecții copiilor din Corint, unde se refugiase, ca să aibă cu ce trăi.

² Invins la Farsalus de Caesar, triumvirul Pompei ceruse ajutorul lui Ptolomeu al III-lea, regele Egiptului.

³ Regele Numidiei. Chemat la Roma să dea socoteală de faptele sale, a scăpat teafăr prin mituire și intrigi. Marius, alesul plebei, a zdrobit atît pe Iugurta, cît și pe cimbri — trib germanic pomit să atace Roma.

- A suferit batjocuri și-n mlaștini sta ascuns ¹.
La zei toate-ale noastre sînt doar iluzii, fum ;
50 Abia putem să credem în ceasul de acum !
De mi-ar fi spus vreunul : „La Euxin, la geți
Vei merge, și-ai să tremuri de ale lor săgeți !“
Îi răspundem să-și ieie mai repede ca prînz,
În contra nebuniei, din Anticyra ² spînz !
55 Am îndurat atîtea ! Și de scăpam, cu greu
Mă doboră săgeata celui mai mare zeu.
Deci, teme-te ! De soartă nu-i nimenea ferit :
În clipa care vine poți fi nenorocit.

¹ Marius a fost apoi alungat de Sylla, ieșit învingător în războiul civil dintre ei ; s-a ascuns în mlaștinile de lângă Minturnae, oraș în Lațiu.

² Oraș în Grecia, unde creștea elcborul, apreciat ca leac împotriva nebuniei.

SCRISOAREA a IV-a
CĂTRE SEXTUS POMPEIUS

- În nici o zi puhoai de nouri n-a adus,
Austrul, ca să curgă neconținut de sus,
Nu-i loc lipsit de vlagă și-așa mărcinos,
Încît să nu răsără și ierburi de folos !
- 5 Tot astfel, nici Fortuna nu bate-așa de greu,
Încît să nu se-arate măcar un curcubeu !
Eu însumi scos din țară, mînat pe țărnul scit,
Scăpat din naufragiu, de-ai mei cei dragi lipsit,
Tot am avut prilejul obrazul să-mi descrie
- 10 Și să mai uit o clipă de nenorocul crunt,
Căci pe nisipul galben, cum mă plimbam, deodată
Un filfiit în urmă părea că s-a lăsat !
Și m-am întors deodată, și nimeni nu era !
Dar se-auzea o voce și preajma-nfiora :
- 15 „Să-ți dau o știre bună, aicea am descins,
Eu, Faima, ce alunec prin cerul necuprins !
Un an de bucurie trăi-vei, iată ce-i,
Sub bunul tău prieten, sub consulul Pompei !“
Așa vorbi, și Pontul umplînd de-un vesel glas,
- 20 S-a-ndepărtat zeița la alte gînti acas'.
În ziua-aceea parcă am căpătat noroc,
Mi s-a-ndulcit deodată atît de asprul loc !
Deci, Ianus bicefale, deschide anul ! Vii ?
Iar cînd după decembrie și luna ta o ții,
- 25 Porfira consulară și-o pune-o precum vrem,
Pompei, urcînd atuncea spre piscul cel suprem !

- O, parcă-i văd palatul în ceasul cel august :
Mereu se-ndeașă lumea și pragu-i parcă-ngust.
Întîi te văd la rugă, în templu pe Tarpei,
30 Și cum se-mbună cerul la ruga ta, Pompei !
Faliscii ¹ boi, ca neaua de albi, îi văd mînați
Să fie de ușoara secure fulgerați !
Ai vrea să se îndure toți sfinții zei din cer,
Dar vrei să-ți țină partea cezar și Iupiter !
35 De față, senatorii numai urechi, destui,
Îngrămădiți în curii ² vor asculta ce spui !
Înalta elocință pe toți i-o încînta.
Și cum e obiceiul, te vor felicita !
Mulțumitor și slăvii și lui cezar îi ești :
40 El ți-o mai da adese prilej să-i mulțumești !
Și-acasă te-o conduce senatul întregit,
Și n-o să-ncapă-n casă poporul cel zorit !
Doar eu, oh, vai ! în gloată n-oi fi cu nici un preț,
Și n-o să văd cu ochii spectacolul măreț !
- 45 Dar chiar și-așa, din lume, cu mintea plăsmuit,
Tot o să-l văd atuncea pe consulul iubit !
Și dacă tu, în ceasul acela minunat,
Te-i întreba : „Dar oare sărmanul alungat ?“
Și-oi auzi de asta pe cineva spunînd,
50 Exilul o să-mi pară numaidecît mai blînd !

¹ Adică din Etruria, de unde se aduceau boii de sacrificiu.

² *Curie* — clădire în care ținea în mod obișnuit ședințe senatul roman (forul conducător al republicii).

SCRISOAREA a V-a
CĂTRE SEXTUS POMPEIUS-CONSUL

- Spre-azul lui, distihuri, porniți-vă din nou,
Cuvintul să mi-l știe un preacinstit erou,
Dar drumu-i lung și mersul vă este inegal,
Și-i îmbrăcat pământul în straiul glacial.
- 5 De Tracia-nghetată, de munții Hemus¹, voi
De-ți trece, și de Marea Ionică apoi,
Și-n Roma domnitoare pe jos mergînd, să știți,
Veți fi în zece zile chiar dacă nu grăbiți !
De Forul lui Augustus aproape, șade el,
- 10 În casa lui, distihuri, pătrundeți ușurel ;
De-ntrebă unii cine sînteți, la ce veniți,
Voi să le dați un nume așa, să-i păcăliți ;
O, poate că prudența vreun rost n-ar fi avut :
Nu strică niciodată să ai cu tine-un scut !
- 15 La pragul casei sale o vreme veți ședeă :
N-o să puteți pe consul numaidecît vedea,
Căci la quiriți el poate dă legi sau ia măsuri
Din scaunul de fildeș cu vechi înflorituri,
Sau e la-nchirierea obștescului venit,
- 20 De Roma noastră grijă avînd neconținut ;
În curia zidită de Iulius Caesar
Dînd sfat despre imperiul cel fără de hotar :
Sau poate-l țin de vorbă cezar și-al său fecior,
Și-l sfătuiesc în slujba cea grea de senator.
- 25 Și timpul ce-i rămîne el și-l va da în dar

¹ Munții Balcani.

- La zeul cel de-al treilea, Germanicus Caesar ¹ !
Cînd va scăpa la urmă de toate-aceste trebi,
O să-și întindă mîna spre voi, îndeosebi,
Și va-ntreba de mine, al vost' părinte bun,
30 Iar voi să-i dați răspunsul așa precum vă spun :
„Trăiește, și de-a pururi dator ți-o rămînea,
Viața ce Augustus l-a miluit cu ea !
Neconținut el spune și n-o uita nicicînd,
L-ai ocrotit prin miezul Barbariei trecînd !
35 Bistonia trecînd-o, l-ai ocrotit sub fald,
Și n-a simțit vreo spadă în sîngele lui cald !
Și multe alte daruri i-ai dat, și bani destui,
Ca el să nu se-atingă de avuția lui !
Și pentru toate astea, bărbat măreț și brav,
40 Pîn'la amurgul vremii el vrea să-ți fie sclav !
Mai repede pe munte copaci umbroși n-or sta,
Nici navele noianul întins nu l-or brăzda,
Și rîul la izvoare s-o-ntoarce mai curînd,
Dar facerea de bine n-o va uita nicicînd !“
- 45 De-o să m-ajute încă, de-l mai rugați prin glas,
N-o să vă fie drumul zadarnic pîn'acas !

¹ Fiul lui Drusus maior și tatăl viitorului împărat Caligula (37—41).

SCRISOAREA a VI-a
CĂTRE BRUTUS

- Scrisoarea asta, Brutus, s-a scris în locul cel
De care bietul Naso nu-i bucuros nici el !
Dar de n-am vrut aicea necazuri să fi strîns,
Destinul meu a vrut-o și soarta mea de plîns.
- 5 Cinci ani de-acum trăit-am aici pe țărnul scit,
Și alții cinci vor trece, și-așa neconținut !
Mă paște nenorocul atît de prefăcut,
Și-nverșunat într-una îmi spulberă ce-am vrut !
A ginții labiene lumină tu erai !
- 10 Cînd să te duci la Zeus, să-l rogi, tu gata stai,
O, Fabius ¹, murit-ai și poate-s vinovat, ²
Deși așa putere eu n-am avut vreodat' !
De-acum în nici o mină nu mă mai dau vîndut !
Prin moartea ta speranța pe veci mi-a dispărut !
- 15 Augustus era gata să ierte, și-ar fi spus,
Dar părăsind pămîntul, și-al meu noroc s-a dus.
Eu v-am trimis atuncea, să vi-l împărtășesc,
Poemul despre noul locuitor ceresc ; ³
Oh, de mi-ar fi atîta al suferinței dat,
- 20 Minia casei sfinte să se aline-odat' !

¹ Unul din intimii împăratului.

² Se referă probabil la faptul că August urmărise totuși să lase moștenitor pe nepotul său, Agrippa Postumus.

³ Poemul despre zeificarea lui August.

- Cum te cunosc din clipa în care ne știam,
Eu pot să jur, o, Brutus : la fel te rogi acum !
A ta prietenie mi-ai dat, de când ești,
Și-a și crescut, o, Brutus, de când îndur restriți !
- 25 De ne vedea oricine cu ochi de lacrimi roși,
Credea că împreună sîntem din țară scoși !
Natura te-a dat sprijin celor în lacrimi stînd !
Și n-a mai dat la nimeni, ca ție, spirit blînd !
Celui ce nu te știe din Forum, dintre juzi,
- 30 Cu greu îi vine-a crede că poți să și acuzi !
Și blînd să fie omul cu blînzii, ca-n porunci,
Și poate fi-teribil cu răii, tot atunci !
Cînd aperi legea aspră, cuvintele îți vin
Distrugătoare, parcă dospite în venin ;
- 35 Cu vorba ta, dușmanii poți minte să-i înveți,
Pe dînșii nimerească-i grozavele-ți săgeți
Așa de fin lucrate, c-o lume s-a mirat
Că ai în tine-un spirit așa de fin lucrat !
Dar dacă-l vezi pe unul răbdînd pe strîmb nevoi,
- 40 Atunci ca o femeie la inimă te-nmoui !
Acesta-i adevărul și drept dovadă-i iau
Pe cei ce la năprasnă de mine se fereau,
Și-i voi uita, dar pururi uitării n-o să-i dau
Pe cei ce-atîta grijă de-a mea durere au !
- 45 O, mai degrabă Istrul așa de-apropiat
S-o-ntoarce la izvoare, din mare, speriat ;
Spre răsărit fugi-va și soarele acest
Ca-n timpuri, cînd văzuse ospățul lui Tiest —
Dar nimeni n-o să spună că eu, ca un ingrat,
- 50 Pe cei ce-ați plîns cu mine uitării v-aș fi dat !

SCRISOAREA a VII-a
CĂTRE VESTALIS

- La Euxin, Vestalis, norocul te-a adus,
La ginți să-mparți dreptate, sub Carul Mare, sus,
Și-ai și văzut cu ochii în ce tărîm mă stîng,
Și poți oricînd a spune că pe dreptate plîng.
- 5 Cu-al meu cuvînt, cuvîntul și tu să ți-l îmbini,
Vlăstar atît de tînăr ai regilor alpini,¹
Căci singur vezi că Pontul îngheață pe la noi,
Și singur vezi că vinul de ger se face sloi,
Și singur vezi, cu carul, sălbatecul iazig,
- 10 Cum trece peste Istrul înmărmurit de frig!
Vezi spade otrăvite, săgețile zburînd,
Și moarte îndoită în vîrful lor purtînd!
Dau cerului mărire prilej că nu-ți dădu,
În toiul unor lupte, s-ajungi aici și tu!
- 15 Ai răzbătut, Vestalis, pericole-ndelungi,
Ca pînă la onoarea de primipil² s-ajungi,
Dar din onoarea asta foloase cîte ai,
Se cuvenea, Vestalis, ca și mai sus să stai!
O spune chiar și Istrul cu-al lui talaz încet,

¹ Vestalis era fiul regelui M. Iulius Cottius din Alpii Cottici, tributar lui August, și nepotul regelui Donus (*Daun* în traducerea de față, vezi versul 30).

² Centurion care comanda primele centurii din prima cohortă. Între centurioni era gradul cel mai înalt.

- 20 Că l-ai umplut de sînge vărsat de neamul get,
 Și-o spune și Aegissos¹: cu-așa un luptător,
 Poziția-ntărită nu-i fu de ajutor!
 Degeaba garnizoana la zid se apăra!
 Degeaba sus, pe munte, sub nouri ea era!
- 25 Barbarul o răpise cu avuții și tron,
 Cu moarte biruindu-l pe regele siton²!
 Vitellius³, pe Istru în jos mișcînd lopeți,
 A coborît, purtîndu-și stindardele spre geți!
 Atunci în bătălie te-avînti și tu ca un
- 30 Coborîtor din osul străbunului Daun;
 Ți-ai pus îndată arme cu scînteieri de stea,
 Iar faptele ai grijă ascunse să nu stea!
 Răzbați și printre spade și bolovani destui!
 Cu pas ușor spre nalta întăritură sui,
- 35 Deși ca vijelia în jurul tău se-ațin
 Săgețile cumplite dospite în venin!
 De ascuțite vîrfuri ți-i scutul tot lovit,
 Și de săgeți cu pene ți-i coiful tot zburlit!
 Te năucește, poate, durerea! N-ai cînd sta!
- 40 Rîvnitul pisc al Faimei mereu e-n fața ta.
 Așa era și Aias, avînt nepotolit,
 Cînd l-a gonit pe Hector, și focul cel stîrnit!⁴
 Ajuns-ați față-n față! Crunt sînge moartea bea!
 De alte spade, spada-ți cumplit ți se izbea!
- 45 E greu de spus, Vestalis, cum în virteju-acel
 I-ai omorît în luptă pe cîți și în ce fel!
 Grozav ai fost, Vestalis, și e grozav să vezi
 Cum tu călcai în luptă pe geți uciși-grămezi!
 Lupta, după întiiul, centurionul doi!

¹ Azi Tulcea.

² Trac. Geții cuceriseră cetatea din mîinile regelui Cotys.

³ Comandantul armatei romane în care lupta Vestalis.

⁴ Vezi *Iliada*, C. XIII, 125 și urm.

50 Cu toți dau răni de moarte și-s toți răniți apoi !
În fruntea tuturor prin eroism ne stai
Pegas precum i-ntrece pe iuții lumii cai !
Învins a fost Aegissos ! Strălucitor te-arăți !
Prin versurile mele vei fi-n eternități !

SCRISOAREA a VIII-a
CĂTRE SUILIUS

- Tîrziu a ta scrisoare aicea mi-a picat,
O, doctul meu prieten, dar tot m-a bucurat !
Îmi spui c-o să mă sprijini : dar sentimentul cald
Să-i îmbuneze poate pe zeii din Înalt ?
- 5 De o să-ți nalți rugarea chiar fără nici un spor,
Că vrei să-mi faci un bine îți sînt cunoscător !
De zelul tău, amice, vreau mult a auzi !
Să nu te plictisească dîrerea mea-ntr-o zi !
Îmi dă speranță faptul că ești din neamul meu !
- 10 Să țină și speranța aceasta, mult, mereu !
Soția ta îmi este ca un copil iubit,
Căci doar cu-a mea soție tu ești înginerit ¹ !
Și-i vai de-a mea speranță, acuma de roșești,
Citind aceste versuri, că neam cu mine ești !
- 15 N-am alt păcat pe lune, nici cît un fir de păr,
Afară de norocul cel orb, într-adevăr !
De-mi cercetezi și viața, găsești doar oameni buni,
Tot cavaleri de-a lungul măriștilor străbuni !
Și n-am nici în moravuri nimica rușinos,
- 20 Afară de păcatul că sînt din țară scos !
De crezi că din rugare vreo milă o să ai,
Atunci imploră zeii căror prinos le dai !
E bine de cezarul cel tînăr ² să te ții,
Altarul lui fiindcă tu cel mai bine-l știi !

¹ Soția lui Ovidiu a avut din altă căsătorie o fiică, măritată cu Suilius.

² Germanicus. |

25 Izvor e totdeauna de îndurări fierbinți,
Și poate-o să audă și-aceste rugămînți !

O, dac-ar fi să bată măcar un vînt sărman,
Va reapare nava pierită în orcan !
I-oi mulțumi tămîie zvrîind în fumul viu,
30 Și despre-a lui putere dovadă o să-i fiu !
Din marmură de Paros un templu n-am să-ți fac,
Germanicus, căci astăzi sînt ruinat, sărac ;
Ai tăi și universul altare ți-or zidi :
Eu, întristatul Naso, prin vers te-oi răsplăti !
35 Și-i drept că tu din asta puțin folos să ai,
Cînd eu îți dau cuvinte, viața tu mi-o dai !
Dar cel ce tot ce are primosuri ți-a adus,
Recunoștința urcă pe treapta cea mai sus !
Totuna e, tămîie la zeii ce nu dorm,
40 De umpli-un hîrb cu dînsa ori un bazin enorm !
Cu sînge, și mieluța și taurul falisc,
La fel stropesc altarul din tarpeianul pisc !
Măririlor din lume oricîte li s-a spus,
Dar tot ce spun poeții trăiește mai presus !
45 Ne este poezia trimisă către slăvi :
Salvează de uitare mărețele isprăvi !
Salvează numai versul, virtutea, de mormînt,
Făcînd-o să vieze oricît va fi pămînt !
Mai tare decît timpul nu-i forță mai presus :
50 El, măcinării, piatra și fierul a supus —
Dar versul îl înfruntă : prin vers, prin scriitori,
Îl știu pe Agamemnon și-i știu pe luptători !
N-am fi știut de Teba, cei șapte și-al lor rost,
Ce fost-a înainte și după ei ce-a fost !
55 I-au plăsmuit poeții pe zeii cei din zări :
Măriții zei au pururi nevoie de cîntări ;
Și spun că armonie, și elemente dar
Veniră din adîncul noian elementar ;
Că-n ceruri și titanii cum se visau suiți,

- 60 Au fost trăsniți din nouri și-n Styx au fost zvîrliți;
De Liber ¹, ce-i înfrînse pe inzi, de pomenim,
De ohiali și Hercul ², prin poezie știm!
Pe-al tău bunic, poeții, o, preaiubitul meu,
Adăugat la aștri, l-au consacrat ca zeu!
- 65 Puterea minții dacă îmi mai sclipește-un pic,
Germanicus, eu toată sclipirea ți-o dedic!
Poet fiind tu însuți, Germanicus, eu cred
Că-i prețui omagiul trimis de-un biet poet!
Pieridele voiră să-ți dea un loc de preț,
- 70 De nu-ți dădea Destinul alt rost și mai măreț!
A-i inspira pe alții, deși e mare dar,
Germanicus, tu, totuși, n-ai renunțat la har,
Căci tu, cînd porți războaie, cînd treci la versul
lin :

- Te joci cu lucruri care la alții sînt un chin!
- 75 Cu mîinile lui sfinte, Apolo, ușurel,
Și arcul mînuiește și citera, la fel!
Și Arta și războiul ți le împarți pe rînd:
Și Iupiter și Muza ți se-ntîlnesc în gînd!
Și bînd deci din izvorul cel binecuvîntat,
- 80 Ce cu copita calul Gorgonei ³ l-a scurmat,
Și aceleiași Muze ca tine mă supun:
Iubind aceeași artă, salvează-mă, îți spun,
De geții cei sălbateci și de coralii cei
Apropiati de mine și îmbrăcați în piei!
- 85 Și dacă nu se poate s-aud al țării zvon,
Să vin cît mai aproape de țărnul auson,
Ca-ndată ce-oi atinge italicul pămînt,
Eu faptele de arme să vin să ți le cînt!
Să pot zări îndată în zări al țării fum,
- 90 Suilius, te roagă în locul meu acum!

¹ Numele latin al lui Bacchus, care era socotit învingătorul inzilor.

² Hereule cucerise orașul tesalian Oehalia.

³ Pegas.

SCRISOAREA a IX-a
CĂTRE GRAECINUS

- Vrea Naso sănătate, Graecinus, să-ți mai dea
De-aici de unde poate, și nu de unde vrea !
Scrisoarea mea, în ceasul cel binecuvîntat,
Ajungă cu securea și fascele ¹ odat' !
- 5 În drum spre Capitoliu n-oi fi, și-mi pare rău
Că n-o să pot să umplu și eu alaiul tău !
Scrisoarea asta însă, Graecinus, ți-a adus
Cuvîntul ce maestrul ar fi avut de spus !
Cu un destin mai dulce de m-aș fi fost născut,
- 10 Și osie mai tare la car de-aș fi avut,
Dovada de cinstire ce azi ți-o dau scriind,
Atuncea ți-aș fi dat-o cu gura mea vorbind !
O-mbrățișare-adîncă pe urmă ți-aș fi dat,
Și-apoi și eu de tine eram îmbrățișat !
- 15 Ca mine om mai mîndru n-aveai cu nici un preț :
Nu-mi cuprindea mîndria nici un palat măreț !
Pe cînd senatul sacru îți sta în jur prin rost,
Eu numai înainte și-n frunte ți-aș fi fost !
Oricît de mult mi-ar place în coasta ta să stau,
- 20 Și-aicea stînd, aceste mîndrii mă bucurau !
De mă strivea mulțimea, eram prea fericit
Să fiu de-nvolburarea mulțimilor strivit !
M-aș fi uitat, Graecinus, ce lume-n urmă ai
Și ce mulțimi de oameni se-ndeașă în alai !

¹ Mănunchi de nuiele — semn al puterii consulare.

- 25 De-atît de multe lucruri aveam să mă tot mir :
 M-aş fi uitat mai tare la toga de profir,
 La scaunul de consul, la flori ce se deschid,
 La încrustări făcute din fildeşul numid.
 Şi ajungînd alaiul în templu la Tarpei,
- 30 Şi-avînd să cadă jertfa lîngă altarul ei,
 Lui Iupiter divinul ce şade-n templu sus,
 A mea recunoştinţă şi eu i-aş fi adus ;
 Şi aş fi ars tămîie pe tarpeianul pisc,
 Nu cîtă doar cuprinde obişnuitul disc !
- 35 De n-ar fi fost pămîntul să-l bat în lung şi lat,
 Acolo-ntre prieteni şi eu m-aş fi aflat !
 Acum cu-nchipuirea mai pot să mă alin !
 Îmi bucuram şi ochii de nu eram străin !
 Nu se-ndurară zeii şi au dreptate ei :
- 40 Să spun că nu am vina, cum m-aş uita la zei ?
 De-aceea, deci, cu mintea — căci nu-i gonită
 ea —
- Şi toga ta de consul şi fascele-oi vedea !
 Te voi vedea dreptate cum dai, prin verb şi scris,
 Şi-oi fi mereu în locul acela interzis !
- 45 Şi te-oi vedea, amice, cu grijă-nchiriind
 Obşteştile venituri, pe urmă, şi vorbind
 În plin senat, în spirit înalt ce ţi-i firesc,
 De lucruri spre folosul şi binele obşteşc ;
 Şi cum pentru tot neamul cezarului slăvit
- 50 Îşi pleacă albiu tauri grumazul sub cuţit,
 Şi după toate-acestea tu zeilor să spui,
 Rugîndu-i să-şi mai uite cezarul ura lui !
 Şi de-au s-asculte zeii atunci de ochii tăi,
 În volbură ţişnească preasfintele văpăi !
- 55 Să nu-mi tot plîng aicea mereu aleanul meu,
 O să te cînt, Graecinus, cum voi putea şi eu !
 Şi iată că o veste mai bună-am şi aflat :
 Că fratele-o să-ţi fie urmaş în consulat,
 Tu, în decembrie numai din scaun te-i urni,

- 60 Și vine el, când luna lui Ianus¹ va porni !
 Vă veți iubi atuncea chiar și mai tare voi :
 Ați căpătat onoarea prin fascii, amîndoi !
 Se vor mîndri ai voștri doi ani cu noul dar :
 Veți sta și-a doua oară în scaun consular !
- 65 Deși o cinste naltă, superbă este ea,
 Cum niciodată Roma lui Marte n-o vedea,
 Dar cel ce-o dă sporește onoarea asta-n preț,
 Căci ia și ea mărire din omul cel măreț !
 Deci, zei să se-ndure de noi, o, dragul meu,
- 70 Tiberiu să se-ndure de amîndoi, mereu !
 Când își mai uită Joe de griji și de nevoi,
 Să vă rugați cu mine, amicii mei, și voi !
 Și de-au să bată vînturi mai blînde în stilii,
 Din Styx să-mi iasă nava, dați drumul la
 frînghii !
- 75 Cînd comandase Flaccus² aicea la hotar,
 Era mai sigur țărmlu la Istrul cel barbar !
 În Moesia supus-a popor după popor !
 Și tremurau și geții stăpîni pe arcul lor !
 Și a luat Trosmînul³ ; curgea neconținut
- 80 Danubiu către mare de sînge înroșit !
 Întreabă-l deci de locuri și de climatul scit,
 Și pentru ce barbarii de-aici m-au îngrozit !
 Și de săgeți, să-ți spună tot el, cum le dospesc
 În crunt venin de șarpe, și oameni cum jertfesc !
- 85 Să-ți spună dacă-ngheață sau nu imensul Pont,
 Și cum se-ntinde gheața departe-n orizont.
 Să-ți spună el ce faimă aicea îmi aud,
 Cum îmi petrec exilul atît de lung și crud !

¹ Ianuarie.

² Frate cu Graccinus ; fusese proprator în Moesia.

³ *Trosmis* — oraș în Moesia Interioară (azi Iglîța).

- Nu mă urăște nimeni — de ce m-ar fi urît ?
- 90 Nu m-am schimbat ca locul, să fiu posomorît !
 Tot mi-a rămas pe față, în zbuciumatul trai,
 Sfiala mea și calmul ce-atît le lăudai !
 Așa trăiesc, Graecinus, aicea la hotar,
 Unde mai tare lege e pumnul cel barbar !
- 95 Și-așa trăiesc prin anii ce tot mereu s-au strîns :
 Bărbat, copil, femeie de mine nu s-au plîns !
 De-aceea tomitanii, parcă aș fi de-al lor,
 Doar ei îmi pot fi martori că-mi dau și ajutor !
 Ei vor să plec, fiindcă mă văd prin cîte mîn,
- 100 Dar de-i întrebi, ar spune la dînșii să rămîn !
 Să nu mă crezi pe mine cu-aceste afirmări :
 Mă laudă-n decrete și sînt scutit de dări,
 Și dacă se cuvine să mă și laud dar,
 Cetățile vecine mi-au dat același dar !
- 105 Pămîntul unde oaspe vremelnic cred că sînt,
 În casă-mi vede-altarul cezarului preasfînt,
 Și sfînta preoteasă¹, și fiul preacurat²
 Nu mai prejos ca zeul ce-acum s-a înălțat,
 Și iată și nepoții — de lipsă nimeni nu-i —
- 110 Stă lîngă tatăl unul ; lîngă bunica lui
 Stă celălalt ! Tămîie le-aprind necontentit,
 De cîte ori bat zorii venind din răsărit !
 O, nu vreo născocire să spun aici aș vrea :
 Tot Pontul știe bine de pietatea mea !
- 115 Și iar tot Pontul știe că și prin jocuri eu
 Serbez aicea ziua paterneicului zeu !
 Și știu credință cîtă la ceruri am trimis,
 Chiar cei ce vin pe ape din vastul Propontis !
 O fi aflat și Flaccus credință cîtă strîng
- 120 Cînd comanda aicea la Pont. pe țărmul stîng !
 Prea bine, în avere, ca-n inimă, nu stau :

¹ Aici Livia.

² Tiberiu.

- Dar și din sărăcie cât pot prinosuri dau !
Nu dau de ochii voștri îndepărtați, prinos :
Mă bucur în tăcere, căci sînt evlavios !
- 125 Cezarul cel ce totul e-n stare-a auzi
Despre aceste toate afla-va într-o zi !
Dar de pe-acuma totul tu știi și cum, și ce-i :
Tu le și vezi, cezare, căci ești suit la zei !
Sub uriașa boltă a aștrilor șezînd,
- 130 Mă vezi cum plîng spre tine cu gura tremurînd !
Să fi primit, cezare, se roagă ochii mei,
Poemele trimise cînd te-ai suit la zei !
O, parcă îndurarea de-acum ți-o și aștept !
Al patriei părinte¹ ai fost numit pe drept !

¹ *Părintele patriei* — titlu de mare glorie care se acorda cuiva, în vremea republicii, în urma unei acțiuni de salvare a statului. Cicero fusese numit *Pater Patriae*.

SCRISOAREA a X-a
CĂTRE ALBINOVANUS PEDO

- Petrec a șasea vară pe țărmii cimerei¹,
Aicea printre geții cei îmbrăcați în piei !
Ce fier mai e pe lume te-ntreb, ce bolovan
Mai tare decît mine, o, tu, Albinovan ?
- 5 Pătrunde piatra apa căzută ușurel,
Cu vremea se tocește și plugul, și-un inel !
Le macină pe toate cu-ncetul, vremea, ea :
Învinsă-i chiar și moartea prin rezistența mea !
Se poate da ca pildă a vrednicei răbdări
- 10 Ulise, că umblat-a cei zece ani pe mări ;
Dar n-a umblat de soartă mereu neînțeleș,
Căci a avut și parte de buourii ades !
Lui șase ani Calipso i-a dat doar buze dulci :
Dar cu zeița mării e greu ca să te culci ?
- 15 Burduf cu vînturi fiul² lui Hippotes i-a dat,
Pe urmă numai vîntul prielnic l-a purtat !
Și ale mării fete³ cîntînd, i-au fost un dar,
Și cred că pîn' și sucul de lotus nu-i amar !⁴
De-ar fi o băutură ca asta-n drumul meu,
- 20 Aș bea din ea de țară să pot uita și eu.
Nu pune lestrigonii⁵ și nici cetatea lor,

¹ Sau cimriereni — populație scitică.

² Eol.

³ Sirenele mării.

⁴ Cine mîncea lotus nu mai voia să se reîntoarcă în țara lui.

⁵ Antropofagi din *Odiseea*.

- Cu neamuri de la Istrul cel lung, șerpuitor !
 Mai crunt n-a fost ciclopul de cum e Fiaceu ¹ :
 Ciclopi și mai sălbateci foiesc în jurul meu !
- 25 Îngrozitor e poate cum monștrii Scilei gem :
 Pe-aici corăbierii de eniohi ² se tem !
 Ca grecii de pe-aicea, nu-ți dă așa fiori
 Caribda ce-și aruncă grozavele viltori !
 Pe malul drept al apei adună prăzi și strîng,
- 30 Dar se abat adese și-aici, pe țărmlul stîng !
 Cîmpiile n-au arbori, săgeata-i cu venin,
 Cu pasul mergem iarna pe Pontul Euxin !
 Unde tăiai cu vîsla mai ieri un val spumos,
 Azi, nava la o parte o dai și mergi pe jos !
- 35 Toți cei veniți din Roma să creadă n-au putut :
 Grozav să-nduri atîtea și să nu fii crezut !
 Tu crede-mă, amice, și eu ți-oi spune-apoi
 De ce îngheață Marca Sarmaților la noi :
 Aici, deasupra noastră e Carul renumit,
- 40 Și el trimite frigul cel nemaipomenit !
 Pornește Borealul de-aici, de groază plin,
 Și-și are-mpărăția la noi, la Euxin !
 Pornit din sud, căldură plăcută aducînd,
 Ajunge vîntul Notus pe-aici abia suflînd...
- 45 În marea asta-nchisă puhoaiie năvălese
 Atîtea riuri, fluvii, și apa i-o răcesc :
 Hypanis, iată-l ! Halys, cu undele adînci,
 Cinapses cel ce-n mersu-i dărimă multe stînci,
 Penius și cu Crates. și Lycus, Sagarit,
- 50 Partenius cel iute, Tirasul cel grăbit, ³
 Și tu, o, Termodoane, știut de vechi femei ⁴,
 Și, Fasis, tu, ce grecii te-au străbătut și ei,

¹ Rege scit.

² Eniohii erau pirații Pontului Euxin.

³ Toate fluviile numite sînt din Sarmația și Asia Mică.

⁴ Pe malul Termodonului locuiau Amazoancele.

- Și Boristen și râul Diraspisului clar,
 Melanthusul ce curge tihnit, șoptind arar,
 55 Și două continente desparte-un rîu acum :
 Spre mare, printre ele curgînd își face drum !
 Și altele-ntre care Danubiu-n frunte-ar sta,
 Ce nu vrea să se plece, o, Nil, în fața ta ;
 În marea asta-nchisă pulhoaiie năvălesc
 60 Atîtea rîuri, fluvii, și apa i-o răcesc.
 Ba, pare marea asta un iaz întins, sălciu,
 Și-abia de-ți amintește întinsul azuriu !
 Plutește pe deasupra o apă dulce-n strat,
 Și mai la fund plutește și stratul cel sărat !
- 65 Mă-ntrebi de ce aceste le-nșir, Albinovan,
 De ce-ți vorbește-n versuri amicul tău sărman ?
 Acesta doar îmi este folosul cel de azi :
 Ca să-mi mai treacă timpul, să uit de cel
 necaz !
 Și cît ți-am scris, uitat-am de multele-mi
 tristeți,
- 70 Uitat-am că mă aflu aicea, între geți !
 Cîntîndu-l ve Teseus, în vers, ¹ de obicei,
 Trăiești în suflet sensul măreței epopei !
 O, dacă vrei tu însuți să fii ca un Teseu,
 El nu-i iubise numai pe cei ferți de greu !
- 75 Deși măreț prin fapte și-l preamărești deplin,
 Prin versurile tale pe-acest erou divin,
 Oricare om din lumea aceasta, dragul meu,
 Prin buna lui credință ajunge-a fi Teseu !
 Nu-ți cer să iei măciucă, nici spadă de oștean,
- 80 Să fugărești dușmanii din istmul Corintean ; ²

¹ Albinovanus Pedo compunea o poezie dedicată lui Teseu.

² Aluzie la alungarea tilharului Sinis care teroriza pe cei ce treceau istmul din Corint.

Să-mi dai prietenia e greu prea tare, crezi ?
Credința neatinsă îți cer să ți-o păstrezi !
Te rog nîcîcînd nu crede că te-aș fi bănuît :
Mi-ai fost și-mi ești, o, Pedo, prieten neclintit !

SCRISOAREA a XI-a
CĂTRE GALLIO

Mi-i, Gallio, păcatul prea greu de ispășit,
Că-n versurile mele nici nu te-am amintit,
Și doar mi-ai plîns cu lacrimi pe răni, cînd

Iupiter

De moarte mă rănise cu lancea lui, din cer !

5 Afară de necazul acesta de mai ieri,
Doream să nu-ți mai vină și alte neplăceri,
Dar ți-au luat soția cu sufletul ei cast,
Făcînd o crimă zeii din cerul larg și vast !

10 Mai ieri, dintr-o scrisoare, aflat-am că s-a stîns
Și-atunci citind scrisoarea atît de mult am plîns ;
Dar cum o să te mîngii cînd nu am nici un drept
Să miluiesc cu sfaturi un mare înțelept ?
Și dacă tu un capăt durerii nu i-ai pus,
Durerii capăt timpul eu cred că i-a adus !

15 Pîn' ți-am primit scrisoarea, pe-a mea pîn' vei
primi,

Pe mări și pe pămînturi, un an s-o împlini !
Se află timp prielnic la toate, și-o să vezi
Atuncea cînd îl doare pe om, să-l consolezi,
Dar dacă timpul pune pe doliu semnul său,

20 Și-l răscolești, te doare de mii de ori mai rău !
Dar poate prevestirea-mi de mult s-a și-implinit :
Cu-o altă fată, poate, noroc ți-ai și găsit !

SCRISOAREA a XII-a
CĂTRE TUTICANUS

Că nu te-am pus în versuri, amice,-mi pare rău,
Dar vinovat de asta e chiar numele tău !
Mai demn să-l pun în versuri nu-i nimeni mai
ceva,

De pot prin niște versuri cinsti pe cineva.

- 5 Și numele și versul le tot mășor în van,
Căci numele nu-ți intră în vers, o, Tutican ;¹
În primul vers o parte să-l pun, e mai ușor,
Și-apoi cealaltă parte în versul următor ?
Mă rușinam în scurta silabă să-l fi pus,
- 10 Și-n loc de Tuticánus să-ți zic Tuticanús,
Și tot nu ți-l pot pune, și tu mă vei ierta,
Dar nici silaba primă eu nu o pot scurta,
Și nici pe cea de-a doua s-o schimb nu s-ar
putea,
- Și-ncerc s-o-ntind degeaba din scurtă cum e ea ;
- 15 Și de te-aș pune-n versuri cu numele pocit,
Ar spune cititorii de mine că-s sărit !
A trebuit, de asta, pe gânduri mult să stau,
Dar din a mea cinstire și pe deasupra dau !
Oricum, îți voi trimite de-acuma poezii,
- 20 Căci ne cunoaștem bine, de când eram copii ;
Oricât am fost de vremea-ndelungată măcinați,
Știi bine, Tuticanus, că ne-am iubit ca frați !
Când eu la ale lumii abia m-am fost trezit,

¹ Fiind compus din doi trohei nu intra în distihul olegiac.

- Mi-ai fost învățătorul și m-ai călăuzit !
- 25 Greșeli din cărți atâtea am îndreptat mereu,
 Și tu atâtea pete ai șters, la sfatul meu,
 Când, însuși, *Feacida*¹, cu un talent divin,
 Scriai pe un papyrus ce-i demn de Meonin² !
 Și buna armonie din timpul luminat
- 30 O mai păstrăm și astăzi când părul ni-i brumat !
 De nu te mișcă-acestea, îmi pari de fier, ascuns,
 Închis în diamantul adânc, de nepătruns !
 Dar mai curînd barbarii și frigul arzător
 Vor dispărea din Pontul acesta-ngrozitor,
- 35 Și cu numai în bine aici o să mă scald,
 Și-o fi Austrul rece și Borealul cald,
 De-o fi pe-un biet prieten să cred că l-ai uitat ;
 De n-aș trăi durerea aceasta niciodat' !
 Și de te rogi la ceruri și de te rogi la zei,
- 40 Pe cel ce-ți dă mărire alege-l dintre ei,
 Și-ajută exilatul prin rugă implorînd,
 Să-i bată-n pînze vîntul speranței mai curînd !

De știi ce ți-aș mai cere, să pier pe-acest
 tumult,

- De poate să mai piară cel ce-a pierit de mult !
- 45 Nu știi nici ce pot cere, ce vreau, nici ce nu vreau,
 Nici ce e împotriva sau în folosul meu !
 Dispar cu avuția și dreptele gîndiri !
 Înțelepciunea fuge cînd bat nenorociri !
 Deci, singur, Tuticanus, te-ntreabă ce și cum,
- 50 Și încotro de-acuma s-apuc ? Pe care drum ?

¹ Tuticanus scrisese o poemă cu acest nume, eroul principal fiind Alcinoi.

² Homer.

SCRISOAREA a XIII-a
CĂTRE CARUS

- O, Carus, scump prieten, mereu neabătut,
Și numele te-arată cum ești — și te salut!
De unde-ți vine ție acest poem umil,
Se poate din măsură să afli și din stil!
- 5 Nici prea frumos nu este, și nici obișnuit,
Dar vei cunoaște-ndată că eu l-am făurit!
Tu de pe cărți de-ai scoate chiar titlurile lor,
Te-aș recunoaște totuși că tu ești autor,
Și dacă dintr-o mie de cărți ți le-aș găsi,
- 10 Atâtea semne certe mi te-ar mărturisii!
Te dă de gol vigoarea, căci viguros tu ești
Ca Hercule, eroul pe care-l preamărești!
Și Muza mea se-arată a cui e, dacă vrei,
Ba poate se arată și-n lipsurile ei!
- 15 Vedea o lume toată Tersit cât e de slut!
Nireu cât e de mindru o lume a văzut!¹
În vers aflîndu-mi lipsuri să nu te miri: încet,
O, Carus, căci poetul e-acum aproape get!
Oh, mi-i rușine! Asta să nu te mire dar:
- 20 Am pus în ritmul nostru cuvîntul cel barbar!
Mă felicită, Carus: poemul a plăcut!
La geții cei sălbateci am nume cunoscut!
De-ntrebi ce-am scris lui Joe dînd preamărire eu,
M-a ajutat să-l laud, nemuritorul zeu!

¹ Tersit era cel mai urît și Nireu cel mai frumos dintre grecii care asediau Troia.

- 25 Că trupul lui Augustus, am spus, e vînt și fum,
Dar spiritu-i la aștri se-adaugă acum ;
Că fără voie parcă puterea a luat
Tiberiu, în virtute la fel de înzestrat ;
Că Livia cea castă e Vesta-ntre femei,
30 Și-a fost de soț mai demnă ? Sau e de fiul ei ;
Că sînt și cei doi tineri, Germanicus și Drus,
Și semne de virtute mereu au tot adus !
Cînd s-a sfîrșit, deci, sulul, ascultătorii geți
Din capete mișcară și tolbe cu săgeți !
35 Un murmur lung în limba cea getică au scos :
Strigat-a unul, tare : „O, nu-i cuviincios !
Așa frumos cezarul în versuri l-ai cîntat :
Tu trebuia acasă de mult să fii chemat !“

- Așa mi-a spus barbarul acel, dar ce folos,
40 Căci sînt de-a șasea iarnă la Pontul friguros !
Cé am din poezie, cu versul că mă joc ?
Ea mi-a răpit odată întregul meu noroc !
În numele-aceleiași chemări spre poezii,
Pe-a noastră prietenie la care-atîta ții,
45 În fiarele latine pe inamici punînd,
Germanicus să deie poeților avînt !
Iar ale lui odrasle, nădejdi pentru cezari,
În seama ta, o, Carus, mereu să crească mari !
Și dacă pentru mine tu umărul ți-ai pus,
50 O, la nimic n-ajută de-aici de nu sînt dus !

SCRISOAREA a XIV-a
CĂTRE TUTICANUS

Îți scriu, o, Tuticanus, aceste rînduri, eu
Ce-am spus că al tău nume nu-ncape-n versul
meu!

Prea multă bucurie eu nu-ți aduc la mîni,
Decît că sănătatea mi-o duc de azi pe mîni,

5 Dar chiar și sănătatea îmi pare-în dar funest :
Nu vreau decît mai iute să scap din locu-acest !
Oriunde-n lumea asta să plec, și-n alt prăpăd,
Dar numai locu-acesta în ochi să nu-l mai văd !
Spre Sirte, spre Caribda, dați navei mele vînt,

10 Numai să scap odată din țara unde sînt !
Schimb Istrul și cu Styxul sau rîul cel mai rău,
De se mai află-n lume un și mai negru hău !
De geruri, rîndunica, și cîmpul bun, de spini,
Se tem ! Se teme Naso de geți, ai lui vecini !

15 Vei ști că tomitanii pîn' la mînie-au mers,
Și mi-am stîrnit cetatea în contra mea, prin vers !
Din cauza poeziei cît o să sufăr eu !

O să primesc osînde din cauza ei. mereu !
De ce nu am curajul ca mîna să mi-o tai,

20 Cum te mai port, o, armă, ce numai rău îmi dai ?
Mereu mă duc cu nava de vîntul rău mînat
Spre stîncile de care m-am mai zdrobit o dat' !
Ce v-am făcut eu vouă, o. tomitani, apoi ?
Eu vă urăsc pămîntul, nu vă urăsc pe voi !

- 25 O, ceroetați prin scrieri ce-am năzuit, ce-am
strîns !
- Nici una n-am în care de voi să mă fi plîns,
Ci doar de frigul aspru și-atîtea năvăliri !
Dușmani ne înconjoară preaslabele zidiri !
Nu oamenii cetății, oi locul mi-i urît,
- 30 Și-adesse locul vostru și voi l-ați ocărit !
N-a spus-o oare muza bătrînului țăran ¹,
Că nu poți sta la Asera în nici un timp din an —
Și totuși doar în Asera se și născuse el,
Și n-a sărit în contra-i cetatea lui de fel !
- 35 Profund era Ulise de țară iubitor,
Dar spune că pămîntu-i era neroditor !
Iar Scepsius ², odată, scriind pe-amarul ton,
A ocărit moravul, nu locul auson,
Și judecîndu-l Roma cu spirit liniștit,
- 40 Nici Scepsius acela nimica n-a pățit !
Traducătorul numai e azi de vină chiar :
Din cauza poeziei eu astăzi sufăr iar !
Cum sînt curat la cuget, de-aș fi și fericit !
De cînd mă știu pe lume pe nimeni n-am jignit !
- 45 Chiar de-aș fi fost ca smoala iliră-ntunecos,
Cum aș jigni poporul acesta credincios ?
Duioshi ați fost în jale aicea cînd veneam,
O, tomitani ! Se vede că sînteți greci de neam !
Doar casa părintească așa se-nduioșa,
- 50 Sulmona mea, pelignii, m-ar fi primit așa !
Voi doar mi-ați dat o cinste ce s-ar fi cuvenit
Doar unui om ce nu e de nimeni pedepsit ;

¹ Poetul grec *Hesiod* (secolul VIII î.e.n.), în poemul *Lucrări și zile* are cuvinte puțin măgulitoare pentru locul său natal, Asera.

² *Matrodor* din Scepsius (oraș din Asia Mică) — filozof și retor din sec. II—I î.e.n., dușman crîncen al romanilor.

Scutit de dări sînt singur pe-ai voștri țărni

întregi,

Afară doar de unii ce sînt scutiți prin legi !

55 Deși n-am vrut-o, lumea a năzuit a vrea —

Mi-a pus cununa sacră și-o port pe fruntea mea !

Cum Delosul¹ Latonei i-a fost așa de drag,

Căci a aflat acolo cîndva liman și prag,

Și Tomisul acesta îmi este drag și sfînt,

60 De cînd eu părăsit-am al patriei pămînt !

Dar cum nu poți în pace aici spera de loc !

Cum nu ești mai departe de frigul ca de foc !

¹ Insulă vestită pentru comerțul cu sclavi în antichitate ; Apolo și Diana aveau acolo temple, deoarece acolo îi născuse Latona.

SCRISOAREA a XV-a
CĂTRE SEXTUS POMPEIUS

De nu-i sărmanul Naso de toți uitării dat,
Și vor a ști ce face poetul alungat,
Aflați : mi-a dat viața cezarul cel divin,
Dar mi-a salvat-o Sextus și lângă zei îl țin !
5 Și dacă-mi trec prin minte și clipele, o, nu-i
Nici una nesfințită cu bunătatea lui !
Atît de multe cîte semințe-n rodii sînt
Și cîte boabe-n spice pe-al Africii pămînt,
Cîți struguri sînt în Tmolus ¹ și-n Sicion ² măslini,
10 Cîți faguri sînt pe Hibla plăcută de albini !
Tu n-ai nici o nevoie de martori : voi, quiriți.
Nu mai umblați cu legea ! O spun chiar eu, să
știți !
Printre-ale tale lucruri, o, dacă vrei, mă ia
Să-ți fiu și eu avere cu biată viața mea !
15 La macedoni cum glie tu ai, și-n Trinacrei ³,
Cum lângă For ai casă cu tot cuprinsul ei,
Campania plăcută cum tu o stăpînești,
Și cum pe tot ce cumperi, sau tot ce moștenești
E-al tău — mă și adaug, cu-a mea tristețe, eu !
20 Că n-ai nimic în Pontus, mi-i spune-o, dragul
meu !

¹ Munte în Lidia din Asia Mică, vestit prin vinurile sale.

² Oraș situat lângă Corint, vestit pentru livezile sale de măslini.

³ Sicilia, căreia i se spunea și Trinacria.

- Să-ți dea mai bună glie să-ndupleci cerul sfânt,
Și să-ți așezi averea într-un mai bun pământ !
Dar voia asta șade la zeii cei divini
Căror cu pietate adînc li te închini !
- 25 E greu de spus : ești martor atoațepriitor,
Că n-am greșit atuncea — sau vrednic ajutor ?
O, nu-ți păstrez, o, Sextus, cumva vreun gînd
ascuns !
- Dar cînd cobori pe volburi și vîsla e de-ajuns !
Rușine mi-i că pururi cu-aceleași lacrimi vin !
- 30 Mă tem că-o să te sature și dreptu-l ai deplin,
Dar ce să fac ? Mă iartă, o, bunul meu stăpîn,
Că nu mai pot puhoiul de lacrimi să-mi înfrîn !
Ades de alte cele să scriu am încercat,
Și-am scris același lucru — să fiu din Pont mutat !
- 35 Și fie că rugarea-ți ecou găsește-n cer,
Ori că aici sub Steaua Polară o să pier,
Cunoscător de-a pururi vei ști că ție-ți sînt,
Și că-s al tău, o, Sextus, voi spune-o și-n pămînt !
Afla-va universul cu toate ce vedeți,
- 40 Serisoarea mea de poate să plece dintre geți !
Că m-ai salvat o dată s-o știi că sclav mă ai
Mai tare decît dacă pe-argint mă cumpărai !

SCRISOAREA a XVI-a
CĂTRE UN INVIDIOS

Pe Naso după moarte de ce l-ai judeca ?
Nu știi că după moarte tu nu-i mai poți strica ?
Ba, faima lui de-acuma va crește, să o știi !
Cînd mă aflam eu însumi odată printre vii,
5 Aveam un nume ! Fost-au poeți, cum minte țin,
Rabirius¹, și Marsus, și Pedito cel divin,
Și Carus, cel ce-n *Hercul* pe Iuno înjura,
Dar Hercul, cum se știe, chiar ginere-i era ;
Severus, ce slăvise străvechii regi latini,
10 Și cei doi Priscus ; Numa parcă scria lumini ;
Montanus ce-n poeme și elegii, la fel,
Și-a făurit un nume ; și-a fost Sabinus, el,
Ce-l puse pe Ulise, pe valuri rătăcit,
Să-i scrie Penelopei, și care, în sfîrșit,
15 Murind, așa, deodată, lăsat-a baltă dar
Trezena lui, și, baltă, la fel, un *Calendar*² !
Și Largus, ce eroul l-a dus tocmai la Gal,
Și care-avea un nume cu geniul său egal !
Și Camerin, cu Troia bătută de Hercul,
20 Și Tuscus, al *Filidei*³ poet, vestit destul,
Și cîntărețul mării, ce parcă ar fi scris

¹ Rabirius ca și cei care urmează sînt poeți mărunți din vremea lui August.

² Ambele lucrări sînt pierdute pentru noi, ca și cele pe care le menționează poetul Ovidiu mai jos.

³ Titlu dat după numele lui Filis — fiica regelui Traciei, iubită de Demofonte, fiul lui Tescu.

- Poemele nu însuși, ci zeii din abis ;
 Și cel ce libianul război ni l-a-nșirat ;
 Și Marius, în genuri atâtea inspirat ;
- 25 Trinacrius, pe urmă cu *Perseida*-l pui ;
 Pe Lupus, cu eroul și eroina lui ;
 Și cel ce *Feacida* ne-a tălmăcit-o dar ;
 Și Rufus, cel ce cîntă din liră ca Pindar ;
 Și muza lui Turranus, cea cu coturnii ¹ grei ;
- 30 Și muza lui Melissus cu *soccii* ² ușurei ;
 Cîntară Grahus, Varrus despre titani, destul ;
 Pe Calimac urmîndu-l eră tot blînd Procul ;
 Tityrus, tot spre cîmpuri, cu versul nimerea ;
 La vînători da arme un Gratius, cum vrea ;
- 35 Cînta Fontan naiade pîndite de satiri ;
 Vestit era Capella prin glasul dulciii liri !
 Și au mai fost atîția cu operele lor
 Ajunse la auzul întregului popor !
 Și-au fost și alții, tineri și tinerei, și mici :
- 40 N-au publicat nimica și nici nu-i pun aici !
 Iar peste tine, Cotta, o, cum aș fi trecut,
 Tu, astru între muze și al dreptății scut !
 De străbunicii nobili tu vrednic ești oricînd,
 Din Cotta și Messala prin sînge coborînd !
- 45 Aveam și eu pe-atuncea un nume strălucit,
 Și dacă pot a spune, eram și eu citit !
 Deci, Pizmă, încetează și nu mai sfișia
 Un scos din țară ! Cruță de vînt cenușa mea !
 Pierdut-am totul, numai viața mi-o trăiesc,
- 50 Să aibă-un sens durerea, cu lacrimi s-o hrănesc !
 Spre trupul mort pumnalul de ce ți-l mai avînți ?
 Se mai găsește, oare, vreun loc să-l mai împlînți ?

¹ Incălțăminte cu talpa mult înălțată pe care o purtau actorii cînd jucau tragedii.

² Un fel de pantofi ușori de casă, fără tocuri și fără curele de legat.

INDICE ALFABETIC DE NUME

Au fost cuprinse aproape toate numele proprii de persoane și locuri, menționate în volum. S-au folosit următoarele prescurtări : *Tristele* — *Tr.* și *Ponticele* — *P.* Am indicat cu cifre romane numărul cărții, iar cu cifre arabe am dat mai întâi numărul elegiei și mai apoi versul. La cartea a doua din *Triste* am specificat doar numărul cărții și numărul versului, fiind vorba de o elegie unică. Cuvântul *notă* din cuprinsul *Indicelui de nume* arată că la locul respectiv din corpul traducerii, în subsolul paginii, se află lămurirea necesară asupra căreia nu am mai revenit.

A

- ABSYRTUS** : fratele Medeei, *Tr.* III, 9, 6, notă.
- ABYDOS** : oraș maritim din Troada, pe coasta Helespontului, *Tr.* I, 10, 28.
- ACCIUS** : poet latin, care a trăit între 170—84 î.e.n. A scris tragedii. *Tr.* II, 360.
- ACONȚIU** : *Tr.* III, 10, 72, notă.
- ACTOR** : *P.* II, 4, 22, notă.
- ACVILONUL** : vânt dinspre nord, *Tr.* I, 11, 19 ; *Tr.* III, 10, 50.
- ADMET** : rege din Tesalia (vezi Alcesta), *Tr.* II, 403.
- ADRAS** : regele Argosului ; unul din „cei șapte contra Tebei“, *P.* I, 3, 80.
- AEGISSOS** : *P.* I, 8, 14 ; *P.* IV, 7, 21, notă.
- AET** : tatăl Medeei, rege în Colchida, în partea de est a Pontului Euxin, *Tr.* III, 9, 12.
- AGAMEMNON** : regele Micenei și comandantul armatei grecești în războiul troian. A fost ucis de Clitemnestra (vezi Oreste), *P.* IV, 8, 52.
- AGRIGENT** : oraș în Sicilia, *Tr.* III, 11, 42, 50.
- AGRIUS** : tatăl lui Tersit, *P.* III, 9, 10.
- AHEMENID** : *P.* II, 2, 25, notă.
- AHEI** : greci *Tr.* II, 374.
- AHILE** : fiul zeiței Tetis și al lui Peleu ; eroul principal din tabăra grecilor în războiul troian (vezi *Iliada*), *Tr.* II, 405 și 412 etc.

- ALAS** : comandantul locrienilor în războiul troian. Era foarte bun arcaș : alerga foarte iute la curse, *P. IV, 7, 41.*
- ALBINOVANUS PEDO** : a scris poezie epică în vremea lui Augustus, *P. IV, 10, 4 și 65.*
- ALCATONIENII** : Megara, fondată de Alcathou, a format o colonie, Bizone, pe coasta de apus a Pontului Euxin, între Dionysopolis și Tomis. E vorba deci de locuitorii acestei cetăți, *Tr. I, 10, 40.*
- ALCESTA** : *Tr. V, 14, 37.*
- ALEXANDRIA** : oraș fondat de Alexandru cel Mare în Egipt, la gurile Nilului, *Tr. I, 2, 78.*
- ALEXANDRU CEL MARE** : sau Machedon, vestitul rege al macedonilor, *Tr. III, 5, 39.*
- ALCIONA** : (și Alcyone), fiica lui Eol. A fost transformată, pentru că se îngîmfa de frumusețea ei, într-o pasăre de mare cu același nume, *Tr. V, 1, 60.*
- ALCINOU** : *P. II, 9, 41, notă ; P. IV, 3, 10.*
- AMARILA** : nume de păstorită în bucolice, *Tr. II, 538.*
- AMOR** : în grecește Eros, fiul Afroditei (Venus) ; cu săgețile lui înflăcăra de iubire inimile, *P. I, 4, 41.*
- ANDROMACA** : *Tr. I, 6, 21, notă ; P. V, 5, 44 ; 13, 37.*
- ANHIALUL** (Anchialus) : oraș pe țărmul Pontului Euxin, *Tr. I, 10, 36.*
- ANHISE** : erou din războiul Troiei, tatăl lui Enea, *Tr. II, 299.*
- ANSER** : poet latin din epoca lui August, autor de poezii lirice, *Tr. II, 435.*
- ANTICYRA** : insulă în Marea Egee ; producea elebor (leacul nebuniei), *P. IV, 3, 54.*
- ANTIFAT** : *P. II, 2, 114, notă.*
- ANTIGONA** : una din cele două fiice ale lui Oedip cu Iocasta, *Tr. III, 3, 67.*
- AONIA** : *P. IV, 2, 47, notă.*
- APA VIRGINEI** : (Virgineus liquor) — izvorul acestei ape a fost descoperit de o fată, de aici numele dat. Apa a fost adusă prin apeduct în câmpul lui Marte, *P. I, 8, 38.*

- APOLO** : *Tr.* I, 2, 6, notă ; *Tr.* III, 1, 42 ; *Tr.* IV, 3, 79 ; *Tr.* V, 1, 58 etc. ; *P.* I, 10, 35.
- APPIANA CALE** : Via Appia construită la 312 î.e.n. de vestitul Appius Claudius Caecus. Ducea spre sud-est de Roma. Era locul de plimbare pentru romani, *P.* I, 8, 68.
- ARGOLIENII** : locuitorii din Argos, *Tr.* I, 1, 85.
- ARGOLIZI** : *Tr.* II, 318, notă.
- ARISTARC** : *P.* III, 9, 24, notă.
- ARISTEUS** : un păstor, fiul lui Apolo, a urmărit pe frumoasa nimfă Euridice și i-a provocat moartea. Nimfele, ca răzbunare, i-au omorât albinele, *P.* IV, 2, 10.
- ARISTIDE** : atenian rămas celebru prin spiritul lui de dreptate, *Tr.* II, 413 ; *P.* I, 3, 71.
- ARMENII** : locuitori în nordul Asiei Mici, la sud de Caucaz, *Tr.* II, 227.
- ATHOS** : munte în peninsula Calcidică, *P.* I, 5, 23.
- ATICA** : peninsula din Grecia în care este așezată Atena, *P.* V, 4, 30.
- ATTICUS** : a fost probabil un literat (nu un om politic), un coleg al lui Ovidiu, un critic literar, *P.* II, 4.
- AUSON** : adică italic, *P.* IV, 8, 86, pentru că poeții numesc Italia Ausonia.
- AUSTRUL** : vânt care bate dinspre sud. *Tr.* I, 10, 33 ; *P.* IV, 10, 36.
- AUTOMEDON** : vizitiul lui Ahile. *P.* V, 6, 10.

B

- BACCHUS** : *Tr.* I, 10, 38, notă.
- BARBARII** : grecii la început numeau cu acest termen pe cei care nu vorbeau limba greacă (chiar și pe romani), apoi atît grecii cît și romanii denumeau cu acest cuvînt pe cei de altă limbă, *Tr.* I, 11, 31 și în multe alte locuri.

BASSUS : poet liric și satiric din vremea lui August, *Tr. IV*, 10, 48.

BASTARNI : populație venită din Scitia Minor, de la nordul Pontului Euxin ca și sarmații, *Tr. II*, 198.

BATO : un principe german, luat prizonier de Germanicus, *P. II*, 1, 45.

BELIDELE : *Tr. III*, 1, 61, notă.

BESSII : populație înrudită cu geții, veniseră de dincolo de Balcani în Scitia Minor, *Tr. IV*, 1, 67 și altele.

BISTON : trac, *Tr. I*, 10, 48.

BISTONIA : alt nume al Traciei, *P. II*, 9, 54.

BITTIS : femeia cîntată de Philetas, poet din vremea lui Alexandru cel Mare, *Tr. I*, 6, 2.

BIZANȚUL : oraș unde se află azi Istanbul, *Tr. I*, 10, 31.

BOREALUL : Boreas (Acvilonul), vînt dinspre nord, *Tr. III*, 10, 11 ; 29, 45 ; *P. IV*, 10, 41 ; *P. IV*, 10, 36.

BORISTEN : Niprul de azi, *P. IV*, 10, 53.

BOSFOR : strîmtoarea prin care se trece din Marea de Marmara în Marea Neagră, *Tr. I*, 10, 30 ; *Tr. III*, 4, 49.

BRISEIS : sclava troiană iubită de Ahile, *Tr. II*, 373 ; *Tr. IV*, 1, 16.

BRUTUS : nu se poate cunoaște precis cine se ascunde sub acest nume, care pare un pseudonim. Acestui Brutus i-a încredințat poetul de la Tomis editarea primelor trei cărți din *Pontice*, *P. I*, 1.

BUSIRIS : rege în Egipt, *Tr. III*, 11, 39, notă ; *P. III*, 6, 42.

C

CADMUS : cel mai vestit rege din Beoția. Trecea drept inventatorul alfabetului, *Tr. IV*, 3, 67 ; *P. I*, 3, 77.

CAFAREIA : *Tr. I*, 1, 84, notă.

CALAMIS : un sculptor celebru în antichitate, *P. IV*, 1, 34.

CALEA FLAMINIA : Via Flaminia ducea spre nord de Roma, *P. I*, 8, 58.

- CALIMÁC** : poet elogiatic grec din Cyrene (coasta de nord a Africii), *Tr. II*, 368 ; *P. IV*, 16, 38.
- CALIOPA** : muza elocvenței și a poeziei eroice, *Tr. II*, 568.
- CALVUS** : poet din vremea lui August, *Tr. II*, 431, notă ; *Tr. II*, 432.
- CAMERIN** : poet din vremea lui August, *P. IV*, 16, 19.
- CANACE** : *Tr. II*, 384, notă.
- CAPANEU** : *Tr. IV*, 3, 68, notă ; *Tr. V*, 3, 30.
- CAPELLA** : un poet din vremea lui August, *P. IV*, 16, 36.
- CAPITOLIU** : una din cele șapte coline pe care era așezată Roma antică. Acolo se aflau cele mai importante temple. *Tr. III*, 12, 45 ; *P. IV*, 9, 5.
- CARUL** : adică Ursa — constelația de la nord în care se află Steaua Polară, *P. IV*, 10, 39.
- CARUS** : este unul din foarte puținii prieteni care nu l-au părăsit pe Ovidiu în noaptea plecării în surghiun. Carus a fost dascălul copiilor lui Germanicus, *P. IV*, 13.
- CASTOR** : fiul lui Iupiter și al Ledei, și frate cu Pollux, *Tr. IV*, 5, 30, notă.
- CATO** : un republican intransigent, deci dușman lui Cezar, *Tr. II*, 436.
- CATUL** : poet elegiac contemporan cu C. Iulius Caesar. *Tr. II*, 428.
- CEI ȘAPTE** : șapte comandanți (regi, prinți), după numărul porților cetății Teba ; au pornit să ia cetatea pentru aliatul lor Polinice din mâinile fratelui acestuia, Eteocle, *P. IV*, 8, 53.
- CENACREI** : *Tr. I*, 10, 9, notă.
- CENTAURI** : *Tr. IV*, 7, 15, notă ; *P. III*, 5, 23.
- CERBER** : *Tr. IV*, 7, 15, notă.
- CERES** : *Tr. II*, 300 ; *P. II*, 9, 29, notă.
- CHIRON** : *P. III*, 3, 43, notă.
- CIANEI** : *Tr. I*, 10, 34, notă.
- CIMBRI** : triburi germanice care au intrat în Galia și apoi în Italia. Marius i-a zdrobit la Vercellae (nu departe de Veneția) în anul 101 î.e.n., *P. IV*, 3, 45.

- CINAPSES** (și *Cynapes*): fluviul care se varsă în Pontul Euxin, *P. IV*, 10, 43.
- CINEFII**: *P. II*, 7, 25, notă.
- CINNA**: *Tr. II*, 435, notă.
- CIZIC**: oraș în peninsula cu același nume în Marea de Marmara, *Tr. I*, 10, 29.
- CIMPUL LUI MARTE**: loc de exerciții sportive, loc pentru adunarea cetățenilor pe centurii (comitia centuriata) etc. Nu făcea parte din incinta Romei (*Roma quadrata*), *P. I*, 8, 36; 65.
- CLAUDIA**: *P. I*, 2, 141, notă.
- CLITEMNESTRA**: soția care a omorât pe Agamemnon, comandantul grecilor în războiul troian. Mama lui Oreste, ucisă de el, *Tr. II*, 396; *P. III*, 1, 121.
- CLODIA** (via) — *APPIANA CALE*, *P. I*, 8, 39.
- COLCHIDA**: pe coasta de est a Pontului Euxin — patria Medeei, *Tr. III*, 9, 11.
- COLHIENII**: locuitorii din Colchida, *P. I*, 3, 75.
- CORNIFICIU**: rivalul lui Vergilius, *Tr. II*, 436.
- COS** (sau Coos): insulă în Marea Egee, *Tr. I*, 6, 2, notă.
- COTYS**: rege trac și poet, *P. I*, 8, 16, notă.
- CRESUS**: rege în Lydia, vestit pentru bogățiile sale, *Tr. III*, 7, 42; *P. IV*, 3, 37.
- CYCLADE**: grup de insule în Marea Egee, *Tr. I*, 11, 8.
- CYBELA**: *Tr. II*, 24, notă; *P. I*, 1, 40, notă.

D

- DAFNE**: *P. II*, 2, 80, notă.
- DANAIA**: *Tr. II*, 401, notă; *P. III*, 1, 121.
- DARDAN**: *Tr. I*, 10, 24, notă.
- DARIUS**: cunoscutul rege al perșilor, *Tr. III*, 5, 40.
- DEDAL**: arhitect legendar, constructorul Labirintului (palat uriaș din Creta) în care el însuși împreună cu fiul său Icar au fost închiși de regele Minos. Aici și-au făcut

aripi și au zburat de acolo, dar Icar a căzut în mare,
Tr. III, 4, 22 ; Tr. III, 8, 6.

DELOS : *P. IV, 14, 57, notă.*

DIANA : Zeița vânătorii ; sora lui Apolo, *Tr. IV, 4, 63 ; P. I, 41.*

DIOSCURI : Castor și Pollux, *Tr. I, 10, 45, notă.*

DIRASPIS (adică Dyraspes) : fluviu în Scitia, *P. IV, 10, 53.*

DOLON : spion troian prins și ucis de Ulise și Diomedee, eroi din tabăra grecilor, *Tr. III, 4, 28.*

DRUS : 1 *Drusus maior*, fratele lui Tiberiu, și ambii, fiii Liviei ; 2 *Drusus minor*, fiul lui *Drusus maior*, *Tr. IV, 2, 10 ; Tr. IV, 2, 43 ; P. II, 373 ; P. II, 848, notă ; P. IV, 13, 31.*

DULICHIMUM : insulă în Marea Ionică ; făcea parte din ținuturile lui Ulise, *Tr. I, 5, 68 ; Tr. IV, 1, 31.*

E

EACUS : *P. II, 4, 23, notă ; P. IV, 2, 9.*

EGIST : iubitul Clitemnestrei. Împreună au ucis pe Agamemnon, soțul ei, *Tr. II, 396.*

ELECTRA : sora lui Oreste, fiica lui Agamemnon și a Clitemnestrei, *Tr. II, 395.*

ELIDA : provincie în Pelopones, *P. II, 10, 27.*

ELPENOR : unul din însoțitorii lui Ulise, *Tr. III, 4, 19.*

ENDIMION : fiul lui Iupiter ; ca vânător, putea adormi unde voia. Diana (care era și zeița nopții) îl săruta în somn, *Tr. II, 299.*

ENEA (AENEAS) : fiul zeiței Venus și al muritorului Anchise. Este socotit strămoșul neamului roman, deși este troian de origine (vezi Vergiliu, *Eneida*), *Tr. II, 534 ; P. I, 1, 33 și 36 ; P. III, 3, 60.*

ENIOHI : *P. IV, 10, 26, notă.*

ENNIUS : poet latin (239—169 î.e.n.). A scris mult : epopee, teatru, filozofie, *Tr. II, 423.*

EOL : regele vînturilor, *Tr. I, 4, 17, notă.*

ERIHTON : *Tr.* II, 294, notă ; *P.* II, 9, 19.

EROPA : adică Europa, o tânără fenicioană răpită de Iupiter, prefăcut în taur, și dusă în insula Creta. Judecătorii Infernului, Minos și Raclamante, sînt fiii ei, *Tr.* II, 391.

EROS : în latină Amor, fiul zeiței Venus. Săgețile lui Eros împlîntau dragostea în inimi, *Tr.* II, 386.

ETNA : munte vulcanic în Sicilia, sub care se aflau „atelierele” lui Vulcan, *Tr.* V, 2, 75.

EUBEIA : *Tr.* I, 1, 83, notă.

EUBIUS : numele unui istoric latin de la care nu ni s-a păstrat nici o lucrare, *Tr.* II, 415.

EUMENIDE : sînt *Furiile*, reprezentau muștrările de cuget ale celui care a făptuit rele (Oreste a fost cuprins de ele), *Tr.* III, 4, 27.

EUMOLPUS : poet legendar, de origine tracă (ca și Orfeu) ; fondatorul misterelor de la Eleusis, *P.* II, 92 ; 20.

EURUL : *Tr.* I, 2, 26, notă.

EURYALUS : un erou din *Eneida*. Face cu Nisus o pereche latină de buni prieteni, *Tr.* I, 5, 23, notă.

EVADNE : soția lui Capaneu, s-a aruncat pe rugul pe care ardea soțul ei mort, *P.* IV, 3, 9, notă ; *P.* V, 13, 38 ; *P.* V, 3, 53.

F

FABIENII : ginta Fabia a fost vestită în războiul cu cetatea Veii (a. 447 î.e.n.) cînd au pierit 306 Fabii, *P.* I, 2, 4 ; *P.* IV, 6, 9.

FABIUS MAXIMUS : orator cu mare trecere și personaj politic din anturajul intim al împăratului. Fabia, soția poetului, era bună prietenă cu Marcia, soția lui Maximus. La nunta lor, Ovidiu scrisese un epitalam. În anul 14 î.e.n. Fabius s-a sinucis, pentru că spusese un secret soției și aceasta îl divulgase Liviei, probabil în legătură cu succesiunea la tron, *Tr.* III, 3.

FALERN : P. IV, 2, 9, notă.

FALISCI : populație din Etruria, P. IV, 4, 31 ; P. IV, 8, 41.

FAS (adică Phasis) : fluviu din Colchida, patria Medeei, Tr. II, 440 ; P. IV, 10, 52.

FASCII : un snop de nuiele în mijlocul cărora se afla o secure ; erau semnul puterii de stat, supreme, P. IV, 9, 62.

FASTELE (adică FASTI) : *Calendarul* — opera lui Ovidiu, Tr. II, 549.

FEACIDA : P. IV, 12, 27, notă ; P. IV, 16, 27.

FIACEU : numele unui fruntaș getic, P. IV, 10, 23.

FIDIAS : cel mai celebru sculptor și arhitect grec. A trăit în epoca clasică (veacul V î.e.n.), P. IV, 1, 31.

FILIS (sau PHYLLIS) : fiica foarte frumoasă a regelui Piton din Tracia, transformată în migdal, Tr. II, 538.

FILOCTET : însoțitorul lui Hercule cu care a venit în Italia, Tr. V, 2, 14.

FINEU : rege în Tracia, P. I, 4, 38.

FLACCUS : fusese proprætor în Moesia, cunoștea deci Sciția Minor (vezi P. IV, 9), P. I, 10.

FONTAN (Fontanus) : poet din vremea lui August, P. IV, 16, 35.

FORTUNA : adică norocul, întâmplarea (favorabilă sau nefavorabilă), P. IV, 4, 5.

FORUM : piața publică în care romanii își petreceau de obicei ziua, ocupați cu diverse afaceri (negustorești, politice, judecătorești), Tr. IV, 4, 6.

FTIA : oraș în Tesalia, P. I, 3, 74.

FURII : vezi la *Eumenide*, Tr. IV, 4, 70, notă.

G

GALLUS : poet elegiac contemporan cu Vergiliu. A scris elegii erotice. A fost cel dintâi guvernator al Egiptului, Tr. II, 445 ; Tr. IV, 10, 53.

GANGE : *Tr.* V, 3, 23.

GANIMEDE : *Tr.* II, 406, notă.

GERMANICUS : fiul lui Drusus maior, era foarte iubit de armată și popor. A fost și scriitor, *Tr.* IV, 2, 10 ; *P.* II, 1, 49 ; *P.* IV, 5, 26, notă ; *P.* IV, 8, 32 ; *P.* IV, 13, 31.

GEȚII : aveau așezări și pe dreapta Dunării, *Tr.* I, 5, 62 ; *Tr.* I, 7, 10 ; *Tr.* III, 10, 4 și 54 ; *Tr.* IV, 1, 94 ; *Tr.* V, 3, 8 ; *Tr.* V, 5, 28 ; *P.* I, 8, 15 ; *P.* II, 2, 4 ; *P.* IV, 9, 73.

GERYON : rege în Iberia (Spania) care avea trei corpuri, adică un monstru, *Tr.* IV, 7, 16, notă.

GIAS : *Tr.* IV, 7, 18, notă.

GORGONA : *Tr.* IV, 7, 12, notă ; *P.* IV, 8, 80.

GRAECINUS : frate cu Flaccus (vezi cuvîntul), era un om cult și bun comandant. Din *P.* II, 6 reiese că l-a dojenit pe poet pentru fapta sa, *P.* I, 6.

GRAHUS (Gracchus) : poet din vremea lui August, *P.* IV, 16, 31.

GRATIUS (Faliscus) : poet latin, a scris *Cynegetica* (despre vînătoare), *P.* IV, 16, 34.

H

HALYS : fluviu în Asia Mică care se vărsa în Pontul Euxin, *P.* IV, 10, 47.

HARPII : *Tr.* IV, 7, 17, notă.

HEBROS (azi Marița) : fluviu în Tracia, *P.* I, 5, 22.

HECTOR : erou principal troian, *Tr.* III, 11, 27 ; *Tr.* IV, 3, 75 ; *Tr.* IV, 7, 42.

HELESPONT : strîmtoare care desparte Europa de Asia, *Tr.* I, 10, 16 ; *Tr.* I, 24.

HELICON : Munte în Beotia consacrat lui Apolo și Muzeilor, *Tr.* IV, 10, 120 ; *P.* IV, 2, 12.

HEMON (și Haemon) : fiul lui Creon și logodnicul Antigonei ; se sinucide pentru că tatăl său condamnase pe Antigona, *Tr.* II, 402.

- HEMUS : P. IV, 5, 5, notă.
- HENNA : P. II, 10, 25, notă.
- HERCUL : eroul legendar popular în ale cărui fapte se reflectă puterea omului de a birui toate obstacolele, *Tr.* II, 405 ; P. III, 3, 100.
- HERCUL : o operă a poetului Carus, P. IV, 16, 7.
- HERMIONA : *Tr.* II, 399, notă.
- HIAS : P. III, 1, 111, notă.
- HIBLA : *Tr.* V, 13, 21, notă ; P. II, 7, 26 ; P. IV, 15, 10.
- HIMENEU : zeul căsătoriei, P. I, 2, 132.
- HIMERA : *Tr.* II, 397, notă ; *Tr.* IV, 7, 14, notă.
- HIPODAME : soția lui Pirithous, *Tr.* II, 386.
- HIPOLIT : fiul lui Teseu de care se îndrăgostise Fedra, mama lui vitrigă, *Tr.* II, 383, notă.
- HIPPOTAS (adică Hippotades) : descendent din Ippotes, Eol. P. IV, 10, 15.
- HOMER : celebrul autor al *Iliadei* și *Odiseei*, *Tr.* II, 379 ; P. II, 10, 13 ; P. III, 9, 24.
- HORTENSIUS : vestit orator roman, ceva mai în vîrstă decît Cicero, *Tr.* II, 441.
- HYGINUS : a fost un cărturar al vremii sale. A servit pe împărat ca bibliotecar. Căzut în dizgrație, a dus-o greu și a murit sărac. *Tr.* II, 9.
- HYLAS : un tânăr însoțitor al lui Hercule, răpit de nimfe pentru frumusețea lui, *Tr.* II, 406.
- HYPANIS : fluviu în Sarmătia europeană, P. IV, 10, 47.

I

- IANUS : zeul cu două fețe, una spre trecut, alta spre viitor. Numele lunii ianuarie vine de la numele lui, P. IV, 4, 23.
- IASION : rege în Etruria, fiu al lui Iupiter, iubit de Ceres, *Tr.* II, 300.

- IASON** : a fost trimis să aducă lina de aur din stăpînirea regelui Aetes, tatăl Medcei (v. acest cuvînt), *P. I, 4, 28*, notă.
- IAZIGII** : populație sarmată ; la început locuiau lângă Marea de Azov. Pe la jumătatea veacului I î.e.n. — între Dunăre și Tisa, *Tr. II, 192*, notă ; *P. I, 2, 77*.
- ILIA** (sau *RHEA SILVIA*) : fiica lui Numitor, mama lui Romulus și a lui Remus, *Tr. II, 260*.
- ILIRIA** : *Tr. I, 4, 19*, notă.
- ILIRII** : *Tr. II, 225*, notă.
- IMBROS** : *Tr. I, 10, 18*, notă.
- IOLE** : fiica lui Eurythus, răpită de Hercule, care a ucis pe fratole ei ; în urma acestui fapt, Hercule a înnebunit, *Tr. II, 405*.
- IONICĂ** (Marea) : *P. IV, 5, 6*, notă.
- IR** (și *IROS*) : cerșetorul pe care Ulise îl găsește la ușa casei sale și care nu-l lăsa să intre (Ulise se îmbrăcase tot ca cerșetor), pentru că Iros se temea de concurență, *Tr. III, 7, 42*.
- ISIS** : *Tr. II, 297*, notă.
- ISTRUL** : numele Dunării inferioare, *Tr. II, 189*, notă ; *Tr. II, 203* ; *Tr. III, 10, 27* și *30* etc. ; *Tr. III, 12, 29* ; *Tr. IV, 10, 119* ; *Tr. V, 7, 2* ; *P. I, 2, 79* ; *P. III, 4, 93* ; *P. III, 5, 2* ; *P. IV, 6, 45* ; *P. IV, 7, 27*.
- ITACA** : insulă în Marea Ionică, patria lui Ulise, *Tr. I, 5, 67*.
- ITYS** : fiul lui Tereus și Procne ; a fost transformat în fazan, *Tr. II, 390*.
- IUGURTA** : *P. IV, 3, 45*, notă.
- IUNONA** : zeița supremă, soția lui Iupiter, patroana căsătoriilor, *Tr. I, 2, 7* ; *Tr. II, 291, 298* etc. ; *P. III, 1, 145*, notă.
- IUPITER** : *Tr. I, 1, 83*, notă ; *P. III, 6, 13* ; *P. III, 6, 27* ; *P. IV, 11, 3*.
- IUVENTA** : zeița tinereții, *P. I, 10, 12*.

J

JOE = Iupiter, *Tr. II*, 289.

JOE STATOR (sau *Iupiter Stator*): numit așa pentru că făcuse ca soldații romani, care fugeau de sabini, să se oprească și, reînforși la luptă, să dobândească victoria, *Tr. III*, 1, 34.

L

LACHESIS: una din cele trei Parce (ursitoare), *Tr. V*, 10, 45, notă.

LAMPSAC: oraș în Mysia, la Strâmtoarea Helespont. *Tr. 10*, 26.

LAODAMIA: s-a sinucis din iubire pentru soțul său Prote-silau, mort, *Tr. I*, 6, 21; *Tr. V*, 5, 57; *Tr. 14*, 39, notă.

LARGUS: poet roman din vremea lui August. A cântat pe eroul troian Antor venit în ținutul Padului, *P. IV*, 16, 17.

LARI: zeii căminului la romani. Aveau altar în Atrium, încă-perca principală dintr-o casă romană, *Tr. I*, 10, 40.

LEANDRU: tânăr din Abydos (pe coasta Troadei), îndră-gostit de Hero, preoteasa zeiței Venus din Sestos (pe coasta europeană a Holespontului), s-a înecat într-una din nopțile când trecea să-și vadă iubita, *Tr. III*, 10, 41.

LEMNOS: insulă în nordul Mării Egee, *Tr. 1*, 61.

LESBIA: iubita cântată de Catul, *Tr. II*, 427.

LESBOS: insulă mare în Marea Egee, la sud de Peninsula Troas, *Tr. II*, 365.

LESTRIGONII: *P. IV*, 10, 21, notă.

LETE: râul din Infern prin care sufletele morților uitau cu totul viața petrecută mai înainte pe pământ, unde erau sortite să revină, *Tr. IV*, 1, 48; *P. IV*, 1, 17.

LEUCAS: insulă la nord de Itaca în Marea Ionică, *Tr. V*, 2, 76.

- LEUCOTOE** (și *Leucottea*): adică Ino, fiica lui Cadmus, *P. III, 6, 20.*
- LIBER**: zeu latin care se confundă cu Bacchus, *P. IV, 8, 61.*
- LICAON** (și *Lycaon*): rege în Arcadia, schimbat de Iupiter în lup, pentru că ucidea pe toți străinii care veneau în țara lui, *Tr. III, 2, 2, notă.*
- LICORIS**: numele femeii cîntate de poetul elegiac Cornelius Gallus, *Tr. II, 445.*
- LIEU**: alt nume al lui Bacchus, *Tr. II, 401, notă.*
- LIVIA**: soția lui August care a uneltit ca fiul său Tiberiu să rămînă moștenitor la domnie, *Tr. IV, 2, 11.*
- LUCREȚIU**: poet filozof latin. A scris *De rerum natura* — poem filozofic avînd la bază concepția materialistă, *Tr. II, 425.*
- LUNA**: îndrăgostită de Endimion, *Tr. II, 299.*
- LYCURG**: *Tr. V, 3, 39, notă.*
- LYDE**: *Tr. I, 6, 1, notă.*

M

- MACAON**: *P. I, 3, 5; P. III, 4, 8, notă.*
- MACER AEMILIUS**: scrisese poeme didactice despre păsări (*ORNITHOGONIA*), despre ierburile de leac și despre animale. Avea mare renume. Fratele acestuia, Pompeius Macer, este acela cu care Ovidiu făcuse călătoria la Atena, în Asia Mică, la Troia, în Sicilia. Acesta a scris o epopee. A fost o fire timidă; mult timp nu a răspuns scrisorilor lui Ovidiu, cu care era, se pare, rudă, *Tr. IV, 10, 43; P. II, 10, 2 și 4 etc.*
- MANII**: sufletele celor morți, *Tr. III, 11, 32, notă; P. I, 2, 112.*
- MARCIA**: *P. I, 2, 137, notă; P. III, 1, 78.*
- MARIUS**: *P. IV, 3, 47, notă.*
- MARSUS**: scriitor din vremea lui August, *P. IV, 16, 6.*
- MARTE**: zeul războiului, *Tr. II, 282 și 295 etc.*

- MAXIMUS** : vezi *Fabius Maximus*, P. I, 5 ; P. I, 9.
- MAXIMUS** (Cotta) : în casa acestui nobil poetul mergea des. Pare cel mai bun prieten al poetului. Când s-a dat decretul de exil, Ovidiu se afla cu Cotta în Insula Elba. Cotta a intrat în grațiile împăratului Tiberiu, dar lui Ovidiu nu a putut să-i ușureze surghiunul, P. II, 8.
- MEDEEA** : fiica regelui Actes îndrăgostită de Iason. Părăsită mai târziu, ea și-a ucis copiii, Tr. II, 388, etc.
- MELANTHUS** : fluviu în Sarmatia, P. IV, 10, 54.
- MELISSUS** (și *Melisseus*) : rege în Crctă, P. IV, 16, 30.
- MEMMIU** : un personaj căruia Lucrețiu îi adresează opera sa *De rerum natura*. A fost poet din aceeași orientare literară ca și Catul, Tr. II, 433.
- MEMNON** : fiul Aurorii, ucis de Ahile, P. III, 3, 96.
- MENANDRU** : scriitor grec de comedii din epoca alexandrină, Tr. II, 369.
- MENAL** : munte din Arcadia, consacrat zeului Pan, Tr. III, 11, 7.
- MEROPS** : soțul Clymenei, mama lui Phaeton, Tr. III, 4, 30.
- MESSALINUS** : și **COTTA MAXIMUS** sînt fiii vestitului orator Valerius Messala Corvinus în casa căruia se formase un cerc literar similar celui din jurul lui Maecenas. Acolo a cunoscut Ovidiu pe Tibul și pe ceilalți poeți ai vremii (Vergiliu, Horațiu), P. I, 7.
- MESSEMBRIA** : oraș și port în Tracia, Tr. I, 10 ; 37.
- METELLA** : numele unei femei cîntate de poezii lirici de la Roma, Tr. II, 438.
- METEREI** : populație scitică, Tr. II, 192.
- MILET** : metropola Tomisului, Tr. III, 9, 3, notă.
- MINERVA** = Pallas Atena, Tr. I, 10, 43 ; Tr. I, 5, 76 ; Tr. II, 293 ; Tr. III, 9, 8 ; Tr. IV, 10, 13.
- MINIENII** : argonauții, Tr. III, 9, 13, notă.
- MOESIA** : provincia romană de la sudul Dunării, P. IV, 9, 73.
- MONTAN** : poet, amic al lui Tiberiu, P. IV, 16, 11.
- MUZE** : Tr. I, 7, 21, notă.

N

- NAIADE** : nimfele apelor curgătoare, *P. IV, 16, 35.*
- NASO** : numele poreclă (cognomen) al familiei lui Ovidiu, *Tr. III, 10, 1.*
- NEMESIS** : zeița care pedepsea faptele celor ce se abăteau de la legile moralei. Nu cruța pe nimeni, nici pe oameni, nici pe zei. Era inevitabilă, *Tr. V, 8, 9, notă.*
- NEPTUN** : zeul mărilor, *Tr. I, 5, 78.*
- NESTOR** : eroul grec cel mai în vîrstă în războiul troian. Exemplu de om înțelept, *P. I, 4, 10.*
- NILUL** : Herodot a spus că „Egiptul este un dar al Nilului“, *Tr. I, 2, 77 ; Tr. III, 10, 27.*
- NIMFA** : nimfele erau forțele care făceau să crească arborii, să curgă apele etc. Aveau diferite nume (vezi *Naiade*), *P. II, 10, 27.*
- NIOBE** : fiica lui Tantal avea șapte băieți și șapte fete cu care se mîndrea, dar pe care i-a ucis Apollo, *Tr. V, 1, 57.*
- NISUS** : *Tr. II, 394, notă.*
- NOTUS** : vînt dinspre miazăzi, *Tr. I, 2, 13, notă ; P. II, 1, 2 ; P. IV, 10, 46.*
- NUMA** : *Tr. III, 1, 31, notă ; Tr. III, 3, 44 ; P. IV, 16, 10.*

O

- ODESSOS** : Varna de azi, *Tr. I, 10, 37.*
- ODRIS** (*odrisi*) : populație tracică de la izvoarele fluviului Hebrus, *P. I, 8, 15.*
- OEDIPI** : *Tr. I, 1, 84, notă.*
- OIHALI** : locuitorii din Oechalia, oraș în Tesalia. Regele Oechalicii făgăduise să dea lui Hercule de soție pe fiica sa ; apoi refuzînd, eroul a distrus orașul, *P. IV, 8, 62.*
- OPUNTA** : oraș în Locrida de unde Patrocle, făcînd un omor, a fugit la Pelcu, tatăl lui Ahile, *P. I, 3, 73.*

- ORESTE** : *Tr.* II, 395, notă ; *Tr.* IV, 4, 7 ; *Tr.* V, 6, 26 ;
P. I, 5, 22, notă ; *P.* II, 6, 26 ; *P.* III, 2, 85, și 87 etc.
- ORPHEU** : *P.* II, 9, 58, notă.
- OSSA** : *P.* II, 2, 10, notă.

P

- PALICUL** : Balta lui Palicus dintre Henna și Siracuza, *P.* II, 10, 25.
- PALLAS** : *Tr.* III, 1, 30 ; *Tr.* III, 14, 14 ; *P.* III, 8, 10, notă ; *P.* IV, 1, 31.
- PALINUR** : cîrmaciul corăbiei lui Enea ; adormind pe cînd naviga spre Italia, a căzut în mare și s-a înecat, *Tr.* V, 6, 8.
- PANONI** : *Tr.* II, 225, notă.
- PARRHASIA** : *Tr.* II, 190, notă.
- PART** (*parți*) : *Tr.* II, 227, notă.
- PEAS** : din Tesalia, tatăl lui Filoctet. A luptat la Troia cu mult curaj, *P.* I, 3, 5.
- PEDO** : vezi **ALBINOVANUS**, *P.* IV, 16, 6.
- PEGAS** : *Tr.* III, 7, 15, notă.
- PELIAS** : rege în Iolcos (Tesalia). Fiicele sale se numeau **PELIADÉ**. Una dintre ele, Alcesta, a rămas celebră, pentru că s-a oferit morții în locul soțului său, Admet, *Tr.* V, 5, 55 ; *P.* I, 4, 29.
- PELEU** : tatăl lui Ahile, *P.* II, 2, 26.
- PELION** : *P.* II, 2, 10, notă.
- PELOPS** : fiul lui Tantal, soțul Hipodamiei, suferă mari neazuri pentru o călcare de jurămînt. Pelops a instituit jocurile Olimpice în cinstea lui Zeus, *Tr.* II, 385.
- PENAȚI** : zeii din casa romanului ; patronau îndeosebi hrana familiei, *Tr.* I, 3, 45.
- PENELOPA** : *P.* III, 1, 108, notă ; 113, etc.

- PENELOPA** : soția lui Ulise. Nu și-a pierdut niciodată convingerea că soțul ei va reveni, *Tr. I, 6, 23 ; Tr. V, 5, 43 ; 52 ; P. IV, 16, 14.*
- PENIUS** : fluviu în Colhida care se varsă în Pontul Euxin, *P. IV, 10, 49.*
- PENTHEOS** : roge în Teba, sfîșiat de bacante, *Tr. V, 3, 40.*
- PEONII** : locuitori în ținutul de nord al Macedoniei (Paeonia), *P. II, 2, 75.*
- PERILLA** : pseudonimul unei tinere romane pe care poetul o îndrumase în arta poeziei, *Tr. III, 7, 2 ; 29.*
- PERILLA** : sau Metella, nume de femeie cîntată în elegii de Ticida și de alții, *Tr. II, 438.*
- PERILLOS** : *Tr. III, 11, 40, notă ; Tr. V, 12, 45.*
- PERSEIDA** : (operă) — poemă cîntînd faptele lui Perseu, *P. IV, 16, 25.*
- PERSEU** : *Tr. III, 8, 6, notă.*
- PESTUM** : *P. II, 4, 29, notă.*
- PERAE** : oraș în Tesalia și altul în Laconia, *P. II, 9, 44.*
- PHAETON** : *Tr. I, 1, 79, notă ; Tr. III, 4, 29 ; Tr. IV, 3, 66.*
- PHALARIS** : tiran din Siracuza, *Tr. III, 11, 40, notă ; Tr. V, 1, 53.*
- PHOEBUS** : Apolo, *Tr. IV, 2, 55 ; P. III, 2, 48, notă.*
- PIERIDELE** : adică Muzele ; numele le vine de la Pieria, ținut lângă muntele Olimp, *Tr. III, 2, 3 ; Tr. IV, 1, 27 ; Tr. V, 3, 10 ; P. IV, 2, 45 ; P. IV, 8, 69.*
- PILAD** : împreună cu Oreste, celebra pereche întruchipînd adevărata prietenie, *Tr. IV, 4, 73, Tr. V, 6, 26 și 28 ; P. II, 6, 26 ; P. III, 2, 85 ; P. III, 87, etc. (vezi Oreste).*
- PINDAR** : celebru poet grec (522—447 î.e.n.), *P. IV, 16, 27.*
- PIRITOU** : *Tr. I, 5, 14, notă ; P. III, 3, 44 ; P. II, 6, 26.*
- PISA** : oraș nu departe de Olympia, *Tr. IV, 10, 90.*
- PITAGORAS** : filozof și matematician grec, *Tr. III, 3, 44 și 61.*
- PLEIADE** : cele șapte fiice ale lui Apolo și Pleione, transformate în constelație, *Tr. I, 11, 13 ; P. I, 5, 81 ; P. I, 8, 27.*

- PODALIR** : medic vestit, fiul lui Esculap, *Tr. V, 6, 11.*
- POLIFEM** : *P. II, 2, 114, notă.*
- POMPEI CEL MARE** : triumvir cu Caesar și M. Antonius, apoi dușmani ; *P. IV, 3, 41.*
- PONTICUS** : *Tr. IV, 10, 47, notă.*
- PONTUL EUXIN** (Marea Neagră) : *Euxinos* înseamnă ospitalier, *Tr. I, 3, 87 ; Tr. I, 4, 50 ; Tr. III, 8, 27 ; Tr. III, 10, 43 ; Tr. III, 4, 46 ; Tr. III, 11, 8 ; Tr. III, 11, 36 ; Tr. III, 11, 74 ; Tr. III, 13, 28 ; Tr. III, 9, 4 ; Tr. IV, 4, 55 ; Tr. IV, 10, 98 ; Tr. V, 2, 1 ; Tr. V, 2, 64 ; Tr. V, 7, 2 ; Tr. V, 10, 14 ; Tr. V, 12, 22 ; P. II, 2, 110 ; P. II, 9, 80 ; P. III, 4, 1 ; P. III, 5, 56 etc. ; P. IV, 10, 32 ; P. IV, 13, 40 ; P. IV, 15, 20.*
- PONTUL SCITIC** : adică Pontul Euxin, *Tr. III, 4, 46.*
- PRIAMUS** : era rege al Troiei, când au cucerit-o grecii, *Tr. V, 1, 56 ; Tr. V, 12, 7.*
- PRIAPUS** : fiul lui Bacchus și al zeiței Venus, era zeul grădinilor și al dragostei primitive, *Tr. I, 10, 27.*
- PROCNE** : Procne și Filomela, două surori, transformate în rândunică și privighetoare ca să nu fie ucise de soțul Procnei, *Tr. V, 1, 60 ; P. III, 1, 120.*
- PRETUS** (*Proetus*) : rege în Tirint, a voit să ucidă printr-o cursă pe Bellerophon, ca urmare a intrigii soției regelui, *Tr. II, 398.*
- PROCUL** : poet din vremea lui August, *P. IV, 16, 32.*
- PROPERTIUS** : poet liric latin ; iubita în poezia sa se numește Cinthia, *Tr. II, 445, 446 ; Tr. IV, 10, 45 și 53 ; Tr. V, 1, 17.*
- PROPONTICE** (*Propontida*) : Propontis este Marea de Marmara de azi, *Tr. I, 10, 30 ; Tr. III, 12, 42.*
- PROTESILAU** : sărind cel dintâi pe țărmul Troiei a fost ucis de Hector. Laodamia, soția lui, s-a sinucis, nemaivrînd să-i supraviețuiască, *Tr. II, 404.*
- PYLIANUL** : adică Nestor, *Tr. V, 5, 63.*

Q

QUIRIT : cetățean, după numele de *Quirinus*, dat după moarte lui Romulus, *Tr. II*, 569.

R

RABIRIUS : poet din vremea lui August, *P. IV*, 16, 6.

REM : Remus, fratele lui Romulus, *Tr. IV*, 3, 8.

REȚI : *Tr. II*, 226, notă.

RUFUS : poet și orator contemporan cu Ovidiu, *Tr. II*, 11 ;
P. II, 11 ; *P. II*, 11, 6 ; 12 etc.

RUTILIUS (Rufus) : a fost exilat în Samos pentru necinste în minuirea banilor și n-a mai putut reveni de acolo,
P. I, 3, 63.

S

SABINUS : poet. **CALENDARUL** e titlul operei sale asemănătoare cu *FASTI*, opera lui Ovidiu, *P. IV*, 16, 12.

SAGARIS : se vărsa în Propontida (Marea de Marmara),
P. IV, 10, 49.

SALANUS CASSIUS : preceptorul lui Germanicus. Prieten cu Ovidiu, *Tr. V*, 5.

SAMOS : insulă în Marea Egee, la sud vest de Efes, *Tr. I*, 5, 67.

SAMOTRACE : insulă în nordul Mării Egee, *Tr. I*, 10, 20.

SAPHO : celebră poetă lirică greacă, *Tr. II*, 365.

SARMAȚI : veniseră în Scitia Minor de la nordul Pontului Euxin, *Tr. I*, 5, 62 ; *Tr. II*, 198, notă ; *Tr. IV*, 1, 94 ;
Tr. V, 3, 8 ; *P. IV*, 10, 38.

SATURNALE : *Tr. II*, 491, notă.

SCHENEU : *Tr. II*, 399, notă.

- SCIȚI** : se întinseseră din vastul ținut ocupat de ei de la nordul Mării Negre și al Mării de Azov, *Tr. I*, 10, 41 ; *Tr. III*, 2, 1 ; *Tr. IV*, 6, 47 ; *Tr. V*, 10, 43 ; *P. III*, 2, 56.
- SCYLLA** : fata regelui din Megara, trădează pe tatăl ei din dragoste pentru Minos care îi asediase. Scylla se aruncă în mare devenind o stâncă, spaima navigatorilor, *Tr. II*, 393 ; *Tr. IV*, 7, 13.
- SEMELA** (și *Semele*) : *Tr. IV*, 3, 68, notă.
- SERVIU** : juriconsult și orator, scrisese și poezii erotice *Tr. II*, 441.
- SESTOS** : promontoriul în Tracia, la strîmtoarea Hellespont, *Tr. I*, 10, 28.
- SERVIUS CASSIUS** : amic necinstit pentru că s-a străduit fără succes să intre în grațiile soției poetului surghiunit, *Tr. I*, 8.
- SEXTUS POMPEIUS** : în ultimii ani, poetul își pusese speranța în acest ocrotitor sincer al literaților. Îi sînt adresate patru scrisori (I, 4, 5, 6 din Cartea a patra). Sextus, care era proconsul în Ahaia, a făcut toate înlesnirile de drum lui Ovidiu spre locul de exil, *P. IV*, 1.
- SIBARIT** : poem în care se vorbește despre viața ușuratică. Sibaris, oraș în sudul Italiei, ajunsese cunoscut pentru viața sa de petrecere. *Tr. II*, 417.
- SICYON** : oraș și ținut bogat în măslini, în Pelopones, aproape de Istmul Corintului, *P. IV*, 15, 9.
- SIDONUL** : vestit oraș în Fenicia antică, *P. I*, 3, 77.
- SIENNA** : (azi Assuan) oraș în Egipt, *P. I*, 5, 79.
- SIMPLEGAD** : *Tr. I*, 10, 47, notă.
- SINOPE** : oraș pe coasta de sud a Pontului Euxin, *P. I*, 3, 67.
- SISEN** (adică *Sisenna*) : tradusese în latină *Poveștile milesiene* oare aveau un conținut libertin, *Tr. II*, 443.
- SITON** : adică trac la Ovidiu ; *Sithonia* era o parte din Tracia, *P. IV*, 7, 26.
- ȘOCRATE** : vestit filozof idealist grec ; osîndit, a murit, bînd cucută, *Tr. V*, 12, 12.

STRYMON : *Tr.* V, 3, 21, notă.

STYX : *Tr.* IV, 5, 22, notă ; *Tr.* V, 9, 19 ; *P.* I, 1, 8, 28 ;
P. IV, 9, 79.

SUILIUS : orator, *P.* IV, 8, 90.

SULMONA : locul de naștere al poetului, *Tr.* IV, 10, 5.

T

TANAIS : Denumirea azi, *Tr.* III, 4, 49, notă.

TAPROBAN : Insula Tapobrana — azi Insula Ceylon, *P.* I, 5, 79.

TARPEA : stînca Capitoliului de unde se aruncau osîndiții pentru crime, *P.* II, 1, 58 ; *P.* II, 2, 42 ; *P.* IV, 4, 29 ;
P. IV, 9, 29 și 34.

TAURIGI : *P.* I, 2, 79, notă.

TAURIS : Crimeca de azi, *P.* III, 2, 45.

TEBA : capitala Beoției, *Tr.* V, 5, 54.

TELEGONI : *Tr.* I, 1, 114, notă.

TELEPHUS : rege în Misia, rănit de Ahile. S-a putut lecu numai cu rugina de pe sabia lui Ahile, *Tr.* II, 21 ;
P. II, 2, 26.

TEMISTOCLE : general atenian care a învins pe perși la Salamina (480 î.e.n.), *P.* I, 3, 64.

TEOS : orașul în care s-a născut Anacreon, cunoscutul poet liric, *Tr.* II, 363.

TERENTIUS (190—159 î.e.n.) : dramaturg latin, autor de comedii. Fusese selav și făcea parte din anturajul Scipionilor, *Tr.* II, 360.

TERMIDEANE (*Thermodon*) : țărmul Pontului Euxin unde locuiau amazoanele, *P.* IV, 10, 51.

TERSIT : comandant în armata grecilor, ucis de Ahile pentru că scosese ochii reginei amazoanelor, după ce fusese omorîtă, *P.* III, 9, 10.

TESEU : rege al Atenei foarte puternic ; legenda vieții lui seamănă în bună măsură cu a lui Hercule, *P.* II, 3, 43 ;
P. II, 6, 26 ; *P.* III, 2, 33 ; 35 ; *P.* IV, 10, 71.

- TESTIADA** : *Tr. I, 7, 18, notă.*
- TEUCER** : alungat de tatăl său din Salamina, a fondat un alt oraș în Cipru, vestit prin cultul zeiței Venus, *P. I, 3, 79.*
- THALIA** : muza comediei, *Tr. V, 9, 31, notă.*
- THYNIA** : o parte din Bittynia, ținut la sud-estul Pontului Euxin, în Asia Mică, *Tr. I, 10, 35.*
- TITYROS** : personaj în prima bucolică a lui Vergiliu. Aici e în sens general de poezie bucolică, *P. IV, 16, 33.*
- TIBERIU** : împăratul romanilor între anii 14—37 e.n., *Tr. IV, 2, 13, 47.*
- TIBUL** : cunoscut poet liric latin, contemporan cu Ovidiu. Iubita cântată de Tibul se numește *Delia*, *Tr. II, 447, 450, 455, 461 ; Tr. V, 1, 18.*
- TIBUR** : oraș nu departe de Roma (Tivoli de azi), *P. I, 3, 82.*
- TICIDA** : poet contemporan cu Ovidiu, *Tr. II, 433.*
- TIDEUS** : tatăl lui Diomedee, fugit la Adraste, rege în Argos, *P. I, 3, 80 ; P. II, 2, 13.*
- TIESTE** : fiul lui Pelops și fratele lui Atreu, *Tr. II, 391 ; P. IV, 6, 48, notă.*
- TIPHYS** : *Tr. IV, 3, 77, notă ; P. I, 4, 38.*
- TIRINT** : oraș în Argolida unde a crescut Hercule, *Tr. III, 398.*
- TISIPHONA** : una din Furii (Eumenide), *Tr. IV, 9, 6.*
- TITANI** : *Tr. II, 333 ; Tr. IV, 7, 18, notă ; P. IV, 8, 59.*
- TMOLUS** : munte în Lidia (din Asia Mică), cu vinuri vestite, *P. IV, 15, 9.*
- TOAS** : rege în Taurida (Crimeea de azi), *Tr. IV, 4, 65.*
- TOMIS** : *Tr. I, 2, 85 ; Tr. III, 9, 33 ; P. III, 4, 1 etc.*
- TRACHII** : se întindeau de la nord de Grecia pînă la Dunăre (Turcia europeană și Bulgaria de azi), *Tr. II, 226 etc.*
- TREZENA** : titlul unui poem al lui Satinus după numele orașului Troezen din sudul Argolidei, *P. IV, 16, 16.*
- TRINACREI** : locuitori din Trinacria adică Sicilia, *P. IV, 15, 15.*

- TRINAORIUS** : poet contemporan cu Ovidiu, *P. IV*, 16, 25.
- TRIPTOLEM** : a învățat pe oameni agricultura, *Tr. III*, 8, 1, notă.
- TROIA** : *Tr. II*, 318 ; *Tr. IV*, 3, 75 ; *Tr. V*, 13, 40.
- TROSMINUL** : *P. IV*, 9, 79, notă.
- TURRANIUS** : poet tragic din vremea lui August, *P. IV*, 16, 29.
- TUSCUS** : cântase dragostea Filidei, fiica regelui Traciei, *P. IV*, 16, 20.
- TUTICANUS** : poet epic din vremea lui August, *P. IV*, 12.
- TYRSUL** : *P. II*, 5, 67, notă.

U

- ULISE** : cunoscutul erou grec din războiul troian, mare meșter în născociri de șiretenie, *Tr. I*, 5, 63 ; *Tr. III*, 11, 62 ; *Tr. V*, 5, 53 ; *P. I*, 3, 33 ; *P. III*, 6, 19 ; *P. IV*, 14, 35.
- UMBRIA** : provincie la nord-est de Roma, *P. I*, 8, 67.
- URSA** : adică Carul Mare, *Tr. I*, 4, 1, notă ; *Tr. I*, 11, 15 ; *Tr. V*, 3, 7 ; *Tr. V*, 5, 40.

V

- VARRUS** : poet epic mai în vîrstă decît Ovidiu, *P. IV*, 16, 31.
- VENERA** : Venus, zeița frumuseții și a dragostei. Mama lui Enea, *Tr. II*, 261, 296, 298, 378, 524, 527.
- VERGILIU** : cel mai celebru poet epic latin. A trăit în vremea lui August, *Tr. II*, 533.
- VESTA** : zeița focului care ardea neîncetat pe un mic altar în orice casă. A fost cultul cel mai îndrăgit de romani, *Tr. III*, 1, 29 ; *P. IV*, 13, 29.
- VESTALE** : preotese care slujeau templului zeiței Vesta. Nu aveau voie să aibă legături cu bărbații. Pentru o gre-

șeală de acest fel, o vestală era îngropată de vie,
Tr. II, 311.

VESTALIS : a exercitat o magistratură în Moesia, P. IV, 7.

VIA APPIANA : P. II, 7, 43, notă.

VIA SACRA : duce prin for pe Capitoliu. Pe acolo treceau
procesiunile ; de aceea are acest nume, Tr. III, 1, 28.

VULCANUS MULCIBER : Tr. I, 2, 5, notă.

Z

ZANCLEEA CARYBDEI : Zancle, un alt nume al Siciliei.

Carybda, fiica lui Neptun, a fost trăsniță de Iupiter și
prefăcută în stîncă, în fața Scyllei (în Sicilia). Ambele
stînci erau primejdioase pentru navigatori de aci ex-
presia „între Scylla și Caribda“, Tr. V, 2, 74.

ZEFIRUL : fiul Aurorei era vîntul primăvăratîc ; a fost iubitul
zeiței Flora, P. I, 2, 28.

ZERIND : Samotrace, Tr. I, 10, 20, notă.

ZEUS : la greci sau *Iupiter la romani*. Divinitatea cerului ;
divinitatea supremă, Tr. II, 27, 43 și 53 etc.

SUMAR

<i>Cuvîntul tîlmăcitorului</i>	V
<i>Prefață</i>	XXXIII
<i>Tabel cronologic</i>	LVII

I. TRISTELE

Cartea întâi

Elegia I	5
Elegia a II-a	11
Elegia a III-a	16
Elegia a IV-a	20
Elegia a V-a	22
Elegia a VI-a	26
Elegia a VII-a	28
Elegia a VIII-a	30
Elegia a IX-a	32
Elegia a X-a	35
Elegia a XI-a	38

Cartea a doua

Elegia unică	43
------------------------	----

Cartea a treia

Elegia I	71
Elegia a II-a	75

Elegia a III-a	77
Elegia a IV-a	81
Elegia a V-a	84
Elegia a VI-a	87
Elegia a VII-a	89
Elegia a VIII-a	92
Elegia a IX-a	94
Elegia a X-a	96
Elegia a XI-a	99
Elegia a XII-a	102
Elegia a XIII-a	105
Elegia a XIV-a	107

Cartea a patra

Elegia I	111
Elegia a II-a	115
Elegia a III-a	118
Elegia a IV-a	122
Elegia a V-a	126
Elegia a VI-a	128
Elegia a VII-a	130
Elegia a VIII-a	132
Elegia a IX-a	134
Elegia a X-a	136

Cartea a cincea

Elegia I	143
Elegia a II-a	146
Elegia a III-a	149
Elegia a IV-a	152
Elegia a V-a	154
Elegia a VI-a	157
Elegia a VII-a	159
Elegia a VIII-a	162

Elegia a IX-a	164
Elegia a X-a	166
Elegia a XI-a	168
Elegia a XII-a	170
Elegia a XIII-a	173
Elegia a XIV-a	175

II. PONTICELE

Cartea întâi

Scrisoarea I — Către Brutus	181
Scrisoarea a II-a — Către Maximus	185
Scrisoarea a III-a — Către Rufinus	191
Scrisoarea a IV-a — Către soție	195
Scrisoarea a V-a — Către Maximus	198
Scrisoarea a VI-a — Către Graecinus	201
Scrisoarea a VII-a — Către Messalinus	203
Scrisoarea a VIII-a — Către Severus	206
Scrisoarea a IX-a — Către Maximus	209
Scrisoarea a X-a — Către Flaccus	211

Cartea a doua

Scrisoarea I — Către Caesar Germanicus	215
Scrisoarea a II-a — Către Messalinus	218
Scrisoarea a III-a — Către Maximus	223
Scrisoarea a IV-a — Către Atticus	227
Scrisoarea a V-a — Către Salanus	229
Scrisoarea a VI-a — Către Graecinus	232
Scrisoarea a VII-a — Către Atticus	234
Scrisoarea a VIII-a — Către Maximus Cotta	237
Scrisoarea a IX-a — Către regele Cotys	240
Scrisoarea a X-a — Către Macer	244
Scrisoarea a XI-a — Către Rufus	247

Cartea a treia

Scrisoarea I — Către soție	251
Scrisoarea a II-a — Către Cotta	257
Scrisoarea a III-a — Către Fabius Maximus	261
Scrisoarea a IV-a — Către Rufinus	265
Scrisoarea a V-a — Către Maximus Cotta	269
Scrisoarea a VI-a — Către un amic	271
Scrisoarea a VII-a — Către amici	274
Scrisoarea a VIII-a — Către Maximus	276
Scrisoarea a IX-a — Către Brutus	277

Cartea a patra

Scrisoarea I — Către Sextus Pompeius	281
Scrisoarea a II-a — Către Severus	283
Scrisoarea a III-a — Către un amic necredincios	285
Scrisoarea a IV-a — Către Sextus Pompeius	288
Scrisoarea a V-a — Către Sextus Pompeius-consul	290
Scrisoarea a VI-a — Către Brutus	292
Scrisoarea a VII-a — Către Vestalis	294
Scrisoarea a VIII-a — Către Suius	297
Scrisoarea a IX-a — Către Graecinus	300
Scrisoarea a X-a — Către Albinovanus Pedo	305
Scrisoarea a XI-a — Către Gallio	309
Scrisoarea a XII-a — Către Tuticanus	310
Scrisoarea a XIII-a — Către Carus	312
Scrisoarea a XIV-a — Către Tuticanus	314
Scrisoarea a XV-a — Către Sextus Pompeius	317
Scrisoarea a XVI-a — Către un invidios	319
<i>Indice alfabetic de nume</i>	<i>321</i>

Redactor responsabil: ION ACSAN
Tehnoredactor: TRAIAN ARGETOIANU

*Dat la cules 22.09.1965. Bun de tipar 15.03.1966.
Apărut 1966. Tiraaj 40.160 ex. Broșate 37.080 ex. Le-
gate 3.080 ex. Hirtie ziar de 50 g/m². Format
700×920/32. Coli ed. 15,34. Coli tipar 13. A.
nr. 12.418/1965. C.Z. pentru bibliotecile mari 87.
C.Z. pentru bibliotecile mici 87 — I = R.*

Tiparul executat sub comanda nr. 50.812 la Com-
binatul Poligrafic „Casa Științei”, Piața Științei
nr. 1, București — Republica Socialistă România

ovidiu

editura pentru literatură

Lei 5

«Ovidiu e atât de viu încît și azi îl putem zări la Pontul Euxin, oriunde. Soarele răsare! Stăm față-n față, o clipă, amîndoi ieșiți proaspeți din noianul sărat! Dar mă uit în lungul fișiei de nisip. Ale cui vor fi fiind urmele de sandale? Le urmăresc pînă departe-departe! Inima-mi bate din ce în ce mai tare. O togă albă se zărește la stîncă de la cotitură!»

Și așa, ani și ani, am tot sperat să ajung la timp la cotitura aceea. Mi-am tot păstrat iluzia asta, proaspătă. Sînt deplin încredințat că această iluzie va dura cît mine. Și după aceea. Ea va dura cît iluziile și cît farmecul depărtărilor.»

Eusebiu Camilar

Udești, februarie 1965